

ՊՈԽԱՄԲՈՆ ՊԵ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ՀՈՎՈՒԱԿԱՆ ՀԱՆԻՍ
ԶՄՄԱՆՈՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԿՈԵՐԻ ՄԻԱԲԱՆԻԹԵԱՆ

ԶՄՄԱՆ, ԼԻՊԱՐԱՆ, 2013 - ՀԱՅԱՐ 24

Պատասխանատու խմբագիր՝

Հ. Անդրանիկ Ծ. Վ. Կռամեան

Խմբագրական մարմին՝

Գերապ. Հ. Գաբրիէլ Թ. Ծ. Վրդ. Մուրատեան
Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան
Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեան
Հ. Մովսէս Վրդ. Տօնանեան

COUVENT N. D. DE BZOMMAR
5081-KESERWAN-LEBANON

Tél.: +961 9 26 08 11 / 12 / 13 / 14 / 15

Fax: +961 9 26 06 70

E-Mail: vicariatpatriarcal.bz@gmail.com
zvartnotz@gmail.com

Website: www.bzommarvank.com

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄՐԱԳՐԱԿԱՆ		
ԶՄՄԱՌՈՒ ՎԱՆՔԸ		
ՀՈԳԵԼՈՐ ԵՒ ՄԵԱԿՈՒԹՅԱՅԻՆ ԿԵՊՈՒ	3	
Գերպծ. Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան		
ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՔԱՀԱՆԱՑԱՊԵՏԸ		
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳ ՅՈՅՍԸ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ	5	
Գերպծ. Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան		
ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՊԱՊԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ		
ԿԱՐՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ		
ՀՈՎՈՒԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ	11	
ԱՌԱՋԻՆ ՅԻՍՈՒԽԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆԸ՝		
2013 ՏԱՐՈՒԱՅ «ՄԱՐԴ»-Ը	13	
Հ. Մաշտոց Վրդ. Զահեկրեան		
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՊՈՂՈՍ Բ.		
ԽԱՂԱՊՈՒԹԵԱՆ, ԵՐԿԻԽՈՍՈՒԹԵԱՆ		
ԵՒ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԸԸ	16	
Հ. Գրիգոր Վրդ. Պաթիշահ		
ՀԱՅ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ...		
ՈՒՐ ԿԵՐՊԱՔ	22	
Արիի. Հ. Յովիաննէս Եպս. Թէյրուզեան		
ՄԵՐ ԼԻՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ		
ԵՐԵԿ - ԱՅՍՈՐ - ՎԱՂԸ	33	
Հ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կռանեան		
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ		
ԿՐԿԻՆ ՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԷԶ	49	
Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան		
ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ		
ՀԱՅ ԿԱՐՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԸ	52	
Հ. Յովիէլ Թ.Ծ.Վ. Քէլէկեան		
ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԱՐՔ. ՄԱԼՈՅԵԱՆ		
ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՐԱՆԵԼԻՆ	57	
Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեան		
ԶՄՄԱՌՈՒ ՎԱՆՔԻ ՁԵՌԱԳՐԱՏԱՆ		
ՀԱՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ		65
ՀԱՅ ԵԱՐԱԿՆՈՅԻ		
ՈՐՈՇ ՆԿԱՐԱԶԱՐԴ ՁԵՌԱԳՐԵՐ		71
Հ. Մովսէս Վրդ. Տօնանեան		
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ		
ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ		80
Հ. Եղիա Ծ. Վ. Եղիայեան		
ԱՍՏՈՒՃԱՄԱՅՐԸ		
ԱՍՏՈՒՃԱԾՈՒՆՉԻՆ ՄԷԶ		85
Հ. Նարեկ Վրդ. Լուիսեան		
«ՈՎ ՄԵԾԱՔԱՆՉ ԴՈՒ ԼԵԶՈՒ»		95
Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան		
ՄԵԼՔՈՆ ԱՐՔ. ԹԱԶՊԱԶԵԱՆ (1654-1716)		97
Հ. Ղազար Վրդ. Պետրոսեան		
ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ԶԱՒԱԽԸ		103
Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեան		
50 ԱՄԵԱԿ		
ԶՄՄԱՌՈՒ Ս. ՄԻՔԱՅԵԼ ՆՈՐԱԿԵՐԸ		
ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻ		107
Հ. Մաշտոց Վրդ. Զահեկրեան		
ԶՈՒԱՐԹՆՈՅ ՏԱՃԱՐ		113
ԱՌ ՏԻՐԱՄԱՅՐ ԶՄՄԱՌՈՒ		115
Հ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կռանեան		
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ		
ՄԱՅՐԱԿԱՆՔԵՆ ՆԵՐՍ		116
ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 2013		128

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԶՄՄԱՌՈՒ ՎԱՆՔԸ ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ՄԵԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

Գերպծ. Գաբրիէլ Թ. Զ. Վ. Մուրատեան

Պատրիարքական Փոխանորդ Զմմառու Միաբանութեան
Եւ Սեծաւոր Զմմառու Վանքի

«Զուարթնոց» ի խմբագրական կազմը իր ջերմագին բարեմաղթութիւնները կ'ուղղէ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան, Հայ Կաթողիկէ Թեմական Կղերին, Դպրեվանքներուն եւ Հայ Կաթողիկէ համայնքի զաւակներուն:

2013 տարին,
Զմմառու պատմական եւ դարաւոր վանքին համար, հոգեւոր եւ մշակութային կեանքի վերելքի տարի մը եղաւ: Վարչական Հայրերը միասնական աշխատանքով՝ նոր կեանք եւ նոր շունչ փոխանցեցին վանքին:

Այս տարի՝ Վարչութիւնս «Զուարթնոց» տարեգիրքի իբր կողքի նկար ընտրեց Ն. Ս. Փրանկիսկոս Ա. Քահանայապետին դիմանկարը: Համայն Քրիստոնէութեան եւ յատկապէս հայութեան համար՝ Սրբազն Քահանայապետը իր անքասիր կեանքով, համեստութեամբ, խոնարհութեամբ եւ բարութեամբ, հարազատ պատկերը կը հանդիսանայ Քրիստոսի Առաքեալներուն, Աշակերտներուն եւ Եկեղեցւոյ Ս. Հայրերուն:

Կաթողիկէ Եկեղեցին այսօր կը գտնուի

պատմութեան ներկայ հանգրուանին ահաւոր պատասխանատութեան առջեւ: Կրօնական, ընկերային, տնտեսական տագնապներ. պատերազմ, գաղթ, հալածանք մեծապէս կը յուզեն քրիստոնեայ աշխարհը:

Ժողովուրդը իր աչքերը ուղղած է իր Հոգեւոր Առաջնորդներուն վրայ, անոնցմէ ակնկալելով գործնական քայլեր, վերահստատելու համար կապը եւ փոխադարձ վստահութիւնը Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին միջեւ: Գերագոյն Հովհաննեսին եւ Հովհաններուն պարտականութիւնն է գործնական քայլեր առնել այս հարցերուն նկատմամբ: Պատմական այս հանգրուանին Մերձաւոր Արեւելքի Քրիստոնէութեան

Եւ Հայութեան սպառնացող մեծ վտանգին ի տես, Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Գահակալ՝ Ներսէս Պետրոս Ժթ. Հայրապետ, Քոյր Եկեղեցիներու Հոգեւոր Պետրու հետ հանդիպումներ ունեցաւ, միասնաբար դիմակալելու այս ահաւոր վտանգը: Հայ Կաթողիկէ Համայնքը իր հերթին ունի իր մտահոգութիւնները Եւ դժուարութիւնները, որոնք դիմագրաւելու համար, հարկաւոր է որ ան ունենայ հաւատք Եւ ներհայեցողական ոգի:

2013 տարին Զմնառու վանքին համար եղաւ իրայատուկ տարի մը, երբ Երեւանի Պետական Մաշտոցեան Մատենադարանի Եւ Զմնառու Մայրավանքի միջեւ համագործակցութեան նոր հանգրուան մը սկսաւ Եւ երկու կողմերու միջեւ համագործակցութիւն համաձայնագիր մը կնքուեցաւ 27 Նոյեմբեր 2012-ին, որուն համաձայն՝ 2013-ի ամրան, Զմնառ ժամանեցին եօթը մասնագէտներ, գլխաւորութեամբ՝ Պրն. Գէորգ Տէր-Վարդանեանի, որոնք ծառալուն աշխատանք տարին Զմնառու Զեռագրատան մէջ:

Այս արարքով՝ Զմնառու վանքի Վարչութիւնը իր ուշադրութիւնը կեղողնացուց վանքի հոգեւոր Եւ մշակութային արժէքներուն Վրայ, մեկնելով այն սկզբունքն թէ, ժողովուրդի գոյատեման համար, անհրաժեշտ է որ ան նաեւ ունենայ իր ստեղծագործութիւնները պահպանող Եւ արժեւորող Մատենադարան մը, ուր մասնաւոր խնամքով պահուին ու պահպանուին Զեռագիրներ, թամկարժէք Եւ հնատիպ գիրքեր, Հայրապետական սրբագիր Կոնդակներ Եւ Հայ ժողովուրդի անցեալի պատմութեան պատկանող արժէքաւոր գանձեր: Այս առթիւ տեղին է յիշել որ վանքի մատենադարանի հնատիպ գիրքերու դէպի վերանորոգուած բաժին փոխադրութեան աշխատանքները սկսան, ուր ի մօտոյ

գրադարանի պատասխանատու պաշտօնեաները Եւս պիտի փոխադրուին:

Զմնառու Մայրավանքը, Սփիւրքի ամենակարեւոր հոգեւոր ու մշակութային օճախներէն մէկը կը հանդիսանայ նաեւ իր դարաւոր պատմութեամբ: Այսօր երբ Քրիստոնէութիւնը, յատկապէս Մերձաւոր Արեւելքի մէջ տագնապալի վիճակի մէջ կը գտնուի, Զմնառու վանքը, հայրենի թէ սփիւրքահայ իրականութեան համար, կը մնայ այն նուիրական հաստատութիւնը, որ կատարելիքներ ունի: Այս մեկնակէտէն դրդուած՝ այս տարի Միաբան Հայրեր «Զուարթնոց» տարեգիրքի համար յատուկ ուշադրութեամբ ընտրեցին իրենց նիւթերը, շօշափելով Հայ ժողովուրդը յուզող զանազան հարցեր, քննարկելով ընկերային, կրօնական, բարոյական, ինչպէս նաեւ ազգային, Եկեղեցական Եւ համայնքային մարտահրաւերներ:

«Զուարթնոց»ը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ միաբան Հայրերուն, որոնք օժանդակեցին այս նուիրական Եւ հոգեմտաւոր աշխատանքին իրենց շինիշ գրութիւններով: 2014 թուականի սեմին, ին սրտագին շնորհակալութիւնս կը յայտնեն գործակից Եւ անձնուէր Միաբան Վարդապետներուն: Կը գիտակցինք մեր ստանձնած առաքելութեան դժուարութեան, սակայն հաստատ քայլերով Եւ մեր նախնիներէն ժառանգած անսասան հաւատքով՝ կ'ուստենք ալ աւելի ամուր պահել ու պահպանել նուիրական այս սուրբ Հաստատութիւնը, ի փառս Աստուծոյ Եւ ի պատիւ Հայ ժողովուրդի ուխտագնաց զաւակներուն:

Զմնառու պատմական վանքի Ցաւագին Տիրամօր օրինութիւնն ու հովանին թող յաւիտեան մնայ մեր ժողովուրդի զաւակներուն Վրայ ի Մայր Հայաստան, յԱրցախ Եւ ի Սփիւրս աշխարհի:

ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳ ՅՈՅՍԼ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Գերադ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մոլատեան

Պատրիարքական Փոխանորդ Զմմառու Միաբանութեան
Եւ Սեծաւոր Զմմառու Վանքի

Յիսուսի Քրիստոսի հիմնած Եկեղեցին սուրբ է, այսինքն կատարեալ, քանի որ անոր գլուխը՝ նոյնինքն Քրիստոսն է, Աստուծոյ մարդացեալ Որդին: Իսկ Եկեղեցւոյ անդամները, ի մասնաւորի անոր հոգեւոր, մշակութային եւ ժամանակաւոր մարզերու պատասխանատուները, այսինքն՝ Եկեղեցականները սուրբ չեն եւ անոնց գործած սխալները ժխտական կերպով կ'ազդեն Եկեղեցւոյ վրայ, որ Յիսուս Քրիստոսի խորհրդական Մարմինն է:

Հետեւաբար սխալները սրբագրելը՝ զանոնք ընդունելու հիմնական քայլն է, իսկ ինքզինք սրբագրելը՝ առաքինութիւն է, որուն ուղին հեշտ չէ, որովհետեւ կը պահանջէ խիղճը խոր քննել, նպատակները ձշել, ձամբու քարտէսը գծել եւ վերադարձի ձեւը որոշել: Այս բոլորը ամուր եւ վճռական կամք կ'ենթադրեն, որովհետեւ սխալները տեսաբանական չեն, այլ հովուական, գործնական եւ վարչական, գործուած՝ հոգեւոր, շինուածքային եւ այլ մարզերուն մէջ: Սխալները ընդունիլը՝ էական եւ անհրաժեշտ է, որպէսզի Եկեղեցին վերանորոգուի, պահպանելով հանդերձ հիմնական հաւատքը:

Ա.- Սկիզբ Վերանորոգումի

Նորին Սրբութիւն Բենեդիկտոս ԺԶ. վաստակաւոր Քահանայապետին վերջին

արարքը եղաւ՝ Լիբանան կատարած պատմական այցելութիւնը, աշխարհը հիացնելով իր այս համեստ եւ իրապաշտ հրաժարումով, զոր շատեր համարեցին դասալքութիւն՝ իր պատասխանատութիւններուն դիմաց եւ համակերպում՝ իր դէմ գործուած ձնշումներուն առջեւ: Սակայն, իրականութեան մէջ այս պաշտօնի կամաւոր դադարումը հերոսական քայլ մը եղաւ եւ այս առթիւ ամէն մարդ իմացաւ թէ պատասխանատու անձ մը, որքան ալ բարձր դիրքի վրայ գտնուի չի կրնար իր պաշտօնը շահագործել իր բնազդային ձգտումները եւ անձնասիրութիւնը շոյելու՝ փոխան ընդհանրական օգուտին եւ բարիքին: Բենեդիկտոս ԺԶ. իր պաշտօնի կամաւոր դադարումով, ցոյց տուաւ նաեւ թէ Եկեղեցին մեծ տագնապներէ կ'անցնի եւ թէ զանոնք դիմագրաւելու համար՝ անհ-

րաժեշտ էր նոր Քահանայապետ մը ունենալ:

Ասիկա եղաւ մեկնակէտը հիմնական յեղաշրջումին Եկեղեցւոյ մէջ, եւ Սուլրը Հոգին Ծիրանաւորներու ընտրական համաժողովին ներշնչեց ընտրութիւնը Արժանթինցի Պէրկոլիոյ Ծիրանաւորին, որ Փրանկիսկոս անունը առաւ, իրեն տիպար ընտրելով Ասիզացի Ս. Փրանկիսկոսի կեանքը եւ աղքատասիրութիւնը: Ն. Ս. Փրանկիսկոս Քահանայապետը անձամբ խոստովանեցաւ թէ զինքը «որսացին» աշխարհիս ծայրէն (Արժանթինէն):

Նորընտիր Քահանայապետը դրական ցնցում պատճառեց եւ կը շարունակէ պատճառել իր պարզութեամբ, աղքատասիրութեամբ եւ Ս. Աւետարանին խօսքերուն օրական մեկնաբանութեամբ, իր գործնական վերաբերումով եւ խօսելէ առաջ՝ իր պարզ գործընթացքով:

Բ.- Յեղաշրջումի միջոցները

Եկեղեցւոյ յեղաշրջումը չի կրնար տեղի

ունենալ եթէ նախ եւ առաջ չընդունուին գործուած սխալները եւ չձշուին նպատակները: Կարեւոր է որ Եկեղեցին ձանչնայ կղերական դասի գործած սխալները, սակայն աւելի՛ կարեւոր է որ դատապարտէ անոր սխալ գործելակերպը եւ անոր լուծումը նշանակէ: Ուստի կարելի է ըսել թէ յեղաշրջումը սկսած է Եկեղեցւոյ մէջ, սակայն հարկ է նաեւ ըլլալ իրապաշտ, որովհետեւ այսպիսի յեղաշրջում մը չի կրնար կատարուիլ կարծ ժամանակի մը մէջ, բացի եթէ կ'ուզենք խօսիլ իրաշքի եւ կախարդական միջոցներու մասին:

Գ.- Փրանկիսկոս Քահանայապետը եւ յեղաշրջումը

Ան կը հանդիսանայ անձնաւորութիւն մը, որ կարողացաւ գրաւել քրիստոնեայ թէ ուրիշ կրօնքի պատկանող միլիոնաւոր մարդոց սիրտերը: Շնորհիւ իր պարզութեան, սիրոյ, երկխօսութեան, համեստութեան, լայնամտութեան՝ Ան յեղաշրջումի

Քահանապետն եղաւ: Մարդասէր եւ մարդամօտ քահանայապետ մը, որ պարզ խօսքերով կ'ուղղուի բոլորին եւ չի գործածեր աստուածաբանական դժուարիմաց բառեր եւ բացատրութիւններ, ժողովուրդին համար դառնալով անոր մէջն մէկը:

Հոս ինքնին հասկնալի հարցում մը կը ներկայանայ. «Արեգ այս արագ եւ մէծ յեղաշրջումներու դարին մէջ, Եկեղեցին պիտի յաջողի՝ վերանորոգել իր պատկերը եւ դաս քաղելով անցեալի սխալներէն՝ ներկան ապրի հաւատքի վրայ հիմնուած ապագայի մը տեսլականով: Այլ խօսքով, Եկեղեցին պիտի կարողանա՞յ հաւատքը տարածել՝ զայն ապրելով»:

Նշելէ ետք թէ Փրանկիսկոս Քահանայապետը Երկխօսութեան, լայնախոհութեան եւ համեստութեան քահանայապետն է, տեսնենք այժմ թէ ան ինչպէ՞ս այս յատկութիւնները գործնականօրէն կ'ապրի իր առօրեային մէջ:

1) Փրանկիսկոս եւ լայնախոհութիւնը

Փրանկիսկոս Քահանայապետին համեստութիւնն ու պարզութիւնը արեւի պէս պայծառ կը դառնան ամէնուն, Փրանկիսկոս անունը ընտրելուն մէջն:

Իր համեստ եւ ընկալող անձը բաց է ամէնուն: Իր կեանքին կեղրոնը իր եսը չէ, այլ լայնախոհութիւնը ուրիշներուն հանդէպ, ինչ որ անհրաժեշտ է Եկեղեցւոյ

կեանքէն ներս: Այսպէս՝ ան կ'ընդունի ուրիշը եւ կը հանդուրժէ անոր գաղափարը, նոյնիսկ եթէ հակառակ է Եկեղեցւոյ սկզբունքներուն:

Եկեղեցին, ըլլալով հանդերձ խստապահանջ միասեռականութեան եւ վիժումի պէս ընկերային հարցերու նկատմամբ, այդ անձերուն կը հանդուրժէ եւ զիրենք կ'ընդունի, նոյնիսկ եթէ լման չի բաժներ անոնց տեսակէտները: Սակայն լայնախոհութիւն չի նշանակեր անջատուիլ Եկեղեցւոյ պահպանողական ուսուցումն եւ վճռակամ կեցուածքներէն:

2) Փրանկիսկոս եւ Երկխօսութիւնը

Եկեղեցին կրնայ ուրիշներուն հետ Երկխօսութեան մէջ մտնել եթէ լայնախոհ է եւ համեստ: Պայման չէ որ Երկխօսութիւնը տեղի ունենայ դասական ձեւերով, այսինքն միայն բառերով, այլ Սրբազն Քահանայապետը կը խօսի ամէնուն հետ իր զօրաւոր ներկայութեամբ եւ ձշմարտաքանի օրինակով: Իր ընտրութեան առաջին վայրկեաններէն եւ ան իր առաջին երեւումն համրութեան, ամբողջ աշխարհը գիտցաւ թէ Փրանկիսկոս Քահանայապետը նման չէր ուրիշ Քահանայապետներու: Ս. Պետրոսի հրապարակին մէջ հաւաքուած բազմութեան՝ իր առաջին երեւումը մեծագոյն փաստը եղաւ այս Եղելութեան, եղբան խօսակցեցաւ ներկաներուն հետ առանց Երկարաբան ըլլալու:

Անունին ընտրանքը, մարդիկը ողջունելու ձեւը, պարզ շարժութեւերը, համեստ հագուստը, արծաթեայ լանջախաչը դարձան ազդու նշաններ, որոնք օգնեցին հաւատացեալներուն ըմբռնելու նորընտիր Քահանայապետին ինքնութիւնը: Մէկ խօսքով՝ մարդիկ այլ ոմն Քրիստոս մը տեսան անոր անձին մէջ: Անոր մէջ գտան աղքատներուն, թշուառներուն, կարօտեալներուն, համեստութեան, երկխօսութեան եւ լայնախոհութեան Քահանայապետը: Լայնախոհութիւնը եւ համեստութիւնը իրարմէ անբաժանելի յատկութիւններ են, քանի կարելի չէ խօսիլ մէկու մասին՝ առանց նաեւ երկրորդը նկատի առնելու:

Սրբազն Քահանայապետը իր լայնախոհութիւնը արտայայտեց գահակալութեան օրը, երբ ըսաւ դիւանագիտական մարմնի անդամներու առջեւ. «Քահանայապետը այն անձն է որ կամուրջ կը նետէ»: Այսպէսով յայտնեց իր փափաքը եւ վճռական կամքը խօսակցելու այլ կրօնքներու եւ անհաւատներու հետ:

Դ.- Փրանկիսկոս Քահանայապետին կատարելիք յեղաշրջումը

Ակնբախ է որ շատ կարեւոր եւ զգայուն պաշտօնի մը գլուխ ընտրուիլը՝ ամէնը կը մղէ սպասելու իրմէ, թէ ան ինչ փոփոխութիւն պիտի բերէ, մանաւանդ եթէ ընտրուողը՝ Ս. Պետրոսի յաջորդ եւ Ընդհանրական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ գլուխն է: Նկատելի է որ Փրանկիսկոս Քահանայապետին ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ իր նախորդին կամաւոր մէկնումէն ետք: Տրուած ըլլալով որ պաշտօնի կամաւոր դադարումը սովորական բան մը չէ, ամէնքը նորընտիր Քահանայապետէն կ'ակնկալեն որ սովորականէն տարբեր մէկն ըլլայ: Եւ ասիկա մեզ կը մղէ զգուշութեամբ սպասել թէ նոր Քահանայապետը ինչ յեղաշրջում պիտի կատարէ:

1) Իր ընտրութենէն ամիս մը ետք, Ն. Ս. Փրանկիսկոս Քահանայապետին առաջին արմատական միջոցառումը եղաւ՝ վերակազմութիւնը եւ վերանորոգումը Վատիկանեան Կեղրոնական ժողովներուն, որոնք իրեն կ'օգնեն Ընդհանրական Եկեղեցւոյ կառավարման մէջ: Այս նպատակաւ՝ ինն անուանեց ութը Ծիրանաւորներ, որոնց յանձնեց պաշտօնը ներկայ կացութիւնը խոր եւ մանրամասն ձեւով ուսումնասիրելու ու Եկեղեցւոյ ամբողջական կառավարման յեղաշրջումին համար ծրագիր մը ներկայացնելու: Յիշելի է որ ութը Ծիրանաւորները ընտրուած են աշխարհիս բոլոր աշխարհամասերէն:

2) Փրանկիսկոս եւ Բենեդիկտոս Քահանայապետները

Յարաբերութիւնը այս երկու Քահանայապետներուն միջեւ իհմնական է, որովհետեւ Վատիկանի մէջ երկու Քահանայապետներու միատեղ գոյութիւնը որոնք կը խօսակցին, կը խորհրդակցին, կ'աղօթեն եւ կը ծաշեն միասին, սովորական եւ բնական երեւոյթ մը չէ:

Այս երկու Քահանայապետները պարտին բարի օրինակ ըլլալ բոլոր հաւատացեալներուն եւ ի մասնաւորի կղերական դասին, որովհետեւ Եկեղեցւոյ խկական վերանորոգումը կը սկսի երբ կը վերատեսնք ու կը ծղդենք կղերականներու փոխ յարաբերութիւնները, որոնք պարտին ըլլալ յարգանքի, վստահութեան, լայնախոհութեան եւ խորհրդակցութեան յարաբերութիւն, իհմնուած խոնարհութեան վրայ:

23 Ապրիլ 2013-ին երբ Փրանկիսկոս Քահանայապետը Քահանայապետական ամառանոցին մէջ այցելեց իր նախորդին, ասիկա խօսուն փաստն է պայծառ եւ խոր միութեան երկու Քահանայապետներուն միջեւ: Հարկ է ըսել թէ երկուքը իրարմէ

տարբեր են նկարագրով եւ հարցերուն հանդէա իրենց մօտեցումով։ Սակայն խորքին մէջ՝ անոնք հաւատքի միեւնոյն ձամբէն կ'ընթանան եւ, ըստ իս, միեւնոյն նպատակը կը հետապնդեն, որ հոգիներուն բարիքն է, անոնց վարչական միացեալ աշխատանքին ընդմէջէն։

Հարկաւոր է որ Փրանկիսկոս Քահանայապետը շարունակէ իր նախորդներուն սկսած աշխատանքները, ծշղելով եւ սրբագրելով հարցերը իր յատուկ ձեւով, ուրիշներուն հետ խօսակցելով եւ զննելով կացութիւնը։

3) Հոգեւոր կեանքը՝ իիմ ամէն յեղաշրջումի

«Ով Սրբազն Քահանայապետ, մեզ առաջնորդէ՛ Երազելու»։ «Ով վերանորոգ Քահանայապետ»։ Այս որակումները մարդիկը կը մղեն խաղաղութեան, երջանկութեան եւ անդորրութեան։ Կարելի չէ ուրանալ թէ բան մը փոխուեցաւ Եկեղեցւոյ մէջ, կամ գէթ փոխուելու վրայ է։ «Մթնոլորտը փոխուեցաւ» «նոր հոգի մը դրուեցաւ», կը կրկնեն եպիսկոպոսներն ու քահանաները եւ հաւատացեալները։ Ան որ աչք խփելով՝ կը մերժէ այս փոփոխութիւնը որ տեղի ունեցաւ ու տեղի պիտի ունենայ, ինքինքը կը հեռացնէ նոր իրավիճակէն։ Փոփոխութեան այս մթնոլորտը չի նշանակեր փոփոխութիւն դաւանանքի եւ Եկեղեցւոյ վարդապետութեան իիմնական շինուածքին։ Փոփոխութիւն՝ չի նշանակեր նախորդներուն աշխատանքին հակասել եւ դէմ գործել, այլ Եկեղեցւոյ ներկայ իրականութեան

հետ նոր միջոցառումներով ընթանալ։ Այս փոփոխութեան իիմքը՝ հոգեւոր վերանորոգումն է։ Փրանկիսկոս ուզեց որ Եկեղեցին ըլլայ «աղքատներու» Եկեղեցին եւ ոչ թէ «փտածներու» կամ «ապականածներու»։

Եկեղեցական հաստատութիւնները, այլ խօսքով՝ Եկեղեցին հոգեպէս կը վերանորոգուին, երբ կ'ընդունին ու կը խոստովանին թէ իրենք սրբակեաց չեն, այլ մեղաւոր, իսկ Եկեղեցին՝ տկար, կարօտ՝ իր հիմնադրին, Յիսուսի քրիստոսի օգնութեան։ Ուստի՝ պարտի վերադառնալ Անոր ուսուցումին, Անոր հոգիին, Անոր խոնարհութեան, մէկ խօսքով պարտի Անոր նմանիլ։

Հոգեւոր կեանքի վերանորոգումի մեկնակէտը ըլլալու է ինքնաքննադատութիւնը։ Եկեղեցին պարտի մարդոց սորվեցնել ինչպէս ինքզինք քննադատել, որովհետեւ իր գոյութեան դրդապատճան է ոչ թէ մարդոց ծառայ դառնալ, այլ մարդիկը իրեն ծառայեցնել ի նպաստ ընդիհանուր բարիքին։

Մարդոց իրաւունքն է հարցնել թէ հաստատութեան գլուխը ո՞վ է, անոր հետ վիճիլ եւ իրմէ բացատրութիւն խնդրել, իսկ գլու-

խը՝ պարտի ամէնքը ներգրաւել եւ անոնց ընդառաջել:

Հարցնող մը պատասխան մը կ'ուզէ՝ գոհացնելու համար իր մտքին մէջ ծագած հարցականը, հակառակ պարագային՝ ան կը դառնայ մտահոգութեան, անվստահութեան եւ հաստատութենէն հեռանալու պատճառաւ:

Փրամկիսկոս Քահանայապետը շեշտը դրաւ Եկեղեցւոյ աղքատութեան վրայ, որովհետեւ հարցը՝ ո՞չ թէ ունենալու եւ չունենալու հարց է, այլ հարստութիւնը ենթարկելու եւ իրեն ծառայեցնելու հարց:

Հուսկ՝ Քահանայապետը անդրադարձաւ նաեւ կրօնագիտութեան, համայնքային, ցեղային եւ սեռային մարզերէն ներս պարծենկոտութեան եւ ինքնահաւանութեան վնասներուն մասին:

1) Վերանորոգումը եւ Լիբանանի Եկեղեցիները

Լիբանանի Եկեղեցիները պարտին վերանորոգումի ընթացքը լրջութեամբ նկատի առնել եւ զայն իբր ծրագիր որդեգրել իրենց աշխատանքին համար: Լիբանանի համայնքները սերտորէն առնչուած են իրարու եւ յանցանքը մէկը միւսին վրայ նետելու չէ:

Փրամկիսկոս հսկայական եւ մեծ դիրքորոշում մը որդեգրած է խաղաղութեան եւ երկխօսակցութեան մասին:

Ան կը դատապարտէ մրցակցութեան քաղաքակրթութիւնը: Կը գովերգէ միացեալ կենակցութիւնը ժողովուրդներու միջեւ: Խսլամներու եւ Արաբներու հանդէպ, իր կեցուածքը խրախուսիչ է, յուսադրիչ եւ հրամայական:

Ան քրիստոնեաները իրաւիրեց սիրելու իրեն հաւասար եւ իր հետ ապրող խսլամը, իբր նպատակ ունենալով խաղաղութեան կերտումը ժողովուրդներու միջեւ:

Լիբանանի մասին անդրադառնալով, անիկա աղօթքը կը նկատէ փրկութեան միջոց, իսկ գիտութիւն ու հաւատք՝ պարտին հաշտորէն կենակցիլ: Ան կը խնդրէ կասեցնել գաղթը երիտասարդներու եւ պահպանումը՝ անոնց արժանապատութեան:

Եւ վերջապէս՝ Քահանայապետը կը խրախուսէ հաւատացեալները Եկեղեցւոյ հետ միատեղ զգալու Եկեղեցւոյ ուրախութեան, ցալի եւ փառքի ժամանակները, ինչպէս նաեւ մասնակցելու անոր սխալներուն սրբագրութեան ու վերանորոգումին: Այս բոլոր զգացումներուն բանալին՝ սէրն է Եկեղեցւոյ հանդէպ: Լիբանանի Եկեղեցին պարտի Քահանայապետին դիրքորոշումները վերածել ձամբու քարտէսի, որ զինքը պիտի հասցնէ վերանորոգուելու եւ ո՞չ թէ Ընդհանրական Եկեղեցւոյ հիւանդ մարմին մը ըլլալու:

ՓՐԱՆԿԻՍԿՈՍ ՊԱՊԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԱՐՈՂԻԿԵ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀՈՎՈՒՄՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Նորին Սրբութիւն Փրանկիսկոս Սրբազնան Քահանայապետը հանդիպում ունեցաւ Արեւելեան Կաթողիկէ Եկեղեցիներու Պատրիարքներուն եւ Աւագ Արքեպիսկոպոսներուն հետ, Հինգշաբթի 21 Նոյեմբեր 2013ին, Վատիկանի մէջ, որուն ընթացքին՝ Սրբազնան Քահանայապետը հետեւեալ խօսքը ուղղեց անոնց.

- Գերերջանիկ Հայրե՛ր

Ուրախութեամբ եւ եղբայրական ոգիով ձեզ կ'ողջունեմ այս հանդիպումին մէջ, ուր առաջին անգամ ըլլալով՝ առիթ կ'ունենամ

խօսելու Արեւելեան Եկեղեցիներու Հայրերուն եւ Պետերուն հետ:

Ձեր մէջէն՝ կը տեսնեմ ձեր Եկեղեցիները եւ կ'ուզեն նախ եւ առաջ փաստել իմ մօտիկութիւնս եւ իմ աղօթքս ձեզի վստահուած մեր Տիրոջ Յիսուսի հոտին համար եւ ապա կը հայցեն Սուրբ Հոգիին Լոյսը որ մեզ ներշնչէ որ միասնաբար գիտնանք, գործադրենք եւ հաւատարմութեամբ ծառայենք Տիրոջ, Անոր Եկեղեցին եւ համայն մարդկութեան:

Այս հանդիպումը առիթը կ'ընծայէ ինձի

Վերանորոգելու իմ խոր գնահատանքս Քրիստոնեայ Արեւելքի հոգեւոր ժառանգութեան համդէա եւ նոյն ատեն յիշեցնելու ինչ որ սիրեցեալ Բենեդիկտոս Ժ2. Սրբազն Քահանայապետը կը հաստատէ «Եկեղեցին Միջին Արեւելքի մէջ», իր յետ սիւնհոդոսական առաքելական յորդորին մէջ Եկեղեցւոյ մը պետի դիմագծի մասին. «Դուք էք - կը մէջբերեմ - հաղորդութեան արթուն պահակները եւ Եկեղեցական միութեան ծառայողները» (39): Այս միութիւնը զոր՝ իրազործելու կանչուած էք ձեր Եկեղեցիներուն մէջ, համապատասխանելով Ս. Հոգիի պարգետին, իր բնական եւ ամբողջական արտայայտութիւնը կը գտնէ Հռոմի Եպիսկոպոսին հետ անքակտելի միութեան մէջ» (40), արմատացած մնալով «Եկեղեցական հաղորդութեան» մէջ զոր ընդունեցաք ձեր ընտրութեան վաղորդայնին: Քրիստոսի ամբողջական Մարմնին հետ հաղորդութենէն ներշնչուիլը մեզ գիտակից կը դարձնէ մեր պարտականութեան, ամրապնդելու այն միութիւնը եւ զօրակցութիւնը որ կան զանազան պատրիարքական սիւնհոդոսներուն մէջեւ, միշտ նպաստելով խորհրդակցութեան Եկեղեցւոյ կարեւորագոյն հարցերու շուրջ, ի խնդիր հաւաքական եւ միասնական գործնթացի մը» (նոյն):

Որպէսզի մեր վկայութիւնը աւելի արժանահաւատ դառնայ՝ մենք կանչուած ենք հետապնդելու «արդարութիւնը, աստուածապաշտութիւնը, հաւատքը, սէրը, հաստատամտութիւնը եւ հեզութիւնը» (նոյն եւ Ա.Տիմ.6,11), կանչուած ենք զգաստ ապրելակերպի մը Քրիստոսի նման, որ աղքատացաւ որպէսզի մեզ հարստացնէ իր աղքատութեամբ (Բ.Կոր.8,9),

Կանչուած՝ նաեւ անխոնջ նախանձախնդրութեան եւ Եղբայրական ու հայրական սիրոյ, զոր մեզմէ կը սպասեն

Եպիսկոպոսները, քահանաները եւ հաւատացեալները, մանաւանդ երբ անտեսուած են ու լուսանցքի վրայ կ'ապրին:

Կը մտածեմ մանաւանդ մեր այն վարդապետներուն, որոնք պահանջըն ունին հասկացողութեան եւ նեցուկի, նոյնիսկ անձնական մակարդակի վրայ: Անոնց իրաւունքն է տեսնել մեր բարի օրինակը Աստուծոյ վերաբերող հարցերուն, ինչպէս նաեւ Եկեղեցական ամէն գործունէութեան մէջ: Մեզմէ կը խնդրեն թափանցիկութիւն տնտեսական հարցերուն մէջ եւ գուրգուրանք՝ տկարութիւններու եւ կարիքներուն մէջ: Այս ամէնը՝ անկեղծ եւ հարազատ սիւնհոդոսական գործունէութեան մը ընթացքին, որ կը բնորոշէ Արեւելեան Եկեղեցիները:

Աստուծոյ եւ անոր ամենասրբուի Մօրը օգնութեամբ, գիտնանք կարենալ եւ ընդառաջել այս կոչին: Ձեզմէ կը խնդրեմ որ ինձի համար աղօթէք: Այժմ սիրայօժար կ'ուզեմ մտիկ ընել ինչ որ պիտի ուզէիք ինձի ըսել եւ կանխաւ կը յայտնեմ իմ երախտագիտութիւնս:

ԱՌԱՋԻՆ ՅԻՍՈՒՍԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆ՝ 2013 ՏԱՐՈՒԱՅ «ՄԱՐԴ»-Ը

Հ. Մաշտոց Վրդ. Զահիթեան

Փոխ տեսուչ՝ Ս. Միքայէլ Ընծայարանի
եւ Եր. Ի. Մալոյեան Դպրեվանքի

Հանրածանօթ եւ աշխարհահոչակ «Թայմ» թերթը վերջերս ընտրեց ու յայտարարեց իր խօսքերով ու գործերով աշխարհի տարածքին ազդեցիկ եղող 2013 տարուայ անձնաւորութիւնը։ Զարմանալի չէր որ Սրբազան Քահանայապետ Փրանկիսկոսի նկարը գրաւէր սոյն թերթի կողքը եւ ասիկա անակնկալ մը չէր կրնար ըլլալ վատիկանեան աղբիւրներուն, քանի որ Վատիկանի բանբեր հայր Ֆրետէրիկ Լուսաբարտի կ'աւելցնէ թէ այդ բնական երեւոյթ մըն է, որ կը հիմնուի Սրբազան Պապին շուրջ հաւաքուող մարդոց թիւին բազմացումին վրայ։ Արդարեւ, ան իր ընտրութեան օրէն մինչեւ օրս՝ կը զարմացնէ շատերը եւ իր հաւատքով լեցուն աղօթքի զօրութեամբ՝ ան այսօրուայ փոթորկալից աշխարհի ձակատագիրը վճռող անձնաւորութիւններուն կը պարտադրէ խաղաղ լուծումներ։

Փրանկիսկոս Քահանայապետը ծնած է 17 Դեկտեմբեր 1936-ին, Պուէնոս Այրէս, իտալացի ծնողներէ (Բիենոնթէէն): Հայրը՝ Մարիո երկաթուղիի պաշտօնեայ էր, իսկ մայրը՝ Ռէժինա Սիվորի՝ տանտիկին։ Ան նախապէս հետեւած է գիտական (քիմիական) ծիւղին, ապա իր մէջ զգալով քահանայական կոչումը, 11 մարտ 1958-ին, մտած է Յիսուսեան Միաբանութեան դպրեվանքը։ Փիլիսոփայական եւ աստուածաբնական ուսումները ստացած է «San José» di San Miguel գոլէջին մէջ։ 22

Ապրիլ 1973-ին իր մշտնջենաւոր ուխտերը կատարած է։ 20 մայիս 1992-ին՝ Յովիհաննէս Պողոս Բ. Քահանայապետը զինք Պուէնոս Այրէսի եպիսկոպոս անուանած է, իսկ 28 փետրուար 1998-ին՝ կարդինալական դասի մաս կազմելով՝ մասնակցած է 2005-ի՝ 18 եւ 19 Ապրիլի «քոնքլաւ»ին։ Իսկ 13 մարտ 2013-ին՝ վերջին ընտրական ժողովին, կարդինալները զինք ընտրեցին Բենետիկոս Ժ2.ի յաջորդը։ Կարդինալ Ենրիկ Մարիօ Պերկոլիօ Պապը՝ ընտրեց Փրանկիսկոս անունը։

Իր քահանայապետական ընտրութենէն ետք, գոհաբանական առաջին սուրբ եւ անմահ պատարագը մատուցեց իինգշարթի 14 մարտի յետ միջօրէին, «քոնքլաւ»ի մասնակցող Կարդինալներուն ու բարձրաստիճան եկեղեցականներուն հետ միասին, աշխարհահոչակ Sistina շքեղ մատուան մէջ։ Յաւարտ սուրբ գրային ընթերցումներուն՝ Սրբազան Հայրը իտալերէն լեզուով արտասանած իր՝ հակիրծ ձարին մէջ, կեդրոնացաւ կարեւոր երեք կէտերու

վրայ, որոնք քրիստոնեային ու կրօնաւորին համար մեծապէս կարեւոր են. «Քալել, այսինքն ընթանալ, կառուցել եւ դաւանիլ: Ընթանալ՝ Քրիստոսի ուղին, կառուցել՝ (Եկեղեցին) ժայռի վրայ եւ դաւանի՝ Յիսուս Քրիստոսը: Այս երեքը՝ նաեւ իրարու զօդուած են, այնպէս որ եթէ չքալենք՝ յառաջ չենք երթար, չենք յառաջանար ու չենք հասնիր Քրիստոսին: Եթէ չկառուցենք ամուռ ժայռերու վրայ՝ շուտով կը քանդուի մեր կառուցածը, իսկ եթէ չդաւանինք Յիսուս Քրիստոսը, այն ատեն աշխարհիկ ու սին բաներու մասին կը խօսինք, այսինքն՝ սատանային...»:

Այս խօսքերուն որպէս իրագործում կամ բացատրական, ան համայն քրիստոնեաներուն, ինչպէս նաեւ ամբողջ մարդկութեան համար՝ իրատարակեց իր առաջին յորդորը՝ «Աւետարանի ուրախութիւնը», տիտղոսով: Սոյն յորդորը սկիզբ կ'առնէ շատ գեղեցիկ ու իմաստալից նախադասութեամբ մը. «Աւետարանի ուրախութիւնը Յիսուսին բոլոր հանդիպողներուն սրտերն ու ամբողջ կեանքը կը լեցնէ»:

Սոյն յորդորին մէջ, Քահանայապետը կը ըննարկէ աւետարանացման իրատապ հարցը այսօրուայ աշխարհին մէջ, իհմնուելով նոր աւետարանացման յատուկ Վատիկանի մէջ գումարուած սիւնհոդոսի որոշումներուն վրայ:

«Կը փափաքիմ, կ'ըսէ Պապը, քրիստոնեաներուն ուղղել իմ յորդորս, զանոնք իրաւորելով աւետարանացման ուրախութեամբ դրոշմուած նոր հանգրուանի մը, եւ նշել նոր ուղիներ Եկեղեցւոյ գալիք տարիներու ընթացքին»:

Սոյն յորդորը նոր կեանք ընդգրկող կոչ մըն է բոլոր մկրտեալներուն, որպէսզի նոր ընթացքով մը, հաւատքի գօրութեամբ լեցուն, ինչպէս նաեւ առաքելական հոգիով Քրիստոսի սէրը քարոզենք մեր շրջապա-

տին, խուսափելով այսօրուայ աշխարհի ցուցաբերած մեծ վտանգէն, «անհատական տիսրութեան» մէջ իյնալէն:

Սրբազն Քահանայապետը կը իրաւորէ մեզ «վերստին գտնելու Աւետարանի բնական թարմութիւնը», փնտոելով «նոր ուղիներ» եւ «նոր ստեղծագործ միջոցներ», ուստի չարգելափակել Յիսուսը մեր «ձանձրալի ուրուագիծերուն» մէջ: Առ այս պէտք է կատարել «հովուական ու առաքելական զրոյց մը, որ չճգէ ներկայ իրավիճակը այնչպէս՝ ինչպէս որ է», եւ Եկեղեցական «աստիճանաւորումներու բարենորոգում», որպէսզի անոնք ալ աւելի ընդգրկեն առաքելական ոգին:

Սոյն յորդորի ընթերցումի ընթացքին՝ կ'անդրադառնանք թէ Քահանայապետը Եկեղեցական հաստատութիւններուն ուղղած իր խնդրանքներուն մէջ շեշտը կը դնէ պայքարելու նախանձի եւ ծովութեան դէմ: «Աստուծոյ ժողովուրդին մէջ եւ զանազան համայնքներու միջեւ երբ այսպիսի վարուելակերպերով պատերազմներ կան, ո՞վ կ'ուզենք աւետարանել»: Ան շեշտը կը դնէ որ աշխարհականներուն մէջ արթնցուի ու զարգացուի պատասխանատութեան ոգին: Ան կը հաստատէ. «Պէտք է նաեւ ընդլայնել տարածքները իգական սեռի ալ աւելի իմաստալից ներկայութեան Եկեղեցւոյ մէջ», ի մասնաւորի «այն տեղերը՝ ուր կ'առնուին Եկեղեցւոյ կարեւոր որոշումները»:

Անդրադառնալէ ետք, թէ քրիստոնէութիւնը մէկ մշակոյթ մը չէ աշխարհի տարածքին, այլ թէ Եկեղեցին կ'ընդգրկէ զանազան դիմագիծեր, Քահանայապետը իր միտքը կը յստակացնէ. «Չենք կրնար ըսել թէ աշխարհի տարածքին, բոլոր ազգերը հոչակելով իրենց հաւատոյ հանգանակը, կը միանան Եւրոպայի ժողովուրդին ձեւերուն ու սովորութիւններուն, պատմութեան

որոշ ժամանակաշրջաններուն»: Հուսկ, ան կը շեշտէ «ժողովրդական բարեպաշտական աւետարանացման ոյժին» կարեւորութեան վրայ եւ կը քաջալերէ աստուածաբաններու տարած փմտռութային աշխատանքները, հրաւիրելով զանոնք ներկայացնելու Եկեղեցւոյ աւետարանի քարոզութեան դիմագիծը, զանոնք զգուշացնելով գոհանալու «գրասենեկային աստուածաբանութենէն»:

Հետաքրքրական է նշել նաեւ թէ Քահանայապետը սոյն յորդորին մէջ կ'անդրադառնայ կղերականներուն խօսած քարոզներուն, զանոնք հրաւիրելով զգուշութեամբ եւ յատուկ վերապահութեամբ պատրաստելու զանոնք, որովհետեւ «չենք կրնար ականջալուր չըլլալ տարբեր յատարարութիւններուն՝ այսքան կարեւոր եղելութեան դիմաց: Քարոզները պէտք է ըլլան կարծ եւ փորձենք խուսափիլ դասախոսութեան եւ կամ դասընթացքի նմանելէն»: Անոնք ընդգրկելու են «խօսքեր՝ որոնք կրնան սրտերը բորբոքել»: Ապա «պէտք չէ բաւարարուիլ միայն բարոյական հարցեր քննարկելով եւ անոնց մասին վարդապետութիւնները յստակացնելով»: Պէտք է քարոզները պատրաստել: «Այն քարոզիչը որ չի պատրաստեր իր խօսքը, հոգեւոր չէ, այլ՝ անպարկեշտ է եւ անպատասխանատու՝ իր ստացած պարգևներուն հանդէպ»: «Լաւ քարոզ մը... պէտք է գաղափար, միտք, զգացում եւ նմանութիւն բովանդակէ»: «Քարոզը պէտք է դրական ազդեցութիւն ունենայ, մատուցելով յաձախ յոյսի խօսքը, ինչպէս նաեւ հաւատացեալները բացասականութեան մէջ բանտարկութենէն ազատելով»:

Աւետարանի քարոզութիւնը պէտք է ընդգրկէ մերձեցումի նշաններ, ինչպէս «մօտիկութիւն, երկխօսութեան բացուածութիւն, համբերութիւն, ուրիշը ընդունիլ՝

առանց դատապարտութեան»:

Սրբազն Քահանայապետը զանազան նիւթեր եւս կը քննարկէ սոյն յորդորին մէջ: Սակայն, այս կարծ գորովեան ընդմէջն, ուզեցի պարզել կարեւորագոյն կէտերը, որոնք կը հետաքրքրեն մեզ՝ որպէս հայ կղեր եւ հաւատացեալ: Վստահաբար աւետարանացման գործընթացը եւ անոր հայող բոլոր կէտերը քննարկուելիք կէտեր են՝ մեր բոլոր գործօն հաստատութիւններէն ու միութիւններէն ներս: Աւետարանող անձը պէտք է խաղաղաբար ըլլայ ու քարոզէ խաղաղութիւն եւ երկխօսութիւն, մանաւանդ այսօր արիւնլուայ Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Աւետարանի ծշմարտութիւններու քարոզիչ նը չի կրնար զանց ընել բոլոր կարօտեալները, իհւանդները, աղքատներն ու բանտարկեալները:

Մեր նաղբանքն է որ հայ կղերը նաեւ շարունակէ ըլլալ, ինչպէս միշտ, հաւատարին իր Եկեղեցւոյ սկզբունքներուն ու իր ստացած երկնային բոլոր պարգևներուն: Իր սրտին մէջ անսասան պահէ Աւետարանի ուրախութիւնը եւ զայն քարոզէ իւրաքանչիւր անձին, որուն կը հանդիպի այս աշխարհի առաքելական ծանապարհորդութեան ընթացքին:

ՅՈՒՎԱՆԻ ՊՈՂՈՍ Բ. ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ, ԵՐԿԽՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Հ. Գրիգոր Վրդ. Պաթիշահ
Փոխ-Տեսուչ Քահանայապետական Նելոնեան
Հայ Վարժարանի

Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ժամանակակից պատմութեան մէջ, Յովիհաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետը աստուածահաճոյ հոգեւորական մը կը հանդիսանայ իր առաքելութեամբ, կեանքով ու նուիրումով:

Քրիստոսի առաքեալին համար կեանքը խորհուրդ մըն էր: Հեզ ու խոնարի, Հռոմի գահակալին լուռ աչքերուն մէջ խաչակիր Քրիստոսի կրած տառապանքը կը պատկերուէր: Համեստ ու խաղաղասէր այս Հայրապետը, քրիստոնեայ Եկեղեցւոյ պատմութիւնը լուսաւորեց ոսկեշող խօսքերով, իր անմեղութեամբ հմայեց աշխարհը, իր լռութեամբ դիմուեց մարդկութիւնը, աշխարհի չորս ցամաքանասերուն վրայ սէր ու խաղաղութիւն տարածելով:

Մրազան Քահանայապետը Հայ ժողովուրդի մտերիմ բարեկամն էր: Մանկութեան օրերէն մեծ սէր, համակրանք ունէր Հայ ժողովուրդի տարագիր զաւակներուն հանդէա: Կ'ապրէր հայութեան վիշտը, կը սգար մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն կորուստը եւ կ'աղօթէր վերապրոյ հայութեան բարօրութեան համար:

Խաղաղութեան, երկխօսութեան եւ ար-

դարութեան ջահակիրն էր: Քրիստոնէական երեք հիմնական առաքինութիւններ շնորհազարդեցին Երջանկայիշատակ Յովիհաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետին կեանքը եւ զինք առաջնորդեցին սրբութեան բարձր արժանիքին:

Խաղաղութեան եւ արդարութեան անհետ կորուստով տուայտող այս աշխարհը, ահաւասիկ անգամ մը եւս աստուածային հրաւէր մը կը ստանայ վերագտնելու իր կոչումը, յանձին երանելի Յովիաննէս Պօղոս Բ. Պապին շնորհափայլ կենցաղին:

Երանելի Յովիաննէս Պօղոս Բ. կը ներկայանայ մեզի այսօր որպէս կենդանի պատկերը Յիսուսի՝ Բարի Հովիի, որուն մէջ դրոշմուեցաւ Աստուծոյ հայրական գութն ու ողորմութիւնը, Քրիստոսի Խաչին փառքը եւ սիրոյ Հոգիին մեծվայելչութիւնը: Անոր սրբադասման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 27 Ապրիլ 2014-ին՝ «Աստուածային Ողորմութեան» տօնին օրը:

Ո՞Վ Է ՔԱՐՈՂ ՎՈՅԴԻԼԱՆ

Քարօլ ժողէֆ Վոյդիլա ծնած է 1920 թուականի մայիս 18-ին, Լեհաստանի Վատովիցէ (Wadowice) քաղաքին մէջ, Քրաքովիա քաղաքէն 50 Քլ. հեռաւորութեան:

9 տարեկան հասակին, Քարօլ կը կորսնցնէ իր մայրը. 12 տարեկանին՝ երեց եղբայրը՝ Էդմոնտը, որ բժիշկ էր. իսկ 20 տարեկանին՝ իր հայրը՝ որ Աւտորահունգարական բանակին մէջ նախկին ենթապայ էր:

Առաջին հաղորդութիւնը կը ստանայ 9 տարեկանին, իսկ 18 տարեկանին՝ դրոշմի խորհուրդը: Բարձրագոյն ուսումները աւարտելէ ետք, 1938-ին մուտք կը գործէ Քրաքովիայի Հագելոնսկի համալսարանը:

1939-ին Գերման զօրքերը Հագելոնսկի համալսարանը կը փակեն: Երիտասարդ Քարօլը կը հարկադրուի 4 տարի քարահանքի մը մէջ աշխատիլ (1940-1944), իր ապրուստը վաստկելու համար: Աւելի ուշ, «SOLVAY» քիմիական գործարանին մէջ

մուտք կը գործէ, գերմանական գաղթավայրէն խուսափելու համար:

1942-ին, սրտին մէջ զգալով քահանայական կոչումը, ան թաքուն կերպով կը սկսի կազմաւորման դասընթացները Քրաքովիայի դպրեվանքին մէջ, միաժամանակ, «Teatro Rapsodico»ի մէջ մեծ դերեր ստանձնելով:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմն ետք, իր քահանայական կազմաւորումը կը շարունակէ Քրաքովիայի դպրեվանքին մէջ. ինչպէս նաեւ աստուածաբանական ուսումներ Հագելոնսկի համալսարանին մէջ, եւ 1946-ին վարդապետ կը ձեռնադրուի՝ Սովիետա Արքեպիսկոպոսին ձեռամբ:

Յետագային ան Հռոմ կ'ուղարկուի, ուր ֆրանսացի Դոմինիկեան Garrigou-LAGRANGE-ի առաջնորդութեամբ, 1948-ին կը պաշտպանէ աստուածաբանական իր դոկտորայի աւարտաձառը. «Հաւատքի ուսուցումը Սուլը Յովիաննէս Խաչեանի գործերուն մէջ» թեմայով: Ան միաժամանակ, լեհ գաղթականներուն համար հովուական առաքելութիւն կը կատարէ՝ ֆրանսայի, Պելճիքայի եւ Հոլլանտայի մէջ:

1953-ին Լուլին (LUBLIN) համալսարանին մէջ կը ներկայացնէ աւարտաձառը. «Արժեւորում՝ Մաքս Շելը (Max Scheler), անոր բարոյական համակարգէն քրիստոնէական բարոյականութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւնը» թեմայով: Յետագային, Քրաքովիայի աւագ դպրեվանքի Բարոյական Աստուածաբանութեան ուսուցիչ կը նշանակուի, ինչպէս նաեւ Լուլին (LUBLIN) համալսարանին մէջ՝ Աստուածաբանութեան դասատու:

14 Յուլիս 1958-ին, Պիոս ԺԲ. Քահանայապետը զինք տիտղոսաւոր Եպիսկոպոս կ'անուանէ Աղեքսանդրիոյ Օմայի (Ombi)

իին աթոռին, ինչպէս նաեւ Քրաքովիայի՝ օգնական Եպիսկոպոս:

28 Սեպտեմբեր 1958-ին, Վավել (Wawel) Մայր Տաճարին մէջ Եպիսկոպոս կ'օծուի: Իսկ 13 Յունուար 1964-ին, Պողոս 2-րդ Պապը զինք Քրաքովիայի Արքեպիսկոպոս կը նշանակէ:

1962-1965, իր մասնակցութիւնը կը բերէ Վատիկանեան Բ. Տիեզերական ժողովին, եւ կարեւոր ներդրում կը կատարէ «Gaudium et Spes» (Ուրախութիւն եւ Յոյս) սոյն ժողովի հովուական սահմանադրութեան մշակման:

26 Յունիս 1967-ին, Կարդինալ կը նշանակուի:

16 Հոկտեմբեր 1978-ին, Հռոմի մէջ գումարուող պապընտիր ժողովին, կարդինալները զինք կ'ընտրեն Հռոմի Ս. Աթոռին 263-րդ Պապ (ոչ Իտալացի՝ ազգութեամբ Լեհ առաջին Պապը, 1520 թուականնէ): Իր գահակալութեան իբրեւ անուն կ'ընտրէ Յովիաննէս Պողոս Երկրորդ:

Յովիաննէս Պողոս Բ. իր պապական առաքելութիւնը սահմանած է հետեւեալ խօսքով. «Ես որպէս Եպիսկոպոս Հռոմի, յաջորդը Պետրոս Առաքեալի, ստանձնեցի ծառայողական առաքելութիւնը՝ միացնելու եւ ամրապնդելու բոլոր անոնք, որոնք մեր հետ կը կիսեն քրիստոնեայ հաւատքը»:

Իր նախաձեռնութիւններով, ան եղաւ միջազգային խաղաղութեան, քրիստոնեաներու եւ այլ կրօններու հետեւորդներուն միջեւ երկխօսութեան եւ հաշտութեան առաքեալը եւ ամբողջ աշխարհի արդա-

րութեան ձայնը: Ան արժանաւորապէս հանդիսացաւ ամենէն ուժեղ քահանայապետներէն մին, որ Հռոմի հեղինակութիւնը ընդհանրական աշխարհի մէջ զգալապէս բարձրացուց: Արդարեւ, Յովիաննէս Պողոս Բ. առաջին Քահանայապետը հանդիսացաւ որ իրեաներուն ժողովարանը այցելեց (Հռոմ 1986), եւ Դամասկոսի Օմայէտ աղօթավայրը (մզկիթ) 2001 թուականին: Նոյնպէս Յովիաննէս Պողոս Բ. Ասիզի-ի մէջ, ռահվիրան հանդիսացաւ խաղաղութեան համար կազմակերպուած աղօթքին՝ աշխարհի բոլոր կրօններու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ:

Ամեն. S. Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս-Պատրիարքը հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտուէր Երանաշնորհ Քահանայապետին վախճանման առթիւ իր արտասանած խօսքին մէջ.- «Սրբազն Քահանայապետը վերանորոգեց Կաթողիկէ Եկեղեցին Ս. Աւետարանի ուսուցումով: Իր կեանքին իբրեւ հոգեւոր զէնք ընտրեց աղօթքը: Մեր արդի ժամանակներուն «Յոյսի Վկան» հանդիսացաւ: Նոր սլացք տուաւ համամիութենական շարժումին: Խաղաղութեան

Առաքեալը դարձաւ եւ մեր դարուն մարդկութեան «խղճին ձայնը»:

Պատմութեան մէջ, ան Ս. Պետրոսի յաջորդներէն առաջինն է, որ Հայաստան այցելեց եւ մեր բիւրաւոր նահատկներու Ծիծառնակաբերդի Կոթողին առջեւ աղօթեց: Ան եղաւ նաեւ առաջին Քահանայապետը որ ձանչաւ 1915-ի Հայոց Ցեղասպանութիւնը եւ դատապարտեց անոր ահաւոր ոճրագործութիւնը: (Աւետիք, 2005, թիւ 4/8, էջ 152-155):

Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, Խոսելով Յովիաննէս Պողոս Բ. Քահանայապետի մասին, կ'ըսէ. «Յովիաննէս Պողոս Բ. Պապը եղաւ սիրոյ, խաղաղութեան ու արդարութեան քաջ առաքեալը»:

«26-ամեայ գահակալութեան ընթացքին Նորին Սրբութիւն Յովիաննէս Պողոս Բ. Պապը եղաւ կեանքի նախանձախնդիր պաշտպան եւ առաջամարտիկ արդարութեան», կը վկայէ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Յովիաննէս Պողոս Բ. Սրբազնան Քահանայապետը Ընդհանրական Եկեղեցւոյ ամէնէն շատ ձամբորդութիւն կատարող Պապը հանդիսացած է. ան աւելի քան 250 ձամբորդութիւններ կատարած է 133 տարբեր Երկիրներու մէջ, որոնցմէն մին եղաւ Հայաստանը 2001-ին: «Երկար ժամանակէ ի վեր սպասեցի շնորհիքի ու ցնծութեան այս պահուն», ըսաւ Յովիաննէս Պողոս Բ.ը: Խօսքը ուղղելով Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Վե-

Յովիաննէս Պողոս Բ. Քահանայապետ եւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ծիծեռնակաբերդի մէջ (2001)

հափառ Հայրապետին ըսաւ. «Գնահատանքս ու բարեկամութիւնս կը յայտնեմ ոչ միայն ձեր հայրենակիցներուն, որոնք կ'ապրին Մայր Երկրին մէջ, այլ նաեւ աշխարհացրիւ միլիոնաւոր հայերուն, որոնք հաւատարիմ կը մնան իրենց ժառանգութեան եւ ինքնութեան, եւ այսօր իրենց հայրենիքին կը նային վերանորոգ պարծանքով ու գոհունակութեամբ»:

«Սուլբ Գրիգոր Լուսաւորչի վկայութեան

Եւ գործունէութեան շնորհիւ, առաջին անգամը ըլլալով՝ քրիստոնէութիւնը դարձաւ ամբողջ ազգի մը հաւատքը: Դուք նախանձախնդրուեն կը պահէք ձեր բազմաթիւ մարտիրոսներու յիշատակը, եւ իրապէս՝ մարտիրոսութիւնը եղած է Հայ Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի բնորոշ յատկանիշը», ըսաւ Հայ Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի բարեկամ Քահանայապետը:

Սուֆդի Սելիմ Մեհմեդ՝ Պուլկարիոյ իսլամ գլխաւոր առաջնորդը, երբ 2002 թուականին Հռոմ այցելեց, հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարեց. «Կը հաւատանք որ աշխարհը կարիքը ունի իրեն, որովհետեւ ան կը խօսի խաղաղութեան, աղքատին եւ զրկուածին համար»:

ճէյմս Ռուտին՝ Միացեալ Նահանգներու հրեայ համայնքապետը ըսած է. «Ան հասկցաւ Հրեաները ոչ միայն գլխով (միտքով), այլ նաև սրտով»: Ապա աւելցուց. «Իր նպաստները պատմական են եւ հաւանորէն պատմութեան մէջ Հրեաներուն ծանչցած Քահանայապետներէն լաւագոյնն է»:

Երանաշնորհ Յովիաննէս Պողոս Բ. Սրբազան Պապը 13 Մայիս 1981-ին Ս. Պետրոսի հրապարակին վրայ, մահափորձի կ'ենթարկուէր՝ թրքական «Գորշգայլեր» կազմակերպութեան անդամ 23-ամեայ Մահմեթ Ալի Աղջայէն: Սրբազան Պապը հրաշքով կ'ազատէր մահափորձէն: Հիւանդանոցի անկողինը գտնուած ժամանակ եւ անոր չայցելած, բանտի խուցին մէջ 27 Դեկտեմբեր 1983-ին, Սրբազան Քահանայապետը պիտի ըստ իր հասցէին. «Կ'աղօթեն Եղբօր համար, եւ անկեղծօրէն կը ներեմ»:

Յովիաննէս Պողոս Բ. Քահանայապետը կը վախճանի 2005 թուականի Ապրիլ 2-ին: 84-ամեայ Քահանայապետը հովուեց Կաթողիկէ Ընդհանրական Եկեղեցին 26 տարի, 5 ամիս եւ 17 օր:

Յուղարկաւորութեան ընթացքին, Վատիկան ժամանած հազարաւոր բարեպաշտ հաւատացեալներուն մէջէն, լեհ ուխտաւորներ կը բացագանչելով վախճանած Քահանայապետին: Հակառակ անոր, որ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ծիսական կարգն ու կանոննը այդքան կարծ ժամանակամիջոցի մը մէջ չէր արտօներ անձի մը սրբադասման գործընթացին ձեռնարկումը, Բենեդիկտոս Ժ2-րդ Քահանայապետը 2011 թուականի Մայիս 1-ին, աւելի քան մէկ միլիոն ուխտաւորներու ներկայութեան, Յովիաննէս Պողոս Բ. Պապը երանելիներու շարքին դասեց, շրջանցելով Եկեղեցւոյ սահմանած կանոնական օրէնքը: Նման շրջանցում մը նախապէս արդէն կատարուած էր Յովիաննէս Պողոս Բ.ին կողմէ, երբ ան 19 Հոկտեմբեր 2003-ին, Երանելուիի հօչակած էր Մայր Թերեզան, որ իր մահկանացուն կնքած էր Կալկաթա, 5 Սեպտեմբեր 1997-ին, (իր մահէն 6 տարի եւ 29 օր ետք):

Յովիաննէս Պողոս Բ. իր Քահանայապետութեան շրջակած է 1300 Երանելիներ (ի միջի այլոց Հաւատքի նահատակ՝ Իքնատիոս Աքք.Մալոյեան), ու աւելի քան 480 նոր Սուլրեր:

Կարդինալ Ամաթօ՝ կառավարիչը սուլրերու դատին, մամուլին հետ ունեցած իր ելոյթով յայտնած է թէ Յովիաննէս Պողոս Բ. Երանացման ժամանակամիջոցը արագ անցաւ երկու պատճառներով. առաջինը, Բենեդիկտոս Ժ2-րդ Քահանայապետը արտօնեց անոր սրբադասման դատը շուտով սկսիլ. իսկ երկրորդ կարեւոր պատճառը՝ անոր կատարած հրաշքը՝ ֆրանսացի Մարի Սիմոն Փիեռ կրօնաւորուիիին, որ խնդրած էր Պապին բարեխօսութիւնը ու զինք բուժած էր Parkinson-ի անբուժելի հիւանդութենէն:

Փրանկիսկոս Սրբազնա Պապը, վերջերս հաստատեց Երանելի Յովիաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետին վերագրուած Երկրորդ հրաշքը, որուն շնորհիւ ան պիտի սրբադասուի՝ Roncalli (Յովիաննէս 23րդ) քահանայապետին հետ, որ եղած է նաեւ Երկխոսութեան եւ բարութեան առաքեալ, եւ արժանացած է «Բարի Քահանայապետ» տիտղոսին: Սրբադասման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կի-

րակի 27 Ապրիլ 2014-ին՝ «Աստուածային Ողորմութեան» տօնին օրը:

Յովիաննէս Պօղոս Բ.ի գործունէութիւնները մեծ զնահատանքի արժանացած են, որովհետեւ անոնք արտայայտութիւններն են իր հաւատքին ու համոզումներուն, յատուկ սէր ցուցաբերելով աղքատներուն եւ հիւանդներուն հանդէպ: Նշենք որ, 1985-ին, ան ստեղծեց Առողջապահութեան Քահանայապետական Խորհուրդը եւ 1992-ին հաստատեց հիւանդի համաշխարային օրը, որ կը նշուի ամէն տարի 11 Փետրուարին: Այս պատճառով, Յովիաննէս Պօղոս Բ. կոչուած է «կեանքի Քահանայապետ»:

Իր կեանքն ու Քահանայապետութիւնը եղան խաչի ձանապարի մը, որուն ընդմէջէն ուզեց համայն աշխարհին ցոյց տալ Աստուծոյ անհուն սէրը եւ ողորմութիւնը: Ան ըսած է. «Այս անձը որ Քրիստոսի հետ հանդիպման ուրախութիւնը ունի, չի կրնար զայն իրեն պահել, այլ պարտի զայն կիսել ուրիշներուն հետ»:

Արդարեւ, Յովիաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետը դարձաւ Քրիստոսի կենդանի պատկերը այս աշխարհի մէջ: Պատկեր մը

Յովիաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետ, Ներսէս Պետրոս մթ. Կաթողիկոս Կաթողիկէ Հայոց եւ Հայ Կաթողիկէ կղերական դաս, 2001, Եջմիածին

որ կրցաւ վերափոխել մարդոց կեանքը եւ անոնց հետ՝ աշխարհը:

Երջանկայիշատակ Յովիաննէս Պօղոս Բ. Քահանայապետը շատ կարծ ժամանակամիջոցի մը մէջ արժանացաւ սրբութեան փառքին, ցոյց տալով աշխարհին թէ սրբութիւնը բոլորին հնարաւոր է, քանի բոլորս կը կազմենք մէկ ընտանիք, աստուածային ընտանիք: «Քաջ եղէք, կը պատուիրէ մեզի Սրբազն Քահանայապետը, սրբութիւնը հնարաւոր է, չնայած չարիքի բոլոր պայմաններուն՝, ան հնարաւոր է ամէն պարագայի մէջ: Միակ պատասխանը այսօրուայ մեր տագնապներուն՝ ծաղկեալ սրբութիւնն է»:

Առաջինազարդ Քահանայապետը բարութեան խորհրդանիշ եղաւ, իսկ իր կեանքը ներշնչումի աղբիւր: Եղաւ Բեթղիեմի լուսաւոր աստղը Երկրի վրայ, Աստուծոյ խոնարի ծառան, որ համայն մարդկութիւնը կը հրաւիրէ աղօթելու սիրոյ եւ խաղաղութեան համար: Ան իր կեանքով՝ մարդկային կեանքը արժեւորեց, քրիստոնեայ հաւատքը վերանորոգեց եւ Երիտասարդութեան նոր յոյս ներշնչեց:

ՀԱՅ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ... ՈՒ՞Ր ԿԵՐՊԱՔ

(Յօդուած ուղղուած է նորօծ քահանաներուն,
որուք կը ստանձնեն ղեկը համայլիին)

**Գերագ. Հ. Յովհաննես Եպս. Թէյրուզեան
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Թեմի Առաջնորդ**

Ամէն հայու ներկայ մտահոգութիւնը

Անցեալին մէջ ապրիլը վճասակար է: ԱԱ արգելք կը հանդիսանայ անհատին ու ընկերութեան յառաջդիմութեան: Անցեալը մոռնալն ու անտեսելը՝ նոյնքան վճասակար է ու արգելք՝ մարդկութեան յառաջդիմութեան: Անցեալը յիշելը, զայն չանտեսելը, անոր փորձառութենէն օգտուիլը կ'ապահովեն աւելի հաստատ քայլերով մարդուն յառաջդիմութիւնը եւ գոհ կը պահեն թէ՛ նախորդ, թէ՛ նոր եւ թէ՛ գալիք սերունդները:

«Ձեզի հետ եմ մինչեւ աշխարհիս կատարածը»: Քրիստոսի այս խոստումը այսօր ալ կը հնչէ.- «Հայ Միաբանութիւննե՛ր, ու՞ր կ'երթաք», ու իրաքանչիւր միաբանին կը յիշեցնէ Հայ Ազգին եւ Հայ Կաթողիկէ հին եւ վերանորոգ Եկեղեցւոյ պանծալի՛ պատմութիւնը, հարուստ՝ իր անցեալի եւ ժամանակակից Հայրապետներով, սրբակեաց Գրիգորներով ու Մալոյեաններով:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (239-326)

ԻԱ. Դարու մարտահրաւերները

Մշտափոփոխ աշխարհի մը մէջ, ի տես վանքերուն եւ նորընծայարաններուն դատարկումին, Քրիստոսով ծարաւի մարդկութիւնը իրաւունք ունի հարցնելու միաբաններուս.- «Ու՞ր են այն անձերը, զորս Աստուած կը կանչէ իրեն հետեւելու եւ փրկչագործութեան Սիրոյ ծրագրին գործակիցներ դառնալու: Արդեօք Աստուած Հայ Ազգէն հեռացաւ ու այլեւս հայերէն չի հասկնար. թէ մենք հեռացուցինք զինք մեր սրտերէն, օձախներէն եւ հաստատութիւններէն եւ սկսանք խօսիլ Բաբելոնի հազար ու մէկ լեզունները եւ այսպէս իրարմէ հեռանալով, աստուածային Սիրոյ լեզուն մոռցանք»:

Արդարեւ Զմնառեան - Արծիւեան, Սիսիթարեան եւ Անարատ Յղութեան Քոյրերու, այս երեք հայ կաթողիկէ միաբանութիւններուն վիճակը մտահոգիչ է որովհետեւ անոնց թիւը նօսրացաւ եւ որակը վատթարացաւ: Այս իրողութիւնը ազգային ու կրօնական տագ-

նապ մը դարձաւ, որուն դիմաց իւրաքանչիւր արթնամիտ ու աստուածավախ հայ կը դողայ, տեսնելով ներկայի անստոյգ վիճակը, իսկ ապագան՝ մութ եւ անորոշ։ Տագնապ մը, որուն դիմաց իւրաքանչիւր ողջամիտ հայ պարտի հարցնել անոր պատճառը ու գտնել բաղդալի դարմանը։ Յիսուս, որ խոստացաւ Եկեղեցւոյ հետ մնալ մինչեւ աշխարհիս կատարածը, անպայման պիտի դրկէ սուրբ ու նուիրեալ մշակներ, շարունակելու փրկչագործութիւնը եւ պիտի տայ իւրաքանչիւրին իմաստութիւնը միասնաբար գործակցելու եւ լուծումներ որոնելու այս սրբազն ծրագրին համար։

Հայ Եկեղեցւոյ ներկայ կացութիւնը.

Երբ կը դիտեմ մեր այս երեք ուխտեալ Միաբանութիւնները, որոնք լուսաւոր անցեալ մը ունեին եւ հարուստ էին սրբակեաց, իմաստուն եւ եռանդուն առաքեալներով եւ նուիրեալ հոգեւորականներով, հարց կու տամ ես ինծի.- «Ու՞ր կ'երթան անոնք իրենց դատարկ վանքերով ու գրեթէ փակեալ դպրեվանքերով»։ Միտքս կ'երթայ կեանքին աւարտին հասած անզաւակ ամոլին, որ նստած առաջնութեան մէջ, կեանքէն յուսախաբ, մին միւսին դիմաց, կ'ողբայ կորսուած ժամանակը, որ լոկ ունայնութիւն թողուց իր ետին, ընտանիքին կառոյցին փացման պատճառ դառնալով։ Ես եւս, երբ մուտք կը գործեմ մայրավանքս եւ կը տեսնեմ այդ գեղատեսիլ եւ հրաշալի շինարարութիւնները, հարց կու տամ ես ինծի.- «Որո՞ւ համար են այդ ցուրտ ու անկենդան քարերը, եթէ սրբակեաց ու ազգանուէր առաքեալներ, հոգեւորականներ իրենց հոգեւոր ու ազգային շունչը պիտի չփոխանցեն անոնց, որպէս զի ապագային այդ քարերը դառնան խօ-

սուն վկաները անցեալէն ձառագայթող սրբութեան»։ Երբեք քարէն կոչումներ չեն ծնած. մինչդեռ եռանդուն ու նուիրեալ անձեր, լեռներու գագաթները կառուցած են վանքեր ու մենաստամներ, որոնց քարերը կը խօսին սրտերու, կը բուրեն սրբութիւն ու կը ձառագայթեն Սէրը Քրիստոսի։

Ս. Պողոսի խօսքերը ուղղուած քահանաներուն.

Ս. Պողոս կ'ըսէր իր Տիմոթէոս աշակերտին. «Կը յիշեցնեմ քեզի արծարծել շնորհքը, որ Աստուծմէ տրուեցաւ քեզի իմ ձեռնադրութեամբս» (2 Տիմ. 1, 6): «Ան որ կը ցանկայ եպիսկոպոսութեան, կը ցանկայ լաւ պաշտօնի մը» (1 Տիմ. 3, 1): Իսկ Տիտոս աշակերտին կ'ըսէր. «Թողուցի քեզ կրետէ, որպէս զի լրացնես ինչ որ թերի է եւ իւրաքանչիւր քաղաքին համար կարգես երեցներ՝ իմ տուած իրահանգներուս համաձայն» (Տիտ. 1, 5): Ուրեմն նստիլ ու ողբալ անցեալի վրայ անօգուտ է ու ապարդիւն։ Հարկ է համախմբուիլ, ժամանակ յատկացնել խորհելու եւ ծրագրելու թէ միւթապաշտ եւ պատեհապաշտ ընկերութիւնը ինչպիսի քահանաներու կը կարօտի։ Ինչպիսի առաքեալներ ու նուիրեալ հոգեւորականներ կը սպասուին Եկեղեցին կամ Քրիստոսի Խորհրդաւոր Մարմնոյն անդամներէն, յագուրդ տալու ներկայ աշխարհին ծարաւին։ Իսկ փոխադարձաբար՝ Քրիստոս եւ իր Եկեղեցին ի՞նչ կը սպասեն աշխարհական հաւատացեալներէն։

Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ուսուցումը.

«Եպիսկոպոսութիւնը, ի պաշտօնէ կամ նուիրապետական քահանայութիւնը եւ բոլոր հաւատացեալներու հասարակաց քահանայութիւնը, իւրաքանչիւրը իրեն յա-

տուկ կերպով կը մասնակցի Քրիստոսի միակ քահանայութեան, թէեւ իրարմէ էապէս կը տարբերին: Անոնք կոչուած են մասնակցելու Քրիստոսի առաքելութեան՝ քահանայական, մարգարէական եւ թագաւորական պաշտօնին: Քահանայութիւնը կ'իրագործուի մկրտութեան շնորհքին պարզեւով՝ որպէս աղբիւր հաւատքի, յոյսի եւ սիրոյ: Քահանայութեամբ Քրիստոս մշտապէս կը կառուցանէ եւ կ'առաջնորդէ իր Եկեղեցին: Ասոր համար՝ ան փոխանցուած է յատուկ խորհրդով մը, որ «կարգին խորհուրդն է» (Ք.Կ.Ե., թիւ 1546 եւ 1547): Ուրեմն, քահանաներս յատուկ կերպով ընտրուած ենք, որպէս զի քահանայութեան կարգով՝ կառուցանենք Եկեղեցին, հայրաբար կառավարենք եւ ճշմարտութիւն ուսուցանենք եւ մեր կեանքը սրբացնենք, դարուս պահանջին համաձայն:

Աշխարհի յեղաշրջումը եւ քահանային բարեշրջումը

Շատ բնական է որ ԻԱ. դարու ընկերութեան զաւակ՝ քահանան բարեփոխուի դարուս հետ, ապրելով հանդերձ աւետարանական սկզբունքները: Վատիկանեան Բ. Տիեզերական ժողովը վերանորոգումի դրսերը բացաւ բոլորին առջեւ, որպէսզի Աստուծոյ Խօսքը հասնի բոլորին՝ արդիական միջոցներով: Այս պատճառով, բազմաթիւ բարեկարգումներու կողքին, կղերին եւ աշխարհականին համագործակցութիւնը իրականացաւ, զարգացաւ, ածեցաւ եւ ընդլայնեցաւ: Այսօր Տիեզերական Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ ծաղկեցաւ պատասխանատուութիւնը աշխարհականներու, որպէս թիկունք՝ կղերական դասուն, ինչ որ աւանդ, մեր Հայ Կաթ. Եկեղեցւոյ պարագան չէ եղած: Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ նոյնիսկ Ափրիկէի լատին Եկեղեցական

հասարակութիւնները, հետեւելով Վատիկանի Բ. Տիեզերական ժողովի որոշումներուն, բարեկարգուեցան. քահանաներուն դիմագիծը եւս յեղաշրջեցաւ, անփոփոխ պահելով հանդերձ քահանայական դիմագիծի բնոյթը:

Վատիկանեան Տիեզերական Բ. Ս. ժողովին ցուցմունքները

Արդարեւ, այսօր, Եկեղեցական կեանքը Լատին Եկեղեցւոյ մէջ կեղոնացած չէ քահանային շուրջ, ինչ որ նախախնամական եղաւ, որովհետեւ իւրաքանչիւր մկրտեալ վերագուար իր առաքելական յատուկ պատասխանատուութիւնը Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ: Աւելի ուսումնասիրութեան կը կարուինք ըմբռնելու համար ուղիղ համագործակցութիւնը ընդմէջ կղերական եւ աշխարհական դասերուն, յատկապէս քահանաներու բազմազբարութեան եւ թիւի նօրացման պատճառով: Օրէ օր, կը պահանջուի մեզմէ յստակացնել հաւատացեալներուն սահմանները՝ քահանայութեան եւ պաշտօնատար քահանայութեան բարերար բարեփոխումին եւ համագործակցութեան, յատկապէս մեր Եկեղեցւոյ մէջ, փնտռելով միշտ թէ ի՞նչպէս, յարգելով իւրաքանչիւրին կոչումը, կարելի է կառչիլ Քրիստոսի եւ համապատասխանել ժամանակուան մարտահրաւերներուն ու մարդոց կարիքներուն, դառնալով առաքեալ իր միջավարին եւ շրջանակին մէջ:

Աշխարհականները պարտին վերապրիլ իրենց մկրտութեան օծումը: Այս օծումը նախ չի նշանակեր ըլլալ քահանային մօտիկ անձը Եկեղեցւոյ ներքին գործերու մէջ, այլ՝ կրել նախ եւ առաջ աշխարհի սիրտին մէջ մարդոց հոգերը: Աշխարհականին եւ քահանաներուն առաքելութեան միութիւնը կը հիմնուի կոչումներու ուղիղ

ՀԱՅԱՍՏՈՆ Պատրիարքական Միաբանութեան կղերական դասի հաւաք (Յոկտ. 2011)

զանազանումին եւ սահմանումին մէջ, ինչ որ շատ օգտակար է եթէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ձանչնայ միւսին կոչումը եւ քաջալերէ զայն կատարելապէս ապրելու: Միասին կը յառաջանանք եւ միասին կը կառուցանենք Արքայութիւնը: Այս հոգին՝ 2000-էն աւելի Եպիսկոպոսներու Վատիկանեան Տիեզերական ժողովին հոգին էր, որ կը հաստատէր թէ «Քահանան եղբայր մըն է եղբայրներուն միջեւ» (Վատիկան Տիեզերական Բ. ժողով, Կարգ Քահանայութեան, թիւ 9):

Ի՞նչպիսի առաքեալներ՝ մեր դարուն համար.

Սակայն Վատիկանեան Տիեզերական Բ. Ս. ժողովին ցուցնունքներուն վերոյիշեալ յայտարարութիւնը չի նշանակեր թէ քահանան պարտի «Ճուլուիլ քրիստոնեայ ժողովուրդին մէջ» եւ մոռնալ իր կոչման իւ-

րայատկութիւնը: Երէկ, այսօր եւ վաղը, քահանան կը մնայ բազկատարած՝ Ս. Հաղորդութեան Տապանակին առջեւ, որմէ չի կրնար բաժնուիլ: Ան չի դադրիր աղօթքի մարդ ըլլալէ: Աստուած անդադար կանչած է մկրտեալներ՝ ամբողջովին նուիրուելու իրենց Կարգի խորհուրդին՝ ի սպաս փրկչագործութեան, յանձն առնելու համար Քրիստոսի առաքելութիւնը:

Քահանաներ՝ ո՛չ պաշտօնեայ, այլ առաքեալ եւ հոգիներու հովիմներ.

Եկեղեցին կը կարօտի քահանաներու, կանչուած՝ մասնակցելու Եկեղեցւոյ առաքելութեան աշխարհի մէջ, դիմակալելու համար այն մարտահրաւերները, որոնց ենթարկուած են քրիստոնեայ հասարակութիւնները: Քահանաները պաշտօնեաներ չեն հաստատութեան մը մէջ, որուն գործերը պարտին վարել: Քահանաները, իբր

Յայ Կաթողիկէ Կղերի ժողով, Չմմառ 9 Նոյեմբեր 2013

օրինակ ունենալով Քրիստոս՝ Բարի Հովիլը, ունին յատուկ առաքելութիւնը արծարծելու, իրահրելու եւ արթնցնելու Եկեղեցւոյ առաքելական սլաքը եւ ընկերանալու հոգիներուն՝ իրենց կատարելութեան ուղեւորութեան ընթացքին: Քահանաները մեծ եւ վսեմ դեր մը ունին կատարելիք, խորացնելու եւ ամրապնդելու քրիստոնեաներուն հաւատքը, սրբացնելու մարդիկը եւ զիրենք հասցնելու յափառենական կեանքի: Անոնք չեն բաւարարուիր զիրենք ծափահարող մի քանի հոգիներով, անտեսելով միւս հաւատացեալները, որոնց հեռացումով Եկեղեցին կը տկարանայ ու կը ճահանջէ: Քրիստոնեայ հասարակութիւնը իր հովիւն հովանիին ներքեւ կ'ապրի, կ'ածի եւ նորանոր ոչխարներով ու նորադարձներով կը ձոխանայ: Քահանաները պարտին ատակ դարձնել հասարակութիւնը՝ իրենց կեանքի վկայութեամբ նոր եղբայրներ ընդունելու եւ ընկերանա-

լու անոնց կատարելութեան հոգեւոր ուղեւորութեան: Եկեղեցւոյ մէջ, հովիւն ու հաւատացեալները պարտին աշխարհ մտնել դիմաւորելու համար Քրիստոսէն հեռացած հոգիները եւ թթխմորի նման խմորելու համայն մարդկութիւնը:

Քահանան՝ կամուրջ, հոգիները Աստուծոյ առաջնորդող.

Քահանան իր ձեռնադրութեան դրոշմով, իր քահանայադրոշմ կեանքով եւ իր քրիստոնէական վկայութեամբ կը ներկայանայ հոն ուր կ'առաքուի ու կը գործէ: Ան պարտի լողալ ոչ-քրիստոնեայ ովկիանոսի մը մէջէն, ուղղուիլ դէպի հաւատքի գանձէն զրկուածները: Ան կամուրջը պէտք է ըլլայ, որուն վրայէն մարդիկ պիտի մօտենան Աստուծոյ, Քրիստոսի, պահպանելով իրենց քրիստոնէական արժանապատութիւնը: Քահանաները կանչուած են դիմագրաւե-

լու դարուս նիւթապաշտութեան եւ պատեհապաշտութեան մարտահրաւերները եւ իրենց հասարակութեան հետ միասին երթալու մարդոց մօտ, ձանչցնելու համար Քրիստոսը ու Անոր մէջ գտնելու ծշմարիտ երջանկութիւնը: Այս ընելու համար, քահանաները պարտին ձանչնալ աշխարհի իրականութիւնը եւ փափաք ունենալ Աստուծոյ սիրոյն գանձը բաժնելու մարդոց մէջ: Անոնք իրենց ժամանակը լրիւ նուիրագործելու են ի սպաս ժողովուրդին, որ առանց քահանաներուն, կը նմանի անհովիւ ոչխարներուն:

Քահանաներուն համար Աւետարանի ուսուցումը առաջնակարգ մտահոգութիւնը ըլլալու է, աշխարհականներուն հետ իրաքաջալերելով եւ մէկը միւսին կոչումը կատարելագործելով, որպէսզի նոր ուժականութիւն եւ ուրախութիւն գտնեն նոր սերունդին մէջ:

Քահանաները ըլլալու են նշանը եւ ներկայութիւնը Աստուծոյ ողորմածութեան եւ սիրոյն, վստահ ըլլալով թէ Քրիստոս կը գործէ իրենց միջոցաւ եւ թէ Անոր շնորհը միշտ պիտի ծաղկի իրենց մէջ: Անոնք պէտք է գիտնան մօտենալ անձերուն, որպէս զի դառնան լոյսը աշխարհի եւ աղը երկրի: Անոնք թէեւ կը յոգնին իրենց առաքելութենէն, սակայն միշտ ուրախ են, որովհետեւ քաջալերուած են Աստուծոյ ներկայութեամբ:

Քահանաները, որպէս զի յաջողին իրենց առաքելութեան մէջ, պէտք չէ մոռնան թէ իրենք ծառաներ են Եկեղեցւոյ: Անոնք հագնելու են ղենջակ մը, լուալու համար (դէպի երկինք ուղեւորներուն) ոտքերն ու սրտերը, իրենց կեանքը անվերապահօրէն պէտք է նուիրեն, զիրենք սիրող եւ փնտռող Քրիստոսի աշխարհիս չորս անկիւնները ցրուած հաւատացեալներուն: Անոնք առաքեալներ են, որոնք կը խօսին

մարդոց՝ Աստուծոյ մասին, իսկ Աստուծոյ՝ մարդոց մասին:

Քահանաները քահանայ չեն լոկ, Ս. Պատարագ մատուցանող եւ ապա դրամահաւաքը համրող: Քահանաները արգելք կը դառնան, չըսելու համար գայթակղութիւն, երբ իրենց ամբողջ էութեամբ ուղղուած չեն իրենց առաքելութեան:

Ծշմարիտ քահանաները անպայման մեծի ծրագիրներ իրականացնողները չեն, այլ՝ անոնք են, որոնք իրենց կեանքը շարունակական աղօթք կը դարձնեն. անոնք են, որոնք գիտեն մօտենալ անձերուն, որպէս զի անոնք զգան թէ Աստուծմէ սիրուած են: Այս է բանալին նոր Աւետարանացումին:

Քահանային ու նուիրեալ հոգիներու Կոչումները.

Անօգուտ եւ ապարդին է ցաւիլ ու ողբալ պակասը քահանայութեան եւ նուիրեալ կեանքի կոչումներուն, այլ հարկ է այս իրավիճակը փոխել: Հարց տանք մեր անձերուն թէ մեր կեանքին մէջ ո՞րն է կարեւորը, իսկ մեր հիւանդ միաբանութիւններուն առաքելութեան մէջ՝ ո՞րն է աւելի կարեւորը կամ նուազ կարեւորը. թէ ի՞նչ բան կրնայ օգնել մեզի վերականգնելու ու վերապրելու նախնեաց առաքելական հոգին, ի սպաս Եկեղեցւոյ եւ Մարդկութեան:

Չխուսափինք մեր պատասխանատուութենէն. Ոչ ոք, ինչպէս կ'ըսէ Փրամկիսկոս Սրբազան Քահանայապետը, անպէտ է Եկեղեցւոյ մէջ: Ամէնքս սատարելու ենք վերելքի աշխատանքին եւ իւրաքանչիւրս բերելու ենք մեր բաժինը վերաշինութեան գործին: Հայրերն ու մայրերը, ընտանիքը, անհատները, նորընծայարաններուն պատասխանատուները, քահանաները, հաստատութիւնները, ընկերութիւնը, իւրաքան-

չիւրը իր կարողութեան չափով պատասխանատուութիւն ունի: Սակայն պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժինը կղերական դասը ունի, որուն կը փափաքինք անդրադառնալ այստեղ:

Զարմանալի չգտայ երիտասարդի մը պատասխանը, երբ հարցուցի թէ ինչո՞ւ չընտրեց իօրը արիեստը: Ան պատասխանեց կտրուկ ձեւով.- «Երբեք»: Ան ամէն օր գործէն կը վերադառնար գանգատը լեզուին.- «Գործ չկայ, ապերախտ գործ է, բոլոր օրը ձանձ քշեցի, վճառող չկայ...»: Բայց ես զարմանելի գտայ կտրուկ եւ մերժողական պատասխանը քրիստոնէականի աշակերտներուս եւ աշակերտուիիներուս, երբ անոնց հարցուցի.- «Վարդապետ կամ մայրապետ կ'ըլլա՞ք»: Ինչո՞ւ այս ժխտական դիրքորոշումը: Ինչո՞ւ վերջին շրջանին մեծ թիւով վարդապետներ, մայրապետներ հրաժարեցան հոգեւորական, նուիրական կեանքէն եւ դարձան աշխարհական:

Նորընծայութեան շրջանը

Ամէն եղելութիւն ունի իր պատճառը: Արդե՞օք այս կարգաթող վարդապետներուն եւ սքեմաթող մայրապետներուն նորընծայութիւնը, կամ նուիրեալ կեանքի պատրաստութիւնը թերի էր: Արդե՞օք անոնք, կեանքի անխուսափելի դժուարութիւններուն դիմաց, չունեցան հայր մը կամ մայր մը իմաստուն. Եղբայր մը կամ քոյր մը անկեղծ, որ զիրենք միսիթարէր ու խնամէր սիրով: Հարցումներ, որոնց պատասխանը կրնանք կռահել նորընծաներուն կազմաւորման ի նպաստ մեր կարկտան կարգադրութիւններէն: Նորընծաները կը կարօտին լուրջ ու փորձառու առաջնորդներու: Եկեղեցւոյ կանոնագիրքը, ինչպէս նաեւ Զմմառու Պատրիարքական Միաբա-

նութեան Կանոնագիրքը կը տնօրինեն հետեւեալ կարգադրութիւնը. «Ընծայարանին տնօրէնութիւնը կազմուած է տեսուչէն եւ փոխ-տեսուչէն, որոնք կը ստանձնեն իրենց պաշտօնը համագործակցաբար դպրոցական խորհուրդին հետ»: Նման վսեմ ու աստուածահածոյ առաքելութեան համար՝ ընտրուելու են իմաստուն ու հովուական կեանքի փորձառութիւնը ունեցող անձեր, ինչպէս՝ Տեսուչ մը, օգնական քահանաներ, հոգեւոր Հայր մը, մնայուն խոստովանահայր մը...: Կարելի չէ այս ազնիւ գործը յանձնել մէկ անձի մը, որքան ալ հանձարեղ ու քաջ ըլլայ ան: Նորընծաներուն կարիքները բազմաթիւ են ու բազմազան: Նորընծան կարիք ունի լայնախոհ եւ հասկցող տեսուչի մը, եւ իրեն մօտիկ փոխտեսուչի մը, իր տագնապը հասկցող գթասիրտ ու իմաստուն խոստովանահօր մը կամ հոգեւոր հօր մը: Յապաղումը այս հարցին մէջ կրնայ պատճառ ըլլալ կոչումին կորստեան կամ նորընծային փակուելուն ինքն իր մէջ:

Քահանայութենէն ետք.

Քահանան իր ձեռնադրութենէն ետք՝ կը մնայ սիրող ու սիրուելիք սիրտ ունեցող անձ մը: Գիտնալ այդ սիրտը կառավարել՝ գործն է իմաստուն մեծաւորին: Քրիստոս իր աշակերտները երկու-երկու դրկեց առաքելութեան: Մայրամուտին երբ քահանան կը վերադառնայ քահանայատուն, յոգնած ու յածախ սպառած՝ օրուան կնձռոտ հարցերէն ու հանդիպումներէն, ան կարիքն ունի զինք ընդունող եւ լսող ականջի եւ լայնաբաց սրտի: Ի՞նչ կ'ակնկալենք քահանայէն, որ նոր ձեռնադրութած՝ առանձին կը դրկուի գիւղ մը կամ քաղաք մը, ուր առանձնութիւնը զինք արդէն կը հիւծէ ու ան կը սպասէ քաջալերա-

կան խօսքի մը, անոյշ ժպիտի մը եւ տաքուկ թէյի բաժակի մը: Ափսո՞ն, ան կը նմանի այն Տէր Յովհաննէս քահանային, որ հնազանդ հոգիով ու ուրախութեամբ մեկնեցաւ հեռաւոր գիւղ մը առաքելութեան համար, եւ այնտեղ մոռցուեցաւ մեծաւորներէն: Ոչ ոք իրմով զբաղեցաւ: Օրին մէկը Առաջնորդը բանալով քահանաներուն տոմարը, հոն հանդիպեցաւ Տէր Յովհաննէսին անունին, որ տարիներ շարունակ մոռցուած էր: <այրական գութը արթնցաւ իր մէջ, ելաւ, գնաց անոր այցելութեան:

- Տէր Յովհաննէս, ինչպէ՞ս ես: Ինչպէ՞ս է երիցուիհին, զաւակներդ, կովերդ ու նապաստակներդ....:

- Սրբազան <այր, հազար փառք Աստուծոյ, ամէնքն ալ լաւ են, ձեր աջը կը համբուրեն:

- Աղօթքներդ կանոնաւոր կերպով կը կատարե՞ս:

- Այն, Սրբազան <այր, կը պատարագեմ, ժամերգութիւններս ժամը ժամուն կը կատարեմ:

- Նշխարը ուրկէ՞ կը կարգադրես:

- <աց կ'եփեմ եւ հացով կը պատարագեմ:

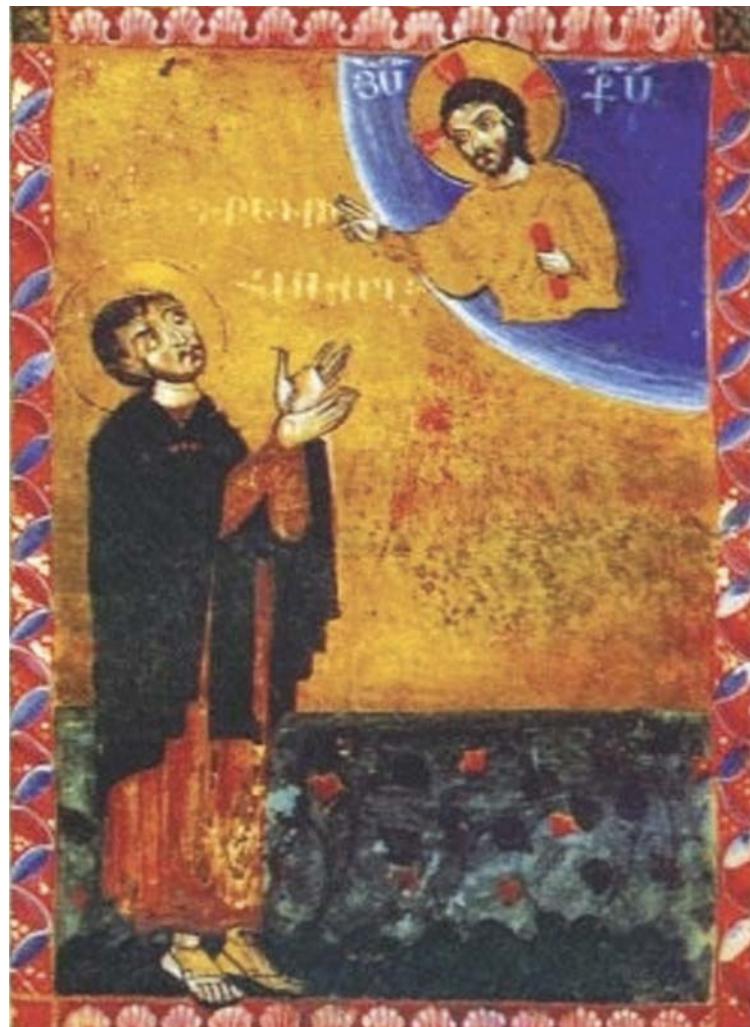
- Իսկ գինին ուրտեղէ՞ն կը գնես:

- Գինի չեմ գտներ, ամէն առաւօտ, կ'իջնեմ ախոռ, կովը կը կթեմ եւ թարմ կաթով կը պատարագեմ:

- Տէր <այր, չըլլար, կարելի չէ՞ կաթով պատարագել:

- Սրբազան <այր, մինչեւ իիմա պատարագեցի եւ եղաւ ...

Անշուշտ զուարձալի պատմութիւն մըն է, սակայն ցաւալի է, որմէ դասեր կրնանք քաղել: Այս առթիւ կը յիշեմ նաեւ սրբակեաց հոգեւոր հօրս խօսքերէն

Ս. Գրիգոր Նարեկացի (950 -1010)

մին, երբ մօտը կ'երթայի մեղքերս խոստովանելու. «Տղա՛ս, կ'ըսէր ան, միշտ արթ՛ն ըլլալու ենք, որովհետեւ սատանան խորանանկ է, մեր շուրջ կը դառնայ, առիւծի նման, մեզ մեղքի մէջ ձգելու համար. Եւ գիտցի՛ր թէ կիրքը մահէդ քառորդ ժամ ետք կը մեռնի մէջոյ»: Եթէ մենք տարեցներս կը փորձուինք մեղքն, որքան աւելի ԻԱ. դարու մէջ երիտասարդ եղբայրները, «Ինթերնէթի» սերունդը: Մեծաւորներս, զգուշութեամբ եւ գուրգուրանքով շրջապատելու եւ պահպանելու ենք զանոնք, մեր աչքի բիբին նման: Չմեղադինք եթէ ինկած տեսնենք զանոնք: Մենք՝ առաջիններս, բախելու ենք մեր կուրծքը, ըսելով.-

Ս. Ղազար, Վենետիկի Միսիօնարեան Յայրերու Մայրավանք

«Մեղայ, մեղայ, մեղայ եւ հազար-հազար անգամ մեղայ, բանիւ, գործով, անփութութեամբ եւ զանցառութեամբ», որովհետեւ չգործադրեցինք Ս. Աւետարանի այն խօսքը թէ. «Եթէ եղբայրդ մեղանչէ քու դէմդ, գնա՞ յանդիմանէ զինք, երբ դուն եւ ինք առանձին էք (ոչ թէ զնա՞ հրապարակէ լուրը): Եթէ մտիկ ընէ քեզի, դուն շահեցար եղբայրդ. Իսկ...» (Մատթ. 18, 15):

Հայ Միաբանութիւններ, ո՞ր կ'երթաք

Կը վերադառնամ նիւթիս:

Մենք բոլորս այս կամ այն կերպով Պետրոսներ, Թովմաններ, Եմնառուսի աշակերտներ ենք: Վստահ եմ թէ չունինք մեր մէջ Յուղաններ: Փառք տանք Աստուծոյ, որ մեզ կը պահէ ու կը պաշտպանէ: Փրանկիսկոս Սրբազն Քահանայապետին

խօսքը կրկին կը յիշեցնեմ. «Եկեղեցւոյ մէջ չկայ անպէտ անձ»: Ամէնքս, ձեռնադրիչ Եպիսկոպոսին ձեռքերուն տակ, լեցուած էինք առաքելական հոգիով եւ պատրաստ, հետեւելու Քրիստոսի Գողգոթայի ձամբուն վրայ: Ամէնուս աչքերէն կը ձառագայթէր սրբութիւնը: Այսօր ալ, իւրաքանչիւրս բժախնդիր ենք Ազգին եւ Եկեղեցւոյ պայծառութեան ու յառաջդիմութեան: Սակայն ընդունինք նաեւ թէ «սեւ կատու մը անցաւ մեր միջեւ» եւ թէ թշնամին կարողացաւ մեզ բաժնել: Ու ահա մենք, նախընտրեցինք հանգիստ աթոռը քան հասարակութիւնը միացնող դահլիճը: Նախընտրեցինք մեր դիրքի բարձրացումը եւ հարուածեցինք մեր եղբայրը: Սակայն կեանքի փորձառութիւնը փաստեց թէ ամէնքս դարձանք զրոյցի նիւթը՝ երեկոյթներուն ու ծամոնը ժողովուրդին: Փոխանակ որ մենք

մտնենք ընտանիքներուն մէջ եւ անոնց ցաւերը ամոքենք եւ մխիթարենք զանոնք՝ անոնց նեղութիւններուն ընթացքին, անո՞ք մեզ կը մխիթարեն, չըսելու համար մեզ կը գրգռեն մեր հարազատին դէմ:

Հայ Միաբանութիւններ, ու՞ր կ'երթանք, այս ընթացքով: Տակաւին չե՞նք անդրադառնար թէ մեր ցաւալի վախճանը մօտ է, եթէ շարունակենք մեր այս իրավիճակը միաբաններուս միջեւ: Ժամն է սթափելու մեր թմրութենէն, ու ձեռք ձեռքի տուած, վերելքի ձամբան բռնելու եւ սիրով տոգորուելու՝ մէկը միւսին հանդէա: Միասին աղօթենք, որպէս զի Ս. Հոգին ինքը մեզ լուսաւորէ ու մեզ ներշնչէ, որպէսզի վերանորոգումի ուղին գտնենք:

Համախմբող համագումար մը Քահանայութեան մասին.

Հայ Ազգին եւ Եկեղեցւոյ իրավիճակը անհրաժեշտ կը դարձնէ համախմբող համագումարի մը ձեռնարկել, որուն բոլոր Միաբանները բերեն իրենց դրական մասնակցութիւնը, տոգորուած ծշմարիտ վերանորոգումի իղծով: Ամէնքս, Եպիսկոպոս ու քահանայ, պատրաստ ըլլալու ենք գաղափարներու անկեղծ ու թափանցիկ փոխանակումի մը, քահանայութեան՝ էական նիւթի մը շուրջ: Այս պատճառաւ օգտակար է կլոր սեղանի մը շուրջ նստիլ ու վերյիշել Քրիստոսի՝ յալիտենական Քահանային Սարդեղութեան խորհուրդը, պտուի՝ Անոր անհուն սիրոյն մեզի հանդէա: Այս նիւթին շուրջ կարելի չէ ունենալ տարբեր գաղափարներ, որովհետեւ անիկա՝ Քրիստոսի Քահանայութիւնն է, որուն իրաւիրուեցանք առանց մեր արժանիքին եւ որուն ընդառաջեցինք ուրախութեամբ: Իւրաքանչիւրս հետեւողական ըլլալու համար մենք մեզի հետ, ըսելու ենք.- «Կ'ապրիմ

Քրիստոսի Քահանայութիւնը, կը մասնակցիմ մարդկութեան փրկչագործութեան»: Քրիստոս ինք սկսաւ փրկչագործութեան ծրագիրը, ապա զայն յանձնեց Եկեղեցւոյ, ուստի մենք ԻԱ. դարու միաբաններս կանչուած ենք զայն շարունակելու եւ սփռելու Անոր պատգամը աշխարհիս չորս կողմերը:

Քահանայական ապրումին զանազան կերպերը.

Երբ Քահանայութեան գաղափարին շուրջ միաբանինք, այն ատեն, կրնանք գաղափարներ փոխանակել Քահանայութեան ապրումի կերպերուն մասին, որովհետեւ Ս. Հոգին, որ Պենտեկոստին օրը յայտնուեցաւ առաքեալներուն մեծ զօրութեամբ, մինչեւ այսօր ալ կը յայտնուի զանազան կերպերով, շնորհելով իւրաքանչիւրիս յատուկ շնորհք մը: Արդ «Պտուղն Հոգին եղբայրսիրութիւն է, ուրախութիւն, խաղաղութիւն, համբերութիւն, ծառայասիրութիւն, բարութիւն, վստահութիւն ուրիշներուն վրայ ...» (Գաղ. 5, 22): Զօրացած Ս. Հոգով, կարող ենք քաջութեամբ մէկողի դնել անձնական շահերը ու Միաբանութեան առաքելութեան մասին օգտակար որոշումներ առնել, շարունակելու համար մեր սրբակեաց հիմնադիրներուն ուղին, որդեգրելով ճանապարհը, հետամուտ ըլլալով ճշմարտութեան, որպէս զի ստանանք կեանքը: Նման համաժողով մը պիտի սատարէ ախտաժանաչումի մը, որմէ ետք պիտի անցնինք վերանորոգումի նուիրական գործին, սկսելով մեր անձնական ներքին վերանորոգումէն: Նման պատերազմող բանակներուն՝ իմաստութիւնն է, որ նահանջած է մեր գործելակերպին ու ռազմավարութեան մէջ: Այսօր վերանորոգուելու ենք, կերպարանափոխուելու եւ

բարելաւուելու ենք, որպէսզի նոր աւիւնով դիմագրաւենք դարուս մարտահրաւերները:

Թերեւս, նկատի ունենալով նօսրացած թիւը վարդապետներուն ու նուիրեալ հոգիներուն, ինչպէս նաև մեր բազմազան պահանջքները, միաբաններու կողմէ յարմար դատուի, ծրագիր մշակել համախմբելու մեր ոյժերը եւ կեդրոնացնելու զանոնք մի քանի ծրագիրներու շուրջ, որպէս զի նախ զօրանանք ու բազմանանք, ապա անցնինք այլ ծրագրի: Չմոռնանք թէ աշխարհի միակ փրկիչները մենք չենք: Քրիստոս անգամ աշխարհ գալով, քարոզեց սահմանափակ շրջանի մը մէջ ու ապա յանձնեց առաքեալներուն դեկը Եկեղեցւոյ: Ցանելով մեր միաբանները աջ ու ձախ եւ յաձախ առանձին, տուժեցին կոչումներու աղբիւր կեդրոնները՝ Հալէպ, ճեզիրէ, Լիբանան: Ցաւալի իրողութիւն. այսպէս աջ ու ձախ ցրուած միաբանները, յաձախ առանձին, չկարողացան նորաբաց կեդրոններուն մէջ կոչումներու վրայ աշխատիլ:

Թերեւս նաև միաբանները հարկադրուին որոշել եւ ընտրել իրենց մէջ լաւագոյները Նորընծայարանին ծառայութեան համար, որպէս զի լաւագոյն կերպով պատրաստեն ապագացու առաքեալները:

Միաբանութիւններուն յոյժ կարեւոր եւ կենսական վերանոոգումին համար երկու երեք շաբաթ յատկացնելը պէտք չէ կորսուած ժամանակ համարել: Միաբան եղբայրներ, ոֆիր է, Ազգին ու Եկեղեցւոյ դէմ Քոյր Միաբանութիւններուն, Միխթարեան, Չմնառեան-Արծիւեան եւ Անարատ Յղութեան Քոյրերու, երկարամեայ վաստակը անտարբերութեամբ ու անհոգութեամբ յանձնել պատմութեան կամ նոռացութեան: Աներելի ոֆիր՝ յաջորդ սերունդներուն դէմ, եթէ չփոխանցենք անոնց մեր նա-

խորդներէն ժառանգած սուրբ աւանդը: Անոնք փոխանակ օրինելու՝ պիտի անիծն մեզ եթէ չապահովենք անոնց շարունակութիւնը այն Միաբանութիւններուն, որոնք, 300, 260 կամ 150 տարիներուն ընթացքին, իրենց սրբակեաց անդամ-անդամուիհներով օժանդակեցին Ազգին ու Եկեղեցւոյ հոգեւոր կարիքներուն:

Վերջաբան.

Այս գրութիւնը՝ միաբանի մը ցաւօտ սրտի խօսքն է, ուղղուած Նուիրապետութեան եւ Միաբանութիւններուն բոլոր անդամներուն, չզգգելու այս աստուածահածոյ գործը: Մենք որ ընդունած ենք Սկրտութեամբ եւ Դրոշմով Ս. Հոգին, զայն չթողունք մէկ կողմ, բանանք մեր սրտերը Անոր ներգործումին առջեւ, որպէս զի մեզ սրբացնէ, կարող դարձնէ նմանելու Քրիստոսի, Անոր հետեւելու, աւելի դիկրաւ ներելու մէկը միւսին, զիրար սիրելու եւ իրարու մէջ տեսնելու դրականը, Աստուծոյ կատարելութեան մէկ ձառագայթը, բարեփոխելու մեր կեանքը եւ ուրախ սրտով դառնալու դարուս Միխթարեանները եւ Արծիւեանները: Ս. Հոգին պիտի լուսաւորէ մեր միտքն ու սիրտը, որպէս զի տեսնենք Իր ներկայութեան պտուղները մեր մէջ: Ան մեզ չի բաժներ, այլ կը միացնէ: Ան կ'օգնէ մեզի ունենալու նոր նայուածք մը Եկեղեցւոյ: Ան է որ կը բաշխէ շնորհքը մեծաւորներուն, վարդապետներուն ու մարդոց: Ան մեր դատողութիւնը կը դարձնէ աւելի բարեացակամ:

Ս. Կոյսը յատուկ տեղ մը կը գրաւէ երեք Միաբանութիւններուն կեանքն ներս: Ան կարող է մեզ առաջնորդել դէպի իր Որդին, որ անոր խնդրանքին վրայ պիտի կերպարանափոխէ մեր անհամ ու անգոյն կեանքը անսահման ուրախութեան:

Համայնքային Խոկումներ

ՄԵՐ ԼԻՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵԿ - ԱՅՍՈՐ - ՎԱՂԵ

Հ. Անդրանիկ Շ. Վրդ. Կռանեան
Փոխ Մեծաւոր Զմմառու Մայրավանքի

-1- ՄԵՐ ԵՐԵԿԸ (1742-1912)

Մեր շուրջ մարդիկ կան, որոնք հարց կու տան, թէ Աբրահամ Պետրոս Ա. Արծիւեան, Հ. Կ. Առաջին Պատրիարքը արդեօք լա՞ւ ըրաւ երբ 1742-ին «Հայ Կաթողիկէ Վերանորոգ Պատրիարքութիւն»ը հիմնեց եւ այսպէս անջատուեցաւ Հայ Առաքելական Եկեղեցին:

Նախընտրելի պիտի չըլլա՞ր, կ'ըսեն, որ Ա. Արծիւեան այդ օրերուն Մխիթար Աբրահար հետ համաձայն գտնուեր ու ինք եւս Եջմիածինի ծոցին մէջ մնալով՝ փորձէր զայն հետզհետէ Եկեղեցիներու միութեան առաջնորդել...:

Սակայն կը խորիինք թէ Մխիթար Աբրահար այս բարեմիտ առաջարկը այդ օրերուն անիրականալի էր, իբր հետեւանք սոյն շրջանին Հռոմին, Պոլսոյ Պատրիարքին ու Եջմիածնի ներիակ դիրքորոշումներուն:

1- Հռոմի Աթոռին պարագան:

1742-ին՝ Հռոմ միջ-Եկեղեցական ամէն հաղորդակցութեան (communicatio in sacris) գաղափարին տակաւին դէմ էր: Փաստ՝ որ 1869-ին, այսինքն՝ Աբրահամ Արծիւեան նոյնիսկ դա՞ր մը ետք, Հռոմ անդրդուելի կեցուածք ցոյց տուաւ անգլիացի կաթողիկէ Lord Halifax-ի: Արդարեւ՝ այս կաթո-

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԴ. ՔԱՀԱՆԱՅԱՎԵՏ (1740 -1758)

իկէ Լորտը փորձած էր մերձեցում մը կատարել Անգլիոյ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ Անգլիկան Բողոքականութեան միջեւ, բայց այս նախաճեռնութիւնը մերժուած էր այն շրջանի լուսամիտ Քահանայապետ՝ Լետոն ԺԳ. Պապին կողմէ....:

Հռոմի եւ Անգլիկան Բողոքականութեան միջեւ մերձեցումի այս անյաջող նախընթացէն ետք, աւելի մօտ մէկ թուականին՝ 1921-ին, նման փորձ մըն ալ կատարած էր պելճիքացի Յիսուսեան մեծահոչակ աստուածաբան Կարդինալ «Mercier»-ն, որ իբր մեկնակէտ որդեգրած էր հետեւեալ

սկզբունքը. «Միանալու համար՝ պէտք է իրար սիրել: Իրար սիրելու համար՝ պէտք է իրար ձանչնալ: Իրար ձանչնալու համար, պէտք է քով քովի գալ ու իրարու հանդիպիլ»: Սակայն այս մեծանուն Կարդինալին վախճանումէն ետք, Հռոմի մէջ մարդիկ իրենց ժխտողական դիրքորոշումին վերադարձան....:

Տեղին է հոս յիշել նաեւ մեր Հայ Կաթողիկէ Անտոնեան Միաբանութեան պարագան, որ ջնջուեցաւ Ս. Աթոռին կողմէ՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հետ իր միութենական ձգտումներուն պատճառով, արարք մը, որ Հռոմի աչքին՝ Անտոնեան միաբաններուն կողմէ գործադրուած ըմբռստութիւն մը նկատուած էր:

Այդ շրջանին ի օրու եղող սոյն ու նման պայմաններուն դիմաց, Ս. Աթոռը որքանո՞վ թոյլատու պիտի ըլլար Միսիթար Աբբահօր եւ Արծիւեան Պատրիարքի 1742-ական թուականներուն՝ անոնց Եջմիածնի Աթոռին հանդէպ որդեգրած հաշտարար դիրքորոշումին նկատմամբ....:

Ս. Հոգիին զօրութեամբ՝ այսօր Ս. Աթոռը որդեգրած է միութենական կամ էկումենիկ կեցուածք:

2- Պոլսոյ Աթոռին պարագան:

1742-ին՝ Պոլսոյ հայ կաթողիկէները եթէ ուզէին որդեգրել Միսիթար Աբբահօր միութենական ուղեգիծը, այսինքն՝ չքաժնուիլ Հայ Առաքելական Եկեղեցին ծոցէն, անոնք որքանո՞վ պիտի կարենային սոյն ժամանակաշրջանի Պոլսոյ օսմանեան մենատիրական պայմաններուն տակ՝ ապրիլ իբր հայ կաթողիկէներ: Սոյն եւ յետագայ տարիներուն Պոլսոյ Պատրիարքներուն մօտ տիրող խիստ մտայնութեան իբր փաստ կարելի է յիշել երան. Կոմիտաս քահանայ Գէօմիւրծեանի նահատակութիւնը, 1707-ին:

Կոմիտաս Քին. Գէօմիւրծեանի Խորան
(1656 - 1707)
Ս. Նիկողայոս Յայ Կաթ. Եկեղեցի, Հռոմ

Ապա Հայ Առաքելական Եկեղեցին «միանալու» հարցը Միսիթար Աբբահօր եւ Աբբահամ Արծիւեանին համար՝ իրարմէ տարբեր բնոյթով ու կերպարանքով կը ներկայանար: Նախ նկատի առնենք Մեծն Միսիթար Սեբաստացին պարագան:

Պոլսոյ Պատրիարքին մօտ Միսիթարի վայելած յարգանքն ու համակրանքը դաւանաբանական իիմք կամ բնոյթ չունիին, այլ անձնական: Ապա նորահաստատ փոքրաթիւ միաբանութեան մը աբբայ Միսիթարին համար աւելի հեշտ պիտի ըլլար ապրիլ Պոլսոյ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ, քան թէ Աբբահամ Արծիւեանին համար, որ Համայնքի մը Հովուապետն էր: Միսիթար Սեբաստացին եւս, հակառակ իր վայելած պատրիարքական համակրանքին եւ տակաւին փոքրաթիւ միա-

բանութիւն մը ըլլալու առաւելութիւններուն՝ ան եւս հեռացաւ Պոլիսէն եւ ապաստանեցաւ նախ Մետոն կղզին, ապա Ս. Ղազար՝ Վենետիկ:

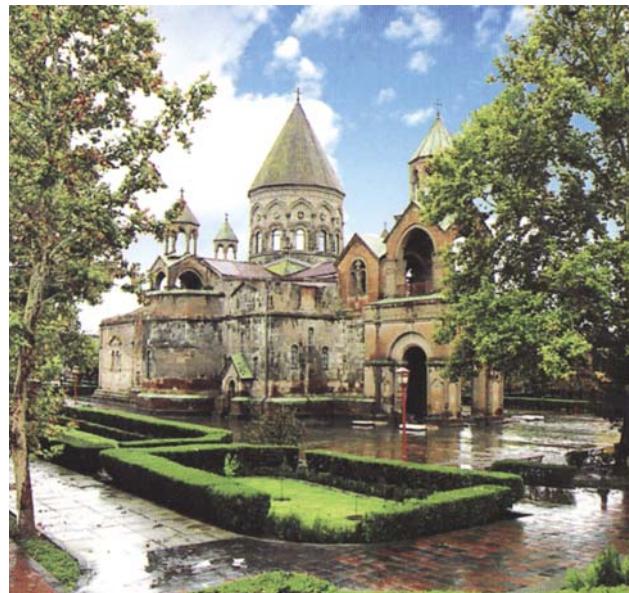
Իսկ Աբրահամ Արծիւեան Պատրիարքը նոյն հալածանքին հանդիպելու պարագային՝ պիտի չկարենար իր հայ կաթողիկէ բազմահազար ու աշխարհացրիւ համայնքին հաւատացեալներուն համար «Ս. Ղազար» մը գտնել եւ հոն ապաստանիլ...:

Մխիթար եւ Արծիւեան որքան ալ միութենական հարցին իրարմէ տարբեր մեկնակէտ ու մերձեցում ունէին, սակայն երկուքին մօտ ալ կը տեսնենք նոյն մերժուղական վախճանը: Հետեւաբար այսպիսի պայմաններուն մէջ՝ եթէ անոնք շարունակէին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ մնալ ու ապրիլ իբր հայ կաթողիկէներ, կամ պիտի շարունակէին հալածուիլ, կամ ալ իրենց հայ կաթողիկէ մնալնուն պատճառով՝ Նուիրապետութեամբ ու ժողովուրդով... «ֆրե՛նկ» պիտի նկատուէին:

3 - Եջմիածնայ Աթոռին պարագան:

Եկեղեցիներու միութեան հարցը, Պոլսոյ Աթոռէն զատ, նաեւ Եջմիածնայ Աթոռի հարցն էր: Արդարեւ Մխիթար ի՞նչ երաշխաւորութիւն ունէր որ նախորդ 16 դարերէ ի վեր Հռոմի հետ բաղճալի միութիւնը մերժած Եջմիածինը՝ զայն Մխիթարին պիտի շնորհէր...: Որքան պիտի ուզէի գիտնալ այս «հրաշք»ին բացատրութիւնը...:

Եջմիածնայ Մայր Աթոռին աչքին՝ Մխիթար Սեբաստացին կամ Աբրահամ Արծիւեան իրարմէ տարբեր պարագաներ կամ հարցեր չէին, նոյնիսկ եթէ Եջմիածին՝ Մխիթարեան կեցուածքին եւ Արծիւեան ուղեգիծին միջեւ հաւանաբար նախընտրէր Մխիթարի՝ կեցուածքը, իբր երկու չարեաց փոքրագոյնը...:

Ս. Եջմիածին

ՀԱՐՑ - «ԷԿՈՒՄԵՆԻԳԸ»Ր ԵՒ ՄԵՆՔ

Հռոմ-Եջմիածին փոխ յարաբերութիւններուն առնչութեամբ՝ 270 տարիներ առաջ Աբրահամ Արծիւեանէն մեր ստանձնած առաքելութիւնը այսօր Էկումենիզմի դիտանկիւնն՝ արդեօք այլեւս նպատակավորէա նկատուելու չէ, իսկ մեր <. Կ. Պատրիարքութեան ներկայ անջատ գոյութիւնը՝ այլեւս ժամանակավորէա...: Միութենական կամ «Էկումենիզմ» շարժումը արդեօք ո՞րքանով թոյլ պիտի տայ <. Կ. Եկեղեցւոյ՝ իր հիմնադիրներուն սահմանած սկզբնական առաքելութիւնը շարունակելու:

Հարցը՝ յստակացման կը կարօսի...:

Այսօր իրականութիւն է թէ Հայ Կաթողիկէներս, Հայ Առաքելականներս եւ Հայ Աւետարանականներս դաւանապէս տարբեր Եկեղեցիներ ենք եւ ըստ երեւոյթին եւ ըստ ներկայ տուեալներուն իրարմէ տարբեր ալ գոյատեւելու ենք:

Էկումենիզմը կը յորդորէ մեզ միւս համայնքներուն հետ գործակցելու, յարգելով

Ս.Գրիգոր Լուսաւորչի եւ Ս. Ստեղբեստրոս Պապի հանդիպումը

Ս. Նիկողայոս Յայ Կաթ. Եկեղեցի, Յոռու)

Իրարու դաւանական տարբերութիւնները: Եկումենիզմի հետեւելով՝ մենք իրարու պիտի ըսենք.- Ո՞չ դուն իմ դէմս եղիր, ո՞չ ալ ես քու դէմդ ըլլամ, այլ շարունակենք իրարու եղբայրաբար հակառակորդներ մնալ, որովհետեւ մարդկոյէն կարողութիւնը չունինք վճռելու թէ մեր դիրքորոշումներուն մէջ՝ մեզմէ ո՞ր մէկը իրաւոնք ունի, ո՞ր մէկը սխալ է, ո՞ր մէկը ծիշդ է: Մնանք տարբեր, բայց մնանք բարեկամ...:

Tout le monde a gagné !

Սակայն իրականութեան մէջ՝ կարծէք միայն կաթողիկէ Եկեղեցին է որ այսօր «Էկումենիզմ» կընէ եւ «մարդորսութենէն» հեռու կը մնայ, մինչդեռ Աւետարանական Եկեղեցիներն ու աղանդերը անէն տեղ կը տարածուին ու կաթողիկէներուն թիւը կը նահանջէ, օրինակ՝ Պրազիլի մէջ....:

Այլ խօսքով՝ մենք մեզի հարց կու տանք թէ Հայ կաթողիկէ Պատրիարքութեան մը գոյութիւնը տակախն որքանո՞վ արդարանալի կը մնայ, Էկումենիզմի տեսանկիւնէն դիտուած....:

-2- ՄԵՐ ՆԵՐԿԱՆ

Այժմ խօսինք Աբրահամ Արծիւեանի հիմնած Հայ կաթողիկէ Եկեղեցիին մասին, որ ահա 270 տարիներէ ի վեր կը գոյատեւէ մեր ժողովուրդին ծոցին մէջ՝ Ս. Եկեղեցւոյ հովանիին տակ: Անոր «ներկայ»ով՝ կը հասկնանք այժմեան գոյավիճակը՝ դիտուած անոր իրագործումներուն եւ տագնապներուն ընդմէջէն:

1 - ՄԵՐ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

Առաջին հերթին՝ հարց կու տանք թէ Հայ կաթողիկէ Եկեղեցին իր այս 270 տարիներու գոյութեան ընթացքին՝ ո՞րքանով յաջողեցաւ իրագործել Աբրահամ Արծիւեան Հիմնադիր Պատրիարքին նպատակադրած թիրախը կամ անոր հետապնդած առաքելութիւնը: Այս հարցումներուն պատասխանելու համար՝ մեր Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ 270 տարիներու գոյութիւնը պիտի բաժնենք երկու գլխաւոր շրջաններու.

ա - առաջին շրջան՝ < Կ. Պատրիարքութեան հիմնադրութենէն մինչեւ Մեծ Եղեռն (1742-1912),

բ - երկրորդ շրջան՝ Մեծ Եղեռնէն մինչեւ մեր օրերը:

Ա - 1742-1912 տարիները - Աբրահամ Արծիւեանի հիմնած Հայ կաթողիկէ Պատրիարքութիւնը, հակառակ Օսմանեան Պետութեան անոր դէմ որդեգրած պատժական խիստ միջոցներուն (բանտ, աքսոր, մահ), աննախընթաց նուազում մը արձանագրեց Միջին Արևելքի մէջ, Թուրքիայէն Կովկաս, Հայաստանէն Պարսկաստան, ամէն տեղ ծաղկեցնելով նորանոր թեմեր:

Յատկապէս Լիբանանի մէջ՝ Հայ կաթողիկէ Եկեղեցին կանգնեց երեք վանքեր,

Ս. Փոկիչ Վանք - Քրէյմ (1723)

Պէյթ Խաչպոյի Վանք - Ղազիր, 1820

Քրէյմ, Զմմառ, Պէյթ Խաչպաօ: Իսկ 1883-ին՝ Հռոմի մէջ հիմնուեցաւ Լեւոնեան վարժարանը Լեւոն ԺԳ. Պապի ձեռքով, մինչ Պոլսոյ մէջ՝ Անտոնեան Միաբանութիւնը բացառիկ ծառագայթում արձանագրեց: Նոյն թուականներուն հիմնուած Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութիւնն եւս ամէնուր որ տարածուեցաւ, կրթական մարզին մէջ բեղուն վաստակ ցոյց տուաւ: Իսկ հնչ ըսել Մխիթար Սեբաստացիի հիմնած Մխիթարեան Միաբանութեան մասին, որ բացառիկ իրագործումներ արձանագրեց կրթական, մշակութային եւ առաքելագործութեան մարզերէն ներս, հանդիսանալով համայն հայութեան պարծանք...:

Բ - 1915-1922 տարիները - Սակայն հայ Կաթողիկութեան արձանագրած այս նուածումներուն ծաւալը անհամենատօրէն աւե-

լի հսկայական կրնար ըլլար եթէ Եղեռնը մեզ մեր հողերէն տեղահամ չընէր, Ցեղասպանութիւնը մեզ մեծով ու փոքրով չանձիտէր, կասեցնելով մեր աձը, իսկ տեղ-տեղ մեր սերմանածը արմատախիլ ընելով....:

Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութիւնը Ցեղասպանութենէն վերապրելով՝ յաջողեցաւ վերակազմակերպուիլ նոր Երկիրներու մէջ ու նոր հիմներու վրայ: Այսպէս՝ Պատրիարքական Աթոռը Պոլսէն վերադարձաւ Զմմառու Մայրավանք, Լիբանան: Միջին Արեւելքի հայաշատ գաղութավայրերուն մէջ մեր առաքելավայրերուն եկան աւելնալ Եւրոպան, Ամերիկան, Քանատան, Աւստրալիան, իսկ վերջին շրջանին՝ նաեւ համայնավարութենէն ազատագրուած Հայաստանն ու անոր ներքին Սփիրքը (Վրաստան, Ռուսիա, Արեւելեան Եւրոպա):

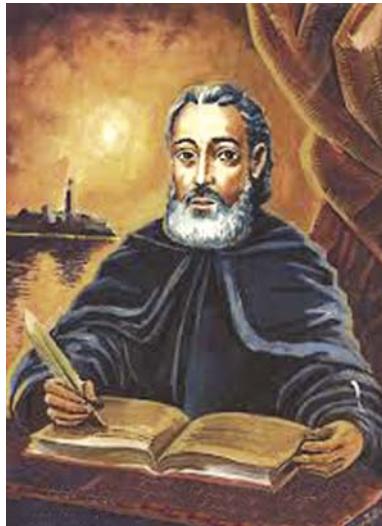
Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին այսօր Սփիրքի եւ Հայաստանի մէջ ծաղկուն նուիրապետութիւն մըն է՝ իր Պատրիարքներով, Եպիսկոպոսներով, Սիւնիոնոսով, թեմական ու միաբանական կղերով, իրենց աղօթատեղիներով, հաւատացեալ ժողովուրդով ու ժողովրդապետութիւններով, իրենց դպրոցներով ու մեծ ու փոքր կազմակերպութիւններով ու գործունէութիւններով, իրենց մամուլով եւ լրատուական միջոցներով: Մենք կը շարունակենք հպարտ մնալ մեր Մխիթարեան, Արծիւեան Միաբանութիւններուն, ինչպէս նաեւ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերուն ամենուրէք ու յատկապէս Հայաստանի դժուար պայմաններուն մէջ կատարած աստուածահածոյ առաքելութեամբ:

Ի հեճուկս ամէնազգի դժուարութիւններուն եւ աննախընթաց փոթորիկներու՝ մեր 270 տարիներուն եւ մեր ներկայի իրագործումները կու գան փաստել թէ Ս. Հոգին օրինեց Աբրահամ Արծիւեանի հիմնած այս Նուիրապետութիւնը....:

2 - ՄԵՐ ՏԱԳԾԱՎԱԾԵՐԸ

Մեր ներկան բնորոշող կրթական, դաստիարակչական, հոգեւոր ու այլազան նուազումներուն կողքին՝ նշելու ենք նաեւ մեր Եկեղեցի-ին հանդիպած դժուարութիւններն եւ անցուցած տագն ա պ ն ե ր ը : Կեանքի օրէնք է որ ազգեր, պետութիւններ, ինչպէս նաեւ համայնքներ ժամանակի ընթացքին ենթարկուին հոգեկան ու

Սիսիար Աբբահայր
(1676-1749)

մարմնական մաշումի: Եւ ինչպէս որ ազգեր եւ պետութիւններ իրենց տագնապին ախտածանաչումը կատարած են, մենք ալ փորձենք համառօտ տողերով կատարել մեր ախտածանաչումը:

Կարելի է մեր ներկայի տագնապները գետեղել հետեւեալ երեք մարզերուն մէջ.

Ա - Հոգեւոր կեանքի:

Բ - Իշխանութեան կամ կարգապահութեան:

Գ - Կոչումներու:

Ա - Տագնապ՝ հոգեւոր կեանքի

Մեզ մօտ՝ հոգեւոր տագնապի արտայայտութիւն կը համարինք ոմանց մօտ կարգ մը առանձնական ջերմեռանդութիւններուն թուլացումը՝ ինչպէս՝ վարդարանի, խոստովանանքի, ամէնօրեայ մտածականի, առանձնական ժամասացութեան, ծանապարհ խաչի, տարեկան հո-

գեւոր կրթութեան (յանուն տարեկան արձակուրդի իրաւունքին): Այս ամէնը այլեւս ժամանակավորէա նկատուած է եւ «հին գլուխ» բարեպաշտութիւն...: Անոնց փոխարէն՝ մենք մեզ այսօր աւելի՛ նուիրած ենք արտաքին երեւոյթներու կամ գործունէութիւններու, ինչպէս՝ forum, symposium, seminar կոչուող երիտասարդական եւ այլանուն շրմդալից նախաձեռնութիւններու, ուր հոգեւորէն աւելի՛ կազմակերպութեան ուժ կը տրուի, մոռնալով որ չենք կրնար ուրիշին տալ ինչ որ մենք չունինք՝ նաեւ հոգեւորին մէջ: Եկեղեցականը գիտնալու է թէ ի՞նչն է աւելի կարեւորը իրեն համար...:

Ինչո՞ւ ոմանք չեն պատարագեր – Մեզմէ ոմանք աւայ՝ ջնջած են իրենց ամէնօրեայ պատարագը: Չպատարագող քահանան ինչպէս կրնայ իր մէջ հոգեւոր կեանք սնուցանել...: Պիտի ըսուի.- «Պատարագելը սրբութեան նախապայման չէ, փաստ որ Եկեղեցին ունի նաեւ սրբուիիներ ու սրբադասուած աշխարհականներ, որոնք չէին պատարագեր, որոնք սակայն սրբացան, ...: <Ետեւաբար պատարագը սրբութեան նախապայման չէ»: Եթէ իրաւ է որ ամէն քրիստոնեայ կանչուած չէ պատարագելու, բայց այն անձը որ պատարագելու համար ձեռնադրուած է՝ պարտականութիւնն ունի զայն կատարելու ու չպատարագելու պարագային՝ ան կերպով մը ուխտադրութ կը դառնայ:

Դարձեալ պիտի հակադարձուի.- «Իսկ անոնք որ ամէն օր կը պատարագեն, միթէ անոնք սուրբե՞ր են»: Կը պատասխանեմ.- Եթէ կան քահանաներ, որ պատարագով չեն սրբանար, յանցաւորը պատարագն է: Եթէ մարդը արեւէն չի տաքնար, յանցաւորը արեւէն է: Պատարագը քահանային սրբութեան արեւն է....:

ճիշդ է որ ամէն օր պատարագելը՝ պար-

Ս. Սահակ Յայրապետ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եւ Թարգմանիչ
Վարդապետները (Ծ. դար)

տաւորիչ չէ: Հարուստ ըլլալն ալ պարտաւորիչ չէ, բայց հարուստ անձ մը՝ բարիք ընելու աւելի կարելիութիւններ ունի:

Գործունեապաշտութիւն - Activisme -
Եկեղեցին դարերու ընթացքին՝ ո՞չ դադրեցած է իր ընկերային ծառայութիւնները, ո՞չ ալ հրաժարած է իր հոգեւորէն: Մեր աստուածային Պետք՝ Յիսուս հացը հրաշքով բազմացուց, փաստելով նիւթական սնունդին կարեւորութիւնը, սակայն նաեւ պնդեց.- «Ոչ միայն հացիւ, այլ նաեւ խօսքով, որ կ'ելլէ Աստուծոյ բերանէն» (Մթ. 4, 4): Աստուծոյ խօսքին այս առաջնահերթութիւնն այսօր անտեսուած է, այսինքն՝ մարմնաւոր գործունեութիւնները աւելի կարեւորուած են քան աղօթքի եւ աւետարանեցումի առաքելութիւնը:

Ս. Եկեղեցւոյ գոյութեան առաջին օրերուն իսկ՝ Առաքեալները որոշեցին.- «Մենք պիտի նուիրուին աղօթքի» եւ խօսքի ծառայութեան (Գործ 6, 4) եւ սարկաւագութիւնը հիմնեցին, որպէսզի նուիրուին իրենց բո՛ւն առաքելութեան ու հոգեւոր կեանքին առաջնահերթութեան: Ի՞նչ

բանի կը ծառայէ աշխարհի լաւագոյն խաղացողներէն բաղկացած ֆութապոլի խումբ մը, որուն խաղացողները չեն յաջողիր միացեալ խաղ մը կազմակերպել: Իսկ ի՞նչ բանի կը ծառայէ Համայնք մը կամ Միաբանութիւն մը, որ լաւագոյն դաստիարակութիւնը ստացած եկեղեցականներ ունի, բայց որոնք իրար կը խծրծեն ու կը խաչաձեւն՝ իրարու դէմ գործելով:

Կանայի հարսանիքին մէջ՝ գինին պակսեցաւ, իսկ մեր վարուելակերպին մէջ՝ հոգեւոր կեանքը...:

F - Տագնապ՝ իշխանութեան

Հոգեւոր կեանքի տագնապէն զատ՝ մեր մէջ կայ նաեւ իշխանութեան տագնապ, որուն հետեւանքն են.

- 1 - Վստահութեան կորուստը
- 2 - Հեղինակութեան տկարացումը
- 3 - Ծիսական անկարգութիւններ:

1 - Վստահութեան կորուստը՝ ստորադասներուն կողմէ իրենց մեծաւորներուն հանդէպ, ունի զանազան պատճառներ:

ա- Այս վստահութեան կորուստը կրնայ սկսիլ գերագոյն մակարդակէն, այսինքն՝ համերաշխութեան պակասով՝ եպիսկոպոսէ եպիսկոպոս կամ նոյնիսկ եպիսկոպոս Պատրիարք: Բարձրէն եկող այս ոչ-շինիչ հրականութիւնը չի կրնար դիւրացնել կամ սատարել պարզ քահանային հնազանդութեան հոգիին:

բ- Վստահութեան կորուստին երկրո՞րդ պատճառը կրնայ նաեւ մեր անմիջական մեծաւո՞րն ըլլալ, երբ ան անզօր է իր ստորադասները հասկնալու եւ անոնց հարցերը լուծելու ու հետեւաբար զանոնք կառավարելու:

գ- Վստահութեան կորուստին Երրո՞րդ պատճառը՝ նոյնինքն քահանաներն են, որոնք երբ տեսնեն մեծերուն միջեւ վստահութեան կորուստը՝ կը դառնան ինքնահաւան եւ իրենց մէջ կը զօրանայ նախաձեռնութեան չափազանց անկախ հոգի, ինչ որ կրնայ զիրենք մղել առանձին որոշումներ առնելու:

2- Հեղինակութեան տկարացումը - Եպիսկոպոսէ՝ քահանայի կամ մեծաւորէ՝ փոքրաւորի միջեւ վստահութեան կորուստը պատճառ կը դառնայ նաեւ հեղինակութեան տկարացումին: Մեծաւորը իր քահանայէն ինչպէս պահանջէ բան մը, որուն մէջ ինք եւս թերացած կամ խոցելի դարձած է: Ու երբ մեծաւոր մը իր քահանային վստահութիւնը կորսնցնէ, անոր մէջ հնազանդութեան հոգին կը թուլնայ եւ կարգապահութիւնը կը խախտի ու երբ մեծաւորը իր քահանաներուն կողմէ այլեւս բաւարար հեղինակութիւն չի վայելեր, ո՛չ ալ կրնայ իր քահանաներուն օգտակար ցուցմունքներ կատարել, զանոնք ազդարարել կամ ուղղել՝ ո՛չ միայն հոգեւոր կեանքին մէջ, այլ նաեւ ուրիշ մարզերէն ներս:

3- Ծիսական անկարգութիւններ - Մեր մէջ կը գործուին նաեւ կարգ մը ծիսական անկարգութիւններ ու զանցառութիւններ, որոնք կերպով մը հետեւանք են հեղինակութեան կորուստին:

Այս զանցառութիւններուն իբր օրինակ.

ա- Պատարագի ատեն, մին՝ Աւետարանը կարդալէ առաջ՝ աւետարանիչին անունը տալէ ետք՝ կ'ըսէ «Յիսուսի Քրիստոսի», միւսը՝ ո՛չ: Մին՝ Ամեն. Հոգեւոր Տէրը կը յիշէ իբր Կաթողիկոս, միւսը՝ միայն իբր Պատրիարք: Մին՝ կ'աղօթէ Հայաստանի Հանրապետութեան ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի զօրքերուն յաղթանակին համար,

միւսը՝ ո՛չ: Մին՝ «Ս. Աստուած»ի պահուն ինքոցինք կը խաչակնքէ, միւսը՝ ո՛չ: Մին՝ «Հաւատամք»ը կամ «Հայր Մեր»ը բազկատարած կ'աղօթէ, միւսը՝ ո՛չ, եւն. եւն.:

բ- Ս. Խորհուրդներուն մատակարարումին միջոցին, օրինակ՝ Թաղումի պարագային, մեր Մաշտոցին որոշած աւետարանները կամ ընթերցուածները կ'անտեսուին ու անոնց փոխարէն՝ արաբական կամ լատինական Մաշտոցէն առնուած ընթերցումներ կը կատարուին: Արաբերէն կամ ուրիշ լեզուով կարդացուելու պարագային՝ անոնք գէթ հայերէնի՛ թարգմանութիւնն ըլլային....:

Ս. Պսակի ատեն, մեզմէ ոմանք «Ինչ որ Աստուած միացուց, մարդը թող չբաժնէ» օրուան աւետարանը կը փոխեն «Ես եմ որթը, Հայրս մշակ է» աւետարանով: Մին կը ջնջէ Պսակի ատեն յիշուած հիւանդութիւնները, կաղութիւնները, կուրութիւնները եւն., ուրիշը՝ ուրիշ աղէտներ կ'աւելցնէ: Երրորդ մը՝ «հնազանդ ես, տէ՞ր ես» հարցումը կը փոխէ «Կը սիրե՞ս, հաւատարի՞ն ես» եւն. ձեւերու:

Արդեօք Աբրահամ Արծիւեան մեզ Հայ Առաքելական Եկեղեցիէն անջատեց որպէս մենք մեզի համար առանձին ծէ՞ս մը յօրինենք՝ լատինանալով կամ մարոնիանալով: Արծիւեանի միութենասէր նախանձախնդրութեան դէմ կը գործենք երբ հայ ծէսը ըստ կամս՝ կ'օտարացնենք հայկականէն....:

4- Լուծում՝ իշխանութեան տագնապին

Իշխանութեան այս տագնապէն դուրս գալու նախաձեռնութիւնը մեծաւորներուն կը վերաբերի: Անոնք իրենց ձեռքին մէջ ունին զոյգ միջոցներ.

Ս. Եղիա - Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Հայ Կաթողիկէ Աթոռանիստ Եկեղեցի (1959)

ա- Եղբայրական իշխանութիւն գործադրել - Առաջին հերթին, մեծաւորները իրենց իշխանութիւնը գործադրելու են քրիստոսի անունվ, այսինքն՝ Եղբայրական ոգիով, որ իշխանուած է ծառայութեան հոգիին վրայ: Յիսուս՝ Ճանճնալով իր աշակերտներուն տկարութիւնները, իր իշխանութիւնը Եղբայրաբար կը գործադրէր: Յիսուսին տուած հրամանները հրաւերի ձեւ ունեին: Յիսուս անոնց այսպէս կը խօսէր. -«Եթէ կ'ուզես Երկինքի արքայութիւնը մտնել, եթէ՛ կ'ուզես կատարեալ ըլլալ, եթէ՛ մէկը ծարաւի է, թող ինծի գայ» (Մթ. 19, 17 եւ 24: Յվ 7, 37): «Ով որ կ'ուզէ ինծի հետեւիլ, թող խաչը առնէ ու ինծի հետեւի»: Յիսուս իբր բարի հովիւ՝ իր ոչխարներուն առջեւէն կը քալէր եւ ո՞չ թէ իր նստած տեղէն զանոնք կը կառավարէր: Յիսուս իրեններուն հրամայածը՝ զայն նախ ի՞նք կը գործադրէր:

բ- Երկխօսութիւն կիրարկել - Մեծաւորներուն իշխանութիւնը իշխանուած ըլլալու է Երկխօսութեան վրայ. Երկխօսութիւն՝ քահանայէ քահանայ, քահանայէ Եպիսկոպոս, Եպիսկոպոսէ Եպիսկոպոս, Եպիսկոպոսէ Պատրիարք:

Կարելի է սոյն Երկխօսութիւնը իրագործել կամ զարգացնել շնորհիւ յաճախակի ու հերթական հանդիպումներու՝ նախ թեմական մակարդակով, ապա խորհրդաժողովով գումարելով:

Սոյն Երկխօսութիւնը իշխանուած ըլլալու է խոնարհութեան եւ սիրոյ վրայ: Մեծաւորները իրենց քահանաներուն հետ երբ խոնարհաբար ու սիրով վարուին, իրաւոնք ալ կ'ունենան աւելին պահանջելու: Եպիսկոպոսն ու քահանան իրարու միացնող կապերը՝ թող չըլլան փոխադարձ գանգատն ու քննադատութիւնները, այլ ըլլայ իրար յարգող ու հասկցող յարաբերութիւն մը: Եպիսկոպոսին եւ քահանային յարաբերութիւնը թող ըլլայ նաեւ իրարու համար աղօթող եւ իրար պաշտպանող յարաբերութիւն:

Այս Եկեղեցավայել վարուելակերպէն դուրս՝ ամէն այլ կեցուածք՝ Երկու կողմերուն համար ալ վնասաբեր է: Կը սխալիմ. անոնց Երկութին միջեւ՝ կայ նաեւ Երրորդ վնասուող մը. Յիսուս:

Ներկան է, որ կը կերտէ մեր ապագան, ներկան է որ մեր ապագայի լաւը կամ գէշը կը պայմանաւորէ, այս պատճառով՝ մեր ներկան ուսումնասիրեցինք՝ մեր գալիքին դիտանկիւնէն կամ հեռանկարով: Մեր վաղը պայծառ դարձնելու համար՝ հարկ է առաջին հերթին մեր ներկայի կարելիութիւնները լաւ ծանչնալ, որպէսզի զանոնք ածեցնելով ու արժեւորելով՝ կարենանք մեր Համայնքին փայլուն ապագայ մը ապահովել:

Մեր ներկային մասին այս տողերը փակելէ առաջ, հարկ է մեր հայ կաթողիկէ կղերականութեան վերյիշեցնել այն հսկայ յանձնառութիւնները, առաքելական հեռանկարներն եւ անժամանցելի մարտահրատերները, զորս մեր հիմնադիր Հայրերը, շուրջ 270 տարիներ առաջ, ստանձնած էին երբ ուղեցին Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին հիմնել ու զայն միացնել Քրիստոսի Տիեզերական Եկեղեցին:

Ու արդէն կը հասնինք մեր երրորդ գլխուն. ո՞րն է մեր Վայն....:

-3- ՄԵՐ ՎԱՅԸ

Զրուցելէ ետք մեր անցեալին եւ մեր ներկային մասին՝ այժմ մեր ուշադրութիւնը ուղղենք դէպի մեր վաղն կամ մեր գալիքն ու ապագան:

Մեր համայնքը օժտուած է բազմապիսի կարողութիւններով, որոնցմէ ոմանք սակայն նման են յոգնած ցénérateur-ի մը, որ աւելի՛ կը սպառէ քան թէ կ'արտադրէ: Անոնք վերարժեւորուելու համար՝ վերատեսութեան կը կարօտին:

Ուրիշ առիթի վերապահելով մեր Համայնքը կենսունակ պահող կարգ մը կազմակերպչական կառոյցներուն ու գործօններուն (դպրեվանք, կրթական հաստատութիւն, աշխարհական կազմակերպութիւն, եւն.) քննարկումն ու արժեւորումը, այժմ խօսինք այն կարգ մը գործօններուն եւ կառոյցներուն մասին, որոնց առաւել արժեւորումին կարիքն ունինք:

Թուենք մի քանին.

1- ՀՐԱՄԱՆԱԿԱՐԳԵՐԸ (les constantes)

Մեր Համայնքը առաջին հերթին՝ կա-

րիքն ունի հրամանակարգերու: Ի՞նչ կը հասկնանք «հրամանակարգ» բառով: Զայն պիտի բացատրենք Յիսուսի նման գործնական օրինակներ տալով:

Եթէ մեր Համայնքը նմանցնենք ինքնաշարժի մը, իսկ անոր ունեցած գործօններ՝ ինքնաշարժին անհիներուն, մեր նշած հրամանակարգերը (**constantes**) նմանցնելու ենք ինքնաշարժին ուղղութիւն տուող վարորդին կամ դեկին: Համայնք մը գոյապատճառ մը եւ հիմնական նպատակ մը ունենալով՝ անոնց համեմատ ալ ընթանա-

Յռուի «Լեւոնեան» քահ. Յայ վարժարանի
Ս. Նիկողայոս Եկեղեցին (1883)

լու է, որպէսզի տեղօայլի չմատնուի կամ ետղարձ կատարելով՝ նահանջ չարձանագրէ: Եւ ինչպէս որ առանց վարորդի մը ձարտար դեկավարութեան՝ ինքնաշարժին չորս անհիները ուղիղ չեն ընթանար, մեր վերեւ նշած Համայնքին գործօններն ալ (դպրեվանք, կրթական հաստատութիւն, աշխարհական կազմակերպութիւն, եւն.) առանց հրամանակարգերու՝ լրիւ չեն արդիւնաբերեր:

Աւելի՛ բացատրենք. Առանց հրամանակարգի՝ Համայնք մը նման է ամառուայ եղանակին առանց ջուրի մնացող արտերուն, հակառակ որ ձմեռ ատեն հոն առատ անձրեւներ տեղացին: Եւ ասիկա ի՞նչու.

որովհետեւ այդ արտերուն համար՝ պահստի ջրամբարներ չեն նախատեսուած:

Համայնք մը առանց հրամանակարգի՝ պիտի նմանի կիսաւարտ մնացած աշխատավայրի մը (chantier), ուր մարդիկ փոխանակ նախորդներուն սկսած գործը ամբողջացնելու, կ'անցնին նոր շինութեան: Ինչո՞ւ. որովհետեւ անոնք չեն աշխատիր նախապէս գծուած յատակագիծի մը վրայով: Նախապէս գծուած յատակագիծը՝ հրամանակարգի (**constantes**) օրինակ մըն է:

Երբ Համայնք մը կը գործէ առանց հրամանակարգի, կը դառնայ ինքնագլուխ նախաձեռնողներու հաւաքածոյ մը, ուր ամէն ոք ազատ է առանձին ծրագրելու, նախաձեռնելու, յաձախ անտեսելով իրմէ առաջ մտածուածը կամ կատարուածը: Եւ ինչու ասիկա. որովհետեւ համայնքային ամբողջական տեսութիւն չկայ, այսինքն՝ չկան հրամանակարգեր (les constantes), չկայ համայնքային վարուելակերպի ուղեգիծ, չկայ համայնքային ներկայի եւ գալիքի ամբողջական տեսութիւն, չկայ երկարաժամկէտ (à long terme) ծրագիր, չկայ նախապէս միատեղ ծրագրաւրուած աշխատանք: Եթէ իսկ կամ, զանոնք յարգող կամ յարգել տուող չկայ ու այս բոլորին վերեւ՝ հսկող չկայ: Մէկ խօսքով՝ չկայ համայնքային հրամանատարութիւն կամ իշխող Մհ՛Տք:

Ի՞նչ պիտի խորհիք եթէ իւրաքանչիւր նորընտիր Պապ հակասական վարդապետութիւններ հոչակէր. մին՝ ամուսնացեալ քահանայութիւնը արտօնէր, միւսը զայն արգիլէր, եւն.: Պիտի ըսէիք. (**constantes**) չկայ:

Դէմ չենք մեր կղերին նախաձեռնող ոգիին: Նախաձեռնող հոգին՝ Քրիստոսի հարազատ առաքեալի՛ հոգին է: Անիկա՛ Ս. Հոգին է մեր մէջ: Բայց Եկեղեցւոյ ծոցին

մէջ ամէն նախաձեռնութիւն, շոգեկառքի մը նման, ունենալու է երկաթուղագիծ մը, որուն վրայէն ան ընթանալու է՝ խորխորատի մէջ չվերջանալու համար: Մեր Համայնքին իբր «Երկաթուղագիծ» ծառայելու են համայնքային մակարդակով որոշումները, կանոններն ու հրամանակարգերը, բայց ըստ համայնքին (**constantes**)-ներուն: Անոնք կա՞ն, եթէ կան, աւա՞լ՝ չեն բանիր: Իսկ ինչո՞ւ չեն բանիր, որովհետեւ նաեւ կեդրոնական հրամանատարութեան կամ իշխանութեան հարց կայ:

2- Մեր կեդրոնական իշխանութիւնը

Մեր Համայնքին կեդրոնական իշխանութիւնը ո՞վ է. Պատրիա՞րքը... Սինո՞ղը... Երկո՞ւքը...:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ աւանդութեան մէջ՝ Կաթողիկոս թէ Պատրիարք կը հանդիսանան իրենց Եկեղեցւոյ գերագոյն հովիւները: Իսկ մեր Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան պարագային՝ անոր գերագոյն հովիւը՝ կը հանդիսանայ Կաթողիկոս Պատրիարքը, որ իր Թեմերը կը հովուէ իր դիւանի Եպիսկոպոսներով: 1742-ին՝ Արքահամ Արծիւեանին յանձնուած պատրիարքական իշխանութիւնը՝ առաջին օրէն Հռոմի կողմէ ձանցուեցաւ իբր «Ամենայն Հայ Կաթողիկէից Պատրիարք Կաթողիկոս»ի մը իշխանութիւնը եւ այսպէս վաւերացուեցաւ Քենեղիկտոս ԺԴ. իրաւաբան ու կանոնագէտ Քահանայապետին կողմէ, փաստ՝ պատմական աղբիւրները այս մասին:

Բայց Հ. Կ. Եկեղեցւոյ Պատրիարքին տրուած այս համատարած սկզբնական իշխանութիւնը ներկայիս սահմանափակուած է «Տանն Կիլիկիոյ» տիտղոսին ներքեւ, այսինքն՝ կը գօրէ միայն Միջին Արե-

Եթքի վրայ, տարբերելով նոյն պայմաններուն մէջ գտնուող մեր ազգակից Հայ Առաքելական Եկեղեցին, որուն հաւատացեալները ամէնուր կը գտնուին Եջմիածնի կամ Անթիլիասի ընդհանուր հրամանին տակ:

Այսօր Սփիտքի հազարաւոր քիլոմետրներու վրայ տարածուած, բազմաթիւ պետութիւններուն միջնու տարտղնուած եւ բազմատեսակ պայմաններուն տակ ապրող մեր հայ կաթողիկէները կենսական պահանջքը կը զգան կեղրոնացած հրամանատարութեան մը, գաղութեները իրար միացնող կեղրոնի մը, ինչպէս մարմնի մը համար՝ սիրտն է, երկրի մը համար՝ մայրաքաղաքը, իսկ բանակի մը համար՝ կեղրոնական հրամանատարութիւնը....:

Այսպիսի կեղրոնական հրամանատարութիւն մըն ալ պահանջուած է մեր Համայնքին կողմէ յանո՞ւն սփիտքի մէջ մեր ահաւո՞ր տարտղնուածութեան ու անոր իբր հետեւանք՝ մեր կրօնական ու հոգեւոր ձուլումի վտանգուածութեան: Հայ կաթողիկէն ո՞ր երկրի մէջ ալ ապրի, չի դադրիր հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ պատկանելէ, ինչպէս որ ընտանիքի մը զաւակը ո՞ւր ալ երթայ՝ իր ընտանիքին զաւակը կը մնայ: Ընտանիքի մը գլուխը՝ հայրն է, համայնքի մը պետը՝ Պատրիարքը...: Արդ ո՞րքանով ասիկա՞ է իրականութիւնը մեր մէջ....:

Որպէսզի հովուական այս գերագոյն իշխանութիւնը կրկին մեր Պատրիարքին վե-

Կարդինալ Աղաճանեան
(1895-1971)

րադարձուի, պէտք է նախ եւ առաջ զայն պահանջել, իսկ զայն վերստին ստանձնելու պարագային՝ պէտք է նաեւ փաստել թէ մենք կարողութիւնն ունինք զայն բարիօք հովուելու....:

ՍԻՆՈՂՅ

Հոս երկրորդ հարց կը ծագի. Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան կեղրոնական իշխանութիւնը արդեօք անոր Սինողն է....:

Հայոց Պատմութեան մէջ՝ հայ Սինողները կը գումարուէին բացառիկ առիթներով, տագնապ մը կանխելու կամ զայն լուծելու նպատակով: Իսկ մեր Սինողները այսօր թիւ թէ շատ դարձած են տարեկան հոգեւոր կրթութեան նման պարտականութիւն մը: Անոնք իրարու կը յաջորդեն մեր տարեկան տօնացոյցին տօներուն պէս, որոնք նոյնը կը մնան՝ թուական փոխելով: Այս պատճառով՝ մեր Սինողները մեր կղերին աչքին կրնան «ռութինային» գումարումներ թուիլ, մանաւանդ երբ անոնք յաձախ անհետեւանք կը մնան եւ այսպէս՝ անոյնք եւս մեր կղերին համար պատճառ կը դառնան՝ իրենց մեծերուն հանդէալ վստահութեան կորուստին:

Սակայն մեր Սինողները բարեմասնութիւնն ունին պահպանելու գէթ եղածը՝ statu quo մը եւ ընդունելու ենք, թէ ասիկա անգամ յաձախ դժուար է: Սակայն ներկայ օրերը նաեւ ցոյց կու տան թէ statu quo պահպանելը ինքնին անբաւարար է, մանաւանդ ներկայ համաշխարհայնացումին դիմաց, որ հետզհետէ կը սպառնայ աշխարհացրի մեր ժողովուրդին գոյութեան: Այս պայմաններուն մէջ՝ statu quo ընել ու օրը օրին ապրիլ՝ պիտի նշանակէր տեղքայլ ընել եւ ի վերջոյ նահանջել, մանաւանդ որ ներկայ աշխարհը 15 տարին մէկ՝ յեղաշրջում կ'արձանագրէ....:

Ի՞նչ պիտի ուզեմք որ Սինոդ մը ըլլար:

Եթէ մեր <ամայնքին գերազոյն կամ կեղրոնական իշխանութիւնը մեր Պատրիարքին կողքին՝ Սինոդն է, ան հետեւելու է համաշխարհային կազմակերպութիւններուն գործնթացին, այսինքն՝

ա - Ունենալու է համայնքային մտածողութիւն, համապարփակ քաղաքականութիւն, բնորոշելու է <ամայնքին ընդհանուր ուղղութիւններն ու իրամանակարգերը եւ երկարաժամկէտ ծրագրեր՝ Սփիռքի ու <այաստանի նկատմամբ, որուն մասին՝ ստորեւ:

բ - Ունենալու է իր կեղրոնական մատակարարութիւնը եւ առ այս՝ գոյացնելու է տնտեսական ֆոնտ մը:

գ - Նախատեսելու եւ պաշտպանելու է <ամայնքին ընդհանուր շահերը եւ լուծելու՝ անոր դժուարութիւնները, գէթ Լիբանանի պարագային: Այս ընելու համար՝ շահագործելու եւ արդիւնագործելու է <ամայնքին գործօն ուժերն ու կարողութիւնները:

ԿՑՈՐԴ Ա. - <Այաստանի առանձնայատուկ պարագան

Նորանկախ <այաստանի մէջ՝ <այ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ արձանագրած վերջին տարիններուն յարաբերաբար սահմանափակ յաջողութիւնը՝ կարգ մը բարձրաստիճան «մոնսինիոր» ներուն կողմէ համարուած է իբր «Ճախողութիւն»: Եթէ «Ճախողութիւն» կայ, արդար է անոր պատճառերը առաւելաբար որոնել այն պատասխանատուններուն մօս, որոնք այսպիսի առաքելութեան մը նախաձեռնեցին՝ կերպով մը յանպատրաստից:

<Այաստանի <այ Կաթողիկէ առաքելութիւնը ներկայիս հետեւեալ երեք միջոցառումներու կարիքն ունի.

ա - Աւելի՝ լաւ կազմակերպուածութեան,

«Տիրամայր Նարեկի» Յայ Կաթողիկէ Եկեղեցի Քանաքեռ - Երևան (1997)

բ - Կղերականութեան աւելի՝ թիւն,

գ - Տնտեսական ուժին:

ա - Կազմակերպուածութիւն - <այաստանի ու Զաւախքի մէջ մեր ներկայութիւնը առաւել զօրացնելու համար՝ օգտակար է նախ յստակացնել հետեւեալ իիմնահարցը. - Այս առաքելավայրերը Եկեղեցական ո՞ր մէկ իրաւասութեան կը պատկանին. < Կ. Պատրիարքութեա՞ն, Մխիթարեան Միաբանութեա՞ն թէ տեղւոյն լատին Հովուապետութեան, այլ խօսքով՝ <այաստանի թեմը անջա՞տ է < Կ. Պատրիարքութեան: Իսկ ի՞նչ կրնայ ըլլալ Զմնառեան Միաբանութեան դերը այս առաքելավայրերուն մէջ: Յստակացնել...:

Խօսելով <այաստանի ներկայ նուիրապետական կառոյցին մասին, ըսենք թէ այսօր <այ Կաթողիկէ Եկեղեցին թէեւ իոն՝

գլուխ, մարմին, ձեռք ու ոտք ունի, սակայն զանոնք իրարու միացնող զօդերը դեռ թոյլ ու անկազմակերպ են: Անոնց մէջ շրջագայող արիւնը տկար է, որովհետեւ անոր նուիրապետական կառոյցը տակալին բաւարար չափով զօրաւոր իհմերու վրայ չէ դրուած:

Առ այս՝ լաւ պիտի ըլլար որ թեմին կազմակերպչական մակարդակով կատարուող առաքելական գործին մասին՝ ունենայինք նաեւ համապարփակ ծրագիր մը, իսկ հաւատացեալներուն մէջ աւելի արժեւորէինք եւ արծարծինք անոնց համայնքային պատկանելիութեան գիտակցութիւնը, առ այս՝ հետեւելով Բողոքականներուն գործելակերպին, ստեղծէինք նոյնիսկ աշխարհական եւ դուրսէն եկած այցելու եկեղեցական առաքեալներու դրութիւն մը՝ նախագծուած գործունէութիւններու ծրագրի մը իհման վրայ:

թ - **Կղերականութեան թիւ - Հայաստան այսօր ամէն բանէ առաջ կղերի՝ պէտք ունի:** Երբ կ'ըսենք կղերի, կը հասկնանք յատկապէս տեղակա՞ն մնայուն կղերի եւ ներկայ պայմաններուն հարկադրանքին տակ՝ ամուսնացա՞ծ կղերի: Դուրսէն եկող հայ կղերը, ըլլայ Զմմառեան, Մխիթարեան թէ այլ առաքեալ մը, կը նկատուի կամ կը հանդիսանայ «ներածուած» կղեր: Սերմ մը միայն իր հարազատ հողին վրայ լաւ արդիւնք կու տայ:

Կը խորիինք թէ հարկ է նաեւ ամենաշուտ առիթով՝ (ի՞նչ մակարդակի վրայ ալ ըլլայ) գլուխ գլխի նստիլ Մխիթարեան Հայրերուն հետ, աւելի մօտէն ծանօթանալու համար Հայաստանի մէջ անոնց հետապնդած հոգեւո՞ր, մշակութային, ա՞յլ առաքելութեան մասին..., եւ անոնց հետ մեր համագործակցութիւնը զօրացնելու: Այս հանդիպումը նախընտրաբար տեղի

ունենալու է Հռոմի ներկայացուցիչի մը, օրինակ՝ Պապական Նուիրակին առջեւ:

Իսկ Հայաստանի, Վրաստանի, եւն առաքելութեանց առնչութեամբ՝ հարկ է sensibilisation-ի աշխատանք տանիլ Սփիրոքի մեր կղերին ու հաւատացեալներուն մօտ՝ բոլոր մակարդակներու վրայ, Պատրիարք-Եպիսկոպոս, ինն բազմացնելու համար կղերական ու աշխարհական աջակիցներու եւ օժանդակողներու թիւը:

գ- Տնտեսական պայմաններ - Հայաստան կարիքն ունի նաեւ տնտեսական յատուկ օժանդակութեան: Առ այս՝ աւելիով շահագրգռելու է Սփիրոքահայ բարերար Պողոսեաններն եւ ուրիշները, ի սպաս ո՞չ միայն Հայաստանի Պետութեան, այլ նաեւ Հայաստանի հեռակայ առաքելավայրերու - յատկապէս քահանայատուններուն ստեղծումին եւ աճումին ծրագիրներուն:

Հայաստանի առաքելութիւնը արժեւորելու դրդապատճառներէն մին՝ կրնայ ըլլալ նոյնինքն Սփիրոքի վտանգուածութիւնը, ծուլումին պատճառով: Սփիրոքի կարգ մը կեղրուններ իրենց մայրամուտին հասած են, տեղ մը աւելի արագ, ուրիշ տեղ աւելի դանդաղ:

ԿՑՈՐԴ Բ. - Լիբանանի յատուկ պարագան:

Սփիրոքի ամէնէն կենսունակ կեղրոն եւ Հայ Կաթողիկոսական զոյգ Աթոռներու նստավայր հանդիսացող Լիբանանին մէջ՝ քրիստոնեայ եւ այլազգ իրարու հետ համերաշխ կ'ապրին, որուն համար ալ՝ Ցովհաննէս Պողոս Բ. Պապը Լիբանանը յայտարարած էր «համերաշխութեան պատգամ - Երկիրը»: Լիբանանը՝ յատկապէս հային համար կը հանդիսանայ ազատորէն հայ ապրելու լաւագոյն ապաստանը: Բայց Լուսահոգի Պապին այս պատգամը կրնայ

Զմառու Վերափոխման Տիրամօր Վանք (1749)

նաեւ նկատուիլ իբր բարեպաշտ մադրանք մը, յորդոր մը եւ նոյնիսկ ազդարարութիւն մը, ուղղուած՝ շրջանի պետութիւններուն, իսկ մեզի՝ Հայերու վերյիշեցնել մեր մօտիկ անցեալի տխուր փորձառութիւնը: Արդարեւ Հայերս թուրք ժողովուրդին հետ 500 տարիներ եղբայրաբար ապրելէ, անոր երկիրը շէնցնելէ, անոր մշակոյթին ծառայելէ ու բարձրագոյն պաշտօններու հասնելէ ետք՝ ի հեծուկս 500 տարիներու այս «եղբայրակցութեան», ին՛ է որ գործադրուեցաւ 20-րդ դարու առաջին Ցեղասպանութիւնը...: Ներկայ Հայաստանի եւ Վրաստանի հայ կաթողիկէններուն մեծամասնութիւնը բաղկացած է Ցեղասպանութենէն փրկուած ու 1880-ական թուականներու ռուս-թրքական պատերազմներուն շնորհիլ՝ թուրքիայէն Հայաստան եւ Վրաստան ապաստանած հայերէ:

Ահա՝ 95 տարիներէ ի վեր՝ այսօր Լիբանանն անգամ վտանգուած է, քանի որ Միջին Արեւելքի մէջ վերջերս բռնկած ծայրա-

յեղական մոլեռանդութիւնը սկսած է տարածուիլ իրեն սահմանակից երկիրներէն դէպի ներսերը: Խոհեմ չէ այժմէն իսկ մտածել այս մասին...՝ Լիբանան հայութեան համար հետզհետէ ընկղմող նաւ չդարձած: Ցեղասպանութենէն Լիբանան ապաստանած լիբանանահայութիւնը այս նոյն եղբայրակցութիւնը կ'ապրի այսօր լիբանանցի ժողովուրդին հետ:

ԿՑՈՐԴ Գ. - Զմմառեան Միաբանութեան պարագան:

Այժմ խօսքս կը մասնաւորեմ Լիբանանի վտանգուած հողերուն վրայ վաղուց կայք հաստատած Զմմառի մեր դարաւոր Մայրավանքին մասին: Աստուած մի՛ արասցէ որ հայութիւնը հարկադրուի Լիբանանէն եւս հեռանալ, ինչպէս որ ազգով, ժողովուրդով ու գոյքերով Կիլիկիայէն հեռացաւ, 600 տարիներ հոն խաղաղ ապրելէ ետք...: Առ այս՝ հարցում մը ունիմ, ուղղուած՝ հեռակայ թէ մօտակայ մեր բոլո՞ր եղբայր-անդամներուն եւ յատկապէս Միա-

բանութեանս պատասխանատուներուն: Հարցումս հետեւեալն է. - Լիբանանի եւ իր շրջակայքի ներկայ վտանգաւոր պայմաններուն տակ՝ ո՞րքանով խոհեմ է ընդարձակուիլ նորանոր շինութիւններով եւ ծրագիրներով, մինչդեռ պէտք չէ ընդհակառակն՝ այժմէն լրջօրէն խորիիլ երկրո՞րդ կայքի մը կամ ապաստանարանի մը մասին, ո՞չ թէ մեր անձերուն, այլ մեր մշակութային գանձերուն համար: Այլ խօսքով՝ հաւանական աղէտի մը պարագային՝ ո՞ւրեւ ինչպէս - փոխադրել մեր ամբարած հայկական դարաւոր-փառաւոր ու անգնահատելի գանձերը: Հոս ինչպէս չյիշել մեր նախորդ միաբանները, որոնք երբ թիւրք զօրքերէն կը պաշարուէին, իրենց կեանքին սպառնացող վտանգը անտեսելով՝ վանքին մշակութային ու հոգեւոր գանձերը գիշերով կը փախցնէին մօտակայ Մար Շալլիթա վանքը...:

Այս նոյն խուժապին չմատնուելու համար, պէտք չէ այժմէն նախատեսել երկրորդ ապաստան մը Սփիւրքի տարածքին եւ կամ Հայաստանի մէջ...: Այս հարցով՝ Վատիկանի իմաստուն որոշումին չսպասենք..., այլ մենք նախաձեռնենք ու այժմէն՝ երկու կայք ունենանք. մին՝ Զմնառի Վանքը, միւսը՝ Հայաստան, Միաբարեան Հայրերուն պէս: Եթէ իսկ Զմնառ շարունակէ շէն ու անվտանգ մնալ, իմաստութիւն է անոր կողքին՝ երկրո՞րդ կայք մըն ալ Հայրենիքի մէջ ունենալը, մանաւանդ որ մեր պահած ու պահպանած մշակութային ու պատմական գանձերը - ձեռագիր, հնատիպ գիրքեր, Եկեղեցական առարկաներ - ո՞չ միայն Միաբանութեանս սեփականութիւնն են, այլ նաեւ բոլորին տէր՝ Հայ Ազգին ու Հայաստանին...:

Լիբանանի մէջ քիչեր Զմնառի Մայրավանքին չափ հայ մշակոյթի գանձերու տէր են, հետեւաբար քիչեր աղէտի մը պարագային՝ Զմնառու Միաբանութենէն աւելի վնաս պիտի կրեն:

Հետեւաբար՝ հարկ է որ Զմնառու Հ. Կ. Պատրիարքական Միաբանութիւնը, Տիրամօր օգնութեամբ, Հայաստանի պետութեան մօտ փութով ձեռք ձգէ օրինաւոր գրանցում եւ իրաւասական ձանաչում, յաջորդ քայլերու չնախաձեռնած:

Եզրակացութիւն

Այս էջերով փորձեցինք պահ մը դուրս գալ մեր առօրեայ զբաղումներէն եւ հարազատօրէն գծել Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ 270 տարիներու յաձախ դժուարին գոյութեան ներկայ համայնապատկերը:

Մեր Եկեղեցիին հաշուատուները Աստուծոյ եւ մեր Հայրերուն առջեւ առաջին հերթին մենք ենք, որովհետեւ ուրիշ ո՞չ աւելի՝ մեզի՝ համար կարեւոր է որ մեր Եկեղեցին բարենորոգուի, պայծառանայ ու ձառագայթ Հայոց Երկնակամարին ներքեւ: Աստուած այս առաքելութիւնը յանձնած է նաեւ մեզմէ իրաքանչիւրին...: Հետեւաբար այս էջերը նպատակ չունին մեր Համայնքին թերութիւնները սեւեռելու կամ մեր Եկեղեցիին դիմագիծը սեւցնելու: Այլուստ գիտենք թէ բոլո՞ր Եկեղեցիները քիչ թէ շատ նոյն ու նման մաշումներէ անցած են եւ գուցէ նաեւ մեզմէ ա՛լ աւելի գէշ պայմաններու տակ, բայց անոնք նաեւ վերանորոգումի ջանք կատարած են, նաեւ Վատիկանի աշխոյժ աջակցութեամբ:

- Օ՞ն ուրեմն... գործի՞:

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԿՐԿԻ ՓՈՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԷԶ

Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան

Ընդհանուր Մատակարար Զմմառու Միաբանութեան

Տեսուչ՝ Ս. Միքայէլ Ընծայարանի

Եւ Երանելի Իգնատիոս Մալոյեան Դպրեվանքի

Երրորդ հազարամեակի առաջին տասնամեակի վերջաւորութեան՝ Միջին Արեւելքը եւ Հիւսիսային Ափրիկէն ալեկոծումներու ենթարկած այս նորագոյն ալիքը լուրջ փորձութիւններու առջեւ դրաւ նաեւ շրջանի համայն քրիստոնութիւնը, որ շրջանի իսկական բնակիչներն ըլլալով՝ այսօր յատուկ ծրագրով տեղահանութեան կը

մղուին: Այս հալածանքներուն առաջին ալիքը սկիզբ առաւ ԱՄՆ-ի կողմէ իրաք ներխուժումով, ուր նախապէս հաստատուած էր քրիստոնէական մեծ համայնք: Ներխուժման առաջին իսկ օրերէն՝ դէպի Երոպայ եւ Միացեալ Նահանգներ զանգուածային գաղթ մը սանձազերծուեցաւ: Տեղի՝ Քաղէէացի, Ասորի, Հայ եւ այլ քրիստոնէայ համայնքներու զաւակներ սարսափած՝ յարաւեւ պայթումներէն, առեւանգումներէն եւ այլ ահաբեկումներէն, իրենց ինչքերը չնչին գինով վաճառեցին եւ կամ՝ ընդանրապէս զանոնք բախսի քմահաճոյքին ձգելով, երկիրը նախ դէպի Սուրիա, Յորդանան կամ Լիբանան, ապա դէպի արեւմուտք գաղթելու ակնկալիքով լքեցին:

Առեւանգուած Եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ

Քրիստոնէաներու հալածանքին յաջորդ ու աւելի հուժկու ալիքը սկիզբ առաւ այսպէս կոչուած «Արաբական Գարնան» հետ զուգընթաց: ճիշդ է, որ թունուսի, Լիպիայի եւ կամ Եամանի քրիստոնէայ համայնքները շատ փոքրաթիւ են եւ կամ չկան, սակայն այլ է շրջանի մեծագոյն արաբական երկիրներէն համարուող Սուրիայի եւ Եգիպտոսի պարագան: Այս երկիրներու մէջ, ծնունդ առած են աշխարհի առաջին քրիստոնէայ համայնքները, որոնք կ'ապրէին իրենց հարիւրամեակներու ընթացքին ստեղծած համայնքային կենցաղով եւ իրենց ներհամայնքային գործերը եւ խնդիրները կը տնօրինէին իրենց ներքին սահմանադրութեամբ: Չնայած, որ ցայսօր տակաւին չէ խախտուած տուեալ

աւանդութիւնը, սակայն խախտուած է համայնքներու ժողովրդագրական պատկերը, յատկապէս այն վայրերուն մէջ, որոնք զուտ քրիստոնեայ շրջաններ կը համարուէին: Այսպէս Սուրբիոյ մայրաքաղաք Դամասկոսի մերձակայ «Մալուլա» աւան սրբավայրը, ուր քրիստոնեաները հալածող «Սաւուլ»ը Տիրոջ կողմէ կուրնալէն ետք՝ դարձի եկաւ եւ դարձաւ Ս. Պօղոս Առաքեալ, եւ ուր շրջանի բնակչութիւնը տակախն ցայսօր Քրիստոսի խօսած լեզուն՝ Արամայերէնը կը գործածէ, ահաւասիկ երկրորդ անգամ ըլլալով զինեալ խմբաւորումները հոն նուտք կը գործեն, առեւանգելով վանքի միանձնուի քոյրերը, զանոնք տանելով անյայտ ուղղութեամբ:

Անյայտ են նաեւ երկու սրբազններու եւ երկու վարդապետներու ծակատագրերը, որոնք արդէն շուրջ մէկ տարի առեւանգման մէջ են: Տակալին ի՞նչ խօսք աւերուած ու իրկիզուած եկեղեցիներու ու վանքերու մասին:

Նոյնն է պարագան Եգիպտոսին, ուր Սուրբիի միամեայ կրօնապետական իշխանութիւնը այսպիսի տիսուր հետքեր

ձգեց Եգիպտոսի ազգաբնակչութեան վրայ ընդհանրապէս եւ քրիստոնեաներուն կեանքին վրայ յատկապէս, որ մէկ տարի անց՝ անոնք ընդվզեցան կրօնական ու դաւանական խտրականութիւն դաւանող Մուլսիի վարչակազմին դէն եւ իշխանութենէն հեռացուցին զինք, անորոշ ձգելով երկրի ապագան:

Հայութեան Պարագան

Հայերս՝ որպէս շրջանի կարեւորագոյն քրիստոնեայ տարր, մենք նոյնպէս անմասն չմնացինք այս փորձութենէն, այլ այս տխրահոչակ շարժումներու հետեւանքով՝ գրեթէ ամայացան հայութեան սփիւռքի կարեւորագոյն օճախները: Այսպէս եթէ 2003 թուականի սկիզբը՝ ԱՄՆ-ի Իրաք ներխուժման հետեւանքով, համարեա ամբողջութեամբ դատարկուեցաւ, Իրաքահայ գաղութը որ արդէն Ծոցի պատերազմի հետեւանքով՝ բաւականաչափ նօսրացած էր: Ապա 2011 թուականէն սկիզբ առած Սուրբիական տագնապը մեծ հարուած հասցուց սփիւռքի մայր գաղութ հանդիսացող Սուրբիոյ գաղութին եւ յատկապէս հա-

յերով բնակեցուած Հալէա քաղաքի հայութեան թուաքանակին:

Այսպիսի ծանր վիճակի մէջ մատնուած քրիստոնեաները, այդ թուին՝ հայերը, խուժապային տրամադրութեամբ կը լքեն իրենց մշտական բնակավայրերը: Արտագաղթի դառն հետեւանքները յառաջիկային աւելի ի յայտ պիտի գան, սակայն այսօր իսկ ակնյայտ է իրերու ընթացքը:

Ուստի եթէ շրջանի երկիրները կը ցան-

կան հասարակութեան բաղադրիչ բոլոր տարրերու միջեւ, համերաշխութիւն եւ համակեցութիւն, թող այդ երկիրներու ղեկաւարները աչքի լոյսի պէս պահեն իրենց երկիրներու փոքրամասնութիւնները, զանոնք խրախուսելով չլքել շրջանը, միաժամանակ անոնց տալով բաւարար երաշխիքները, որպէսզի չկրկնուին վերջին տարիներուն տեղի ունեցած վայրագութիւնները:

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՀԱՅ ԿԱՐՈՂԻԿԵ ՀԱՍՏՆՔԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)

Գերապ. Հ. Յովսեփի Թ. Զ. Վ. Ջելեկեան
Երուսաղէմի Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ

Երուսաղէմի պատմութիւնը յափառենական Սուրբ Քաղաքի մը պատմութիւնն է: Աստուածային խորհուրդով օրինուած յափառենական այս մայրաքաղաքը ուխտատեղի է, Սրբութիւն սրբոց է բազմաթիւ ժողովուրդներու համար, ինչպէս նաև հայատի աղբիւր:

Մովսէսական, քրիստոնէական եւ իսլամական կրօնքին հետեւող ժողովուրդներուն համար Երուսաղէմը ուխտավայր մըն է, սրբազն քաղաք մը, իր դարաւոր մշակոյթով եւ դառն յիշատակներով:

Դարերու ընթացքին նահապետներ, մարգարէներ, դատաւորներ, թագաւորներ, քահանայապետներ, բռնատէր կառավարիչներ իրենց հետքը թողուցին Սուրբ Քաղաքին պատմութեան վրայ: Անոնցմէ շատեր նպաստեցին քաղաքի բարգաւաճման ու ժողովուրդին բարօրութեան. իսկ ուրիշներ ահ ու սարսափ տարածեցին, աւերցին, քանդեցին ու հեռացան:

Հայերը Երուսաղէմի մէջ

Հայերու ներկայութիւնը Երուսաղէմի մէջ՝ սկսած է քրիստոնէութեան առաջին դարերէն: Պատմական աղբիւրներու համաձայն, երբ Մեծն Տիգրան թագաւոր գրաւեց Պաղեստինը, 60-ական թուականներուն Քրիստոսէ առաջ, մեծ թիւով հայեր բնակեցուց այնտեղ: Հաւանական կը թուի թէ անոնցմէ ոմանք քրիստոնէայ դարձան

Ճանապարհ Խաչի 4-րդ կայան
Երուսաղէմի Յայ Կաթողիկէ Մատուռ

առաջին դարերուն ընթացքին:

Հայ ժողովուրդը Դ. դարուն քրիստոնէտիւնը պետական կրօնք հռչակելէ Ետք, սկսաւ ուխտգնացութեան Երթալ դէպի Երուսաղէմ, իսկ ամոնցմէ ոմանք հոն հաստատուեցան: Փաստացիօրէն հաստատ գիտենք թէ արդէն Զ. դարուն՝ Երուսաղէմի Եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ կառուցուած Են 72 հայկական սրբատեղիներ, Եկեղեցի, մատուռ, վանք Եւ այլ կառոյցներ, որոնք կը փաստեն հայերու զգալի ներկայութիւնը Սուլր Երկրէն ներս:

Դարերու ընթացքին՝ Երուսաղէմը կ'անցնի զանազան պետութիւններու գերիշխանութեան ներքեւ. Ասորա-Բաբելական, ապա Հռովմէական կամ Բիզանդական հզօր իշխանութենէն՝ ան կը մտնէ Արաբներուն լուծին ներքեւ, որոնք իսլամական կրօնքը կը տարածեն Երկրին մէջ: Ապա Խաչակիրները կ'ազատագրեն քաղաքը, Ետքը՝ Արաբները Սալահըտփինի յաղթանակով դարձեալ մուտք կը գործեն Սուլր Քաղաք: Անոնցմէ կ'անցնի Մամլուքներու ձեռքը, (նոյն Եգիպտոսի Մամլուքները, որոնք գրաւեցին մեր Կիլիկիան), որմէ Ետք կու գան Օսմանցիները, որոնք կը կցեն Սուլր Երկիրը իրենց կայսրութեան:

Այս բոլոր իշխանութիւններուն ներքոյ՝ Հայերը կ'ապրին ընդհանրապէս համակերպութեամբ Եւ լեզու գտնելով բոլոր բոնապետներուն հետ: Մամլուքները Եւ անոնցմէ Ետք Եկող Օսմանցիները մեծ դիւրութիւններ կ'ընծայեն Հայերուն: Երբ այս վերջինները կը շիմեն հին Երուսաղէմի պարիսպները, քաղաքին մէկ քառորդը Հայերուն կը յանձնուի: Տակաւին մինչեւ այսօր, Երուսաղէմի հին քաղաքը կը բաժնուի չորս մասերու: Ամենամեծ մասը Իսլամական թաղամասն է, ուր Ալ Աքսա մզկիթը Եւ Ժայռափոր ոսկեզօծ գմբէթը կանգնուած են հրէական տաճարին տեղը: Երկ-

րորդը՝ քրիստոնէայ թաղամասն է, ուր կառուցուած է Սուլր Յարութեան տաճարը. Երրորդը՝ Հայկական թաղամասն է, ուր կը գտնենք Սուլր Յակոբայ դարաւոր վանքն ու Եկեղեցին, իսկ չորրորդը Եւ ամենափոքրը՝ Հրէական թաղամասն է, որ ծանօթ է իր Լացի Պատով:

Քրիստոնէայ Համայնքներու հրաւունքներու Հաստատումը

1830-ի Օսմաննեան բանակներուն պարտութենէն Ետք, դաշնակից քրիստոնէայ պետութիւններ կը հարկադրեն Օսմանցիները որ պաշտօնականապէս ծանչնան քրիստոնէայ զանազան համայնքներու հրաւունքները, ընդհառաջելով քաղաքին մէջ գտնուող ժողովուրդի պահանջներուն:

Երուսաղէմի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մուտքը

Երուսաղեմի Յայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ
Աւագ խորան

Այլ համայնքներու կարգին, այս բարեպատեհ առիթէն կ'օգտուի նաեւ հայ կաթողիկէ համայնքը, թէեւ քիչ մը ուշ:

1854-ին, զանազան դիմումնագիրներ ներկայացնելէ Ետք, Կաթողիկէ Հայոց Պատրիարք՝ Գրիգոր Պետրոս Ը. Տէր Աստուածատուրեան, Երուսաղէմ կ'ուղարկէ Զմնառեան միաբանութեան անդամ՝ Սերովբէ Վարդապետ Դաւիթեանը, Երուսաղէմի մէջ Հայ Կաթողիկէ համայնք մը կազմելու եւ Պատրիարքական փոխանորդութիւն մը ստեղծելու նպատակով: Սերովբէ Վարդապետ հիւրը կ'ըլլայ Լատին Պատրիարքին եւ զանազան փնտութեաներէ Ետք՝ ի վերջոյ կը գտնէ “Սուլթանի համմամ” (բաղնիք) կոչուած փլատակ մը, որ ըստ աւանդութեան, Խաչի ճանապարհ չորրորդ կայանը կը հանդիսանար: Պոլ-

սահայ մեծահարուստ վաճառական Անտոն Պէյ Միսիրլեանի բարերարութեամբ, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի անունով կը գնուի 1770 քար. մեթը տարածութեամբ այդ հողամասը՝ ինչպէս նաեւ մի քանի ուրիշ հողամասեր:

Սակայն հարց կը ծագի՝ երբ Հայր Սերովբէ կ'ուղէ Եկեղեցի մը շինել այդ վայրին մէջ, որ կը գտնուէր իսլամական թաղամասին մէջ եւ շատ մօտիկ էր Ալ Աքսա մզկիթին: Հակառակութիւններ կը ծագին նաեւ հարեւան Աւատրիական պանդոկին կողմէ, որուն առջեւի տեսարանին արգելք պիտի ըլլար կառուցուելիք Եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Անգլիական հիւպատոսէն, որ կը նախընտրէ բողոքական համայնքի մը տալ այդ բաժինը: Ի վերջոյ, ֆրանսական հիւպատոսը կը միջամտէ եւ իր հովանիին ներքեւ կ'առնէ հայ կաթողիկէ համայնքը, ֆրանսական հողամաս յայտարարելով զայն: Օսմաննեան դատարանը ի նպաստ հայ կաթողիկէ համայնքի վճիռ կ'արձակէ եւ ամէն ինչ պատրաստ կ'ըլլայ վանքի եւ Եկեղեցւոյ շինութեան:

Հիմնադրութիւն Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի

Այս դժուարին աշխատանքը պիտի իրականցնէր Հայր Յովակիմ Ծ. Վ. Թումայեան, որ 1872-ին, կը յաջորդէր Հայր Սերովբէ Դաւիթեանի, որ Հասունեան հարցերու բերմամբ՝ Զմնառ կանչուած էր: Հայր Յովակիմ Երուսաղէմ ծնած եւ մեծցած էր ու շատ մօտէն տեղեակ Երկրի պահանջներուն: Ան նախ կ'որոշէ այն սահմանագիծը, որ կը բաժնէ պատրիարքական կալուածները շուրջի իսլամական Վաքֆերու կալուածներէն: Ապա կը հրաւիրէ ֆրանսացի հնագէտ՝ Շարլ Գլերմոն Կաննօ, որպէսզի պեղումներ կատարէ Օսմաննեան հասա-

րակաց բաղնիքի փլատակներուն տակ: Երեւան կու գայ սքանչելի խճաքարէ շինուած սալայատակ մը, որ 6-րդ դարու բիւզանդական Եկեղեցւոյ մը հետքերն են: Սալայատակին մէկ կողմը կը գտնուի խճաքարով նկարուած զոյգ մը մուծակ, որ ըստ աւանդութեան, Մարիամ Աստուածածնայ կանքնած վայրն է, երբ Յիսուս կ'անցնէր Խաչի ճանապարհէն, յառաջանալով դէպի Գողգոթա:

Այսուհետեւ, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի կալուածը կ'ըդգրէ իր մէջ ճանապարհ Խաչի Երրորդ եւ չորրորդ կայանները: Նախ մատոււ մը կը կառուցուի Երրորդ կայանի տեղւոյն վրայ, իսկ ապա՝ կը ձեռնարկուի մեծ Եկեղեցի մը եւ 16 սենեակնոց վանքի մը շինութեան: Վանքի շինութիւնը կ'աւարտի 1895 թուին, իսկ Եկեղեցին՝ 1905-ին: Հին արձանագրութեան մը հիման վրայ, Եկեղեցին կը կոչուի Աստուածածնայ Ցաւոց տաճար: Այդ օրուընէ սկսեալ, Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին սրբավայր եւ ուխտագնացութիւններու կեդրոն կը համարուի:

Թումայեան շինարար վարդապետը կը հրաժարի իր պաշտօնէն 1915-ին: Անոր կը յաջորդէ Հայր Յովսէկի Քալըպեան, որմէ ետք՝ Երեք տարի աթոռը թափուր կը մնայ: 1921-ին կը նշանակուի Հայր Յովսէկի Մոմձեան, որպէս Առաջնորդ Հայ Կաթողիկէ համայնքին: Եւ մինչեւ օրս, Երուսաղէմի Հայ Կաթողիկէ պատրիարքական փոխանորդութեան յաջորդականութիւնը պահպանուած է:

Այն օրերուն, Հայ Կաթողիկէ համայնքին պատկանող հաւատացեալներու թիւը հասած էր մինչեւ հազարի, սակայն 1967-ին, Հրեաներու կողմէ Երուսաղէմի գրաւումէն ետք, զաղթը գործած է իր աւերները: Այսօր հազիւ 300 հայ կաթողիկէներ կը բնակին Երուսաղէմի եւ շրջակայքին մէջ: Իսկ ընդ-

Երուսաղէմի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի

հանուր հայութեան թիւը, որ 1967-ին կը հասնէր 16.000-ի, այսօր հազիւ 2.000 անհատ կը հաշուէ: Երուսաղէմի Հայ Քոյրերու վարժարանը, որ կառուցուած էր Հայ Կաթողիկէ վանքին մօտ 1922-ին, քսան տարիէ ի վեր փակուած կը մնայ:

Վանքի կից գտնուող համալիրին մէջ կը բնակին ութը հայ ընտանիքներ, այնտեղ կայ նաեւ տասը սենեակներէ բաղկացած հիւրանոց մը, հիւրընկալելու համար զանազան երկիրներէ ժամանած ուխտաւորներ:

**Անուանացանկ Երուսաղէմի
Պատրիարքական Եկարքութեան
Տիտղոսաւոր Տեղապահներու**

1- Գերաք. Սերովբէ Շ.Ծ.Վ. Դաւիթեան

(Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ):

- 2- Գերպ. Յովակիմ Թ.Ծ.Վ. Թումայեան
- 3- Գերպ. Յովսէփ Թ.Ծ.Վ. Գալըպժեան
- 4- Գերպ. Յովսէփ Թ.Ծ.Վ. Մոմժեան
- 5- Գերպ. Յակոբ Թ.Ծ.Վ. Կիրակոսեան
- 6- Գերպ. Յովհաննէս Թ.Ծ.Վ. Գույումձեան
- 7- Գերպ. Յովհաննէս Թ.Ծ.Վ. Կամսարական
- 8- Գերպ. Յովսէփ Թ.Ծ.Վ. Շատարեւեան
- 9- Գերպ. Յովսէփ Թ.Ծ.Վ. Տըպս (Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ):
- 10- Գերպժ. Անդրէաս Եպս. Պետողեան (Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ):
- 11- Գերպժ. Գէորգ Եպս. Խազումեան (Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ):
- 12- Գերպ. Ռափայէլ Թ.Ծ.Վ. Մինասեան (Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ):

Երուսաղէմի Յայ Կաթողիկէ Սատուր

13- Գերպ. Յովսէփ Թ.Ծ.Վ. Քէլէկեան (Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ):

Այսօր

Երուսաղէմը այսօր անմիսիթար վիճակի մէջ կը գտնուի: Դարերու ընթացքին կառուցուած պատմական, կրօնական, մշակութային արժէք ներկայացնող այդ փառաւոր սրբավայրերը կ'ամայանան: Հին աշխարհի քաղաքակրթութեան այս օրրանը պատմութեան ձակատագրին ձգուած է, Սուլր Երկիրն մէջ, յատկապէս Երուսաղէմի մէջ ահաւոր ողբերգական վիճակ տիրէ: Դարեր շարունակ, յանուն կրօնքի, յանուն Քրիստոնէութեան պայքար մղած հայորդիներ կը լքեն իրենց ժառանգած պատմական աւանդը ու կը հեռանան, դուր բանալով արտագաղթի ահաւոր երեւյթի մը:

Այսօր, դառն ծշմարտութեան մը առջեւ կը գտնուինք, Սուլր Երկիրը, Երուսաղէմը կը դատարկուի իր քրիստոնեայ բնակչութենէն: Ահաւոր այս իրողութեան առջեւ՝ քրիստոնեայ աշխարհի եւ Հայ Եկեղեցւոյ հոգեւոր առաջնորդները մեծ պատասխանատուութեան դիմաց կը գտնուին, որպէսզի գործնական քայլերու դիմելով, փրկեն քրիստոնեայ աշխարհին նուիրական այս սրբավայրը, ուր Քրիստոս ծնաւ, քարոզեց, բժշկեց ու խաչ ելաւ: Այսօր Բեթղէիէմը, Գալիլիան, Նազարէթը եւ Զիթենեաց լեռը կոչ կ'ուղղեն մեզի վերադառնալու մեր հաւադի արմատներուն, վերադառնալու դէպի Քրիստոնեայ աշխարհ՝ Երուսաղէմ:

ԻԳՆԱՏԻՈՍ ԱՐք. ՄԱԼՈՅԵԱՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉՈՒԱԾ ԵՐԱՆԵԼԻՆ

Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեան
Ներքին Մատակարար
Զմմառու Մայրավաճրի

ԳԼՈՒԽ Ա

Յառաջաբան

«Մարտիրոս» յունարէն բառ է, որ «վկայ» կը նշանակէ: Ըստ քրիստոնեական ըմբռնումին, մարտիրոս է այն անձը, որ իր մտածումով, խօսքով ու գործով կը խոստովանի եւ կը վկայէ, թէ Քրիստոսը՝ Տէր ու Աստուած է: Մարտիրոսին կատարեալ վկայութիւնը՝ իր նուիրուիլն է Քրիստոսին՝ որպէս ողջակէզ:

Քրիստոս՝ օրինակ վկաներուն

Սուրբ Գիրքը, իր երկու կտակարաններով՝ բազմաթիւ վկաներու մասին կը խօսի, որոնցմէ՝ Սամսոնը, Քրիստոսի 10 առաքեալները, բացի Յովիաննէսին եւ Յուդա Իսկարիովացիէն, Ստեփանոսը, հուսկ Ս. Պողոսը, որոնցմէ լաւագոյնը՝ Քրիստոսն եղաւ, որ վկայեց ծշմարտութեան: Արդ, ի՞նչ է կամ ո՞վ է ծշմարտութիւնը, եթէ ոչ՝ Աստուած, այն Աստուածը, որուն իետ Քրիստոսը մէկ է: Մարդու Որդին համարձակ յայտարարեց Պիղատոսի առջեւ, թէ եկած է ծշմարտութեան վկայելու:

Իգնատիոս Մալոյան մէկն է այս վկաններէ որոնք Քրիստոսի նման, իրենց արեան հեղումով վկայեցին ծշմարտութեան: Ո՞վ էր իգնատիոս Մալոյանը:

Իգնատիոս Մալոյեան

Անձը ձանչնալու համար՝ անհրաժեշտ է գաղափար մը ունենալ անոր ծննդավայրին եւ ժամանակաշրջանի մասին, ուր ան ապրեցաւ: Իգնատիոս Մալոյեանի իսկական անունը՝ Շուքրալլա էր, որ կը նշանակէ Աստուծոյ գոհութիւն կամ շնորհակալութիւն յայտնել՝ իրմէ ստացած շնորհքի համար:

Եւ ո՞վ է շնորհակալութիւն յայտնողը, եթէ ոչ ծնողքը որ այս անունը ընտրեց:

Եւ իմ՝ էր ծնողքին ստացած շնորհքը, եթէ ոչ իգնատիոսը:

Այս գոհաբանութիւնը կը հայի.

- Սրբակեաց ընտանիքի մը, որ աստուածային երկիւղով ու օրինութիւններով կազմուեցաւ:
- Կոչի մը, զոր Աստուած ուղղեց այդ ընտանիքի մէկ անդամին, այսինքն՝ Իգնատիոս Մալոյեանին:
- Նահատակներուն, Շուտքալլայի եւ Ֆաթիալլայի, երկու եղբայրներուն՝ զորս այդ սրբակեաց ընտանիքը տուաւ, որոնք միասին նահատակուեցան:

Իգնատիոս Մալոյեանի ծննդավայրը

Իգնատիոս Մալոյեանը Մարտին քաղաքին մէջ ծնաւ եւ քաղաքէն քիչ մը հեռու նահատակուեցաւ: Մարտին բառը՝ ասորերէն կը նշանակէ բերդ: Քաղաքը այդ ժամանակը, 35,000 բնակիչ կը հաշուէր. որոնցմէ 800-ը՝ հայ կաթողիկէ ընտանիքներ էին, 1300-ը՝ ասորի, 150-ը՝ Քաղելէացի, իսկ մնացածները՝ իսլամներ էին:

Իգնատիոս Մալոյեանի Նկարագիրը

“Զուարթնոց” Զմմառեան պարբերաթերթին մէջ, 2011 թուին, բեմադրական ոճով յօդուած մը գրեցի «ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՏԻՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԵ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ, ԻԳՆԱՏԻՈՆ ԱՐՔ. ՄԱԼՈՅԵԱՆԻՆ» վերնագրով: Իգնատիոս Մալոյեանը՝ երբ կը հարցաքննուէր Մեմտուի Պէյ Կուսակալի կողմէն, Կուսակալը կը հարցնէր. «Որտեղէն ես»: Մալոյեան կը պատասխանէր. «Ես այն լեռներէն եմ, որ բազմաթիւ թագաւորներ ջանացին գրաւել, բայց չյաջողեցան: Ես այն վայրերէն եմ, որ օտար թշնամիները, Լէնկ Թիմուրէն սկսած՝ թէեւ կրցան գրաւել, սակայն, երբ գրաւեցին, շատ զղացին:»

Մարտինցի, կը նշանակէ Լեռնցի, այսինքն՝

- Բարձր, վսեմ, քաջ, պայծառ:
- Մաքրակեաց՝ Մարտինի օդին նման:
- Ազատ, անվախ՝ Թազապազեանի նման,
- որ, մի միայն Աստուծմէ կը վախնայ:
- Անկախ, հակառակ իր դէմ գործուած բռնութեան եւ սպաննութեան:
- Համերաշխ եւ ո՛չ թէ կղզիացած, հակառակ մարտինցիներուն միջեւ տարբերութիւններուն:
- Արդար ու խաղաղասէր,

Իգնատիոս Մալոյեան հարազատ ու մաքուր Մարտինցի մը եղաւ, որուն մէջ չկայ ո՛չ նենգութիւն եւ ո՛չ ալ կեղծաւորութիւն: Ան Զմմառու միաբան ալ եղաւ:

Իգնատիոս Մալոյեան՝ Զմմառեան Ուխտէն

Հարցաքննութեան ժամանակ՝ Կուսակալը Մալոյեանին կը հարցնէ. «Իմաստուն մարդ կ'երեւիս: Ո՞ւրկէ է այս իմաստութիւնը:» Մալոյեան հպարտութեամբ ու համարձակութեամբ կը պատասխանէ. «Օձախէ մը, ուրկէ նախանձէն ու ատելութենէն լեցուած միտքերը լուսաւորելու համար անդադար Լոյս կը ծագի: Զմմառու վաճքէն են, որ անսասան մնաց ու կը մնայ դժոխքի ուժերու դէմ, որոնք ջարդելէն, կոտորելէն ու կողոպտելէն զատ՝ ուրիշ բան չեն գիտեր ընել:»

Արդ, ինչ կը նշանակէ Զմմառեան ըլլալ:

Ա.- Կը նշանակէ, նախ եւ առաջ, Արծիւեան Սիաբան ըլլալ:

Ամէնքս գիտենք ի՞նչ նշանակութիւն ունի Արծիւ բառը.

- Բարձրանալ ամպերէն վեր եւ արեւուն նայիլ, որ նոյնինքն Քրիստոսն է:

Բ.- Զմմառեան ըլլալ՝ կը նշանակէ.

- Բոլորին համար աղօթարար ըլլալ:
- Արծիւեանին նման՝ նուիրուիլ Հայոց քարոզչութեան:
- Քրիստոսին նմանիլ եւ խօսքով եւ գործով:
- Ս. Հոգիէն առաջնորդուիլ ու յանձնուիլ Մարիամ Աստուածածնին:
- Իմաստութեամբ աժիլ ու գիտութեամբ զարդարուիլ:
- Բացուիլ բոլոր գիտութիւններուն. մարդկային, ազգային, եկեղեցական ու աստուածաբանական:
- Զարգանալ եւ զարգացնել մեր Ս. Հայրապետներուն վարդապետութեամբ:
- Առաքուիլ աշխարհի չորս ծագերը, ուր Հայ գոյութիւն ունի, զայն հովուելու համար գիտութեամբ ու իմաստութեամբ:
- Աւետարանել Կաթողիկէ հաւատքը:
- Զայն դարձնել լոյսի զաւակ ու բնակիչ Աստուծոյ Արքայութեան:

Իգնատիոս Մալոյեան՝ Հայկի Զաւակ

Իգնատիոս Մալոյեան, Մարտինցի կամ Զմմառեան ըլլալէն առաջ, եղած է «Հայու Որդի», ինչպէս որ երանաշնորհ Աշգարեան Եպիսկոպոսը կը կրկնէր: Այո, Մալոյեանը հարազատ Հայ է: Եւ ի՞նչ կը նշանակէ Հայ ըլլալ, եթէ ոչ նոյի թռո ու Հայկի զաւակ, որ.

- Ժառանգորդ է Լուսաւորչին:
- Աշակերտն է Մաշտոցին:
- Մշակն է ամէն հողի, որու վրայ հայու արիւն ու քրտինք կը հոսի:
- Պահպանիչ, ուսուցիչ ու տարածող հայ լեզուին, մշակոյթին եւ գիտութեան:

Իգնատիոս Մալոյեանը Մարգարէ, Թագաւոր եւ Քահանայ

Ինչպէս որ, Մաշտոցն եւ Հայ Գիրը մէկ են.

Ինչպէս որ Զմմառցին եւ Արծիւը մէկ են.

Մալոյեանն եւ Քրիստոս եւս մէկ են, այսինքն՝ Իգնատիոս Մալոյեանը Քրիստոսի կը պատկանի:

Մարգարէ է, որ

- Իր որդիները Հաւատքի մէջ կը հաստատէ:
- Մոլորածները ուղիղ Ճանապարհի կ'առաջնորդէ:
- Ինկածները կը վերականգնէ:
- Յուսահատները՝ Աստուածային յուսով կը խրախուսէ:

Թագաւոր է, որ.

- Ժողովուրդը կը հաւաքէ:
- Կը խնամէ, ու կը հսկէ:
- Կը պահէ ու կը պահպանէ:
- Թշնամիներուն ճեռքէն կ'ազատէ:
- Անոնց համար ու անոնց փոխարէն կը նահատակուի

Քահանայ է, ան որ.

- Քահանայութեան լիութիւնն ունի:
- Ընծայուողն է եւ ընծան միանգամայն:
- Ժողովուրդի պարգեւները Աստուծոյ կ'ընծայէ, մեղքերուն թողութեան ու քաւութեան եւ հոգիներուն փրկութեան համար:
- Մարդու Որդիները Աստուծոյ զաւակներ կը դարձնէ:
- Ս. Հոգին կը պարգեւէ:
- Մեղքի կապանքներէն կ'ազատէ:
- Հիւանդները՝ Ս. Օծումով կը կազդուրէ:
- Ամուսնացեալները՝ Քրիստոսի փառքով կը պսակէ:
- Սարկաւագներ, քահանաներ ու

եպիսկոպոսներ՝ ձեռնադրութեան օծումով կը հաստատէ:

- Դիւահարները՝ չար ոգիներէն կ'ազատէ;
- Բանտարկեալները կ'այցելէ;
- Տրտմեալները կը մխիթարէ;
- Մշակի նման Տիրոջ արտերը կը հերկէ, կը ցանէ, կը խնամէ, գիշեր-ցերեկ կը հսկէ անոնց վրայ:
- Բարի հովիտի նման ցրուածներն ու մոլորած ոչխարները մէկ տեղ կը համախմբէ, եւ զանոնք փրկելու համար յափշտակող գայլերէն ու խորամանկ աղուէսներէն կը կերակրէ, կը խնցնէ ու իր կեանքը կու տայ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

Իգնատիոս Մալոյեան Վկայ Քրիստոսի

Սկիզբ՝ ներկայացուցի նահատակ բառին, այսինքն՝ մարտիրոսի, լեզուական բացատրութիւնը: Այժմ փիլիսոփայական լեզուով պիտի խօսիմ:

Իգնատիոս առաքինի մարդ Էր

Մարտիրոս Իգնատիոս Մալոյեանը, առաքինի մարդ էր, այսինքն՝ առաքինութիւններով զարդարուած, ուրիշները զարդարելու համար: Բարութեան ու ծշմարտութեան մէջ կրթուած՝ միւսները կրթելու համար: Կը տենչար հասնիլ ու հասցնել երանելութեան, այսինքն՝ կատարեալ երջանկութեան: Եւ կատարեալ երջանկութիւնը՝ նոյնինքն Աստուած է:

Ա) Մարդկային Առաքինութիւններ

Առաքինութիւնները բազմաթիւ են

Երանելի Մալոյեանի Երանացման
Յանդիսութիւնը՝
Հուն 7 Յոկտեմբեր 2001

որոնցմէ գլխաւորները երկու են. Մարդկային կամ Մարմնային առաքինութիւններ եւ Աստուածաբանական կամ Աստուածային առաքինութիւններ: Մարդկայինները, ընդհանրապէս, Աստուածայիններով կը լրացնին: Անոնք չորս են.

- Խոհեմութիւնը, որ կ'օգնէ առաքինի մարդուն, որպէս զի ընտրէ ծշմարիտ բարիքն եւ անոր հասնի արդար միջոցներով:
- Հաւասարակշռութիւնը, որուն շնորհիւ մարդը ինքզինքը կը կառավարէ:
- Զօրութիւնը կամ քաջութիւնը, որ կ'օգնէ մարդուն, որպէս զի հաստատ ընթանայ բարութեան շառաւիդով:
- Արդարութիւնը, որ ամէն մեկուն իր իրաւունքը կու տայ:

Բ) Աստուածային Առաքինութիւններ

Մարդը, իր ստեղծագործութենէն իսկ՝ մարդկային առաքինութիւններ կը ստանայ: Կը մնայ, զանոնք զարգացնել: Իսկ աստուածայինները՝ Սուրբ Հոգին պարգևելուած շնորհըններ են: Անոնք երեք են.

- **Հաւատքը՝** որ կը նշանակէ ձանչնալ Աստուած իբր միակ Տէր ու զԱյն պաշտել հոգիով, մտքով ու էութեամբ:

- **Յոյսը՝** վստահիլ Աստուծոյ ու ամբողջ յոյսն անոր վրայ դնել, զի Անոր մօտ կատարեալ ծշմարտութիւն կը գտնենք:

- **Սէրը՝** որ կը գոյանայ Աստուծոյ ու ընկերոջ սէրէն. «սիրել Աստուած բոլոր սրտով եւ ընկերը՝ իր անձին պէս:»

Իգնատիոս Մալոյեանը՝ առաքինութիւններու երկու տեսակներն ալ ունէր: Ան իսկապէս խոհեմ, հաւասարակշիռ, քաջ ու հզօր, արդար մարդ եղաւ, որ հաւատաց Աստուծոյ, Անոր վրայ յոյսը դրաւ եւ ի սպառ սիրեց, այն աստիճան՝ որ ինքզինք ամբողջութեամբ նուիրեց Աստուծոյ եւ ընկերոջ, զոր սիրեց իր անձին պէս:

Իգնատիոս Մալոյեանի Հաւատքի Մեծութիւնը

Հաւատքը՝ ո՞չ զգեստ եւ ո՞չ ալ զարդ է, ո՞չ սնունդ եւ ո՞չ ալ ընպելի է, այլ Աստուծոյ ձանաչումն է, որ կրնայ նսեմանալ՝ մեօնելու աստիճան եւ հակառակն ալ, կրնայ մեծնալ ու զօրանալ, այն աստիճան, որ այլեւս Աստուծմէ զատ ոչ ոք կարենայ տեսնել ու ձանչնալ: Արդեօք, միւս բոլոր էակները՝ երկրորդակա՞ն էին Մալոյեանին համար: Ո՞չ, Մալոյեանը, որ արդար էր, չանտեսեց ո՞չ մարդը եւ ո՞չ ալ իր պարտականութիւնները մարդուն հանդէպ: Ան Քրիստոսին նման սիրեց իրենները:

Երանելի Մալոյեանի Թանգարան՝ Զմմար

Հաւատքի դաւանութիւն

Այստեղ, պահ մը անդրադառնանք, Քրիստոսի ձերբակալութեան, հարցաքննութեան ու դատապարտութեան:

Գեթսեմանի պարտէզին մէջ՝ Քրիստոս պահակներուն կ'ըսէ իր աշակերտներուն նասին. «Թողուցէք որ երթան»: Նոյնը ըրաւ Իգնատիոս Մալոյեան ժողորվութիւն: Ահա կուսակալը զայրոյթով Մալոյեանին կ'ըսէ. «... Ես մինչեւ հիմա շատ համբերեցի: Ես պատրաստ եմ մոռնալ քու բոլոր յանդգնութիւններդ, բայց մէկ պայմանով»: Եւ ի՞նչ էր պայմանը: Ուրանալ հաւատքն ու Քրիստոսը՝ 417 հաւատացեալներուն հետ. Ուրանալ Քրիստոսը եւ մուսուլման դառնալ, ինչպէս ըսաւ կուսակալը:

Այստեղ, տեսէ՞ք Մալոյեանին մեծութիւնն ու վսեմութիւն։ Տեսէ՞ք, որքան զօրաւոր ու հաստատ հաւատք ունէր։ «Ինչ կը վերաբերի ինձի, կը պատասխանէ Մալոյեան, ցաւօք սրտի կը յայտարարեմ։ Ես կեանքս կու տամ Քրիստոսին։ Իսկ մնացածները, որոնք քեզի համար լոկ թիւեր են, անոնք կը սիրեն զիս եւ կ'ընեն ինչ որ անոնցմէ ես խնդրեմ։ Բայց ցաւօք սրտի՝ կ'ըսեմ։ Ես անոնց փախարէն չեմ կրնար որոշումներ առնել։»

Մալոյեանը այսպիսի պատասխան կու տայ կուսակալին, զի ան «միայն Աստուծմէ կը վախնայ։»

Նմանութիւն Քրիստոսի

Աւելին. ինչպէս որ Քրիստոս դատուեցաւ Պիղատոսին առջեւ, ահա, Մալոյեանի պարագային եւս նոյն դատավարութիւնը կը կրկնուի։ Ան Քրիստոսի համարձակութեամբ կուսակալին կ'ըսէ. «Հրամեցէ՞ք, զիս ապտակեցէք, վսեմաշուր կուսակալ։ Բայց, երանի՛, նախ ըսէիք ինձի թէ ինչ յանցանքի համար կ'ապտակէք զիս։ Դուք լաւ գիտէք, թէ մենք հաւատարիմ քաղաքացիներ եղած ենք ու աշխատած ենք երկրին բարգաւաճման համար։ Հետեւաբար ինչո՞ւ անարդարօրէն կը վարուիք մեր հետ։»

Նմանութիւն Մալոյեանի

Վերադառնանք Մալոյեանի հարցաքննութեան։ Զինուրմերը Մալոյեանը կը տանին ժողովուրդին եւ թոյլ կու տան, որ անոնց հետ խօսի։ Ու ան կ'ըսէ. «Սիրելի ժողովուրդ, վսեմաշուր կուսակալը միայն մէկ պայման կը դնէ, մեզ մահէն ազատելու։»

Հայր մը ինչ որ է, որդին ալ նոյնպէս կ'ըլլայ։ Ու ահա ձերբակալուած ու զի-

նուրմերով շրջապատուած ժողովուրդէն անձ մը, նոյն քաջութեամբ ու համարձակութեամբ կը պատասխանէ. «Ինք ո՞վ է, որ մահէն ազատէ մեզ։» Ուրիշ մը, զինուրի մը մօտենալով կ'ըսէ. «Սպաննեցէ՞ք զիս եւ տեսէ՞ք թէ ինչպէս կը մեռնի քրիստոնեան։»

Մալոյեան խօսքը կը շարունակէ եւ կ'ըսէ. «Կուսակալը անմիջապէս մեզ կ'արձակէ, եթէ ուրանանք մեր հաւատքը։» Ես պատասխանեցի, թէ «կեանքս կու տամ Քրիստոսին։» 417 ընկերները Մալոյեանի նման կը պատասխանեն. «Մենք ալ կը զոհուինք Քրիստոսի համար։» Մալոյեանը կը շարունակէ. «Հայրենիքին դաւաճան չենք եղած եւ չենք ըլլար, մենք ո՞չ ալ Քրիստոսը կը դաւաճանենք։» Ժողովուրդը նոյն խօսքերը կը կրկնէ. «Մենք Քրիստոսը չենք ուրանար։» Մալոյեանը կը շարունակէ. «Ուշ՝ կամ կանուխ պիտի մեռնինք, մենք Քրիստոսի համար կը նահատակուինք։» Եւ ժողովուրդը կը կրկնէ «Մենք Քրիստոսի համար կը նահատակուինք։»

Հաւատք, Յոյս եւ Սէր

Այդ անտանելի հալածանքներուն, մեր ժողովուրդը պիտի չդիմանար եթէ չունենար օրինակը Թազպազեաններուն, Արծիւեաններուն, Մալոյեաններուն, Խաչատրեաններուն եւ Թերզեաններուն եւ եթէ զԱստուած չձանչնար, չհաւատար, չսիրէր ու անոր վրայ յոյս չդնէր։

Անոնք միասին փոթորկալից օրեր ապրեցան։ Վայրագութեամբ հալածուեցան, չարչարուեցան ու նահատակուեցան։ Չփորձեցին, սակայն, փախչիլ հակառակ անոր, որ փախչելու առիթներ ընծայուեցան անոնց։ Եւ ինչո՞ւ, որովհետեւ անոնք իրենց յոյսը դրած էին Աստուծոյ վրայ։ Արդարեւ, յոյսի շնորհիւ, Մալոյեանն ու ժողովուրդը կարողացան դիմանալ, հակառակ

խաչի ձանապարհին դաժանութեան, որ մահով կը վերջանայ ու Յարութեան փառքով կը պսակուի:

Եթէ սէր ու հաւատք գոյութիւն չունենային, դէպքերը այս ձեւով չէին ընթանար: Արդարեւ, եթէ իգնատիոս Մալոյեանը, որ կարծ կեանք ապրեցաւ, չունենար Սէրը. ծնողին, ընկերոջ, ծննդավարին, Սիաբանութեան, ազգին ու ժողովուրդին, Եկեղեցւոյն եւ Աստուծոյն հանդէա, պիտի չ'ընէր ինչ որ ըրաւ: Նոյնպէս, եթէ ժողովուրդը Մալոյեանին նման Սէր չ'ունենար, Քրիստոսին պիտի չհետեւէր:

Զոհ ու Պատարագ

Հաւատքին, Յոյսին ու Սիրոյն մարմնացում՝ նոյնինքն Պատարագն է: Պատարագը գեղարուետական յայտագիր չէ: Պատարագը բեմադրութիւն չէ: Պատարագը՝ սիրոյ զոհ է, Քրիստոսի զոհաբերումն է, որ կը յիշատակուի նոյնինքն Քրիստոսի խնդրանքով:

Պատարագը՝ տանջանք ու չարչարանք է: Հալածանք է եւ նահատակութիւն: Պատարագը՝ փուշէ պսակ է: Մուրճի հարուած է զամերով: Պատարագը ծաղրանք ու նախատինք է: Մահ է, բայց միաժամանակ կեանք է, շնորհք եւ փառք: Պատարագը՝ ապրում է, ուր պատարագիչը եւ ժողովուրդը կ'ապրին Քրիստոսի տառապանքն ու փառքը: Այս ապրումներն ունեցան իգնատիոս Մալոյեանը եւ ժողովուրդը:

Եւ ինչպէս.

Երբ այլեւս միջոց չմնաց Մալոյեանն ու ժողովուրդը համոզելու, որ ուրանան Քրիստոսը. Մալոյեանը հաց կը խնդրէ եւ հացը կը տրուի անոր: Հացը կ'առնէ, կ'օրինէ եւ կ'ըսէ.

Երանելի Մալոյեանի Խճանկար՝
Տիրամայր Չմմառու Մատուու

«Առէք, կերէք, այս է մարմին իմ, որ վասն ձեր եւ բազմաց բաշխի, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց:»

Ժողովուրդը կը պատասխանէ.

«Ամէն:»

Մալոյեան խօսքը կը շարունակէ ըսելով.

«Եւ զքոյս ի քոյոցս քեզ մատուցանեմ, ըստ ամենայնի եւ յաղազս ամենեցուն:»

Ժողովուրդը պատարագի նոյն խօսքերով կը պատասխանէ.

«Յամենայնի օրինեալ ես Տէր, օրինեմք զքեզ, զովեմք զքեզ, գոհանամք զքէն, աղաչեմք զքեզ Տէր Աստուած մեր:»

Մալոյեանը.

«Որպէսզի եղիցի սա ամենեցուն, մեզ մերձեցելոցս՝ յանդատապարտութիւն, ի քաւութիւն եւ ի թողութիւն մեղաց:»

Ժողովուրդը իր վերջնական խօսքը կ'ըսէ.

«Ամէն:», այսինքն, եղիցի մեզ ըստ կամաց քոց, Տէր:

Սրբագործութենէն յետոյ, Մալոյեան վերջին արձակումը կու տայ ժողովուրդին:

իսկ քահանաները Ս. Հաղորդութիւնը կու տան բազմութեան:

Ու երբ պատարագը իր լրումին կը հասնի. Մալոյեանն ու ժողովուրդը կը տարուին Գողգոթա:

Երանելի Իգնատիոս Մալոյեան

Իգնատիոս Մալոյեանի Երանելութիւնը հոչակուեցաւ Կիրակի 7 Հոկտեմբեր 2001, Յովիաննէս Պօղոս Բ Սրբազան Քահանայապէտի կողմէ, Ս. Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ: Այս Սրբազան քահանայապէտը ինքն ալ Երանելի մըն է այսօր: Իգնատիոս Մալոյեան, մարդկային եւ աստուածային առաքինութիւնները գործադրեց օրինակելի ձեռով իր ամբողջ Երկրային կեանքին ընթացքին՝ մինչեւ արեան վերջին կաթիլը, ու այսպէս՝ արժանացաւ Երանելութեան կոչումին: Արժանացաւ յարգանքի ու մեծարանքի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կողմէ: Խորաններ կանգնեցան իր անունով, ինչպէս նաեւ աղօթք եւ խունկ բարձրացան առ Աստուած:

Վերջաբան

Իգնատիոս Մալոյեանի Երանելութիւնը հոչակուեցաւ ոչ միայն մեզի՝ Հայ կաթողիկէներուն, այլ ամբողջ Հայութեան համար: Ոչ միայն մեր Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն՝ այլ վասն ամբողջ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն, որ Առաքելական եւ Ընդհանրական Եկեղեցին է: Հակառակ ասոր, քիչեր միայն կը ճանչնան զինք: Անոր համբաւն ու մեծարանքը տարածելը մեր բոլորին պարտականութիւնն է: Իգնատիոս Մալոյեան Եկեղեցւոյ համաձայն տակաւին Երանելի է, որ կանչուած է Սրբութեան: Առ Աստուծոյ համար սուրբ է: Աստուած, կ'ուզէ որ անոր

Երանելի Մալոյեանի Երանացման յիշատակի հանդիսութիւններ, 2մմար

սրբութիւնը հոչակուի Եկեղեցւոյ միջոցաւ, Եկեղեցական կանոներուն համաձայն: Նշան մը, իրաշք մը կը պակսի: Այդ նպատակին համար մեր աղօթքներն ու պաղատանքները բարձրացնենք Ամենակալ Աստուծոյն: Մալոյեանի բարեխօսութիւնը հայցենք, որովհետեւ, մենք կարիք ունինք իր ազդեցիկ ներկայութեան: Հիւանդները, որոնք մեր մէջ կը գտնուին, բազմաթիւ են: Տրտմեալները, կոյրերը, հաշմանդամները, սգաւորները, մեղաւորները, դիւահարները եւ բոլոր փոքրիկները Մալոյեանէն, միսիթարութիւն կը հայցեն: Թող այս մէկը կատարուի մեր ջերմ աղօթքներու միջոցաւ: **Եղիցի, Եղիցի:**

ԶՄՄԱՌՈՒ ՎԱՆՔԻ ՁԵՌԱԳՐԱՏԱՆ ՀԱՐՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստան-Զմմառ Համագործակցութիւն

Դիան Զմմառու Վանքի
Մատենադարանի

Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանի եւ Զմմառու վանքի միջեւ կնքուած համագործակցութեան համաձայնագրի հիման վրայ՝ ծաւալուն աշխատանք մը տարուեցաւ Զմմառու պատմական վանքին մէջ, ինչ որ հաստատօրէն հայագիտութեան մարզէն ներս նորութիւններ պիտի բերէ: Արդարեւ, տպագրուելու են Զմմառու ձեռագրացուցակի առնուազն չորս նոր, ստուար հատորներ, որոնց մէջ բացայացուելու են նոր ժամանակներու մեր ինքնուրոյն եւ թարգմանական՝ աստուածաբանական-եկեղեցական գրականութեան բազմաթիւ երկեր: Երեւան պիտի գան նաեւ լատիներէն, իտալերէն եւ ֆրանսերէն իմաստասիրական եւ աստուածաբանական գրականութեան հայերէն թարգմանութիւններ եւ մեկնաբանութիւններ: Այս ամէնուն շնորհիլ՝ ուշ միջնադարի մեր մատենագրութեան պատմութիւնը պէտք է ի նորոյ շարադրուի. բնականաբար՝ առաջանալու է նաեւ նոյն գրականութեան նորայայտ երկերու ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութիւնը: Մէկ խօսքով՝ իմանալու ենք, որ մեր գրականութեան արժեքները մեր իմացածէն շատ եւ շատ աւելի են:

Առ այս՝ Մաշտոցեան Մատենադարանի

եօթ մասնագէտներ, 2013-ի Յուլիսի վերջին, ժամանեցին Զմմառ եւ երկու շաբաթ աշխատեցան այստեղ: Մաշտոցեան Մատենադարանի ձեռագրագէտները՝ Գէորգ Տէր-Վարդանեան, Յասմիկ Իրիցեան, Տաթելիկ Մանուկեան եւ Նոնա Սարգսեան, ուսումնասիրեցին եւ արձանագրեցին բնագիր-ձեռագիրներու յատկանիշները, ինչպէս՝ թերթերու եւ գրադաշտի չափեր, թուղթի կամ մագաղաթի որակ եւ յատկանիշներ, կազմերու իրայատկութիւններ, ձեռագրերու կառուցուածքային մաս կազմող պրակներու կամ տետրերու եւ անոնց պարունակած թերթերու հաշիւ եւ այլն: Այսպէս, անոնք կատարեցին 250 ձեռագիրներու նախնական նկարագրութիւնը, որոնց լրացումն ու վերջնական մշակումը, նոյն ձեռագրերու թուային պատճեններով

այժմ կը շարունակուի Երեւանի Մաշտոցի անուան Մատենադարանին մէջ: Ի դէա՝ յիշենք թէ 2007-2010 թուականներուն Զմմառու վանքի բոլոր ձեռագրերը թուայնացուած են:

Մատենադարանի վերականգնման բաժնի վարիչ՝ Գայանէ Էլիազեանը եւ մասնագէտներէն Սուսաննա Կիրակոսեանը զբաղուեցան ձեռագրական հաւաքածոյի խնամքի հարցերով. մէկ առ մէկ զննեցին վանքի բոլոր ձեռագիրները, ախտահանման եւ նորոգման աշխատանքներ կատարեցին, եւ առաջարկեցին Զմմառու վանքին մէջ վերականգնման փոքր արուեստանոցը զարգացնել:

մշակումը եւ արդիւնքներու հրապարակումն է:

Գալով Զմմառու վանքի չնկարագրուած ձեռագրերուն տեսակին եւ բովանդակութեան, անոնք բաւական բազմազան են: Այնտեղ ի յայտ եկաւ Սովորությունը «Պատմութեան» նորայայտ օրինակ մը. աւելին, նոյն ձեռագրի մէջ կայ նաեւ Թովմա Մեծոփեցւոյ «Պատմութեան» օրինակ մը, փոքրածաւալ երկու անտիպ ժամանակագրութիւն եւ արժէքաւոր այլ բնագրեր: Երեւան եկան նաեւ 17-րդ դարու ստուարածաւալ «Յայսմաւուք», տարբեր վայրերու մէջ գրուած նկարազարդ արժէքաւոր Աւետարաններ եւ այլ բնոյթի ձեռագրեր: Այսուհանդերձ, ձեռագիրներուն հիմնական մասը 18-19-րդ դարերու ընթացքին՝ Զմմառու Պատրիարքական միաբաններու գրչին պատկանող աստուածաբանական, դաւանաբանական, ծիսական ինքնուրոյն եւ թարգմանական գործերն են, ինչպէս նաեւ դասագրքեր, քերականական եւ բառարանային երկեր:

Համակարգչային դրութեամբ գրադարան

Ինչ կը վերաբերի Զմմառու վանքի գրա-

դարանի աշխատանքներում, միջազգային Dewey Decimal System-ով ցուցակագրում կը կատարուի, թէ հնատիպ եւ թէ ժամանակակից գիրքերուն: Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ մոտիկ ապագային զանոնք համացանցի վրայ գտնել: «Dewey» միջազգային համակարգը հնարաւոր կը դարձնէ գրադարանի որեւէ գիրքի մասին ամէն տեղեկութիւն ստանալ համացանցի միջոցաւ, պարզապէս տուեալ նիւթի կամ հեղինակի, տպագրութեան վայրի եւ խորագրի փնտռութ կատարելով: Ցուցակագրման աշխատանքները բաւական յառաջ գացած են մասնագէտ պաշտօնեաներու կողմէ եւ ցուցակագրուած են աւելի քան 7250 հնատիպ եւ վաղ շրջանի՝ հայերէն, լատիներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, ասորերէն եւ հայատառ թրքերէն գիրքեր (իրենց կրկնօրինակներով): Երբ գիրքերու ցուցակագրումը իր աւարտին հասնի, Զմնառու վանքի կայքին մէջ տեղադրուած պիտի գտնուին վանքի մատենադարանի բոլոր գիրքերը:

Վերանորոգման աշխատանց

Վանքի գիրքի վերանորոգման աշխատանոցէն ներս, ձեռագիրները մասնագէտներու կողմէ հերթաբար կ'ենթարկուին թուայնացումի, հականեխման եւ կողքի նորոգութեան, ապա կը տեղադրուին ձեռագրատուն: Այս ուղղութեամբ, գիրքերը պահպանելու նպատակով՝ թուագրութիւններ կրող նախկին պիտակները կը հանուին անոնց վրայէն եւ հնատիպ բոլոր գրքերու համար յատուկ պահպանակներ կը պատրաստուին: Իսկ հնատիպ գրքերու

մաքրութիւնները կը կատարուին Մաշտոցեան Մատենադարանի վերականգնման մասնագէտներու ցուցմունքներուն համաձայն:

Ձեռագրատան մէջ կատարուած աշխատանքներ

Զմնառու Մատենադարանի Ձեռագիրներու ուսումնասիրութեան, ցուցակագրման եւ նորոգման աշխատանքի առընչութեամբ, ստորեւ կը ներկայացնենք Երեւանի Մաշտոցի անուան Մատենադարանի ձեռագրագիտութեան եւ մայր ցուցակի բաժնի վարիչ, գլխաւոր աւանդապահ՝ Գեորգ Տէր-Վարդանեանի՝ «ԶՄՄԱՌԻ ՎԱՆՔԻ ՁԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՒՆ ԵՒ ՆՐԱ ՑՈՒՑԱԿԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄԸ» աշխատասիրութենէն ամփոփ հատուածներ: Սոյն գրութիւնը կը հրատարակուի Երեւանի «Բանքեր Մատենադարանի» Հանդէսին մէջ:

«Հսկայական աշխատանքի սկիզբը եղաւ 2013 թ. յուլիսի 26 - օգոստոսի 9 օրերի երկու շաբաթի ընթացքում. Մատենադարանի եօթ մասնագէտ մեկնեցինք

Զմմառ եւ երկու շաբաթ աշխատեցինք այնտեղ: Մեր Վերականգնման բաժնի վարիչ Գայիանէ Ելիազեանը եւ բաժնի աշխատակից Սուսաննա Կիրակոսեանը մէկ առ մէկ զննեցին վանքի ունեցած բոլոր ձեռագրերը, արեցին ամէն միաւորի խնամքին եւ ամրակայմանը վերաբերող մանրամասն գրառումներ, վանքի միակ վերականգնող մասնագէտին սովորեցնելու նպատակով արեցին ախտահանման, նորոգման եւ վերականգնման տարատեսակ աշխատանքներ, ի վերջոյ՝ առաջադրեցին Զմմառում վերականգնման փոքր արուեստանոցի ստեղծման մանրամասն ծրագիր, որի գործադրմամբ որոշակի ժամանակի ընթացքում վանքի ձեռագրական հաւաքածուն ամբողջովին եւ լաւագոյնս կը նորոգուի կը խնամուի:

Իսկ ձեռագրագէտներիս խնդիրը, բնականաբար, վանքի չուսումնասիրուած ձեռագրերի հետազօտումը եւ նկարագրումն է. այդ ձեռագրերն արձանագրուած են հետեւեալ երկու շարքի ներքոյ.

1. BzNr ^Հ 1-34 (Զմմառ, Nor - Երեւի Նոր Ջուլա ամուան համառուումն է, որովհետեւ այս բոլոր ձեռագրերն ունեն ժթ. դ. շեղագրով արուած այսպիսի մակարութիւններ՝ «Սպահանայ հայ կաթոլիկ Միսիոնիսն է»).

2. BzNc ^Հ 1-1038 (Զմմառ. Չցուցակագրուած Non Cataloguing):

Նկարագրուած 682 ձեռագրերի հետ միասին, այս 34 եւ 1038 միաւոր ունեցող շարքերը հայագիտութեան եւ ընդհանուր միջնադարագիտութեան տրամադրութեան տակ են դնելու Զմմառի հայերէն ձեռագրերի՝ ընդհանուր հաշուով 1754 միաւոր ունեցող հաւաքածուն, որ իր քանակով աշխարհում հինգերորդն է (Երեւանից, Երուսաղէմից, Վենետիկից եւ Վիեննայից

յետոյ. Զմմառում առկայ 300 արաբատառ եւ ասորերէն ձեռագրերով հանդերձ՝ վաճաքի ձեռագրերի ընդհանուր քանակը 2054 է):

Այսպիսով, մեր նկարագրելիքը 1072 (34+1038) ձեռագիր է, որ մեծադիր (Ա 4 չափսի) ստուարածաւալ (շուրջ 1000 էջանոց) նուազագոյնը 3, գուցէ եւ 4 հատորի նիւթ է:

Աշխատանքների Բաշխում

Զմմառում աշխատանքի առաջին իսկ օրը մեր խնդիր անդամների միջեւ աշխատանքը բաշխեցինք հետեւեալ կերպ.

Գէորգ Տէր-Վարդանեան - ձեռ. ^Հ BzNr 1-34.

Յասմիկ Իրիցեան - ձեռ. ^Հ BzNc 1-50.

Տաթեւիկ Մանուկեան - ձեռ. ^Հ BzNc 51-100, 201-205.

Քնար Յարութիւնեան ձեռ. ^Հ BzNc 101-150.

Նոննա Սարգսեան ձեռ. ^Հ BzNc 151-200, 206 - 216.

Նկատի ունենալով նախ այն հանգամանքը, որ մեր ձեռագրագէտների սովորական տարեկան աշխատանքային պարտաւորութիւնը 50 ձեռագրի մանրամասն նկարագրութիւն է, ապա նաեւ այն, որ Զմմառում մենք պէտք է բնագիր՝ բուն ձեռագրերն ուսումնասիրէինք եւ արձանագրէինք նրանց այն յատկանիշները, որոնք լուսամկարային պատճեններով անհնար է ամելը (թերթերի եւ գրադաշտի չափեր, նիւթի (թուղթ կամ մագաղաթ) որակ եւ յատկանիշներ, կազմերի իւրայատկութիւնները, ձեռագրերի կառուցուածքային նաև պրակների կամ տետրերի եւ նրանց պարունակած թերթերի հաշիւը եւ այլն, գործի սկզբում հնարաւոր էինք համարում,

որ մի մարդ երկու շաբաթուայ ընթացքում կարող է անել 50ից աւելի ձեռագրի նախնական նկարագրութիւն (ուստի եւ պատրաստել էինք նաեւ բաշխման յաջորդելիք մասերը՝ 217-250 / 251-300 / 301-350 / 351-400 / 401-450):

Միով բանիւ, ձեռագրագէտների հինգ հոգինոց մեր խումբն այս օրերին արեց 250 ձեռագրի նախնական նկարագրութիւն: Այս նկարագրութիւնները նոյն ձեռագրերի թուային պատճեններով պէտք է լրացուեն-ամբողջացուեն եւ կազմեն Զմնառի ձեռագրացուցակի հաւանաբար մի հատոր:

«10 օր մենք ապրեցինք Զմնառի վանքում եւ ծանօթացանք ինչպէս դիւանի այդ նիւթերին, այնպէս էլ ձեռագրական ծովու հաւաքածուին, որը հակառակ մեր գիտցածին ու ակնկալութիւններին՝ բաղկացած է շուրջ 1300 ձեռագիր մատեանից.

Զմնառեան հաւաքածու 422 ձեռագիր.

Անտոնեան հաւաքածու 296 ձեռագիր.

Նոր հավաքածու շուրջ 600.

Ընդամենը 1300:

Բացի այս ձեռագրերից, ունեն նաեւ արարերէն, ասորերէն եւ այլ լեզուներով ձեռագրեր՝ 210 միաւոր»:

(Լեւոն Խաչիկեան)

Սրան պէտք է աւելացնել նաեւ այն, որ Զմնառի մատենադարանում դեռեւս կան չմշակուած եւ չթուայնացուած մագաղաթէ պատառիկներ, ձեռագրերի առանձին պրակներ եւ ուղղակի ամբողջական ձեռագրեր (տեսանք 25 մագաղաթէ պատառիկ եւ տետրերի ու ձեռագրերի բաւական

մեծ քանակ), որոնց մշակման եւ թուայնացման համար եւս մենք անձնապէս պէտք է Զմնառում աշխատենք առնուազն 2-3 շաբաթ, որի արդիւնքով նկարագրելիք ձեռագրերի քանակը վստահաբար անցնելու է 1100 թիւը:

Առաջարկում ենք՝ Զմնառի վանքի եւ Մաշտոցեան Մատենադարանի համագործակցութեամբ՝ պատրաստել այդ «ԲԱՆԱԼԻ»ն, այսինքն՝ կազմել եւ հրատարակել նկարագրուած ձեռագրերի նկարագրութիւնների հատորները:

Գործածութեան յարմար՝ մինչեւ 1000 մեծադիր էջ ծաւալ ունեցող մի հատորի մէջ տեղաւորում է շուրջ 300 ձեռագրի նկարագրութիւն. ըստ այսմ՝ պէտք է նկատի ունենանք, որ առաջարկուող համագործակցութեամբ ստանալու ենք Զմնառի հաւաքածուի չմշակուած ձեռագրերի նկարագրութիւնների այդպիսի 4 հատոր:

Յաջորդ աշխատանքներ

Համագործակցութիւնը պատկերացնում ենք հետեւեալ կերպ. ձեռագրերի նկարագրութիւնների ծաւալի գգալի կամ

մեծ մասը Մաշտոցեան Մատենադարանի մասնագէտները Երեւանում կարող են պատրաստել վանքիդ տրամադրելիք թուային պատճեններով (սա գործի ամենաժամանակատար կամ աշխատատար մասն է), ապա՝ մէկ կամ երկու մասնագէտի կարձատեւ այցելութեամբ նկարագրութիւնները Զմնառում կը լրացնեն այն տարրերով, որոնք լուսանկար-պատճեններով պարզելն անհնար է (սրանք արտաքին յատկանիշներն են՝ կազմի մանրամասներ, թերթերի եւ գրադաշտի չափեր, պրակահաշիւ եւ այլն): Զեռագրացուցակի աշխատատար միև գործերը եւ՝ պատրաստուելիք հատորների էջադրումը եւ ցանկերի կազմումը, նոյնպէս կ'արուեն Երեւանում, իսկ վերջում՝ ըստ տպագրելու պահին լինելիք յարմարութեան, գրքերը որպէս Զմնառի վանքի եւ Մաշտոցեան Մատենադարանի համատեղ հրատարակութիւններ կը տպագրուեն Երեւանում կամ Լիբանանում (հնարաւոր է նաեւ՝ թէ Երեւանում եւ թէ Լիբանանում):

Պէտք է նկատի ունենանք նաեւ այն հանգամանքը, որ յատկապէս «Անտոնեան հաւաքածու»ի ձեռագրերի մէջ կան ամբողջութեամբ կամ մասամբ լատիներէն եւ իտալերէն նիւթեր. սրանց նկարագրութիւնները պէտք է արուեն վանքից՝ Հռոմում կրթութիւն ստացած եւ լատինական հնագրութեանն ու մատենագրութեանը տեղեակ միաբանների եւ Մաշտոցեան Մատենադարանի մասնագէտների համագործակցութեամբ:

Մաշտոցեան Մատենադարանի եւ

Զմնառի Տիրամօր վանքի միջեւ 2012 թ. նոյեմբերի 27ին կնքուած համագործակցութեան պայմանագրի կենսագործման աշխատանքի մեկնարկն ըստ ամենայնի յաջող է, ուստի եւ պէտք է վստահ լինենք, որ նոյն ձեւով էլ կը լինի նրա հետագայ ընթացքը: Մեր սկսած ծաւալուն եւ տեւական աշխատանքը հայագիտութեանը շատ բան է տալու. առաջինը՝ Զմնառում չձանչուած, բովանդակութիւնն անյայտ ձեռագիր չի մնալու, երկրորդը՝ տպագրուելու է Զմնառի ձեռագրացուցակի առնուազն չորս նոր, ստուար հատոր, որոնց մէջ բացայացուելու են նոր ժամանակների մեր ինքնուրոյն եւ թարգմանական՝ աստուածաբանական-եկեղեցական գրականութեան բազմաթիւ միաւորներ: Երեւան է գալու նաեւ լատիներէնից, իտալերէնից եւ ֆրանսերէնից հայերէնացուած եւ մեկնաբանուած գրականութեան մի մեծ շերտ: Այս ամէնի շնորհիւ ուշ միջնադարի մեր գրականութիւն-մատենագրութեան (լայն առումով) պատճութիւնն անպայման պէտք է ի նորոյ շարադրուի. բնականաբար՝ առաջանալու է նաեւ նոյն գրականութեան նորայայտ շատ միաւորների ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութիւնը:»

ՀԱՅ ԾԱՐԱԿՆՈՅԻ ՈՐՈՇ ՆԿԱՐԱՁԱՐԴ ԶԵՂԱԳՐԵՐ

Հ. Մովսես Վրդ. Տօնանեան

Ընդհանուր Քարտուղար եւ

Դիւանագույն Զմառականք

Մանրանկարչական զարդարուեստը կամ նկարազարդումը, սրբազան արուեստի մարգէն ներս՝ մանրանկարեալ ձեռագիրներու բացայայտումն է գեղանկարչութեան ու գծանկարի միջոցաւ: Քրիստոնէական պատկերագրութեան շարժումը մեծ թափով ծաղկեցաւ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բոլոր Եկեղեցիներուն մէջ հելլենական արուեստին ազդեցութեամբ եւ ըստ ժողովուրդներու նկարագրին եւ արուեստի ընթանումին: Մեր արուեստագիտները Ե. Դարուն եւ անկէ ետք՝ սրբազան մատեանները ծաղկազարդելու մտահոգութիւնը ունեցած են, որուն մասին պատմական հարազատ վկայութիւններ ունինք Վրթանէս քերթողէն:¹

«Հայկական ձարտարապետութեան, նկարչութեան եւ ընդհանուր արուեստի ծագման պատմութիւնը պատկառելի հնութիւն մը ունի»²: «Հայկական զարդարուեստի հիմնական մոտիւնների ծագումն ու ձեւալորումը կապուած են հեռաւոր ժամանակների հետ: Այստեղ էլ իշխում են կենդանական, երկրաչափական, բուսական, ինչպէս նաև օժանդակ մոտիւնները (երկնային մարմիններ, ձարտարապետական

կառոյցներ եւ այլն), որոնք կազմում են նաև միւս ժողովուրդների, յատկապէս հին արեւելեան ժողովուրդների զարդարուեստային մշակոյթի տարերքը»:³

Օտար արուեստագիտներ ինչպէս՝ Ֆ. Մաքլեր, Ե. Սորժիգովսկի, Ա. Սուլիրին եւ որիշներ, բարձր գնահատած են հայկական զարդարուեստի իրայատկութիւնը: «... Ֆ. Մակլերը, Ա. Սուլիրինը եւ ուրիշներ, անդրադարձել են հայկական ձեռագրերի ու ձարտարապետական յուշարձանների ձեւալորման խնդիրներին, դրանց զարդարուեստը դիտելով որպէս համաշխարհային զարդարուեստի յուշագրաւ ձիւղերից մէկը»:⁴

Մանրանկարչային զարդարուեստը սրբազան արուեստ մը ըլլալով՝ հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ մուտք գործած է սրբավայրերու և վանքերու միջոցաւ: Այստեղ հոգեւորականներ, աստուածաբաններ, գրիչներ եւ ծաղկողներ⁵ նուիրուած էին սրբազան այս աշխատանքին: Հայկական վանքերը հայ դպրութեան, գրչութեան արուեստի առաջին կեդրոններն էին:

Մեր նախահայրերը պատմութեան ընթացքին հազարաւոր ձեռագիր մագաղաթ-

¹ Վրթանէս քերթող ապրած է 550-604-ի մէջ: Ան գրած է իր «Յաղագս պատկերանարաց»ը, պաշտպանելու համար պատկերայարգութիւնը հերետիկոսներու դէմ:

² ճանաշեան, Հ. Մ., Հայկական Մանրանկարչութիւն, Վենետիկ-Ս. Ղազար, 1970, էջ 1:

³ Սարգսեան Մինաս. Ս., Հայ Ձեռագրային Զարդանկարչութիւն, Երեւան, 1978, էջ 6:

⁴ Սարգսեան Մինաս. Ս., Հայ Ձեռագրային Զարդանկարչութիւն, Երեւան, 1978, էջ 5:

ներու, մատեաններու հսկայական ժառանգութիւն մը թողած են մեզի: Մարդիկ կը զարմանան, թէ փոքր երկիր ու փոքրաթիւ ժողովուրդ մը ի՞նչպէս կարողացեր է այդքան ձեռագիր ստեղծել:

Թ. դարէն մինչեւ ԺԳ. դարու կէսերը, Արաբներու ծանր լուծը թօթափելէ ետք, Բագրատունեաց եւ Կիլիկիոյ Ռուբիննեանց Հայկական իշխանութեանց ժամանակաշրջանին՝, մեծ քանակութեամբ ձեռագիրներ ընդօրինակուած են, կորսուածները փոխարիննելու համար: Մլքէ թագուիկին Աւետարանը (862 թ.) ամենահինը կը նկատուի: Գեղարուեստական բարձր արժէք ունի Հեթում Բ.ի ճաշոցը (1286 թ.), ինչպէս նաև նկարիչ Գրիգորի վրձինին վերագրուած՝ Թարգմանչաց վանքի Աւետարանը (1232 թ.), եւ յետագային նկարիչ Յակոբ Զուղայեցիին Աւետարանը (1610 թ.), որոնք հասած են իրենց կատարելութեան:

Հայկական մանրանկարչութիւնը Հայ ժողովուրդի պատմութեան նման՝ արիւնով ու արցունքով գրուած է: Պատմութեան իին օրերէն Հայ ժողովուրդը ենթարկուած է հալածանքի: Հալածուած է ֆիզիքապէս, ձնշուած է հոգեպէս, որ վերջ տրուի անոր ստեղծագործական ոգիին: Սակայն Հայութիւնը գոյատեւած եւ ստեղծագործած է:

Դ. Դարուն Արծրունեաց տոհմի Նախարար Մեհրուժան Արծրունի⁵ կ'աւերէ Հայոց աշխարհը եւ կը քանդէ հայրենի երկրի գրատուները (գիրքերը): Աւելի ուշ Պարսկականեր, Արաբներ, Սելջուքներ, Թաթարներ կ'արշաւեն, կը քանդեն ու կ'աւերէն

Հայոց աշխարհը: Իսկ Համաշխարհային առաջին պատերազմին, Մեծ Եղեռնին՝ տեղի կ'ունենայ Հայութեան տեղահանումը Արեւմտեան Հայաստանէն ու Կիլիկեան աշխարհէն: Դարեր երկարող այս աղէտներու ընթացքին, Հայութիւնը բազմաթիւ կորուստներու շարքին՝ կրած է նաև ստեղծագործական մտքի արգասիքը հանդիսացող բազմաթիւ կորուստներ, ինչպէս ձեռագիր շարականներ, գանձեր, տաղեր, մատենագրական պատմական արժէք ներկայացնող ստեղծագործութիւններ:

Հակառակ այս անփոխարիննելի կորուստին, այսօր կան երեսուն եւ երկու հազար հայկական ձեռագիր մատեաններ, փրկուած ու պահպանուած՝ թէ՛ Մայր Հայունիքի, Մաշտոցեան Մատենադարանին մէջ եւ թէ՛ աշխարհի չորս ծագերուն սփռուած Հայ ժողովուրդի ստեղծած հոգեւոր կեդրոններուն եւ վանքերու մէջ:

Սփիւռքահայ մշակութային կեանքի կարեւորագոյն եւ պատմական հոգեւոր օճախներէն կը համարուին Վենետիկի Միջբարեան եւ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Հայկական վանքերը:

Զմմառու վանքի Մատենադարանը

Հայկական նկարագարդ ձեռագրերու ձնշող մեծամասնութիւնը Աւետարաններ են (Սոր Կտակարան), զգալիօրէն նուազ է ձեռագիր Աստուածաշունչը (Հին Կտակարան), աւելի նուազ՝ ճաշոցները, Շարակ-

⁵ Ծաղկել այսինքն՝ ծաղիկով գունաւորել կամ ներկել քօչինելով՝ միջատածիրան, որ որդան կարմիրը չէ: 50-է աւելի միջատներ կան որոնք ծիրանի կ'արտադրեն, որոնցմէ միայն Որդանը կամ Կարմիրը Հայաստանի մէջ կը գտնուին:

⁶ 370 թուին Մեհրուժան Արծրունին, ուրանալով Քրիստոնէական կրօնքը եւ միանալով Պարսից Շապուհ թագաւորին, աւերեց իր հայրենիք Հայաստանը, յուսալով որ իր դաւածանութեան իբր վարձ՝ Հայաստանի թագը կը ստանայ: Ան կը շանար խափանել քրիստոնէական բոլոր կարգերը, ինչ գիրք որ կը գտնէր, կ'այլէր. որովհետեւ այդ ժամանակ դեռ հայերը գիր ու գրագիտութիւն չունին, եւ եկեղեցւոյ կարգը կը կատարուէր յունարէն լեզուով (Մովսէս Խորենացի):

նոցները եւ ձառնտիրները: Ասոնցմէ զգալի մասը նկարազարդուած է հոյակապ ու գեղեցիկ մանրանկարներով:

Զմնառու դարաւոր վանքի մատենադարանի հիմնադրութիւնը սերտօրէն առընչուած է Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան հիմնադիր՝ Աբրահամ Ա. Արծիւեան Կաթողիկոսի կեանքին (1679-1749) հետ, որու անձնական գրադարանով հիմք կը դրուի վանքի մատենադարանին: Այսօր վանքին մէջ կը գտնուին 2000-էն աւելի ձեռագիրներ, ինչպէս նաև գիտական եւ պատմական արժէք ներկայացնող հազարաւոր հնատիպ գիրքեր: Զմնառու մատենադարանի ձեռագիրները ծիսական, աստուածաբանական, պատմական, բժշկական եւ երաժշտական բովանդակութիւն ունեցող մատեաններ են:

Մատենադարանին մէջ մասնաւոր նշանակութիւն ունին Շարակնոցները: Անոնցմէ 22 հատը Զմնառու միաբան Մեսրոպ Վրդ. Քէշիշեան նկարագրած է իր «Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց Զմնառի Վանքի Մատենադարանին, Վիեննա, 1964» ստուարածաւալ հատորին մէջ:

Այդ Շարակնոցներէն հետաքրքրական կը համարուին Զմնառեան հաւաքածոյին թիւ 65 եւ 68 ձեռագիրները, իրենց մանրանկարչական եւ զարդարուեստական յատկութիւններով:

Զմնառու վանքի թիւ 65 Շարակնոցը

Շարակնոց թիւ 65-ը բոլորգիր ընտիր գրչութիւն մըն է, մաքուր պահուած: Ձեռագիրը գրի առնուած է 1323 թուին, Սոյ մէջ. գրիչը (ինչպէս նաև ոսկող, ծաղկող) Սարգիս Պիծակ քահանան է, որուն կը պարտինք մեծ թուով նկարազարդ ձեռագիրներ. իսկ ստացողը՝ Յովհաննէս սարկաւագ:

Մատեանը կը բաղկանայ 308 թերթերէ:

Խորանները, կիսախորանները, լուսանցազարդերն ու լուսանցապատկերները բազմագոյն են. կարեւոր դեր կը կատարէ անոնց մէջ վառ գոյնը իր նրբերանգներու համադրութեամբ. կապոյտ, կարմիր, կանաչ, դարչնագոյն եւ չափաւոր կիրառուած ուկեղոյնին հետ ստեղծած են կենսուրախ հանդիսաւորութիւն, տօնական տեսք եւ շքեղութիւն: Արուեստագէտի վարպետութիւնը, անոր նուրբ ձաշակը դրսեւորուած են յատկապէս երանգաւորման մէջ: Սարգիս Պիծակը յայտնի է իր մանրանկարներուն երփնագրութեան մէջ՝ ստեղծուած ուժեղ կարմիրով, կապոյտով ու կանաչով:

Հայկական մանրանկարչութեան բնիկ նկարագիրը կը կայանայ զարդանկարչութեան (ornamentation) մէջ առաւելապէս: Մեր ձեռագիրները ունին զանազանութիւն զարդարուեստի, բեղունութիւն խորաններու եւ կիսախորաններու, որոնք պատկերուած են սիւներով, կամարներով, խոյակներով, խարիսխներով: Ծառեր, ծաղիկներ, թռչուններ (աղաւնի, սիրամարգ, կաքաւ, լոր), մրգեր, զամբիդ, նամենիի ծիւղեր, վարագոյրներ. լուսանցազարդեր եւ զարդագիրներ աչքի կ'իյնան իրենց գոյներու պայծառութեամբ:

«Հայ զարդանկարչութիւնը, միջնադարեան արուեստի միւս ծիւղերու նման ապրե-

լով զարգացման տարբեր փուլեր, հանդէս եկած է նկարչական տարբեր դպրոցներու ոճական առանձնայատկութիւններով։ Դժբախտաբար մեզի չեն հասած Ե-թ. դարերու զարդանկարչական ստեղծագործութիւնները, սակայն 10-րդ դարէն պահպանուած գրաւոր աղբիւրները կը վկայեն թէ նախորդ դարերուն, արդէն մշակուած էին հայ ձեռագիրներու զարդարուեստական ձեւաւորման ու նկարագրդման աւանդներ»։⁷

Զմմառու վանքի թիւ 68 Շարակնոցը

Զմմառու վանքի թիւ 68 Շարակնոցը, ընտիր եւ սպիտակ մագաղաթ է, բոլորգիր, ընտիր գրչութիւն, կան խորաններ կիսախորաններ, լուսանցազարդեր։ Ձեռագիրը գունազարդուած է ոսկեգոյն, կարմիր, կանաչ, կապոյտ եւ մանուշակի գոյներով, նաեւ շքեղ մանրանկարչական նմոյշներ կ'երեւին, գործ՝ ծաղկող Ղազարի։

Ձեռագրին մէջ ընդօրինակուած են տարուան ամէն օրուան շարականները իրենց խագերով։ Ուշագրաւ են նաեւ Տէրունական մանրանկարներու համար օգտագործուած շրջանակներու զարդաձեւերը։ Լուսանցապատկերներուն մէջ ուշա-

գրաւ են Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի, Ս. Ներսէս Հայրապետի, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետի, ինչպէս նաեւ Ս. Ներսէս Ծնորհալիի մանրանկարները։ Ամբողջ էջը գրաւող նկարներ են Աստուածածնի ծնունդը, Մոգերու երկրպագութիւնը, Հոգեգալուստը, Քրիստոսի Տաճար Ընծայումը եւ Քառասուն Մանկանց վկայութիւնը։

Միջնադարեան հայ եւ լատին գրականութեան մէջ լոյսի բազմախորհուրդ բառային գործածութիւնը (claritas, splendor, resplendentia, fulgor, lux, lumen, illuminatio, lucidus, illustro) սովորական եղած են։ «Պայծառութիւն»ը, ըստ Թոմա Աքուինացւոյն սահմանումին, վառ, պայծառ ու գունագեղ առարկաները գեղեցիկ կը դարձնէ։ Հայ մանրանկարչութեան վառ գոյները, ոսկին, լոյսի արտաքին խորհրդանիշներն են, որոնք մարդը կը ստեղծէ զարդարուեստին՝ տունկերուն, թռչուններուն, սիւներուն, կենդանիներու, ծաղկներու բազմիմաստ եւ բազմաշերտ պատկերներուն մէջ, որոնք, ըստ Ծնորհալոյն, ինքնին ունին «խորհուրդս խորինս եւ իմաստս անյայտս եւ հանձարս ծածուկս», որոնք եւ կը մղեն «ի հոգեւորն եւ յիմանալին վայելչութիւնն յաւետսն Աստուծոյ, զոր պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց»։⁸

⁷ Սարգսեան, Մինաս. Ս., Հայ Ձեռագրային Զարդանկարչութիւն, Երեւան, 1978, էջ 6:

⁸ Ղազարեան, Վիգէն. Հ. , Սարգսի Պիծակ, Երեւան 1980, էջ 16:

**Վենետիկի թիւ 1434
Եւ Հռոմի Լետոնեան Վարժարանի
թիւ 50 Շարակնոցները**

Մշակութային մեծ արժէք ունի նաև Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան մատենադարանը, իր թանկարժէք ձեռագիրներով եւ հնատիպ գիրքերով: Մխիթարեան Միաբանութեան մատենադարանի հիմնադիր կը համարուի նոյնինքն Միաբանութեան Աբբահայր՝ Մխիթար Սեբաստացին (1676-1749), որ հանձարեղ գաղափարը յղացած է Հայաստան Աշխարհէն ի մի հաւաքելու պատմական եւ գիտական արժէք ունեցող հազուագիւտ ձեռագիրները: Այս սրբազն աշխատանքը իրագործած են Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերը, հիմք դնելով հարուստ մատենագիտական արժէք ներկայացնող հաւաքածոյի մը: «Մխիթար Աբբահայրն ու իր յաջորդները եւ բազմաթիւ միաբաններ, Հայաստանի գաւառներուն մէջ իրենց առաքելութեան շրջանին, նուիրուած են անխոնջ՝ հայկական ձեռագիրներու գիտին: Այսպէս տարիներու ընթացքին, ձեւացած է հաւաքածոյ մը, որ թիւով շուրջ 4000 հատոր է, եւ իր ներկայացուցած գործերուն արժէքով մեծ կարեւորութիւն ունի՝ յետ Երեւանի Մատենադարանին եւ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան հաւաքածոներէն: Մխիթարեան վաստակաւոր Հայրերը, անհրաժեշտ պէտքն ունին նախնեաց գործերուն՝ իրենց պատմական, հայրախօսական, բանասիրական եւ այլ ուղղութեամբ իրատարակած Երկասիրութիւններուն համար, Ս. Ղազարի տպարանէն. բայց անոնք նոյնքան հետամուտ եղած են հաւաքելու նաև ձեռագիրներ՝ որոնք գեղարուեստական նկարագիր ունին»:⁹

Ինչ կը վերաբերի Լետոնեան Վարժարանի ձեռագիրներուն, անոնց նուիրուած առաջին ուսումնասիրութիւնը կատարած է < Ներսէս Ակինեանը 1935-1936 թուին, երբ Ձեռագիր մատեանները Ս.Վլաս Եկեղեցւոյ կողքին ձեռագրատան մը մէջ կը գտնուէին: Ակինեան մանրագնին նկարագրած է այդ ձեռագիրները, թիւով 46 մատեան, որոնք այսօր կը պատկանին Հռոմի Հայոց Լետոնեան Վարժարանին: Ակինեան ժրացան աշխատանքով աչք անցուցած է այդ հին ձեռագիրները, իրատարակելով զանոնք «Հանդէս Ամսօրեայ» Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան պաշտօնաթերթին մէջ: Այնուհետեւ, 1961-ին՝ անոնք առանձին հատորով մը իրատարակուած են «Մայր Ցուցակ Հայերէն Ձեռագրաց» խորագրով, ի Վիեննա:

⁹ Տէր Ներսէսեան, Միրարփի, Հայկական Մանրանկարչութիւն, Վենետիկ-Ս.Ղազար, 1966, էջ 1:

Անա Շիրիմեան¹⁰ գիտական ուսումնասիրութիւն մը կատարած է իտալերէն լեզուով Հռոմի Լեռնեան վարժարանի մէջ պահուած թիւ 50 ձեռագիր Շարակնոցի մասին: Ան իմաստալից, խորումկ եւ գիտական ձեւով այս Շարակնոցը բաղդատած է Վենետիկի Մխիթարեան Հայրերուն ձեռագրատան մէջ գտնուող թիւ 1434 ձեռագրին հետ:

Հռոմի Լեռնեան Հայկական վարժարանի թիւ 50 ձեռագիր Շարակնոցի գրիչը-Մարգար Երէց վարդապետն է, բնիկ Մարաշցի (Կիլիկիա): Ապրած է Խաչատուր Կաթողիկոսի օրով, ԺԶ. Դարուն, Ս. Կարապետ վաճքին մէջ: 1580 թուին Սույ մէջ ան ընդօրինակած է սոյն ձեռագիրը՝ բնագրէ մը, որ հաւանաբար կը վերագրուի յայտնի Երաժիշտ եւ վարպետ Գրիգոր Խովին, որ ապրած է Լեռն Մեծագործ թագաւորին օրօք (1187-1219 թթ.): Ըստ աւանդութեան՝ ան Խով կոչուած է, որովհետեւ ականջները մոմով կը փակէր, որպէսզի աշխարհիկ Երաժշտութիւն չլսէր, այլ միայն հոգեւոր Երգերով լեցնէր իր հոգին:

Այս ձեռագիր Շարակնոցը բաղկացած է 394 էջերէ. փոքրաչափ է եւ պատկերագրութիւնը մունով կը փակէր, որպէսզի աշխարհիկ Երաժշտութիւն չլսէր, այլ միայն հոգեւոր Երգերով լեցնէր իր հոգին:

աւելի բաց կարմիր խաղերով գունաւորուած է, որ Երբեք չի գունաթափիր: Դիտելի է հարուստ ոսկեգոյնին հետ գործածուած ծիածանի մանուշակագոյնը, կապուտը, կանաչն ու զուարթ նարնջագոյնը: Որդան կարմիրը¹¹ միայն Հայաստան աշխարհի մէջ կը գտնուէր:

Այս ձեռագրի չորս սրբապատկերներէն առաջինը Ս. Աննայի՝ Աստուածածնի մօր աղօթքի պատկերացումն է, Երկրորդը՝ Իւղաբեր Կանանց պատկերագիրն է, Երրորդը՝ Հոգեգալստեան նկարն է, իսկ չորրորդը՝ Քրիստոսի Երկրորդ Գալստեան ներկայացումն է:

Ա.- Յովակիմ եւ Աննայի պատկերին մէջ Վենետիկեան պատկերը ունի Երկու հրեշ-

¹⁰ Այս քաղուածքները կատարած ենք Անա Շիրիմեանի յօդուածէն, որ նուիրուած է Լեռնեան վարժարանի թիւ 50 եւ Մխիթարեանց Վենետիկի մատենադարախնիւ թիւ 1434 Շարակնոցներու համադիր քննութեան:

¹¹ Բազմավէա 1932, թիւ 4, էջ 162:

տակներ, մինչ Լեւոնեան վարժարանի պատկերը ունի մէկ հրեշտակ որ շատ աւելի «կանոնական» է եւ աւանդական: Ըստ աւանդութեան՝ Յովակիմն ու Աննան բարեպաշտ էին եւ բարեկեցիկ կեանք մը կ'ապրէին, սակայն զաւակ չունէին: Կը պատմուի թէ օր մը Աննան երբ իր աղախինը կը յանդիմանէր, աղախինը անարգանքով «անիծեալ ես» կը բացագանչէ որովհետեւ Աննան անզաւակ մնացած էր: Աննան շատ վիրաւորուած՝ պարտէզ կ'իջնէ, ուր ծառի մը վրայ թռչունի բոյն մը կը տեսնէ ձագերով լեցուն: Ան սիրտը կոտրած՝ իր ձայնը կը բարձրացնէ Աստուծոյ, որպէսզի Տէրը կատարէ իր խնդրանքը: Խսկոյն Աստուծոյ հրեշտակապետը կ'երեւնայ իրեն եւ կ'աւետէ Ս. Կոյսին ծնունդը: Նոյնանման դէպք մըն ալ Ս. Յովակիմին կը պատահի, երբ օր մը ան տաճարին մէջ կը պատրաստուէր զոհ մատուցանելու, քահանաները կ'արգիլեն անոր, ըսելով թէ ամուլ էր եւ իրաւունք չունէր Աստուծոյ զոհ մատուցանելու: Այնուհետեւ Յովակիմ կը քաշուի անապատ եւ Աստուծոյ կ'աղօթէ. Աստուծոյ հրեշտակը կ'երեւի անոր ու կը խորհուաէ տուն երթալ, որովհետեւ Աստուած իրեն զաւակ մը պիտի պարգևէր:¹²

Վենետիկեան ձեռագիրը ունի իրայատուկ մէկ այլ պատկեր, առնչուած՝ Աստուածամօր ծննդեան Աւետման հետ, թէեւ ան կանոնական սրբանկարչութենէն բոլորովին հեռու է: Յովակիմին ու Աննային պատկերին ետիմ՝ կարելի է տեսնել պարտէզի պարիսպը, որ զարդարուած է երեք պատուիաններով, երեք վարսանդապատուղներով ու չորս եռատերեւ զարդերով: Երեք պատուիանները կը խորհրդանշեն Ս. Աստուածածնայ ընտանիքը: Երեք վարսանդապատղային խորհրդանշանները ցոյց

կու տան Ս. Երրորդութեան խորհուրդը. իսկ չորս եռատերեւ զարդերը՝ չորս Աւետարանիչներն են: Խիստ հետաքրքրական է կեղրոնք նկարուած ծառը, որ երկրէն բուսնելով կը հասնի մինչեւ երկինք: Այս ծառը խորհրդաւոր «Խունկի ծառ»ն է որ երկիրը կը միացնէ երկնքին, եւ միաժամանակ Աստուածամօր խորհրդանիշն է: Ծառի վերի բաժնին մէջ - կը տեսնենք Անարատ Յղացեալ Կոյսը եւ անոր ներքեւը երկու թռչունի ձագեր:

Բ.- Իրայատուկ է նաեւ Յարութեան եւ Իւլաբեր Կանանց սրբանկարին ուսումնասիրութիւնը, ուր կը տեսնենք երեք Իւլաբեր Կիները, որոնք երկիւղածութեամբ կը մօտենան Քրիստոսի գերեզմանին, հրեշտակը մատնացոյց կ'ընէ դատարկ գերեզմանը եւ Յիսուսի պատանքները, որոնք

¹² Սոյն պատումը քաղուած է պարականոն աւետարան:

կ'ապացուցեն Յարութեան իրողութիւնը: Քրիստոսի գերեզմանին տակ երփներանգուած են չորս ուշաթափ եղած զինուորներ, որոնք ցոյց կու տան Աստուծոյ փառքի եւ ներկայութեան օրութիւնը եւ Յարուցեալին յաղթանակը: <Ետաքրքրական է հինգ շարքերով ծաղկած տերեւներուն խորհրդանշանը, որ կը սկսի Սողոմէն եւ կը վերջանայ իրեշտակին թեւին վրայ: Այս ծաղկազարդ խորհրդանշանները ցոյց կու տան վերածնունդի, վերանորոգման կամ «նորափետուր զարդարման» ու հոգեկան ծնունդի պարգեւները, առջնուած Յարութեան եւ գարնան եղանակին հետ:

Գ.- <Ետաքրքրական է նաեւ խաչերով եւ եռանկիւններով եւ շինարարական քարերով շրջանակուած՝ Վերջին Գալստեան պատկերը: Նմանօրինակ մանրանկարչական ստեղծագործութիւններ սկիզբ առած են Վասպուրականի <այս դպրոցէն, որոնց կանոնական ներկայացման ձեւը անփոփոխ մնացած է դարեր շարունակ:

Դ.- <Ետաքրքրական են նաև Սրբոց Քառասմից Մանկանց լուսանցապատկերները, որ բաղրատուած են Վենետիկի թիւ 1051 ձեռագրին մէջ գտնուող նոյն խորագիրը ունեցող սրբանկարին հետ: Պատմական <այաստանի արեւելեան շրջանները միշտ գծած են լակոնական ոճով խորհրդանշաններ¹³, ասոնցմէ ամենաուշագրաւը՝ Ս. Քառասուն Մանկանց նուիրուած լուսանցապատկերն է, ուր կը տեսնենք Աստուծոյ ներկայութիւնը, որմէ ծառագայթարձակ դուրս կ'ելլէ լուսապսակ դէմք մը: Երկինքէն կ'իշնեն քառասուն թագեր Սեբաստիոյ լիձին մէջ գտնուող քառասուն նահատակ զինուորներու գլուխներուն վրայ:

Շարակնոցին մէջ խիստ հետաքրքրական լուսանցապատկերներ եւս կը տեսնենք: Ինչպէս Ս. Բարսեղ Կեսարացին եւ Ս. Յովհաննէս Ուկերերանին պատկերները, որոնց մէջքին տակ նկարազարդուած է հին աւանդական վարսանդապտուղը, որ կը խորհրդանշէ այս սուրբ Եպիսկոպոսներուն՝ Աստուծոյ խօսքին հնուտ ըլլալը ու անոնց քարոզութիւններուն միջոցաւ՝ հաւատացեալներուն յաւիտենական կեանքի շնորհքը ստանալը (Վենետիկեան <այրերու թիւ 1051 Շարակնոց էջ 277):

¹³ Մնացականեան, Աստուր. Ը., <այլական Զարդարուեստ, Երեւան 1955:

Շահեկան է յիշել Հռոմի թիւ 50, էջ 195 եւ Վենետիկի թիւ 1051, էջ 187 խորաններուն պարունակութիւնը:

Աջին կը տեսնենք բարդ եւ ծիւղաւորուած Կենաց Ծառը, որ Աստուծոյ Խօսքին եւ յալիտենականութեան խորհրդանշիշն է: Հռոմի ձեռագրին խորանը ունի $2+6$ խաչածաղիկներ, $2+6=8$, որ Քրիստոսի յարութեան կամ ութերորդ օրուան խորհրդանշանն է: Խորանին վերեւ կը տեսնենք երկու թռչուններ, որոնք կը սնանին Կենաց Ծառէն: Բաղդատելով զայն Վենետիկի խորանին հետ, այնտեղ կը գտնենք 24 խաչածաղիկներ, որոնք մեզ կը հրաւիրեն մտածելու Յարուցեալ Քրիստոսի ներկայութեան՝ մեր 24 ժամերով լեցուն առօրեային մէջ:¹⁴

Կենաց Ծառին երկու կողմերը, երկու ձեռագիրներուն մէջ եւս, խորանին մուտքին կը տեսնենք մեծ վարսանդապատղային խորհրդանշանը, որ մեզ կը հրաւիրէ կեդրոնանալու միմիայն Քրիստոսի մեզի շնորհած պարգևելին, որ Ս.Հոգիին միջոցաւ մեզի աւանդուած յալիտենական կեանքի պարգեւն է:

Դարձեալ շատ իրայատուկ է բնագիրը սկզբնաւորող կենդանագիրը, ուր կը տեսնենք երկու կենդանիներ, որոնք իրարու կը միանան ծնունդի եւ ծաղկումի խորհրդանշանվ. թէեւ օճ մը կը մօտենայ խախտելու անոնց միութիւնը: Հետաքրքիր այս սկզբնագիրը կը յայտնէ մարդուն կեանքը, մարդուն պայքարը, մարդուս կեանքին միշտ վտանգուած ըլլալը չարին կամ սատանային կողմէ: Ան իր հոգեւոր եւ մարմնաւոր աչքերը պէտք է ուղղէ դէպի երկինք, դէպի երկնաւոր Հայրը, որպէսզի ապրի Աստուծմէ բղխած յալիտենական կեանքով:

Եզրահանգում

Արուեստի աշխարհէն ներս, բոլոր հին ժողովուրդները խորհրդանշաններ գործած են: Անոնց համար՝ խորհրդանշանները հաւատքի արտայայտութիւն էին եւ սրբութիւն սրբոցի նման՝ յարգանքի արժանի: Հայկական մանրանկարչութիւնը սրբազան արուեստի ձիւղ մը ըլլալով, կ'արտացոլայ հաւատքն ու ստեղծագործական բարձր ոգին Հայ ժողովուրդի:

Օրինակ՝ հին Եգիպտացինները իրենց սրբատառերով (նշանագիր՝ իերոկիլիֆ) կ'արձանագրէին իրենց պատմութիւնը: Եթէ մէկը ծանօթ չէր այսպիսի գրութեան կամ նման խորհրդանշաններուն, չէր կրնար հասկնալ անոնց բովանդակութիւնը: Նոյնն է պարագան հայ մանրանկարչութեան եւ սրբապատկերներուն: Մեր վարպետները իրենց արուեստի գործը պարզութեամբ չեն արտադրած, այլ ունեցած են իրայատուկ խորհրդանշական լեզու մը, որ կը կարօտի լուրջ ուսումնասիրութեան եւ մեկնաբանութեան:

Եթէ այս մանրանկարները, սրբանկարները, զարդապատկերները եւ զարդագրերը չմեկնաբանուին ու չուսումնասիրուին, կը մնան անհաղորդ եւ անհասկնալի:

Զարդարուեստի այս նմոյշները իրենց հարստութեամբ, ստեղծագործական մեծ երեւակայութեամբ, բովանդակալից զարդակերպերով եւ գումեղութեան ձոխութեամբ, գեղարուեստական գոհարներ են, որ իրենց ինքնատիպութեամբ եւ ազգային բնոյթով նշանակալից մեծ տեղ ունին ո՛չ միայն հայկական, այլեւ համաշխարհային արուեստի գանձարանին մէջ:

¹⁵ Մնացականեան, Աստուծ. Ը., Հայկական Զարդարուեստ, Երեւան 1955:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Գերյ. Հ. Եղիա Շ. Վ. Եղիայեան

Անդամ Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան

Ներածութիւն

Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերան Կոստանդնուպոլսոյ Հայրապետը Ընդհանուրական Եկեղեցւոյ մեծ վարդապետներէն մէկն է եւ իր աստուածաբանական, մեկնողական եւ ծիսական գործերով կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ քրիստոնեայ հայրաբանութեան մէջ:

Ան իր կենցաղով, իր գրութիւններով եւ իր քարոզներով եղած է Դ. դարու Եկեղեցւոյ կեանքին կենդամի եւ խօսուն պատկերը, որ կարելի չէ պարփակել ժամանակի մը մէջ եւ ո՞չ ալ պատմութիւնը կրնայ անոր դերը անտեսել կամ էջը անհոգութեամբ դարձնել:

Ան շատ սիրեց իրեշտակային հոգեւոր կեանքը, սիրահարուեցաւ կուսակրօնութեան եւ պարապեցաւ ու փայլեցաւ փառաբանողական եւ երգեցողական աշխատանքին մէջ: Այսուհանդերձ ան չանգիտացաւ եւ չանտեսեց իրական մարդուն գոյավիճակը: Ան յաւիտենականութեան հանդէա իր հաւատքը ապրեցաւ իրական կեանքին մէջ, ըլլայ իր մենաստանին եւ պատրիարքարանին մէջ, ըլլայ ամափիննէն եւ նոյնիսկ իր աքսորավայրին մէջ: Ամենուրէք եղաւ լաւագոյնը եւ կատարեալը հետապնդող ու դարձաւ ռահվիրայ մը, որուն պարտին նմանիլ այսօրուայ Եկեղեցականները:

Սրբանկար՝ Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերանի
Ժ. դար - Կատիկան

Այժմ պիտի նեկայացնեմ Ոսկեբերան Հայրապետին համառօտ կենսագրութիւնը եւ ապա պիտի անդրադառնամ անոր ունեցած դերին, ազդեցութեան եւ ներդրումներուն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հայրաբանութեան, ծիսական պաշտամունքին եւ կրօնական մշակոյթին մէջ:

Ա - ՀԱՍԱՌՈՅՆ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

- Ծնաւ Անտիոք 344-347 թուականներուն միջեւ:

- Զաւակն էր զինուորական իրամանատար՝ Սեկունտոսի եւ ազնուական տոհմի պատկանող Անթուսա կնոջ:

- Մկրտուեցաւ 368-370 թուականներուն միջեւ՝ հայազգի Մելետիոս Անտիոքի Եահսկոպոսին ձեռքով:

- Ուսանեցաւ Անտիոք եւ Աթէնք, իմաստասիրութիւն, հռետորութիւն, աստուածաբանութիւն եւ Ս. Գիրք:

- Երկու տարի ձգնեցաւ Անտիոքի մօտակայ լեռներուն գտնուող քարայրի մը մէջ (374-375):

- 381-ին սարկաւագ ձեռնադրուեցաւ Մելետիոսի ձեռքով եւ 386-ին քահանայ ձեռնադրուեցաւ, եւ Անտիոքի գլխաւոր Եկեղեցւոյ քարոզիչ կարգուեցաւ:

- Անոր բարձրորակ հռետորական յատկութիւնները եւ հոգեբանական նրբին թափանցումները պատճառ դարձան «Ոսկի-Բերան» կոչուելու:

- Ունէր աղքատախնամ գործունէութիւն եւ իր օրով՝ 3000 որբեր, այրիներ եւ բանտարկեալներ ամէն օր կը կերակրուէին Անտիոքի մէջ:

- 398-ին կը ձեռնադրուի Կ.Պոլսոյ Եպիսկոպոս-Պատրիարք, իր կամքին հակառակ:

- 403- ին կ'աթոռազրկուի եւ կ'աքսորուի Բիւթոնիա գիւղը (Կ. Պոլսոյ մօտ):

- Ժողովուրդին խնդրաքին վրայ ետ կը վերադառնայ իր Աթոռը կարծ ժամանակի համար եւ ապա վերջնականօրէն կ'աքսորուի Փոքր Հայքի Կոկիսոն քաղաքը, ուր կը մնայ 3 տարի, եւ կը քարոզէր հայ ժողովուրդին ու հաւանաբար հայերէն ալ կը խօսէր:

- Կը վախճանի 14 Սեպտեմբեր 407 թուին Պոնտոսի Կոմանա քաղաքին մօտ: Ազիւնները հանդիսաւոր կերպով կը վերադրձուին Կ. Պոլիս 438-ին ու կ'ամփոփուին «Առաքելոց» Եկեղեցւոյ մէջ:

- Այսօր՝ անոր մասունքները (գաճկը եւ աջ ձեռքը) կը պահուին Յունաստան Աթոս լերան վրայ Ալֆաթոպէզի վաճքին մէջ:

Անոր ականջն ու ձեռքը անապակ մնացած են մինչեւ օրս:

Բ. ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերան Հայրապետը յատուկ տեղ կը գրաւէ Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան, Հայրաբանութեան եւ մանաւանդ Ծիսական Պաշտամունքին մէջ:

1- Մի քանի աղբիւրներ կ'ենթադրեն թէ ան որոշ դեր մը ունեցաւ Հայոց Այբուբենի գիւտին մէջ՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի կողքին: Յիրաւի գիւտը կատարուեցաւ 404-406 թուականներուն երբ ան Հայաստան կը գտնուէր:

2- Գէրդ Երուսաղէմացի պատմաբանը կ'ըսէր. «Յովհաննէս, անոնց լեզուով թարգմանեց Նոր Կտակարանը որպէսզի լաւ ըմբռնեն Ս. Գրքի ուսուցումը, ինչպէս նաեւ Սաղմոսարանը եւ Հին Կտակարանի որոշ գիրքեր, որպէսզի իրենց մայրենի լեզուով աղօթեն սաղմոսները իրենց Եկեղեցիներուն մէջ»:

3- Ասիկա մղեց որոշ պատմաբաններ ենթադրելու թէ ան այլ թարգմանիչներու կողքին, օժանդակեց Ս. Գիրքը հայերէնի թարգմանելու: Այս եղելութիւնը ներկայացուած է իւղանկարի մը մէջ որ այսօր կը գտնուի Վատիկանի թանգարանին մէջ:

Վատահաբար, հայ թարգմանիչները Կ.Պոլսոյ մէջ հանդիպած են այդ մեծ Հայրապետին, իրենց թարգմանութիւններուն ձեռնարկելու ժամանակ:

4- Յովիաննէս աքսորուեցաւ Փոքր Հայքի Կոկիսոն քաղաքը ուր բնակեցաւ 3 տարի եւ քաղաքին հայ հաւատացեալներուն հետ կը յարաբերէր: Վատահաբար հայերէն լեզուով ալ քարոզած էր ու մեկնաբանած Ս. Գիրքը, որովհետեւ ան կը մերժէր աղօթել կամ խօսիլ լեզուով մը որ ունկնդիրները չեն հասկնար:

Թովմաս՝ նօտարը Արծրունեաց պալատին, կը գրէր. «Հաւատացեալները Հայոց լեզուով կաղօթէին սաղմոսները». ինչ որ կը վկայէ թէ հաւանաբար Յովիաննէս Ոսկեբերան անձամբ եւ տեղլոյն վրայ կը թարգմանէր Ս. Գիրքերը եւ զանոնք կը մեկնաբանէր:

5- Յովիաննէս Ոսկեբերան վախճանեցաւ Կոմանայ Հայոց քաղաքին մէջ, Սեր ծովեան Բիդիոս քաղաքը երթալու ձամբուն վրայ, 407-ին: Անոր ածիւնները պահուեցան Հայոց քով մինչեւ 438 թուականը երբ փոխադրուեցան վերջնականօրէն Կ. Պոլիս:

6- Այսօր Յովիաննէս Ոսկեբերանի նուիրուած սրբավայր մը կայ Մուսա լերան վրայ «Պիտիաս» կոչուած գիւղին մէջ, Անտիոքի 30 քիլոմեթր հեռու: Սրբավայրը կազմուած է աղբիւրէ մը եւ հին փոքր հիւղակէ մը եւ կըսուի թէ Յովիաննէս Ոսկեբե-

րան իոն անցուցած է ձգմողական կեանքին 3 տարիները:

Գ- ՅՈՎԿԱՆՆԵՍ ՈՍԿԵԲԵՐԱՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԶ

1- 3. Ոսկեբերանի բոլոր գործերը թարգմանուած են հայերէնի Ե. դարէն սկսեալ, շատ գեղեցիկ ոճով մը որ համահաւասար էր Յունարէն բնագրին եւ երբեմն ալ կը գերազանցէր զայն:

2- Յովիաննէս Ոսկեբերանէ ազդուած են Հայ Եկեղեցւոյ հետեւեալ Հայրապետները.

Ներսէս Շնորհալի - Մեկնութիւն Մատթէի գրքին մէջ, Սարգիս Շնորհալի՝ թուղթերու մեկնութեան գրքին մէջ, Անանիա Սանահնեցի, Գէորգ Սկեւոացի, Վարդան Արեւելցի, Սարգիս Գունդ.

3- 3. Ոսկեբերանէն մէջքերումներ կան Հայ Եկեղեցւոյ հետեւեալ հիմնական գործերուն մէջ. «Կնիճք Հաւատոյ» «Արմատ Հաւատոյ» գրքերուն մէջ.

4- Հայերէն լեզուով պահուած են հետեւեալ գիրքերը, որոնց յունարէն բնագիրները կորսուած են.

ա- Եգեկիէլ Մարգարէի մեկնութիւն
բ- Մարկոսի եւ Ղուկասի Աւետարաններու մեկնութիւն

գ- Ընդհանրական Թուղթերու մեկնութիւն

դ- Քարոզներ, նամակագրութիւններ
ե- Կենսագրութիւն Ոսկեբերանի Յունարէնէ թարգմանուած եւ տպուած Վենետիկ 1751-ին:

5- Հայերէն լեզուով տպագրուած գիրքերն են.

- 1717-ին, Վենետիկ, Մեկնութիւն Յովիանու Աւետարանին:

- 1734-ին, Վենետիկ, Վարք Ս. Գրիգորի Լուսաւորչի:

- 1818-ին, Վենետիկ, Քարոզմեր Եւ նամակագրութիւններ:

- 1826-ին, Վենետիկ, Մեկնութիւն Ս. Պողոսի Թուղթերուն

- 1880-ին, Վենետիկ, Մեկնութիւն Եսայի Մարգարէին, որուն յունարէն բնագիրը կորսուած է:

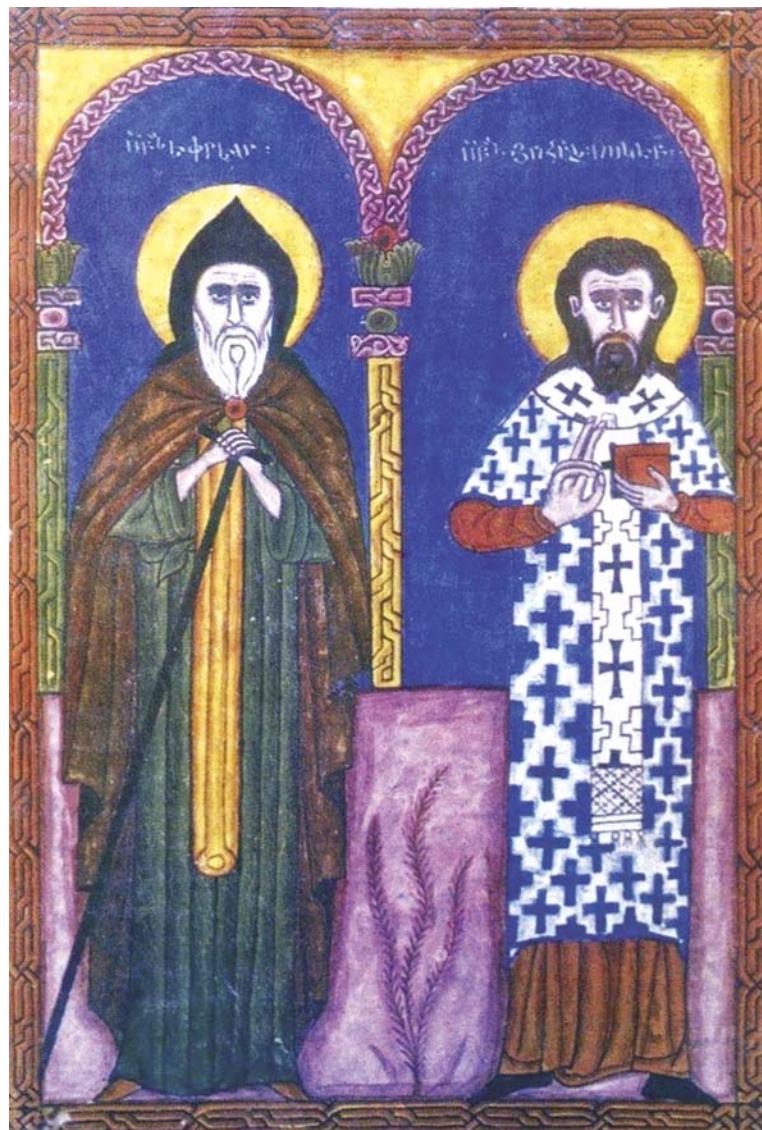
- Յօդուածներ «Հանդէս Ամսօրեայ»-ի մէջ 1892-1972, «Սաղմոսներէն հատուածներ»

Յօդուածներ 1987-ին «Բազմավէպի» մէջ կորսուած գրութիւններ

- Յօդուածներ «Էջմիածին»-ի մէջ 1996-ին

Զարեհ Վեհափառ 2003-ին Մեկնութիւն Մատթէի - Անթիլիաս

- Ս. Յովիան Ուսկերերան, ձառերի ընտրանի, Էջմիածին 2007-ին:

Դ. ԱՆՈՐ ԴԵՐԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՍԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՍՈՒԽԻՆ ՄԵԶ

1- Ե. դարէն սկսեալ Հայերը ծանօթացան եւ գործածեցին անոր պատարագամատոյցը:

2- Յովիան Մանդակունի ձանչցաւ անոր գրութիւնները եւ գործածեց զանոնք Հայոց Մաշտոցի կազմութեան մէջ:

3- Ը. եւ Թ. դարերուն վերանորոգուեցաւ անոր պատարագամատոյցը, կցելով զայն Ս. Բարսեղի պատարագամատոյցին:

4- Միջին դարերուն՝ Ներսէս Շնորհալի եւ Ներսէս Լամբրոնացի գործածեցին անոր պատարագամատոյցը եւ անկէ օգտուելով՝ այլ պատարագամատոյց մը կազմեցին:

5- Վերջնական ձեւ առաւ անոր պատարագամատոյցը ժԵ. դարուն եւ որդեգրուեցաւ համայն Հայատանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ:

6- Ներկայ Ս. Պատարագի պաշտամունքին մէջ հետեւեալ մասերը առնուած են Ս. Յովիաննէս Ուսկերերանի պատարագամատոյցէն:

- Պատրաստութիւն Ս. Պատարագի, Խնկարկութիւն եւ ընթերցումներու բաժին, Ողջոյնի բաժին, Հաղորդութիւն եւ գոհաբանական աղօթք, Վերջին օրինութիւն եւ արձակում:

7- Հայ Եկեղեցին կը տօնէ անոր յիշատակը, Հինգշաբթի օրը որ կը յաջորդէ Ե. Կիրակիի զկնի խաչվերացի:

- Հոկտեմբերի վերջին շաբաթ օրը, 12 վարդապետներու հետ:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերան Հայրապետը իր ժամանակը, իմաստութիւնն ու կեանքը զոհեց սրբագրելու իր ժամանակի ծուռ մտայնութիւնն ու սխալ ընթացքը: Ոչինչ խնայեց տարածելու, յեղաշրջելու եւ մանաւանդ պաշտպանելու քրիստոնէական վարդապետութիւնը իր քարոզներով եւ գրութիւններով: Չվարանեցաւ եւ քաջութեամբ պայքարեցաւ կրօնքի ուսուցումը խեղաթիւրողներուն դէմ ու ըմբեռանեց զանոնք իր ուղիղ տրամաբանութեամբ, աչքին առջեւ ունենալով միշտ քրիստոնէական կրօնքին ուղղափառութիւնն ու առաքելական աւանդութիւնները:

Մեկնաբանեց, ուղղեց, խրատեց, սորվեցուց եւ պատճառաբանեց ամէն ձշմարտութիւն եւ ասիկա՝ ամենուրէք տեղլոյն ժողովուրդներուն լեզուով ու հասկացողութեան չափով: Ամբողջ գործունէութեան մէջ, բարի եւ նախանձախնդիր հայր ու հովի եղաւ իրեն յանձնուած հոգիներուն: Արդուն պահակն էր իր հօտին եւ իմաստուն առաջնորդը: Վարչական հարցերուն մէջ հաւատարիմ, թափանցիկ, եւ վճռակամ էր: Հակառակ իր կրած հալածանքներուն եւ աքսորներուն, դարձաւ մեծ Հայրապետ, օրինակելի Հովիւ եւ ուղղափառ Վարդապետ:

Ս. Յովհաննէս Ոսկեբերան կը մեկաբանէ Ս. Գիրքը
(Ձ. Դար - Միլանօ)

Անոր մահուան 1600-ամեակին առիթով Ն.Ս Բենդիկտոս Սրբազնան Քահանայապետը պատգամ մը իրատարակեց զայն յորջորդելով Եկեղեցւոյ մեծ Հայրապետներէն մին: Զայն Ընդհանրական Եկեղեցին կը յարգէ եւ կը պատուէ իր քաջութեան համար ի նպաստ Ս. Եկեղեցւոյ հաւատքին եւ մանաւանդ իր առատածեռնութեան համար ի նպաստ հովուական ծառայութեան: Ան իրաւացիօրէն կոչուեցաւ Եկեղեցւոյ միութեան եւ Ս. Հաղորդութեան ախոյեան եւ « Ոսկեբերան մեծ Վարդապետ»:

ԱՍՏՈՒՃԱՄԱՅՐԸ ԱՍՏՈՒՃԱԾՈՒՆՉԻՆ ՄԷՋ

Հ. Նարեկ Վրդ. Լոիսեան
Ժողովրդապետ Քեսապի
Ս. Միքայէլ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ

Նոր Կտակարանին մէջ շատ քիչ են այն հատուածները, ուր կը յիշուի Ս. Կոյս Մարիամը, որովհետեւ Աւետարանը «Աստուծոյ Որդույթ՝ Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանն է», ինչպէս կը կարդանք Մարկոսի Աւետարանին մէջ (Մար Ա, 1):

Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Որդին, խոստացուած Մեսիան է. այս է Աւետիսը Աւետարանին եւ ծշմարտութիւնը մեր քրիստոնէական հաւատքին:

Հետեւաբար Կոյս Մարիամի մասին ամէն նիւթ, պէտք է ընթանայ այս աւետիսին ծիրէն ներս եւ կապուի Յիսուս Քրիստոսի անձին: Մարիամ «Յիսուսի Մայր» է (Յովհաննէս Բ.1). Եւ այս է իր իսկական տիտղոսը: Երբ կը խօսինք Ս. Կոյս Մարիամի հանգամանքի մասին՝ ըլլայ Սուրբ գիրքի, ըլլայ Քրիստոնէական վարդապետութեան կամ ծիսագիտութեան մէջ, չենք կրնար անտեսել անքակտելի

կապը որ կայ Կոյս Մարիամին եւ իր Որդւոյն միջեւ:

Ամէն տիտղոս որ կ'աւելնայ Յիսուսի անուան վրայ, խորքին մէջ անուղղակիորէն կ'աւելնայ նաեւ իր մօր՝ Մարիամի անուան վրայ: Եթէ կը հաւատանք թէ Յիսուս Աստուծոյ Որդին է, Փրկչը, Քրիստոսը եւ Տէրը, նոյնպէս պիտի հաւատանք թէ Կոյս Մարիամ Աստուծոյ Որդւոյն Մայրն է,

Փրկչին Մայրը, Քրիստոսի Մայրը եւ Տիրոջ Մայրը: Այսպէս Կոյս Մարիամ իր բոլոր տիտղոսները, փառքն ու պատիւը կը ստանայ իր Որդիէն :

Պիտի ուսումնասիրենք Աւետարանի այն հատուածները, որոնց մէջ կը յիշուի Կոյս Մարիամը եւ ցոյց պիտի տանք թէ ինչպէս անոր անունը յաձախ կը յիշուի Յիսուս Քրիստոսի, Աստուծոյ Որդւոյն՝ մեր Տիրոջ եւ Փրկչին անուան հետ: Եւ որովհետեւ Յիսուսի գալստեան մասին Հին Կտակա-

րանի բոլոր մարգարէութիւնները իրականացան, պիտի փորձենք Աւետարանի հատուածներէն երեւան հանել կապը Հին Եւ Նոր Կտակարաններուն:

Ա. Աւետում (Ղուկաս Ա: 26-38)

«Վեցերորդ ամիսը, Գաբրիէլ հրեշտակը Աստուծմէ ղոկուեցաւ Գալիլիոյ Նազարէթ քաղաքը, կոյսի մը, որ նշանուած էր Դաւիթի տունէն Յովսէփ անունով մարդու մը հետ. կոյսին անունն էր Մարիամ: Հրեշտակը անոր տունը նտաւ եւ ըսաւ. «Ուրախացիր, շնորհքներով լեցուն, Տէրը քեզի հետ է»: Այս խօսքերուն վրայ Մարիամ խռովեցաւ եւ կը մտածէր թէ ի՞նչ կը նշանակէր այս ողջոյնը: Հրեշտակը ըսաւ անոր. «Մի՛ վախնար, Մարիամ, որովհետեւ Տիրոջ առջեւ շնորհք գտար: Պիտի յղանաս եւ պիտի ծնանիս որդի մը եւ պիտի կոչես զինք Յիսուս: Ան մեծ պիտի ըլլայ եւ պիտի կոչուի Որդի Բարձրեալի: Տէր Աստուած

պիտի տայ անոր, իր Հօր՝ Դաւիթի գահը եւ յակուտեան պիտի թագաւորէ Յակոբի տան վրայ: Անոր թագաւորութիւնը վախճան պիտի չունենայ»: Մարիամ ըսաւ հրեշտակին. «Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ ինծի ասիկա, քանի որ Ես կոյս եմ»: Հրեշտակը պատասխանեց. «Հոգին Սուրբ պիտի գայ քու վրադ եւ Բարձրեալին զօրութիւնը քեզ պիտի հովանաւորէ. ասոր համար Ան որ քեզմէ պիտի ծնի սուրբ է եւ պիտի կոչուի Աստուծոյ Որդի: Ահաւասիկ քու ազգականդ, Եղիսաբէթն ալ յղացած է եւ վեցերորդ ամիսին մէջն է, ինք որ ամուլ կոչուած էր: Որովհետեւ Աստուծոյ համար անկարելի բան չկայ»: Մարիամ ըսաւ. «Ես Տիրոջ աղախնն եմ, թող ամէն բան ըլլայ ինծի քու խօսքիդ համաձայն»: Եւ հրեշտակը մեկնեցաւ քովէն (Ղուկաս Ա: 26-38):

Աւետարանական այս հատուածը բաղդատենք Սոփոնեայ Մարգարէի՝ Սիոնի աղջկան աւետման հետ.

Սոփոնիայ Գ: 14-17

- 14- Ցնծա՛, ով Սիոնի աղջիկ
Բարձրաձայն աղաղակէ, ով իսրայէլ
Բոլոր սրտով ուրախ եւ զուարթ եղիր
ուրախացիր,
Ով երուսաղէմի աղջիկ:
- 15- Տէրը քու դատաստաններդ վերցուց,
Քու թշնամիդ վշնտեց,
Իսրայէլի թագաւորը՝
Տէրը քու մէջդ է,
Անգամ մըն ալ չարիք պիտի չտեսնես:
- 16- Այն օրը երուսաղէմին պիտի ըսուի,
Մի վախնար

Ղուկաս Ա: 27-33

- 28- Ողջոյն քեզ (Յունարէն՝
Շնորհքներով լեցուն)

Տէրը քեզի հետ է:

- 33- Մի՛ վախնար, Մարիամ,
Որովհետեւ Տիրոջ առջեւ շնորհք

Ու Սիոնի՝ ճեռքերդ չթուլնան

- 17- Քու Տէր Աստուածոյ քու մէջդ
զօրաւոր է:

Մարգարէները քանիցս Հին Կտակարանի ժողովուրդը նկարագրած են նման այն կնոջ, զոր Աստուած ընտրած, սիրած եւ ուղած է առնել որպէս հարս:

«Սիոնի աղջկան ըսէք: Ահա քու փրկիչդ կու գայ» (Եսայեայ 4:11):

«Յնձա եւ ուրախացիր, ո՞վ Սիոնի աղջկէ, ցնծութեամբ աղաղակէ, ո՞վ Երուսաղէմի աղջիկ, ահա Թագաւորդ քեզի կու գայ: Անիկա արդար ու փրկիչ է, հեզ է, ու իշու փրայ հեծած, եւ իշու ձագի, աւանակի, փրայ» (Չաքարիա Թ:9):

Սիոնի աղջիկը կը ննանցուի այն մօր, որ կը ծննդաբերէ ցաւերու մէջ, եւ այս ցաւերը, փորձութիւններն ու Երուսաղէմի գրաւման ծգնաժամներն են եւ բնակչութեան աքսորը դէպի Բաբելոն, ուր Տէրը զինք պիտի փրկէ:

Գաբրիէլ հրեշտակին ողջոյնը Կոյս Մարիամին. «Ուրախացիր, շնորհներով լեցուն, Տէրը քեզի հետ է», պէտք է դիտել իր ծշգրիտ ծիրին մէջ:

Մեսիային Մայրը՝ Աստուածածինը պատկերն է Հին Կտակարանի ժողովուրդին, որ կը ներկայանայ «Սիոնի աղջիկ» արտայայտութեամբ: Ան կը սպասէ պատմութեան ցաւերուն մէջ ժողովուրդին փրկութիւնը, որ Աստուած խոստացած էր:

Փրկութեան ծրագիրը իրագործուեցաւ

գտար:

Պիտի յդանաս եւ պիտի ծնանիս որդի մը
եւ պիտի կոչես զինք Յիսուս:

Նոր Կտակարանին մէջ, Յիսուս Քրիստոսի ծնունդով:

Ս. Կոյս Մարիամը «Սիոնի աղջիկն է», «Նոր Երուսաղէմը», Սուրբ բնակարանը Աստուծոյ: Ան կը ներկայացնէ այն արդարները, որոնք կը սպասէին Փրկչին գալստեան:

Մարիամ Ուխտի Նոր Կտակարանն է: Երուսաղէմի կործանումէն ետք (Ն.թ. 596 թուին) Տապանը կորսուեցաւ եւ երբ կրկին կառուցուեցաւ տաճարը Ն.թ. 520 թուին, «Սուրբ Վայրը» ձգուեցաւ դատարկ եւ այս դատարկութիւնը խնդրանքի եւ սպասումի նշան էր Աստուծոյ կրկին գալստեան: Եւ ահա Գաբրիէլ հրեշտակը կ'աւետէր Աստուծոյ խոստումներու իրագործումը:

Աստուած ընտրեց «շնորհներով լեցուն» Կոյս Մարիամը եւ զինք դարձուց նոր ուխտի Սուրբ տապանակ:

Բ- Մարիամի Որդին Յիսուս՝ «Աստուծոյ Որդի»

Յիսուսի ծնունդը Սուրբ Հոգույն զօրութեամբ կը բացատրէ ինչու Ան կը կոչուի «Աստուծոյ Որդի» եւ կ'ապացուեցանէ Նաթանի մարգարէութեան իրագործումը, թագաւորի մը ծնունդը Դաւիթի սերունդէն, որ կը կոչուի «Որդի Բարձրեալի»:

Բ. Թագաւորաց է: 11-16

- 11- Եւ Տէրը քեզի կ'իմացնէ

Ղուկաս Ա: 31-33

որ Տէրը քեզի տուն
պիտի շինէ:

- 12- Երբ որ քու օրերդ լրանան,
ու դուն քու հայրերուտ
հետ քնանաս, քեզմէ ետքը
քու երանքէդ ելլող զաւակդ
պիտի բարձրացնեմ, ու անոր
թագաւորութիւնը պիտի
հաստատեմ:
- 13- Անիկա իմ անուանս տուն պիտի շինէ
ու անոր թագաւորութեան
աթոռը յաւիտեան պիտի կանգնեմ:
- 14- Ես անոր Հայր պիտի ըլլամ,
ու անիկա ինծի որդի:
- 16- Եւ քու տունդ ու քու
թագաւորութիւնդ
քու առջեւդ յաւիտեան ապահով
պիտի ըլլան, քու աթոռդ յաւիտեան
հաստատ պիտի մնայ:

31- Պիտի յղանաս եւ պիտի ծնանիս
որդի մը եւ պիտի կոչես զինք
Յիսուս:

32- Ան մեծ պիտի ըլլայ

Եւ պիտի կոչուի Որդի Բարձրեալի

33- Տէր Աստուած պիտի տայ անոր,
իր հօր՝ Դաւիթի գահը
Եւ յաւիտեան պիտի թագաւորէ
Յակոբի տան վրայ

Նաթանի այս մարգարէութիւնը, Տիրոց
պատասխանն է Դաւիթ թագաւորին,
շինելու տաճար մը: Թագաւորը, Նաթան
մարգարէին ըսաւ. «Ահա ես եղեւնափայտէ
շինուած տան մը մէջ կը բնակիմ ու Աստու-
ծոյ տապանակը վրանի մէջ կեցեր է» (Բ
Թագ. Է:2): Տէրը կը պատասխանէ. «Դաւիթ
պիտի շինէ տուն մը, այսինքն՝ Տաճար:
Բայց Աստուած ինքը պիտի շինէ տուն մը,
այսինքն՝ Դաւիթի սերունդէն: Խոստումը
կը բովանդակէ շարունակութիւնը Դաւիթի
սերունդին իսրայէլի գահին վրայ:

Դուկաս Աւետարանիչի համաձայն՝ այս
խոստումը իրականացաւ Յիսուս Քրիստո-
սի գալուստով: Յիսուս պիտի թագաւորէ,
բայց իր թագաւորութիւնը պիտի ըլլայ

հոգեւոր թագաւորութիւն: Ան պիտի հիմնէ
Աստուծոյ թագաւորութիւնը երկրի վրայ եւ
այս թագաւորութիւնը վերջ պիտի
չունենայ:

Նաթան մարգարէին խօսքը թէ. «Ես
անոր Հայր պիտի ըլլամ՝ ու անիկա ինծի
որդի», Դուկաս կը տեսնէ իրականացած
իրեշտակի խօսքին մէջ: Մարիամ ըսաւ
իրեշտակին. «Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ ինծի
ասիկա, քանի որ ես այր մարդ չեմ ծանչ-
նար», իրեշտակը պատասխանեց. «Հոգին
Սուրբ պիտի գայ քու վրադ եւ Բարձրեալին
Զօրութիւնը քեզ պիտի հովանաւորէ. ասոր
համար Ան որ քեզմէ պիտի ծնի՝ Սուրբ է եւ
պիտի կոչուի Աստուծոյ Որդի»:

**Գ. Բարձրեալին գօրութիմնը
կը հովանաւորէ Կոյսը**

Մարիամ բնակարանն է Աստուծոյ: Ղուկաս արտայայտելու համար այդ բնակութիւնը, իրարու կը համեմատէ Հին Եւ Նոր Կտակարանները:

Քրիստոս Աստուծոյ փառքն է երկրի վրայ Եւ ասիկա կը յայտնուի այլակերպութեան ընթացքին (Ղուկաս Թ: 28-36): Պետրոս, Յովհաննէս Եւ Յակոբ տեսան Յիսուսի փառքը, որ այլակերպեցաւ թափոր լերան վրայ:

«Եւ Մովսէս լեռը Ելաւ, ու ամպը պատեց լեռը. Եւ Տիրոց փառքը Սինա լերան վրայ հանգչեցաւ ու ամպը պատեց զանիկա վեց օր. Եւ եօթներորդ օրը Տէրը ամպին մէջէն կանչեց Մովսէսը» (Ելից իդ: 15-16).

Աստուծոյ փառքը ներկայ է աշխարհի վրայ Յիսուս Քրիստոսի՝ Աստուծոյ Որդույն միջոցաւ: Ասոր համար այլակերպութեան ընթացքին. «Ամպի մէջէն ձայն մը ըսաւ: Ասիկա իմ Որդիս է, իմ ընտրեալս է, անոր մտիկ ըրէք» (Ղուկաս Թ:35)

Նոյն իմաստով Յովհաննէս Աւետարանիչը կ'ըսէ. «Եւ բանն մարմին Եղաւ Եւ բնակեցաւ մեր մէջ, ու մենք տեսանք Անոր փառքը, զոր կ'ընդունի Հօրմէն, իբրեւ Միածին Որդի, լի շնորհքով Եւ ծշմարտութեամբ» (Յովհաննէս Ա: 14):

Ամպը որ կը հովանաւորէր Յիսուսը, այլակերպութեան ընթացքին, Բարձրեալին գօրութիւնն է. նոյնն է պարագան Ս. Կոյս Մարիամի Աւետման պարագային:

Ելից Խ: 34-35

- 34- Եւ ամպ մը ծածկեց ժողովքի վրանը, Եւ Տիրոջը փառքը լեցուց խորանը:
- 35- Եւ Մովսէս չէր կրնար մտնել ժողովքի վրանը, վասն զի ամպը անոր վրայ կը կենար, ու Տիրոջ փառքը լեցուցեր էր խորանը:

Ղուկաս Ա:35

Հոգին սուրբ պիտի գայ քու վրադ Եւ բարձրեալին գօրութիւնը քեզ պիտի հովանաւորէ:

Ասոր համար Ան որ պիտի ծնի Սուրբ է Եւ պիտի կոչուի Աստուծոյ Որդի:

Ամպը խորհրդանիշ է Հօր, որում ձայնը կը լսուի երկինքէն. Հայրը Բարձրեալն է, Որդին՝ Հօր ներկայութիւնն է:

Դ. Մարիամ՝ Փրկչին Մայրը (Մատթեոս Ա:18-25, Եսայի Է:14)

Երկրորդ հիմնական հատուածը, որ կը յայտնէ յարաբերութիւնը Մարիամին ու Աստուծոյ փրկութեան միջեւ, կը գտնենք Մատթեոսի Աւետարանին մէջ:

«Յիսուսի ծնունդը եղաւ այսպէս. Մարիամ անոր մայրը՝ որ նշանուած էր Յովսէփի հետ, ասոր հետ բնակելէ առաջ, յդի գտնուեցաւ Սուրբ Հոգիին ազդեցութեամբ: Յովսէփ արդար մարդ էր եւ չուզեց հրապարակաւ վարկաբեկել զինք, ուստի խորհեցաւ գաղտնօրէն արձակել: Մինչ այսպէս կը խորհէր, ահա Տիրոջ հրեշտակը երազի մէջ երեւցաւ եւ ըսաւ. «Յովսէփ, որդի Դաւիթի, մի՛ վախնար քովդ առնել Մարիամ կինդ, որովհետեւ անոր յղացածը Սուրբ Հոգիէն է: Պիտի ծնի որդի մը եւ դուն զինք պիտի անուանես Յիսուս, որովհետեւ ան է որ պիտի փրկէ ժողովուրդը իրենց մեղքերէն»: Այս ամէնը պատահեցաւ որպէս զի իրականանար ինչ որ Տէրն ըսած էր Մարգարէին բերնով. «Ահաւասիկ կոյսը պիտի յղանայ եւ պիտի ծնի որդի մը, զոր պիտի անուանեն Էմմանուէլ, որ կը թարգմանուի՝ Աստուած մեզի հետ»: Յովսէփ քունէն արթննալով քովն առաւ իր կինը եւ չձանցաւ զինք մինչեւ այն օրը երբ ծնաւ իր որդին, զոր անուանեց Յիսուս:» (Մատթեոս Ա. 18-25):

Աստուծոյ փրկչագործական ծրագիրը կ'իրագործուի Քրիստոսի միջոցաւ: Յիսուս պիտի փրկէ ժողովուրդը իր մեղքերէն: Մարդկութեան փրկութիւնը չի կրնար իրագործուիլ արարածի մը կողմէ:

«Աստուած ինքն էր որ Քրիստոսի միջոցաւ աշխարհը հաշտեցուց իրեն հետ, անյիշաչար գտնուելով մարդոց մեղքերուն հանդէպ, եւ մեզի պաշտօն տուաւ, որ այս հաշտութիւնը պատգամենք բոլոր մարդոց» (Բ. Կորնթացի Ե:19):

Յիսուս լոկ առաքեալ մը կամ մարգարէ մը չէր. այլ Բանն էր, այսինքն՝ Փրկիչը որ ծնած էր Ս. Կոյս Մարիամէն. «Բանը մարմին եղաւ եւ բնակեցաւ մեր մէջ, ու մենք տեսանք Անոր փառքը զոր կ'ընդունի Հօրմէն, լի շնորհօք եւ ճշմարտութեամբ» (Յովհաննէս Ա:14):

Ե. Մարիամ Նոր Ուխտի տապանակն է

«Այդ օրերուն Մարիամ փութով ծամբայ ելաւ ու զնաց դէպի լեռնակողմը, Յուրայի մէկ քաղաքը: Մտաւ Զաքարիայի տունը եւ ողջունեց Եղիսաբէթը: Եղիսաբէթ երբ լսեց Մարիամի ողջոյնը, մանուկը խայտաց արգանդին մէջ եւ լեցուեցաւ սուրբ հոգիով: Այն ատեն Եղիսաբէթ բարձր ձայնով գոչեց. «Դուն օրինուած ես բոլոր կիներուն մէջ եւ օրինուած է քու արգանդիդ պտուղը: Եւ որքան մեծ բարիք մըն է, որ Տիրոջ մայրը ինծի գայ, որովհետեւ հազիւ թէ ողջոյնիդ ձայնը լսեցի, մանուկս ուրախութեամբ խայտաց արգանդիս մէջ: Երանի՞ անոր որ հաւատաց թէ պիտի իրագործուին Տիրոջ կողմէ իրեն ըստած խօսքերը» (Ղուկաս Ա: 39-45):

Եղիսաբէթ երբ լսեց Մարիամի ողջոյնը, մանուկը այսինքն՝ Յովհաննէս Սկրտիչ խայտաց արգանդին մէջ. ուստի իրականացաւ Մաղաքիա մարգարէի խօսքը: Յովհաննէս Սկրտիչի խայտալը մեզ կը յիշեցնէ Դաւիթ մարգարէն, որ ուրախութեամբ պարեց ուխտի տապանակին առջեւ:

**Ուխտի տապանակի մուտք
դեպի Երուսաղեմ (Բ Թագ Զ)**

- 2- Ու Դաւիթ իրեն հետ եղող բոլոր ժողովուրդով Ելաւ, եւ Յուղայի Բաաղը զնաց:
- 9- Եւ Դաւիթ այն օրը Տիրոջմէն վախցաւ ու ըսաւ, տիրոջը տապանակը ի՞նչպէս իմ քովս մտնէ:
- 11- Եւ Տիրոջը տապանակը Գեթացի Արդեղօմի տունը երեք ամիս մնաց ու Տէրը Արդեղօմը ու անոր բոլոր տունը օրինեց:
- 12- Դաւիթ զնաց ու Աստուծոյ տապանակը Արդեղօմի տունէն ուրախութեամբ Դաւիթի քաղաքը հանեց...
- 14- Եւ Դաւիթ Տիրոջ առջեւ բոլոր ուժովը կը խաղար.....
- 15- Եւ Դաւիթ ու Խսրայէլի բոլոր տունը տիրոջը տապանակը ուրախութեամբ ու փողերու ձայներով կը տանէին:

**Մարիամի մուտքը
Զաքարիայի տունը (Ղուկաս Ա)**

- 39- Այն օրերուն Մարիամ փութով ձամբայ Ելաւ ու զնաց դէպի լեռնակողմը, Յուղայի մէկ քաղաքը:
- 43- Եւ որքան մեծ բարիք մըն է, որ Տիրոջս մայրը ինծի զայ:
- 56- Մարիամ երեք ամիս մնաց Եղիսաբէթի քով Եւ ապա վերադարձաւ իր տունը:
- 44- «Մանուկը ուրախութեամբ խայտաց արգանդիս մէջ»:
- 42- Այն ատեն Եղիսաբէթ բարձր ձայնով գոչեց. Դուն օրինուած ես բոլոր կիներուն մէջ Եւ օրինուած է քու արգանդիդ պտուղը:

Եղիսաբէթ լեցուեցաւ Սուրբ Հոգիով, երգեց Մեսիայի ներկայութիւնը Մարիամի արգանդին մէջ:

«Ո՞վ չծնանող ամուլ, ցնծա ո՞վ ծննդական ցաւ չքաշող, ցնծութեամբ գոչէ՛ Եւ աղաղակէ՛. քանզի երեսէ ձգուածին տղաքները մայր ունեցողին տղաքներէն շատ պիտի ըլլան, կըսէ Տէրը» (Եսայի ԾԴ:1):

Մարիամ Նոր Ուխտի տապանակն է, այն վայրը որուն մէջ կիրականանայ Աստուծոյ ներկայութիւնը իր ժողովուրդին համար:

**Զ-Կոյս Մարիամ
«Օրինուած է կիներու մէջ»**

Եղիսաբէթն ու Կոյս Մարիամ կը միանան նոյն ցնծութեամբ, Սիոնի աղջկայ

ցնծութեամբ: Իսրայէլի ժողովուրդը պատմութեան տառապանքներու ընդմէջն կը սպասէր Մեսիահն, որ վերջնական փրկութիւն պիտի պարգեւէր: Եղիսաբէթ զգալով արգանդին մէջ մանուկին խայտալը, եւ իմանալով որ Մարիամ իր արգանդին մէջ կը կրէ սպասուած Մեսիան, կը հասկնայ թէ մարգարեւութիւնները Սիոնի աղջկան մասին իրականացած են, կը գոչէ. «Օրինեալ ես դու ի կանայս եւ օրինեալ է պտուղ որովայնի քո», Աստուծոյ ուղղուած շնորհակալութեան երգն է. Մարիամ եւ Յիսուս օրինուած են: Ծաղկազարդի բազմութիւնը պիտի իրձուի հոչակելով Յիսուսը՝ Մեսիա եւ թագաւոր, օգտագործելով նոյն օրիներգութիւնը:

«Օրինեալ ըլլայ Ան որ կու գայ Տիրոց անունով» (Մատթէոս ԻԱ:9):

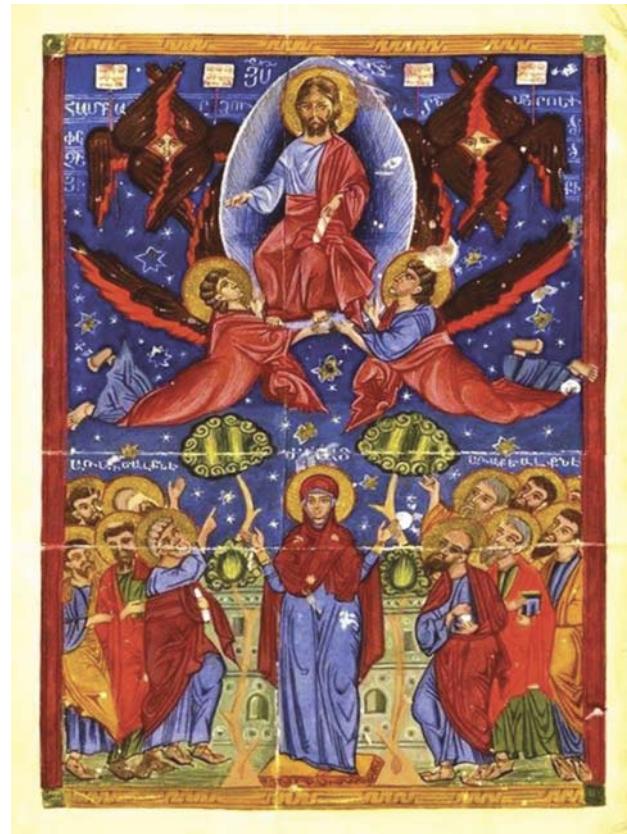
«Օրինեալ ըլլայ մեր հօր՝ Դաւիթի Թագաւորութիւնը» (Մարկոս ԺԱ: 9-10):

«Օրինեալ ըլլայ Թագաւորը որ կու գայ Տիրոց անունով» (Ղուկաս ԺԹ:38):

«Օրինեալ ըլլայ Ան որ կու գայ Տիրոց անունով, եւ Իսրայէլի Թագաւորը» (Յովհաննէս ԺԲ:12):

«Օրինեալ» տիտղոսը համազօր էր Աստուած բառին իրեաներու մօտ, որոնք կը վախնային արտասանել իր անունը: «Օրինեալ» կը նշանակէ Աստուած. այսպէս կը սկսի Զաքարիայի երգը, նշելով Աստուծոյ անունը: «Օրինեալ ըլլայ Տէրը, Աստուած Իսրայէլի» (Ղուկաս Ա:68). Յիսուսի դատաստանի ժամանակ, Քահայանապետը կը հարցնէ «Դո՞ւն ես Քրիստոսը Օրինեալ Աստուծոյ Որդին» (Մրկ ԺԴ: 61).

Հին Կտակարանին մէջ եւս, Մելքիսեդեկ կ'օրինէ Աբրահամը ըսելով. «Օրինեալ ըլլայ Աբրահամ «Երկնքի ու Երկրի Տէրը եղող Բարձրեալ Աստուծմէ, եւ օրինեալ ըլլայ Բարձրեալ Աստուած, որ քու թշնամիներդ քու ձեռքդ մատնեց» (Ծննդոց ԺԴ: 19-20):

Ե- «Անձս կը փառաբանէ Տէրը» (Ղուկաս Ա: 46-55)

Որպէս պատասխան Եղիսաբէթի խօսքերուն, Մարիամ երգեց երգ մը, որուն մէջ կը փառաբանէ Աստուած, որ մեծ գործեր ըրաւ իր ժողովուրդին. «Անձս կը փառաբանէ Տէրը.....» (Ղուկաս Ա: 46-55). Սոյն երգը մեծ մասամբ հիւսուած է Հին Կտակարանի համարներէն, որոնց մէջ կը յիշուին Աստուծոյ ըրած հզօր գործերը իր ժողովուրդին՝ Աբրահամի տուած խոստումնն սկսեալ: Աստուծոյ մեսիական խոստումները հասան իրենց կատարելութեան Կոյս Մարիամի անձին մէջ:

Ղուկաս Աւետարանիչ սոյն երգը կը համեմատէ Աննայի՝ Սամուէլի մօր երգին: Մարիամին մէջ իրագործուեցաւ ինչ որ ժամանակին Տէրը ըրաւ ամուլ Աննային. Աննա ամլութենէ խայտառակուելով, աղօթեց Տիրոց եւ ըսաւ. «Ո՞վ Տէր զօրութեանց,

եթէ քու աղախինիդ նեղութեանը նայիս ու զիս յիշես, եւ քու աղախինդ չմոռնալով՝ քու աղախինիդ արու զաւակ մը տաս, զա-

նիկա Տիրոց պիտի նուիրեմ իր կեանքին քոլոր օրերուն մէջ....» (Ա. Թագ.Ա:1-11):
Աննայի երգը մեսիական երգ է:

Սարիամի երգը (Ղուկաս Ա: 47-55)

- 47- Անձս կը փառաբանէ տէրը
եւ հոգիս կը ցնծայ Աստուծմով՝
իմ փրկիչովս ուրախացայ:
- 48- Որովհետեւ հաձեցաւ նայիլ իր
աղախինին խոնարհութեան.
- 49- Եւ այսուհետեւ բոլոր ազգերը
երանի պիտի ըսեն ինծի. զի հզօրը
մեծ գործեր ըրաւ ինծի. Սուրբ է
անոր անունը:
- 50- Անոր բարութիւնը սերունդէ սերունդ
կը տարածուի իր երկիւղածներուն
վրայ:
- 51- Տարածեց զօրութիւնը իր բազուկին,
ցրուեց ամբարտաւանները իրենց
սրտի խորհրդովը.
- 52- Հզօրները տապալեց իրենց
գահերէն իսկ խոնարհները
բարձրացուց:
- 53- Բաղցածները յագեցուց
բարիքներով վարձկան իսկ
հարուստները ձամբեց ձեռնունայն:
- 54- Օգնութիւն ըրաւ իր ծառային,
իսրայէլի յիշելով իր Գթութիւնը:
- 55- Ինչպէս որ ըսած էր մեր հայրերուն՝
Աբրահամի եւ անոր սերունդին,
յաւիտեան:

ԱՅՆԱՅԻ ԵՐԳԸ (Ա. Թագ. Բ:1-11)

- 1- իմ սիրտս տիրոջմով ուրախացաւ
իմ եղջիւրս տիրոջմով բարձրացաւ,
քու փրկութիւնով:
- 2- Տիրոց պէս Սուրբ չկայ.
- 3- Զօրաւորներուն աղեղները
կոտրեցան
- 4- Կուշտ եղողները հաց փնտռելու
ելան եւ անօթի եղողները
կշտացան ու թողուցին:
- 5- Աղքատացնողը ու հարստացնողը,
ցածցնողը ու բարձրացնողը Տէրն է:
- 6- Անիկա աղքատը փոշիէն կը վերցնէ ու
կարօտը աղքիաէն կը հանէ, որպէսզի
իշխաններուն հետ նստեցնէ ու փա-
ռաց աթոռը անոնց ժառանգեցնէ:

Վերջաբան

Ղուկաս Աւետարանին մէջ Մարիամ Քրիստոսի՝ Փրկչին, Մայրն է, որուն ծննդեան պահուն իրեշտակները երկնքի մէջ Փառք ի Բարձունս երգեցին: Մատքեսու Աւետարանին մէջ Մարիամ Թագաւորին Մայրն է, որուն առջեւ արեւելքէն եկած մոգերը երկրագեցին եւ ոսկի, կնդրուկ եւ զմուռս ընծայեցին: Աւետարանի այս դէպքերը ցոյց կու տան Աստուածամօր կեանքին խորհուրդը:

Յովիաննէս Պողոս Բ. Քահանայապետը իր «Փրկչին մայրը» նամակին մէջ կ'ըսէ. «Կարելի է բաղդատութիւն մը ընել Մարիամի հաւատքին եւ Աբրահամի հաւատքին միջեւ, ուր առաքեալը զինք կը կոչէ «հաւատքի հայր» (Հռոմ դ:18): Աբրահամի հաւատքը Հին Կտակարանի սկիզբն է, մինչ Մարիամի հաւատքը Նոր Կտակարանի սկիզբն է: Ինչպէս Աբրահամ «հաւատաց եւ դարձաւ հայր բազմաթիւ ազգերու» (Հռոմ. Դ. 18), նոյնպէս Մարիամ Աւետման՝ հաւատաց:

«Բոլոր ազգերը երանի՛ պիտի ըսեն Մարիամին, որովհետեւ հզօրը մեծ գործեր ըրաւ իրմով: Մարիամ ինքինքին չի վերագրեր ոչ մէկ փառք. բաւարար է իրեն այն պատիւը, որ Աստուած զինք ընտրեց՝ իրմով կատարելու մարդկութեան փրկագործութիւնը:

Երեք տարի ետք Յիսուս՝ Աստուծոյ Գառը, պիտի զոհուէր խաչին վրայ որպէսզի աշխարհը փրկէր իր մեղքերէն: Եւ ինչպէս որ Սիմէոն ըսած էր Մարիամին. «Սուրը պիտի խոցէ նաեւ քու Սիրտդ եւ շատերու սրտերուն խորհուրդները պիտի յայտնուին», Մարիամ ալ պիտի մասնակցէր իր Որդույն առաքելութեան մինչեւ Գողգոթայի խաչը, իր սրտին մէջ կրելով Յաւագին Մօր տառապանքները:

Քրիստոսի լոյսը որ Մարիամի մէջն էր, աշխարհը լուսաւորեց: Աշխարհին տուաւ նոր յոյս եւ նոր կեանք. իիւանդներուն բժշկութիւն եւ կոյրերուն տեսողութիւն շնորհեց:

Աւելին, այդ փոքրիկ լոյսը նոր քաղաքակրթութեան մը մեկնակէտը հանդիսացաւ, որ հետագային կոչուեցաւ Եկեղեցի եւ Քրիստոնէական Վարդապետութիւն:

Այսօր Քրիստոնէական Վարդապետութեան հիմը, Քրիստոսի հիմնած Եկեղեցին է, որ իր անցեալով ու ներկայով, իր դարաւոր պատմութեամբ, իր հալածանքներով եւ միշտարութիւններով, կը մնայ հաստատ ամուր սիւներու վրայ:

Այսօր հայ մայրը կանչուած է Աստուածամօր օրինակին հետեւելու. ըլլալու հեզ ու խոնարի, սրբակեաց եւ անձնուէր, որպէսզի հայ ժողովուրդի զաւակները հաւատարիմ մնան իրենց Կրօնքին, Եկեղեցւոյ եւ Ազգին:

«ՈՎ ՄԵԾԱՍՔԱՆԴ ԴՈՒ ԼԵԶՈՒ»

(Կոմիտաս)

Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան
Ընդհանուր Մատուկարար Զմմառու Միաբանութեան
Տեսուչ՝ Ս. Սիքայէլ Ընծայարանի
Եւ Երանելի Իգմատախոս Մալոյեան Դարեվանքի

Աստուածային պարզեւի ու շնորհի նշան, հայ ժողովուրդի դարաւոր սրբութիւն՝ հայոց գիրերը, մեր ազգի գոյատեման գլխաւոր ազդակներէն մէկն է: Աս իր մէջ խտացնելով Քրիստոնէական հաւատքի ու ազգային գաղափարախօսութեան կենսատու աւիւնը, պաշտպանած է հայ ժողովուրդը տարբեր բնոյթի բարոյական ու ֆիզիքական ապստամբութիւններու սպառնալիքներէն: Ի զուր չէ, որ հայ ժողովուրդը իր գիրերը պաշտամունքի առարկայ դարձնելով, անոնց պատուին յուշարձաններ կանգնեցուցած ու իր մշտական խնամքին ու յարգանքին արժանացուցած է:

Ազգային նկարագրի կարեւորագոյն բաղադրիչը հանդիսացող հայոց լեզուն, սփիւրքի պահպանութեան ամենաէական կռուանն է: Մօր կաթին հետ մատուցուող եւ մօր կաթին չափ կենսական այս գործոնը, անհատում աղբիւր է հայ ժողովուրդի պահպանութեանն ու անոր բարգաւաճմանը: Առանց լեզուական ընդհանրութեան հայերը Բաբելոնեան խառնիճաղանձի

Հայոց Ուկեղարը (Ե. դար)

օրինակով կը տարտղնուին, ո՛չ միայն աշխարհագրական առումնով, ինչպէս որ են արդէն, պատմական յայտնի իրադարձութիւններու հետեւանքով, այլ կը տարտղնուին յատկապէս որպէս ազգ, որ բազում

փորձութիւններու ենթարկուած ըլլալով հանդերձ, պահպանած էր եւ կը պահպանէ իր ներքին միասնութիւնը: Ուստի, ինչպէս մեծն բանաստեղծ Մուշեղ Իշխանը կ'ըսէ «Հայ լեզուն տունն է» ուր իրաքանչիր հայ ինքզինք ապահով ու պաշտպանուած կը զգայ:

Մայրենիին տէր կանգնիլ չի նշանակեր, որ այն խնամքով մեր տան կամ աշխատանքային վայրերու գրադարաններու մէջ պահել եւ օտարներուն առջեւ հպարտանալ Մեսրոպեան տառերու հանձարեղ գեղագիտական ու ոճային ինքնատիպ լուծումներով: Մայրենիին տէր կանգնիլ կը նշանակէ իրացնել այն իր բոլոր նրբերանգներով ու ելեւէջներով, տէր կանգնիլ կը նշանակէ՝ անարատ ու անբիծ ձեւով զայն սերունդներու ժառանգութիւն ընել, որպէսզի անոնք եւս զգան իրենց լեզուի քաղցրութիւնն ու ջերմութիւնը:

Իսկ որպէս 404-406 թուականներուն Աստուածային անմիջական միջամտութեամբ եւ Աստուածաընտիր Մեծ հայո՛ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի ձեռամբ մշակուած հայոց Ոսկեղենիկ տառերը չի վերածուէին թանգարանային նմուշներու, անհրաժեշտ էր այդ տառերը ներմուծել հայ մարդու առօրեայ կենցաղին մէջ: Մեծն Մաշտոցի եւ Ս. Սահակ Պարթեւի կողքին ի յայտ եկած Թարգմանչաց փաղանգի անմահ նուրեալները, Աստուածաշունչը սքանչելիօրէն թարգմանելէ ետք, Քրիստոնէական հաւատքի լոյսով ու հայոց տառերու զօրութեամբ զինուած, սկսան քիրստոնէութեան հաւատքի յոյսը տարածել համայն հայութեան մէջ:

Հիմնադրուած բազմաթիւ տաճարներն ու կրթարանները դարձան հաւատքի ու դպրութեան օճախներ այդ թուին Լեռնալիքանանի գողտրիկ՝ Զմմառու շրջանին մէջ

Թռչնագիր Այբուրեն

1749-ին կառուցուած՝ հայկական վանք-դպրանոցը:

Այսպիսով Ան դարձաւ հայերէն տառերով եւ հայերէն լեզուով ուսում ու կրթութիւն զամբող կրթօճախ:

Պատմական հպանցիկ ակնարկն իսկ, բաւական է հասկնալու ու գնահատելու այն մեծ աւանդն ու նշանակութիւնը, որ ունեցած է Զմմառու վանք-դպրանոցը հայ մտքի ու հաւատքի ծաղկման մէջ:

Այսօր նոյնիսկ երեք դարերու հեռաւրութիւնը չէ կրցած սքօղել այն փայլը, որ ունեցած է ու պիտի շարունակէ ունենալ Զմմառը, որպէս հայ մտքի բոցակիզման օրդան: Իսկ մենք, որպէս այդ կրակէն բոցավառուած ու դէպի ծշմարտութիւն ձգտող հաւաքականութիւն, այդ լոյսի ներքոյ պիտի շարունակենք ընթանալ դէպի յաւերժութիւն:

ՄԵԼՔՈՆ ԱՐք. ԹԱԶՊԱԶԵԱՆ (1654-1716)

Միւն մը Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ

Հ. Ղազար Վրդ. Պետրոսեան

Փոխ ժողովրդապետ Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ - Պուլք Համուս

Մելքոն Արք. Թազպազեան, բարոյական բարձր արժեքներով եւ կորովով օժտուած հոգեւորական մը հանդիսացաւ: Անոր սրտի բաղձանքն ու փափաքն էր հայ ժողովուրդի զաւակներուն լուսաւորութիւնը: Ան կը պատկանի այն հայ Եկեղեցականներուն հոյլին, որոնք կաթողիկէ էին, հայ կաթողիկէ անկախ Եկեղեցիի մը գոյութենէն առաջ: 1680-ին, Հռոմի Սրբազան Քահանայապետը «Իննովկենտիոս ԺԱ. Քահանայապետը իր հայրական օրինութիւնը տալով Մելքոն վարդապետին, կը յորդորէր զինք ըսելով. «Գնա՛, որդեակ, Աստուած հետդ ըլլայ, դուն պիտի ըլլաս Հայաստանի եւ Միջագետքի Երկրորդ Լուսաւորիչ առաքեալը»: Ան տուաւ Մելքոն վարդապետին կոնդակ մը որով զինքը կը կարգէր ժողովրդապետ, լիակատար իրաւասութեամբ հովուելու, կառավարելու ոչ միայն Միջագետաց Մարտին քաղաքը, այլ բոլոր Հայաստան (Աւետիք Բ. Տարի 1933, էջ 153-155):

Կենսագրական գիծեր

Թազպազեան գերդաստանի նախահայրը՝ Մելքոն խան, ազնուական եւ իմաստուն անձնաւորութիւն մը ըլլալով, Պարսկական արքունիքին մէջ մեծ դերակատարութիւն ունեցած է պատմութեան ընթացքին: Ան երեք զաւակ ունէր. Յովհաննէս, Անդրէաս եւ Պողոս: Յովհաննէս՝ պալա-

Մ. Թազպազեանի իւղանկար՝
Հմմառու թանգարան

տին ծարտարապետն էր, Անդրէաս՝ վաճռական, իսկ Պողոս՝ լումայափոխ: 1576-ին Շահը մահանալով՝ իր յաջորդները դժբախտաբար քրիստոնեաններուն դէմ հալածանքները կը սկսին Պարսկաստանի մէջ, որոնց թիրախ կը դառնայ նաեւ Թազպազեան գերդաստանը, որ կ'որոշէ գաղտնի հեռանալ Պարսկաստանէն դէպի Օսմաննեան կայսրութեան տարածքին մէջ գտնուող Պաղտատ քաղաքը, ուր կը հաստատուի:

Այս երեք Եղբայրներէն ամենափոքրը՝ Պողոս Թագպագեան, Պաղտատէն գաղթելու ժամանակ՝ կարծ ժամանակի մը համար Մարտին կու գայ, ուր տեղւոյն հայ համայնքին եւ կղերականներուն սէրը վայելէ ետք՝ հոն կը հաստատուի:

Պողոս Թագպագեան երկու մանչ եւ մէկ աղջիկ ունէր. 1619-ին զաւակ մը կ'ունենայ որ Մուրատ կ'անուանէ: Պողոսին մահէն ետք, Թագպագեան ընտանիքին հարստութիւնը Մուրատին կը մնայ:

Մարտինի Կաթողիկէ Միսիոնարներն ու Մելքոն Թագպագեան

1654-ի Մարտ ամսուն, Մահտեսի Մուրատ Թագպագեան արու զաւակ մը կ'ունենայ Մելքոն անունով: Մարտինի մէջ հայկական վարժարանի չգոյութեան պատճառաւ, Մելքոնին դաստիարակութիւնը հայրը կը ստանձնէ, իր զաւկին հայերէն լեզուն ու հայոց պատմութիւն ուսուցանելով:

Ան տեսնելով իր սիրելի որդույն ուսումնատենչ ոգին ու լեզուներ սորվելու փափաքը, զինք կ'ուղարկէ Կարմեղեան հայրերուն մօտ:

1630-ին, Կարմեղեան միաբանութեան կրօնաւորներէն Հ. Մարգօն ու Հ. Պողոսը, Մարտին եկած էին, բայց որովհետեւ Օսմանեան կայսրութեան տարածքին մէջ, այդ օրերուն միսիոնարներու շարժումը արգիլուած էր, անոնք այս արգելքը վերցնելու համար, բժշկութեամբ կը զբաղէին. այս ձեւով իրենց կաթողիկէ հաւատքը եւս կը քարոզէին ու կը տարածէին ժողովուր-

Սկիհ եւ Մաղմայ՝ ժթ. դար
Զմմառու թանգարան

դին մէջ:

Մելքոն իտալերէն եւ Աստուածաբանութիւն կը սորվի Կարմեղեան հայրերուն մօտ, որոնք Մելքոնին մէջ իւրայատուկ շնորհք տեսնելով, կ'որոշեն զինք Հռոմ դրկել, ուսումն շարունակելու եւ եկեղեցական դառնալու համար:

Հռոմ երթալու աւետիսը, Մելքոն մեծ ուրախութեամբ կ'ընդունի, սակայն այս լուրը իր հօրը հաղորդելու համարձակութիւնը ոչ ինքը ունէր եւ ո՛չ ալ Կարմեղեան հայրերը: Առիթով մը՝ հօրը իր յաջողութիւններուն մասին պատմած ատեն, Մելքոն Հռոմ երթալու իդն ալ կը յայտնէ, սակայն հայրը կը մերժէ որ զաւակը իրմէ հեռանայ:

Մելքոն շատ տխուր էր, որովհետեւ իր սրտին փափաքը չէր կատարուած ու իր երկու սիրելի կարմեղեան հայրերը քաղաքէն հեռացած էին: Մելքոն կը հիւանդանայ եւ անկողին կ'իյնայ: Հայրը իր ամբողջ հարստութիւնը զաւկին բժշկութեան համար ծախսելու պատրաստակամութիւնը կը յայտնէ, նոյնիսկ օտար բժիշկներ կը բերէ, սակայն ապարդիւն: Զաւկին մահամերձ վիճակը տեսնելով, հայրը կը ստիպուի Կարմեղեան կրօնաւորները կանչել, որոնք իրենց կարելին կ'ընեն, որպէսզի Մելքոն առողջանայ:

Մելքոնի բժշկուելէն ետք, Մահտեսի Մուրատ, կրօնաւորներու ցուցաբերած գուրգուրանքէն կ'ազդուի եւ կը խնդրէ կաթողիկէ ըլլալ, ապա իր բոլոր հարազատներն ու բարեկամներն եւս կաթողիկէ հաւատքը դաւանելու կը հրաւիրէ:

1670 թուականին՝ Մահտեսի Մուրատ

Թագպագեան, իր զաւակը Կարմեղեան հայրերուն կը յանձնէ, որպէսզի զինք Հռոմ տանին, ու իր հրամեշտի խօսքը իր որդւոյն ուղղելով կ'ըսէ. «Սիրելի՛ զաւակս, Աստուծոյ խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ, զիս լուսաւորելուն եւ քեզ առողջացնելուն համար. Ես ալ իմ խոստումիս հաւատարիմ մնալով, քեզ Հռոմ կ'ուղարկեմ, հաւատալով թէ օրին մէկը մեր քաղաքին հաւատացեալներուն հոգեւոր սնունդը պիտի մատուցես, զանոնք լուսաւորելով Աստուծոյ Ս. Խօսքով»:

Երկար ճամբորդութենէ մը ետք՝ Մելքոն Հռոմ կը հասնի եւ «Ուրբանեան» համալսարանի՝ Աստուածաբանական մասնածիւին կ'արձանագրուի: (Ուրբանեան համալսարանը՝ 1627-ին Ուրբանոս Ը. Պապին կողմէ հիմնուած էր, եւ մինչեւ օրս ալ կը շարունակէ իր Աստուածաբանական դասաւանդութիւնները):

Մելքոն իմաստասիրութեան ու Աստուածաբանութեան ուսումը կատարեալ կերպով աւարտելով, կ'արժանանայ «Վարդապետ (Docteur) Աստուածաբանութեան» տիտղոսին եւ 1680-ին քահանայ կը ձեռնադրուի:

Մելքոն Վրդ. Թագպագեանի Մարտին Վերադարձը

Մելքոն Վրդ. Թագպագեան 1680-ին Մարտին կը վերադառնայ: Հօրը Մահտեսի Սուլրատ Թագպագեանի համբաւին ու դիրքին շնորհիւ, քաղաքին բոլոր բնակչութիւնը զինք դիմաւորելու կ'ելլէ:

Թագպագեանին ջանքերուն շնորհիւ, հայ կաթողիկէ համայնքը կամաց- կամաց կ'ածի:

Պերճախօս դասախոսութիւններուն եւ քարոզներուն շնորհիւ, կը յաջողի նաեւ նորանոր կանոններ սահմանել հաւատաց-

եալներուն համար:

1685-ին, Տէր Սարգիս Չարհալածեանը իր տեղը նշանակելով, ինք՝ շրջանի հայկական գիւղերուն հովուական այցելութիւն կը կատարէ:

Ան նաեւ Տիգրանակերտ կ'այցելէ: Տիգրանակերտի Էջմիածնական Առաջնորդ՝ Տ. Մարտիրոս Եպս. Դոխմանեան, Մելքոն վրդ. Թագպագեանին հետ ծանօթանալէն ետք, իրեն ամէնամօտիկ հետեւորդներէն մին դառնալով՝ Մարտին կը տեղափոխուի: Իսկ Մելքոն Տիգրանակերտէն ետք, Պիթիս կ'անցնի եւ ապա Վան, Մուշ եւ Երզնկա:

ճամբորդութեան ամենակարեւոր հանգրուանը կը հանդիսանայ Ս. Էջմիածնի այցելութիւնը: Իր նպատակն էր Հայ Եկեղեցւոյ եւ Հռոմի միջեւ ջերմ յարաբերութիւններ ստեղծել: Էջմիածնի մէջ կը տեսակցի Այնթէացի Եղիազար Կաթողիկոսին հետ:

Թագպագեանին Տառապանքները Մարտինի մէջ

1686-ին, Մարտինի մէջ իր դէմ ցոյցեր կը կատարուին: Սակայն բնակչութեան մեծ մասը հաւատարիմ կը մնայ իրեն, իսկ, հակառակորդները տեսնելով թէ այս ցոյցերը ապարդիւն դարձան, «Զավուրան», վանքի Ասորի Յակոբիկ պատրիարքութեան կը դիմեն, ամբաստանելով թէ. «Այսօր հայերը կաթողիկէ եղան, իսկ վաղը Ասորիներուն կարգն ալ պիտի գայ»:

Այն շրջանին, Էջմիածնէն՝ Ներսէս Եպս. Տիրանեան Մարտին կ'ուղարկուի, ուր Տիգրանեան շատ մեծ խանդավառութեամբ կ'ընդունուի, սակայն Եկեղեցւոյ մէջ երբ կ'ըսէ թէ Մելքոն վրդ. Թագպագեան պէտք է վտարուի, ժողովուրդի մեծ մասը կ'ընդիմանայ իր այս որոշումին:

Թագպագեանին ընդդիմադիրները, թակարդ մը լարելով զինք սպաննել կը ծրագրեն, քիւրտ ցեղախութերու միջոցաւ, բայց Մելքոն վարդապետի հայրը պաշտպան կը կանգնի իր զաւկին ու Մելքոն վարդապետ կը շարունակէ իր քարոզչութիւնը:

Թագպագեանին Կիլիկիա ձամբորդութիւնը

Մելքոն Վրդ. Թագպագեան Մարտինէն դառնալէն ետք, իր ամենամտերիմ բարեկամներէն, Երեւանցի Տէր Սարգիս Զարհալածեանը կը կորսնցնէ, եւ կ'որոշէ նորանոր կղերականներ պատրաստելու աշխատանքին լծուիլ:

Հռոմէն կը թելադրեն իրեն, որ նաեւ Կիլիկիան այցելէ եւ Մելքոն վրդ. Թագպագեան 1687-ին ձամբայ կ'ելլէ դէպի Կիլիկիա:

Այս ձամբորդութեան առաջին կայանը՝ Քիլիս կ'ըլլայ, որմէ ետք Այնթապ կ'անցնի, ուր Արծիւեան ընտանիքին հետ հանդիպում մը կ'ունենայ: <Հօն՝ Աբրահամ Արծիւեան, S. Մելքոն Վրդ. Թագպագեանին կը հետեւի եւ անոր իմնած վարժարանը կը յաճախէ: Այնթապէն Սիս կ'անցնի, ուր Սոյ Պետրոս Պիծակ Կաթողիկոսէն հայրական օրինութիւններ կը ստանայ:

Սիսէն ետք, Հալէպ (Բերիա) կ'անցնի, ապա Մարտին, Ուրֆա, ուր տեղւոյն հայերը զինք մատնելով քաղաքի կուսակալին, տասը օր բանտարկել կու տան: Թագպագեանին հաւատացեալները, կը հարկադրուին նիւթական գումար մը վճարել եւ զինք բանտէն ազատել: Բանտէն ազատ արձակուելէն ետք, ան 1688-ին, Մարտին կը հասնի:

Ս. Վառվառա վանքին մէջ, իմաստասիրական եւ Աստուածաբանական դասընթացքները կը շարունակէր: 1691-ին S.

Մելքոն Վրդ. Թագպագեան վարժարանին առաջին հունձքը կը քաղէր եւ ութը երիտասարդներ բաւականաչափ զարգացած ու հասունցած նկատելով, զիրենք Կեսարիոյ, Քիլիսի եւ Սոյ կաթողիկէ Եպիսկոպոսներուն կը դրկէ, որ քահանայ ձեռնադրեն: Անոնցմէ՝ Այնթապի Աբրահամ Արծիւեանը, Սոյ Կաթողիկոս Գրիգոր Բ. Ատանացիի (Պիծակ) կողմէ ձեռնադրուելէ ետք, Բերիա (Հալէպ) կը մեկնի:

Զաֆարան վանքի Ասորի պատրիարքը ծուղակ մը լարելով, S. Մելքոն Վրդ. Թագպագեանը իր մօտ կը կանչէ եւ զինք բանտարկել կու տայ, վանքի սենեակներէն մէկուն մէջ: Լուրը կը տարածուի աշակերտներուն եւ համայնքի զաւակներուն, որոնք երբ կը բողոքեն կատարուած անիրաւութեան համար, իշխանութիւնը կը միջամտէ եւ S. Մելքոն Վրդ. Թագպագեանը ժամանակէն առաջ ազատ կ'արձակէ:

Մելքոն Վրդ. Թագպագեանին Եպիսկոպոսութիւնը

1708-ին, Պետրոս Պիծակ (1701-1728) Սոյ Կաթողիկոսը, ընդառաջելով Սրբազն Քահանայապետի խնդրանքին, Մելքոն Վարդապետը Եպիսկոպոս կ'օծէ, նշանակելով զինք Մարտին քաղաքի Առաջնորդ:

Մարտին քաղաքի մուտքին՝ ան մեծ խանդավառութեամբ կը դիմաւորուի եւ իր կատարած ձամբորդութեան տեղեկագիրն ալ Վատիկան կ'ուղարկէ: Այս տեղեկագիրները Մարտինի Առաջնորդարանի արխիւներուն մէջ կը գտնուէին:

S. Մելքոն Արք. Թագպագեանին Առաջնորդութիւնը եօթը տարի կը տեւէ, որուն ընթացքին ան կը շարունակէ վարժարանով զբաղիլ եւ հունձքեր քաղել: Այս բեղուն առաքելութենէն ետք, իրեն կը յաջոր-

Քրիստոսի փշեպսակէն մասնիկ մը - Զմմառու թանգարան

դէ Տիգրանակերտցի Մարտիրոս Թոխմանեան: Աճ Առաջնորդին աջ բազուկը դառնալով, իր բեղուն գրիչով Առաջնորդարանին արխիւը կը հարստացնէ, սակայն Թոխմանեանի գրածներուն մեծ մասը Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի ժամանակ կ'անհետանայ:

Մելքոն Արք. Թագպագեանի աքսորը

Մելքոն Արք. Թագպագեան, հայ կաթողիկէ Պատրիարքական անկախ Աթոռ մը հիմնելու գաղափարը կը յղանայ: Այս առնչութեամբ նամակ մը կը գրէ Հռոմ, ուրկէ դրական պատասխան մը ստանալով, Արծիւեան եւ Սահակեան Եպիսկոպոսները տեղեակ կը պահէ եւ կ'աղօթէ որ այս ծրագիրը իրագործեն: Սակայն այս լուրը տարածուելով Կիլիկիոյ մէջ, հակառակորդները զրպարտական նամակներ կը դրկեն եզմիածնի Եղիազար Կաթողիկոսին, Պոլ-

սոյ ազգապետին, Սսոյ Կաթողիկոսութեան եւ Օսմանեան կուսակալներուն: Մարտինի կուսակալը Պոլիսէն եկող իրամանները կատարելով, Մելքոն Արք. Թագպագեանը շղթայակապ թիարան կը դրկէ: Թագպագեան իր փոխարէն S. Մարտիրոս Եպս. Թոխմանեանը նշանակելէ Ետք, 1714-ին շղթայակապ Պոլիս կը տարուի եւ նախարարներու ատեանը կը կանչուի դատուելու համար, բայց իր կատարած ինքնապաշտպանութեան փաստերը տեսնելով, ան ազատ կ'արձակուի:

Ազատ արձակուելէն Ետք՝ Պոլիս կը մնայ եւ հայ կաթողիկէ անկախ Եկեղեցի մը հիմնելու աշխատանքին կը նուիրուի:

Պոլսոյ Հայ կաթողիկէները, Մարտինի սրբակեաց արքեպիսկոպոսին ծանօթանալով, կը գնահատեն անոր բազմակողմանի կարողութիւնները եւ աստուածահածոյ առաքինութիւնները եւ կ'ուզեն զինք կաթողիկէ հասարակութեան պատրիարք

ընտրել, որպէսզի բռնատիրութենէ Եւ հալածանքներէ վերջնականապէս ազատին: Սակայն այս լուրն ալ տարածուելով՝ Մարտինի արքեպիսկոսը Օսմանեան Տէրութեան քով դարձեալ կ'ամբաստանուի ու Թուրք կառավարութիւնը 1715-ին դարձեալ թիարան նետել կուտայ զայն ու իրեն հետ նաեւ իր նախկին աշակերտներէն Հալէպի Առաջնորդ՝ Աբրահամ Արք. Արծիւեան ալ կը բանտարկեն:

Անոնք նոյն սենեակը կիսելով, գիշեր ցերեկ ծնրադիր աղօթքի մէջ խորասուցուած Եւ մտածական կատարող այս երկու անձերը բանտապետին ուշադրութիւնը կը գրաւեն Եւ գիշեր մը, անոնց խուցին մէջ լոյս տեսնելով՝ հոն կը վագէ ու կը տեսնէ որ այդ երկու ծերունիները ծնրադիր կ'աղօթեն Եւ կը խնդրէ որ իր ամուլ կնոջ համար աղօթեն, որ Աստուած իրեն զաւակ մը տայ: Անոնք թուրք բանտապետին փափաքին գոհացում տալով՝, ան քանի ամիս վերջ անոնց քով կու զայ՝ Եւ իր կնոջ յղութիւնը կը հաղորդէ, շնորհակալութիւն կը յայտնէ ու անոնց աղօթքներուն միջոցաւ ընդունած բարիքին փոխարէն անոնց բարիք մը ընելու համար՝ կ'ուզէ անոնցմէ մին բանտէն ազատել, սակայն անոնցմէ մին՝ միւսը կ'առաջարկէ, որովհետեւ չէին ուզեր իրարմէ բաժնուիլ:

Բանտապետին համարումը շահած այս բանտարկեալներուն համար՝ արգելք չմնաց յարաբերութեան մէջ մտնելու Պոլսոյ հայ կաթողիկէներուն հետ որոնք մեծ դիլութեամբ ու անարգել կրնային բանտ մտնել, եպիսկոպոսներուն հետ տեսակցիլ, անոնց յորդորները մտիկ ընել, անոնց խրատներն ու ազդարարութիւնները յօժարութեամբ ընդունիլ: Անոնք հայրապետներուն յարգանք, սէր ու գուրզուրանք ցոյց կու տային Եւ իրենց բերած բարեպաշտ Եւ ուսեալ երիտասարդները բանտին մէջ քա-

հանայ ձեռնադրել կու տային:

Թագպագեան Արքեպիսկոպոսը բանտին մէջ հալածանքներէ, չարչարանքներէ ու տառապանքներէ տկարացած՝ ծանրապէս կը հիւանդանայ Եւ կը զգայ իր մօտալուտ մահը: Իր վերջին խորհուրդներն ու մաղթանքները փոխանցելէ Ետք Աբրահամ Արծիւեան Արքեպիսկոպոսին, մահկանացուն կը կնքէ 1716-ին:

Եզրափակում

Մելքոն Արք. Թագպագեան իր ամբողջ կեանքը նուիրեց քրիստոնեայ հաւատքի տարածման սրբազնա առաքելութեան:

Ան խոնարի ու հեզ անձնաւորութիւն մըն էր, Աստուծոյ ծշմարիտ ու հաւատարին ծառան: Ան իր ուսումով ու կրօնական բարեպաշտութեամբ, մինչեւ իր կեանքի վախճանը ծառայեց ազգին ու Եկեղեցւոյ: Եռանդուն կերպով աշխատեցաւ, ուսումնավայրեր հաստատեց, ժողովուրդին հոգեւոր կեանքը վերանորոգեց, աղքատներուն օգնութեան փութաց, հիւանդներուն այցելեց Եւ տկարներուն պաշտպան հանդիսացաւ: Ամուր ու հաստատ կամքի տէր հոգեւորական մը ըլլալով՝ ամէն տեսակի դժուարութեանց ու նեղութեանց յաղթահարեց:

Մելքոն Արք. Թագպագեանէն մեզի ժառանգ մնացին նաեւ Հռոմի հետ իր թղթակցութիւններն ու տեղեկագրութիւնները, որոնց մէջ ան կը խնդրէր կաթողիկէ հայոց Նուիրապետական Աթոռ մը հաստատել:

Այս բաղանքը իրականացաւ Երբ 1742-ին, Աբրահամ Արծիւեան Արքեպիսկոպոսը, Բենեդիկտոս ԺԴ. Պապին կողմէ առաջին հայ կաթողիկէ կաթողիկոսը նշանակուեցաւ, որ իր հերթին իիմը դրաւ Զմնառու Պատրիարքական Արծիւեան Միաբանութեան:

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ԶԱՒԱԽՔ

Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեան
Ներքին Մատակարար
Զմմառու Մայրավանքի

Ս. Պօղոս Առաքեալ, Հռոմայեցիներուն գրած Թուղթին մէջ կ'ըսէ. «Ձեր հաւատքը հոչակուած է ամբողջ աշխարհի վրայ» (Հռոմ Ա.8):

Զմմառու վաճքի հիմնադրութենէն ետք, Աբրահամ Ա. Արծիւեան Հայրապետին մտահոգութիւնը կ'ըլլայ պատրաստել հոգեւորականներու սերունդ մը, որ պիտի ծառայէր Հայ Կաթողիկէ համայնքի Թեմերուն եւ Առաքելութեանց մէջ:

Յաւերժական յիշատակաց արժանի է Արծիւեան Կաթողիկոսի հոչակաւոր խօսքը.- «Վասն պայծառութեան եւ աձման սրբոյ Հաւատոյ Հռոմէականի եւ ի պարծանս Ազգիս մերոյ Հայկազումի»:

Երկու հարիւր եօթանասուն տարի, Զմմառու պատմական վաճքը ձգտած է իրականացնելու այս երկու վեճն նպատակները եւ լիովին արդարացուցած է նախնեաց ակնկալութիւնները: Զմմառու Միաբանները կը գտնուին ամէնուրեք, եռանդով առաքելական գործի լծուած: Մեծ Եղեռնի ջարդերուն, 1915-1918 տարիներուն, անոնք մնացին իրենց ժողովուրդին կողքին: Առաջնորդներ, եպիսկոպոսներ եւ քահանայ հայրեր, նահատակուեցան Քրիստոնէական հաւատքի եւ Հայրենիքի սիրոյն համար: Անոնց անմահ յիշատակը յաւերժ կ'ապրի Միաբանութեան տարեգրութեանց մէջ:

Ախալքալաք - Զաւախք

Առաքելական, Կրթական, Մշակութային եւ Ազգային մարզերուն մէջ, ինչպէս նաև Հայ կաթողիկէ համայնքի իրականութեան մէջ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան նուաճումները՝ ցմիշտ դրուատելի են:

Վկայութիւններ Զաւախքեան Առաքելութենէս

Այսօր, Լիբանանի մէջ շատեր, իսլամ թէ քրիստոնեայ, կը պահանջեն, որ քաղաքական պսակ որդեգրուի, կրօնական պսակին առընթեր: Բազմաթիւ ձայներ կը բարձրանան, պահանջելով որ քաղաքական ամուսնութիւնը փոխարինէ եկեղեցականին: Անձամբ՝ քաղաքական ամուսնութիւնը չի վախեցներ եւ չի հետաքրքրեր զիս: Ինծի համար, երկրորդական է եթէ որ-

դեգրուի եւ լայնօրէն տարածուի: Սակայն, վախ մը ունիմ այն շփոթութենէն, որ կրնայ ստեղծուիլ որոշ քրիստոնեաներու մօտ, որոնք լաւ չեն ըմբռնած քրիստոնէական պսակի էութիւնը:

Ի դէա՝ չեմ ուզեր վիճիլ քաղական ամուսնութեան անհրաժեշտութեան շուրջ: Այլ վկայութիւն մը կ'ուզեմ տալ գոյգի մը մասին, որ տասը տարիներ գրկուեցան եկեղեցական պսակէն եւ անոր շնորհքներէն: Մարդուն անունը Նազար էր, իսկ կնօքը՝ Հռիփսիկ: Նազար ու Հռիփսիկ վրաստանէն՝ Զաւախքցի (Հեշտիացի) կաթողիկէ հայորդիներ (կամ ֆրանկ) էին: Նազար յաղթանդամ ու սիրուն երիտասարդ մըն էր, իսկ Հռիփսիկ՝ ամչկոտ ու խորոտ օրիորդ մը: Անոնք համայնավարութեան բոլոր ժամանակաշրջանը ապրեցան: Նազարը՝ Սովետական բանակի մէջ կը ծառայէր, իսկ Հռիփսիկը՝ առտնին գործերով եւ հողամշակութեամբ կը զբաղէր:

Նազարի եւ Հռիփսիկի Ամուսնութիւնը

Նազար ու Հռիփսիկ անկեղծ սիրով զիրար կը սիրէին: Եւ որովհետեւ եկեղեցիները փակուած էին, իսկ քահանաները՝ աքսորուած կամ սպաննուած, քաղաքական ամուսնութիւն կնքեցին: Զաւակներ ունեցան եւ Աստուծոյ վախով զանոնք մեծցուցին: Տարիներն անցան, անոնք մեծցան ու ծերացան, եւ սակայն եկեղեցւոյ մէջ պսակուելու փափաքը վառ մնաց իրենց սրտին մէջ: Համաշխարային երկրորդ պատերազմը պայթեցաւ: Այսպէս Նազար հարկադրուեցաւ ձակատ մեկնիլ, ուր մէկ ոտքը կորսնցուց: Մի քանի տարիներ ետք, պատերազմը վերջացաւ եւ Նազար հայրենիք վերադարձաւ: Գիւղին մէջ նահատակ-

Հեշտիա գիւղ - Զաւախք

ներուն յիշատակին համար, կոթող մը բարձրացուցին: Յետ պատերազմեան շրջանին, Նազար կը պայքարէր ընտանիքին օրուան հացը հայթայթելու համար:

Սովետական Միութեան Փլուզումը

Սովետական Միութիւնը քայքայուեցաւ: Կրօնքի ազատութիւն շնորհուեցաւ: Եկեղեցիներ իրենց դռները բացին ու հաւատացեալները սկսան եկեղեցի յաձախնել: Նոր աւետարանացում սկսաւ: Խորհուրդներու մատակարարումը ամէնուրեք տարածուեցաւ: Շատեր, խմբովին կամ անհատապէս մկրտուեցան: Առաջին Հաղորդութիւններն իրենց հին փայլքը վերագտան: Թաղման կարգը քահանաներու ներկայութեամբ սկսաւ կատարուիլ: Ս. Պոսկի խորհուրդը վերստին հաստատուեցաւ: Քաղաքական ամուսնութիւն (զաքս) ընողները վերստին եկեղեցական պսակ կնքեցին: Նազար եւ Հռիփսիկ, որոնք «զաքս» կնքած էին, իրենք եւս պսակուեցան: Եւ ինչպէս:

Զաւախքեան Առաքելութիւն

Մեր Տէրը գթած ու ողորմած է: Մարդա-

սէր է: Ան կը խնամէ արարածները, յատկապէս մարդը: Կը հոգայ անոնց երկրային եւ երկնային կարիքները: Աստուած կը լսէ մեր աղօթքները եւ կ'իրականացնէ մեր փափաքները: Եւ ինչպէս որ վարուեցաւ ծերունի Սիմէռնին հետ, նոյնպէս ալ Նազարին ըրաւ: Ես անձամբ՝ այդ քահանաներէն մին էի, որոնք Զաւախիք դաշտերը հերկեցին ու մշակեցին Աստուածային շնորհներով: Եւ այդ դաշտերը՝ Հեշտիացի, ինչպէս նաեւ ուրիշ գիւղերու հազարաւոր բնակչներն էին: Նոր Աւետարանացումի ու հովուական առաքելութեան նուիրուեցայ եւ ընտանիքներուն այցելեցի:

Նազարի եւ Հռիփսիկի Պսակը

Հեշտիացիներուն տուները՝ մի առ մի մտայ: Այդ տուներէն մին Նազարինն ու Հռիփսիկինն էր: Անոռնալի էր այդ պահը. հազիւ դուռը բացուեցաւ, անջնջելի տեսարան մը պարզուեցաւ աչքիս առջեւ: Իմ դէմս մարդ մը տեսայ, որ անկողնին վրայ երկարած էր: Ան չէր քնանար իր ննջասենեակին մէջ, այլ՝ նստասենեակը: Նազարն էր որ հաշմանդամ վիճակի մէջ կը գտնուէր: Ողջունեցի. Նազարն ու Հռիփսիկ ջերմութեամբ ընդունեցին զիս: Անոնց որպիսութիւնը հարցուցի: «Լաւ», պատախանեցին, եւ սակայն ըսին. «մէկ բան կը պակսի»: Նազար խօսք առնելով շարունակեց. «Վարդապետ, երանի՞ թէ կարենայինք...» եւ լռեց: Իր խօսքը չշարունակեց, որովհետեւ կարծեց թէ իր փափաքը անիրականալի էր: «Երանի ի՞նչ», հարցուցի: Ան պատախանեց. «Երանի՞ թէ կարենայինք պսակուիլ բայց, ո՞ւր մենք, ո՞ւր եկեղեցին:» Կնոջ հարցուցի. «Իսկապէս կ'ուզե՞ք պսակուիլ:» Ան պատախանեց. «Մեր միակ փափաքն է այդ: Բայց ինչպէս: Մենք եկեղեցի չենք կրնար երթալ:» Պատաս-

խանեցի. «Եկեղեցին ձեր մօտ կու գայ:» Երկուքը զարմացած նայեցան ինծի: Նազար հարցուց. «Այսինքն մենք կրնա՞նք այստեղ պսակուիլ». «Անշուշտ եւ ամսիցապէս» ըսի: Վկաներուն կարիք ունեի: Ժամկոչին հարցուցի. «Կը վկայե՞ս անոնց ամուսնութեան»: Այո՛, պատասխանեց:

Պսակի Արարողութիւնը

Ի՞նչ պատրաստութիւն պիտի ընէի անոնց: Անոնք Աստուծային սիրով ու երկիրածութեամբ ապրած էին եւ նոյն ձեւով իրենց զաւակները մեծցուցած: Ի՞նչ խօսք ըսէի այդ անձերուն, որ Սիմէռն ծերունիին նման Տիրոջ կ'աղաչէին, որ իրենց աչքերը չփակեն, Աստուածային օրինութիւնը չստացած: Աստուածային սիրոյ խօսքերէն զատ ի՞նչ ըսէի անոնց: Ո՞ր քարոզն ըսէի, բացի Աստուծոյ սէրէն ու ողորմութենէն ու ներումէն: Մաշտոցը բացի եւ արարողութիւնը սկսայ: Էական հարցումներուն հասայ. «Նազար ջան, կ'ուզե՞ս Հռիփսիկը առնել կին քեզի:» Արցունքը աչքերուն ըսաւ. «Այո՛, կ'ուզեմ:» Հռիփսիկին հարցուցի. «Իսկ դուն Հռիփսիկ, կ'ուզե՞ս Նազարը առնել ամուսին քեզի:» Արցունքը աչքերուն պատասխանեց. «Այո՛, վարդապետ, կ'ուզեմ:» Ժամն էր պսակադրութեան, բայց պսակներ չկային: Եւ որովհետեւ ժամանակն անյարմար էր երթալ Եկեղեցի պսակները բերելու, սպիտակ ժապաւէնը պսակածն կապեցի եւ իրենց գլուխներուն վրայ դրի: Նազարին ու Հռիփսիկի լացեղը՝ ո՞չ տիսրութեան եւ ո՞չ ալ յուսահատութեան լացեր էին, այլ ուրախութեան եւ գրիունակութեան: Սիմէռն ծերունիին արցունքներն էին:

Քրիստոնէական Պսակի Էութիւնը

Աստուած Մարդը ստեղծեց իր պատկե-

րին համաձայն: Արու եւ էգ ստեղծեց զանոնք: Աստուած մարդը եւ կինը իր գործակիցներն ըրաւ: Կարողութիւն տուաւ անոնց աճելու եւ բազմանալու իր պատկերին համաձայն: Աստուած մարդուն պատուիրեց, որ բազմանան, աճին եւ աշխարհը լեցնեն: Այսպէս մարդը ձանչցաւ կինը, որ յղացաւ եւ ծնաւ բազմաթիւ զաւակներ. անոնք հայր ու մայր եղան անհամար ազգերու:

Ամուսնութեան Հիմնադրութիւնը

Այսպէս, ամուսնութեան խորհուրդը հիմնուեցաւ եւ Աստուած հաճեցաւ եւ օրինեց զայն: Քրիստոս զայն բարձրացուց խորհուրդի կարգին: Սուրբ Հոգին զայն հաստատեց: Այսպէս՝ այր եւ կին սկսան կապուիլ այն սիրով, որ կը կապէ զանոնք Ս. Երրորդութեան Երեք Առձերուն, նման Եկեղեցւոյ, որ կը կապուի Քրիստոսի հետ: Այդ կապը սէրն է, որ Աստուած կը հաստատէ իւրաքանչիրին սրտին մէջ:

Աստուածային Սերը

Ամուսնութիւնը Աստուածային սիրով, անձնուիրում մըն է: Մարդ եւ կին, իրարու կը նուիրուին, ինչպէս Քրիստոս՝ Եկեղեցւոյ: Քրիստոս սիրեց Եկեղեցին, եւ ի սպառ սիրեց: Քրիստոս ամոքեց մեր ցաւերը: Բուժեց մեր հիւանդութիւնները: Կոյրերուն աչքերը բացաւ: Դիւահարները չար ոգիներէն ձերբազատեց: Տրտմեալներն ու սգաւորները մխիթարեց: Չքաւորները կերակրեց: Յուսահատներուն կեանքի յոյս պարզեւեց: Մեղաւորները մեղքի պղծութենէն մաքրեց: Մերեալներուն յարութիւն տուաւ եւ զանոնք փառքով պսակեց: Այս բոլորը ըրաւ, որովհետեւ մեզ սիրեց: Քրիստոս խնդրեց,

«Ս. Աստուածածին» Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի - Հեշտիա

որ մենք նոյն սիրով իրար սիրենք:

Քրիստոնէական Ամուսնութիւնը

Արդ, Քրիստոս սոյն սիրով Ս. Պատկի խորհուրդը հաստատեց: Այսուհետեւ ամուսնութիւնը լոկ ուխտ մը չէ, այլ սիրոյ հաղորդութիւն ամուսնացեալներուն միջեւ: Քրիստոսով ամուսնանալ կը նշանակէ Աստուածային սիրով սիրել ամէն ինչ, ամէն ժամ եւ բոլոր պայմաններուն մէջ: Մէկ մարմին դառնալ: Միասին ապրիլ. Քրիստոսով մեռնիլ երբ մահը գայ եւ Քրիստոսի փառքով պսակուիլ: Քրիստոնէական ամուսնութիւնը, սէր, միութիւն, կեանք եւ շնորհք է: Եւ Քրիստոսով չպսակուիլ՝ կը նշանակէ զրկուիլ այդ բոլոր շնորհներէն:

Տարիներ անցան: Թերեւս Նազար եւ Հոհիսիկ մահացան: Թերեւս երկութէն մին տակաւին կ'ապրի: «Ճաննամ», չեմ գիտեր: Սակայն Ճշմարտութիւնը այն է որ, անոնք Աստուծոյ սիրով կապուեցան եւ Քրիստոսի փառքով պսակուեցան, եւ Սուրբ Հոգւոյն առաջնորդութեամբ ու շնորհներով ապրեցան:

50 ԱՄԵԱԿ ԶՄՄԱՌՈՒ Ս. ՄԻՔԱՅԵԼ ՆՈՐԱԿԵՐՏ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻ

Հ. Մաշտոց Վրդ. Զահիթեան

Փոխ տեսուչ՝ Ս. Միքայէլ Ընծայարանի
Եր. Ի. Մալոյեան Դպրեվանքի

Հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան պատմութեան էջերը թղթատելով, ինչպէս նաեւ կարդալով համայնքիս հիմնադրին յուշերը եւ անոր մտահոգութիւնները, կ'անդրադառնանք թէ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան հիմնադրութեան օրէն իսկ, Պատրիարքը մտածած է հիմնել նաեւ կրթական օճախ մը, որով կ'ամբողջանար անոր մեծ երազը: Վանք ու վանական կեանք, եկեղեցի, ուխտավայր եւ աղօթատեղի, մատենադարան ու թանգարան որպէս մշակոյթային կեդրոն, առաել եւս դպրեվանք՝ գիտութեան կաձառ, ուր պատրաստուէին հայ ազգի ապագայի ծառայողները, ապագայի հովիւները:

Այս երազն էր որ կը սկսի իրականանալ Յակոբ Պետրոս Բ. Յովսէփեան Կաթողիկոս Պատրիարքի օրերուն, երբ ան կը հաստատուի Զմմառու վանքի մէջ եւ նոյն ատեն սկիզբ կ'առնէ նաեւ հասարակաց կեանք մը:

Ապա, Միքայէլ Պետրոս Գ. Գասպարեան Կաթողիկոս կը հիմնէ Զմմառու առաջին նորընծայարանը, որ տարիներու ընթացքին փոփոխութեան կ'ենթարկուի,

մերթ փոփորիկներու պատճառած քանդումներուն հետեւանքով, մերթ զայն այժմէականացնելու եւ այնտեղ դաստիարակչական լաւագոյն համակարգը ապահովելու համար:

Այս նախանձախնդրութեամբ էր որ Երջանկայիշատակ Կարդինալ Գրիգոր Պետրոս ժե. Աղաձանեան Կաթողիկոսը, 1963-ին կառուցել տուաւ նորակերտ ընծայարան մը Զմմառու վանքին կից, ի յիշատակ իր մօր՝ հանգուցեալ տիրամայր Խոկուի Աղաձանեանի:

Վսեմաշուք Կարդինալը որ աշխարհը կը ձանձնար եւ կը կարդար օրուան ինչպէս նաեւ ապագայի մարտահրաւէրները, նախանձախնդրութիւնն առաւ կառուցելու սոյն շնչքը, որ ահա 50 տարիներէ ի վեր կը շարունակէ իր սրբազան առաքելութիւնը՝

հանդէա հայ ազգի զաւակներուն, որոնք նուիրումով մուտք կը գործէն սոյն կառոյցէն ներս, այնտեղ դաստիարակուելու տարիներ շարունակ, ու ապա աշխարհի կապոյտին ներքեւ ձախրելու որպէս այլ ոմն Քրիստոսներ:

1963 Յուլիս 7-ին տեղի կ'ունենայ նոր դպրեվանքին բացման արարողութիւնը:

1963 - 2013, այսօր 50 տարիներ ետք, Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան վարչութիւնը, համագործակցաբար այսօրուայ տեսչութեան, ինչպէս նաև դպրեվանքի ժառանգաւոր ներուն ու համայն հայ կաթողիկէ հաւատացեալներուն, մեծ ուրախութեամբ, Աստուածածնայ վերափոխման տօնին՝ 18 Օգոստոս 2013-ին, բացումը կատարեցին սոյն կառոյցին 50 ամեայ յոթելենական տարուան:

Վերափոխման տօնակատարութիւն - Բացում յոթելենակա տարուայ.

Աւանդութեան համաձայն՝ բացումը տեղի ունեցաւ սուրբ եւ անմահ պատարագով զոր մատուցեց ու յաւուր պատշաճի իր պատգամը փոխանցեց Ամեն. եւ Գերջ. Տէր Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարք Տամն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց:

Պատարագի ընթացքին՝ զուգընթացաբար կատարուեցաւ կիսասարկաւագներու ձեռնադրութիւն, որուն արժանացան աշխարհիկ փորձութիւնները անցած ու իրենց կոչումը իսկապէս նուածած երկու Զմմառեան թեկնածուներ՝ Եղբ. Պարգեւ Պաշխոնածի եւ Եղբ. Տիգրան Փիլիպպոսը, խարտակակութեամբ՝ Հայ Կաթողիկէ պատրիար-

քութեան ընդհանուր փոխանորդ եւ Զմմառու վանքի մեծաւոր՝ Գերապայծառ Հ. Գարբիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուլատեանի:

Կաթողիկոս հայրապետը, անդրադառնալով նոր ձեռնադրեալ կիսասարկաւագներուն կոչումին կարեւորութեան, ըսաւ. «Այսօր մենք հաւաքուած ենք նաև վկայ ըլլալու երկու երիտասարդներու նուիրումին, Պարգեւի եւ Տիգրանի, որոնք իրենց երկնաւոր Սօր՝ Մարիամի օրինակին հետեւելով, կարեւոր որոշում մը առին եւ Աստուծոյ ձայնը լսելով, քաջութիւնը ունեցան Անոր կոչին իրենց այոն հնչեցնելու, եւ այսպէս անոնք անդամակցեցան Զմմառու Պատրիարքական դարաւոր Միաբանութեան՝ քարոզիչներ դառնալու համար Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ առաքելական դաշտին մէջ: Իրենց այս որոշումին հասնելու համար, Զմմառու վանքը՝ Մեծաւոր Գերապայծառը եւ տեսուչները երկար տարիներ առաջնորդեցին զիրենք այս վսեմ ժամբուն վրայ: Թո՞յ Աստուծած բազմացնէ Զմմառեան առաքեալները եւ զօրացնէ անոնց հաւատքը՝ ի փառ Աստուծոյ եւ ի բարգա-

ւածումն <այ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ»:

Այսուհետեւ տեղի ունեցաւ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Պատարագի աւարտին հաւատացեալները իրենց շնորհաւորանքները փոխանցեցին Ամեն. <ոգեւոր Տիրոջ, Զմառու վարչութեան անդամներուն եւ նոր ձեռնադրեալ կիսասարկաւագներուն: Եւ ապա յաջորդեց եղբայրական ազապը ընծայարանի սեղանատան մէջ:

50-ամեակի նշում - Գեղարուեստական յայտագիր.

50-ամեակի յոթելենական տարուայ Ելոյթներու ծիրէն ներս, կիրակի 8 Սեպտեմբեր 2013-ի յետ միջօրէի ժամը 6-ին, դպրեվանքի շրջափակին մէջ, մեծ շուքով նշուեցաւ սոյն յոթելեանը, հիվանաւորութեամբ՝ կիսասարկաւագ Մանուէլ Քէշիշեանի, սրինգի ընկերակցութեամբ՝ Գէորգ Քէշիշեանի: Անոնք ներկայացուցին հայունասիրական եւ մարտաշունչ երգերու ընտրանիք մը:

Այս առթիւ, տեսչութեան իրաւէրով՝ Տէր Ալիշան քին. Արարթեանը, կիս. Մանուէլ Քէշիշեանն ու Պրն. Անտրէ Գոտունին մեզի հրամցուցին դպրեվանքի իրենց կեանքի գեղեցիկ ու անմոռանալի յուշերէն:

Ապա, կատարուեցաւ կիսասարկաւագ Տիբանանի կազմակերպութիւններու ու միութիւններու ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաև նախկին նորընծաներու եւ հոծ բազմութեան:

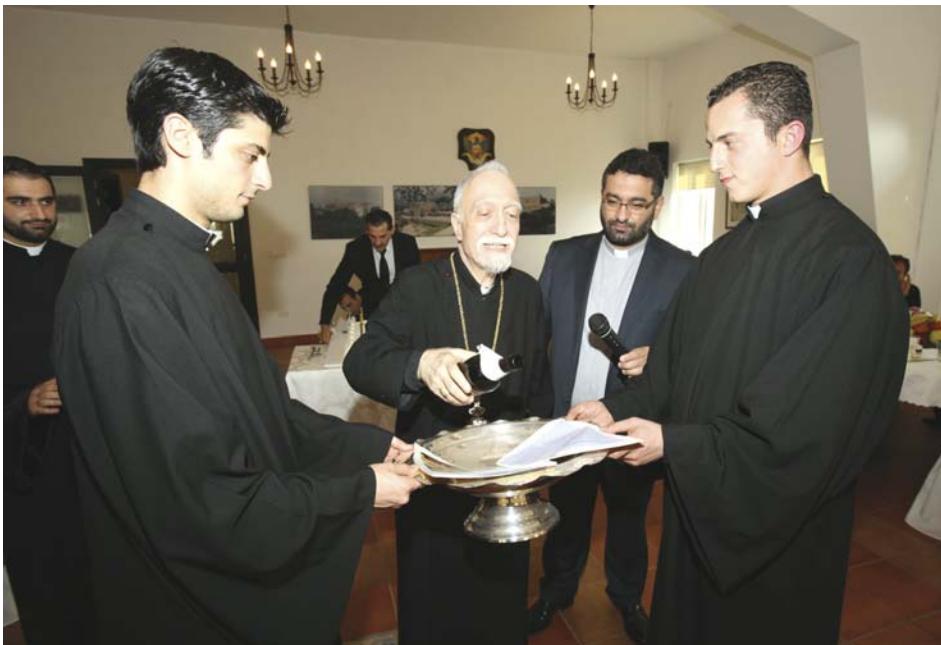
Լիբանանի եւ <այսատանի քայլերգներու յոտընկայս ունկնդրութենէն ետք, դպրեվանեցիները հնչեցուցին «Օ՛ն դու ակումբ իրեշտակաց» դպրեվանքի քայլերգը:

Ապա հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանեց եղբ. Գրիգոր Պոյաձեանը: Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Բլբուլ» մանկապատամեկան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ կիսասարկաւագ Մանուէլ Քէշիշեանի, սրինգի ընկերակցութեամբ՝ Գէորգ Քէշիշեանի: Անոնք ներկայացուցին հայունասիրական եւ մարտաշունչ երգերու ընտրանիք մը:

Այս առթիւ, տեսչութեան իրաւէրով՝ Տէր Ալիշան քին. Արարթեանը, կիս. Մանուէլ Քէշիշեանն ու Պրն. Անտրէ Գոտունին մեզի հրամցուցին դպրեվանքի իրենց կեանքի գեղեցիկ ու անմոռանալի յուշերէն:

Ապա, կատարուեցաւ կիսասարկաւագ Տիբանանի Փիլիպպոսի եւ եղբ. Գէորգ Ներսէսեանի պատրաստած տեսաերիզի ցուցադրութիւնը, որ կը ներկայացնէր դպրեվանքին պատմականն ու Կարդինալ Աղաճանեանի կեանքի կարեւոր դրուագները:

Կիսասարկաւագ Պարգեւ Պաշխընձի կարդաց 50-ամեայ յոթելեանին նուիրուած ձօն մը իր յօրինումով, որուն յաջորդեց Ժառանգաւորներու երկայն երգեցողու-

թիւնը Աստուածամօր նուիրուած՝ «Մնա
մեր տան մէջ» տաղին:

Ապա խօսք առաւ Զմնառեան միաբա-
նութեան դպրեվանքի տեսուչ՝ Գերապա-
տիւ Հայր Բարսեղ Վրդ. Պալտասարեան,
որ Դանիէլ Վարուժանի «Արեւելեան կողմն
աշխարհի խաղաղութիւն թող ըլլայ» բնա-
բանով՝ հաստատեց թէ «Արեւելքը լոյսն է
աշխարհի, որմէ կը սնանուի քրիստոնէու-
թիւնը: Արեւելքն է որ կը մատակարարէ
հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան կղերա-
կանները»: Ապա խորհրդաժելէ Ետք արե-
ւելքի մէջ տիրող քաղաքական ձգնաժա-
մին եւ այնտեղ բնակող հայութեան ապա-
գային շուրջ, ան շեշտը դրաւ դպրեվանքի
կարեւորութեան մասնաւորաբար հայ ժո-
ղովուրդին համար: «Սփիւրքի տարածքին
հայապահպանութեան գրաւականը՝ ան-
կասկած հաւատքն ու լեզուն են: Ահա թէ
ինչո՞ւ Գիրերու Գիւտէն անմիջապէս Ետք,
մեր հայրապետները առաջին հերթին կղե-
րանոցներու կողքին՝ կառուցեցին կածառ-
ներ, ուր պիտի պատրաստուին ապագայ
ջահակիրները»: Ան աւելցուց՝ «Այսօր աւե-
լի քան երբեք անհրաժեշտ է հայեցի եւ հո-

գեւոր դաստիարակու-
թիւնը, որովհետեւ հա-
մաշխարհայնացման
յորձանուտը իր հմայք-
ներով կուլ պիտի տայ
նորահաս սերունդը: Հո-
սանքին հակառակ թի-
ավարելը եւ զայն մեր
ազգին շահերուն հա-
մապատասխանեցնելը՝
ազգովին մեր պարտա-
կանութիւնն է: Ահա թէ
ինչու անհրաժեշտ են
պատրաստուած կղե-
րականներ»:

Ապա, ժառանգաւոր-
ներուն ու ներկաներուն իր հայրական
պատգամը փոխանցեց Ամեն. եւ Գերջ. Տէր
Ներսէս Պետրոս Ժմ. Կաթողիկոս Պատրի-
արքը: Ան յարեց. «Դպրեվանք կառուցել կը
նշանակէ ապագայի քահանայ պատրաս-
տել, իսկ քահանայ պատրաստել՝ կը նշա-
նակէ համայնքին գոյատեւումը ապահո-
վել: Առանց քահանայի՝ Եկեղեցին չի գոր-
ծեր: Անոր խորհուրդները մատակարարող
չըլլար...»: Ապա Ամեն. Հոգեւոր Տէրը
դպրեվանեցիներու կազմաւորումը երեք
կէտերու մէջ ամփոփեց.

«Ժառանգաւոր ըլլալ՝ 1. Կը նշանակէ
Աստուծոյ կոչին ընդառաջել:

2. Ապրիլ հասարակաց կեանք, ուր ժա-
ռանգաւորը հասարակութեան մէջ ինք-
զինք կը բացայացտէ:

3. Բանինաց եւ զարգացած կղերական
ըլլալ, որով կարելի կըլլայ ուղիղ ձամբով
առաջնորդել հօտը»: Հոգեւոր Տէրը իր
խօսքը եզրափակեց շնորհաւորելով վան-
քին մեծաւորը, տեսուչը, փոխ տեսուչը,
ինչպէս նաև ժառանգաւորները:

Հանդիսութեան աւարտին՝ տեղի ունե-
ցաւ յուշանուերներու տուչութիւն: Սոյն

պատուին արժանացան Ամենապատիւ Հոգեւոր Տէրն ու վանքին Մեծաւոր Հայոց, ինչպէս նաև Հռոմի Քահանայապետական Լետոնեան Վարժարանի մեծաւոր՝ Գերջ. Գէորգ Շ.Վրդ. Նորատունկեանը, որուն յուշանուէրը յանձնուեցաւ վարժարանի փոխ տեսուչ՝ Հ. Գրիգոր Վրդ. Պատիշահին:

Այս առթիւ, 50 ամեակի փոքրիկ յուշանուէրներ յանձնուեցան նաև օրուայ երեք բանախոս՝ նախկին նորընծաներուն:

Հուսկ տեղի ունեցաւ յոբելենական կարկանդակին հատումը, որուն յաջորդեց հիւրասիրութիւն՝ բոլոր ներկաներուն ընծայարանի մարզադաշտին մէջ: Նոյն առթով, ներկաները իրենց շնորհաւորութիւնները փոխանցեցին Ամեն. Հոգեւոր Տիրոջ, Զմառու մեծաւորին, ընծայարանի տեսուչին եւ փոխ տեսուչին:

Տօն Ընծայարանի պաշտպան՝ Ս. Միքայէլ Հրեշտակապետի

Ծաբաթ 9 նոյեմբեր 2013ին, Ընծայարանի պաշտպան հրեշտակապետին՝ Սուլը Միքայէլի տօնի առիթով, տեղի ունեցաւ սուլը եւ անմահ պատարագ, զոր մատուցեց վանքի մեծաւոր՝ Գերապայծառ Գաբրիէլ Թ.Շ.Վ. Մուրատեանը: Այս առթիւ, նաև լոյս տեսաւ դպրեվանքի դիմագիծը հանդիսացող «Կանչ Հրեշտակապետին» տարեթերթը:

Սոյն տօնակատարութեան դարձեալ նախագահեց Ամեն. եւ Գերջ. Տէր Ներսէս

Պետրոս Ժթ. Կաթողիկոս Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց: Ներկայութեամբ՝ Պապական նուիրակ՝ Կապրիէլէ Գաչչայի, հայ կաթողիկէ կղերին, ծարտարարուեստի նախարար՝ Պրն. Վրէժ Սապունծեանի, երեսփոխան՝ Տիար Յակոբ Բագրատունիի, նախկին նախարար՝ Տիար Յակոբ Չուխատարեանի, դպրեվանքիս բարերարներուն, մշակութային եւ այլ կառոյցներու ներկայացուցիչներու:

Մեծաւոր հայոց իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ հրեշտակներու կարեւոր դերին նաև ներկանքին մէջ եւ յատուկէն իւրաքանչիւր ժառանգաւորի հոգեւոր դաստիարակութեան մէջ: «Հրեշտակները մեզի հետ են ու կը հսկեն իւրաքանչիւր վարդապետի, նորընծայի ու անհատի վրայ: Վարդապետներն ինչպէս նաև ժառանգաւորները իրենց արձանագրած յաջողութիւններն ու նուազումները կը պարտին ամոնց, որովհետեւ բոլորս ալ ապրած ենք այս ընծայարանի նոյն յարկին ներքեւ»:

Յաւարտ սուլը եւ անմահ պատարագին հիւրերը նախակցեցան դպրեվանքիս սե-

դանատան մէջ կազմակերպուած ազապին, որուն ընթացքին ժառանգաւորները մատուցին շարականներ ու ազգային երգեր: Այս առթիւ, յատուկ յուշանուէր մը եւս յանձնուեցաւ պապական նուիրակ՝ Գերապայծառ Կապրիէլէ Գաչչային ու պաշտօնական անձնաւորութիւններուն:

Դպրեվանքի տարերթերթ «Կանչ Հրեշտակապետին»ի գինեծօնը կատարեց Ամեն. Հոգեւոր Տէրը, որուն յաջորդեց Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեամի խօսքը: Ապա ֆրանսերէն լեզուով իր խօսքը փոխանցեց վանքի մեծաւոր՝ Գերապայծառ՝ Գաբրիէլ Շ.Ծ.Վ. Մոլորատեանը:

Ամենապատիւ Հոգեւոր Տէրը իր հայրապետական խօսքին մէջ անդրադարձաւ դպրեվանքի 50-ամեայ գործունէութեան մասին ըսելով. «50 տարիներու բեղմնաւոր աշխատանքի արգասիքը հանդիսացան բազում կուսակրօն քահանաներ, որոնք իրենց ազգանուէր, աստուածահածոյ գործունէութեամբ՝ պատիւ կը բերեն ոչ միայն Համայնքիս, այլ՝ ողջ Հայութեան»: Հոգեւոր Տէրը եզրափակեց իր խօսքը. «Մաղթանքս է որ սոյն դպրեվանքը մնայ ապառաժի մը պէս ամուր, որպէսզի ոչ մէկ օտարամուտ հոսանք չքաւալէ զայն, վասնզի ան մեր ապագայի յենարանն է եւ գրաւականը գալիք 50-ամեակներուն»:

Հոգեւոր Տրիոց Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ օրուան տօնակատարութիւնը:

Նորոգութիւններ ընծայարանէն ներս

Զմնառու Ս. Միքայէլ ընծայարանի 50-ամեակին առիթով, ընծայարանի շէնքի ջեռուցումի հին մեքենաները փոխարինուեցան նոր մեքենաներով, Պրն. Լուի Արիկեանի առատաձեռն նուիրատուութեամբ: Այս առթիւ՝ ընծայարանի յարկին ներքեւ հասակ նետող երիտասարդները իրենց

խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Պրն. Արիկեանին, որուն նուիրատուութեամբ անոնք իրենց տաքուկ ու հանգիստ սենեակներուն մէջ կը շարունակեն լաւագոյն ձեւով իրենց ուսումները կատարել, ինչպէս նաեւ յատուկն կ'աղօթեն իրեն եւ ընտանիքին բոլոր անդամներուն համար:

Իսկ տեսուչ հօր նախաձեռնութեամբ՝ դարձեալ ներկուեցան ու նոր գոյներով զարդարուեցան ընծայարանի շէնքին յարկերը, ինչպէս նաեւ մեծ ընծայարանի բոլոր սենեակները:

Վարձքը կատար՝ բոլորին:

Շնորհակալական խօսք

Ի վերջոյ, սրտագին շնորհակալական խօսք մը մեր նախորդ Պատրիարքներուն, Մեծաւորներուն, Տեսուչներուն ու կղերական դասէն բոլոր անոնց՝ որոնք մեծ նուիրումով ու զոհողութեամբ աշխատեցան ի խնդիր նորընծայարանի բարգաւածման ու նորահաս սերունդի պատրաստութեան: Յատուկ շնորհակալութեան խօսք մը նաեւ մեր շատ սիրելի բարերարներուն, որոնք առատօրէն իրենց լումանները տրամադրեցին ու մինչեւ օրս կը շարունակեն տրամադրել որպէսզի մեր ժառանգաւորները ապրին պատշաճ պայմաններու մէջ ու լաւագոյն միջոցներով պատրաստուին իրենց ապագայի նուիրեալ ծառայութեան:

Զմնառու Տիրամօր մայրական հոգածութեան ու երանելի իգնատիոս Մալոյեանի բարեխօսութեան, ինչպէս նաեւ սուրբ Միքայէլ Հրեշտակապետի պաշտպանութեան յանձնուած իւրաքանչիւր ժառանգաւոր՝ կոչուած է դառնալու պարծանքը իր Նուիրապետութեան ու Միաբանութեան, ինչպէս նաեւ Քրիստոսի լոյսը, զայն սփոելով հայ ազգի զաւակներու սրտերուն մէջ:

ԶՈՒԱՐԹՆՈՅ ՏԱԾԱՐ

Աւերակներ կան, որոնք շատ աւելի խօսուն են քան կանգուն շէնքերը: Այդպիսին է վաղ միջնադարու հայկական ձարտարապետութեան գլուխ գործոց՝ համահօչակ Զուարթնոց տաճարը:

Զուարթնոց տաճարը կառուցուած է եօթներորդ դարու կիսուն, Հայոց Ներսէս Գ. Իշխանցի (641-661) Հայրապետի կողմէ:

Ժամանակակից պատմիչ՝ Սեբէս Եպիսկոպոսի համաձայն, Ներսէս Գ. Շինող Հայրապետին գահակալութեան ժամանակաշրջանին հիմը դրուեցաւ Վաղարշապատի Ս. Գրիգորի կաթողիկէին, որ Զուարթնոց եկեղեցի ալ կոչուեցաւ, որովհետեւ նուիրուած է հրեշտակներու բազմութեան, որոնք Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլքին երեւցած էին:

Զուարթնոցը կոչուած է նաև Առապարի եկեղեցին, որովհետեւ կառուցուած էր այն ժամապարհին վրայ, ուր Տրդատ թագաւոր դիմաւորած էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը: Յովիան պատմիչի համաձայն՝ Ներսէս Գ. Շինող մեծ գմբեթին չորս սիւներուն ներքեւ գետեղած էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մասունքները, իսկ Լուսաւորչի գլուխը չէր ուզած

ծածկել, այլ զայն գետեղած՝ մասնատուփի մէջ, բարեպաշտներուն տեսանելի ըլլալու համար: Այս գլուխն է որ այժմ իտալիոյ Նէապոլիս քաղաքը Հայոց Ս. Գրիգորի անունին նուիրուած եկեղեցւոյ մէջ պահուած է:

Զուարթնոց տաճարը հսկայական ազդեցութիւն ունեցաւ՝ ոչ միայն իր ժամանակի, այլեւ յետագայ դարերու հայ ձարտարապետութեան վրայ: Յատակագիծով կլոր եւ ծաւալով եռաստիճան այս իոյակապ տաճարը՝ իրմէ առաջ կառուցուած կեդրոնազմբէթ խաչածեւ տաճարներէն փոխ առած է միայն անոնց ներքին խաչածեւութիւնը, որ ներսէն կլոր էր, սակայն դուրսէն բազմանիստ պա-

Լուսաւորչի ծունկուկը
Զմառու թանգարան

տերու մէջ կը գտնուի: Քարի գեղարուեստական մշակման բարձրարուեստ կնիքը դրոշմուած կը տեսնենք զամբիւլաքանդակ եւ արծուեքանդակ խոյակներու, արտաքին պատերու բազմապիսի զարդաքանդակներու եւ տաճարի այլ մանրամասներուն վրայ:

Զուարթնոց տաճարի եւ յարակից շէնքերու պեղումները սկսած են 20-րդ դարի սկիզբը: Անոնց ուսումնասրութեամբ

զբաղուած է հայ ձարտարապետութեան մեծ երախտաւոր Թորոս Թորամանեան, որ պատրաստած է Զուարթնոցի վերակազմութեան նախագիծը:

Զուարթնոցը Հայկական ձարտարապետութեան գլուխ գործոցն է, որ մեծ հիացումով եւ գովեստով յիշուած է մեր պատմիչներէն, որպէս բարձրաբերձ կառոյց, սքանչելի ու չքնաղ՝ արժանի աստուածային պատիւին, որուն նուիրուած էր:

ԱՌ ՏԵՐԱՄԱՅՐ ԶՄՄԱՌՈՒ

Հակած Տիրամայր,
Ցաւած Տիրամայր,
Ցաւիդ ղուրպան, Տիրամայր....:

Նուրբ ստուերներով դէմքդ դալկահար
Սուրբ ծոցիդ վրայ կը հանգչի խոնարի,
Մայր անմխթար....:

Յօնքերդ մթիմ՝ խոկումներ ունին,
Շրթներդ վշիտ՝ մրմունցներ ունին,
Այտերդ լացի կաթիլներ ունին:

Կծկուած մատներուդ վիշտըն ըլլայի,
Քու մուրք ակնարկիդ լացըն ըլլայի,
Արցունքիդ սփոփանք՝ հոգին քեզ տայի,
Քու սիրոյդ առջեւ սիրտս բանայի:

Ու քնքուշ ձեռքով ու մատներով սուրբ,
Քողի ցաւըդ շղարշով մը նուրբ,
Ու փառատէի թախիծն աչքերէդ,
Սրբէի արցունքն քու հեզ այտերէդ:

Տիրամայր խոհուն, Տիրամայր իմ լուր,
Խաչեալ տառապանք, ցաւըդ ինծի՛ տո՛ւր:
Քու կողքիդ պիտի մնամ ես յամայր....,
Զմմառու իմ Մայր....:

Հ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կռանեան

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

2013-ի թուի ամրան սկսան Զմմառու վանքի վերանորոգման աշխատանքները: Առաջին հերթին վերանորոգուեցաւ վանքի հիւսիսային երդիքի կղմինտրէ ծածկոյթը, որուն հնամաշ փայտաշէն կառոյցը փոխարինուեցաւ մետաղեայ սիմերով: Ասոր ներքեւ յարկաբաժին մը շինուեցաւ, որ կ'ընդգրկէ նոր ժողովասրահ մը եւ երեք գրասենեակներ, փոքր հիւրասրահ, չորս ննջասենեակներ, լուսամուտներ եւ պատշգամներ: Վերոյիշեալ երդիքի ծակատը բարեզարդուեցաւ մարմարաշէն նախշերով:

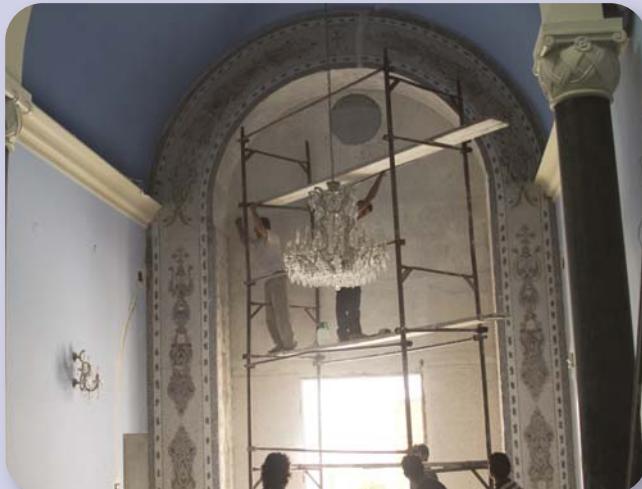
ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵՆ ԼԵՐՍ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զմմառու Ցաւագին Տիրամօր մատուռը եւս վերանորոգման եւ բարեզարդման աշխատանքներու ենթարկուեցաւ: Գունազարդ խճանկար մը հաստատուեցաւ մատրան դրան վերեւ, ուր պատկերուած է Երանելի Խգնատիոս Արք. Մալոյեան, ծնրադիր՝ Տիրամօր առջեւ աղօթքի պահուն: Այս խճանկարին ծախսերը ստանձնեց վաճիխ բարերար՝ Տիար Անտրէ Էլիովիդս, որուն կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնը:

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻ ԼԵՐՍ

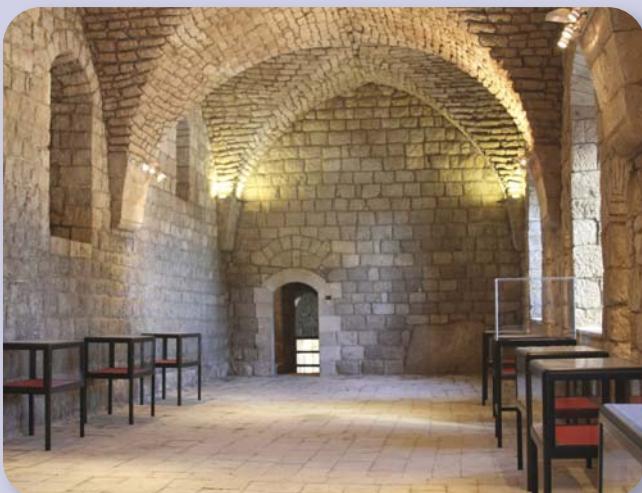
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Զմմառու վանքիս մէջ կատարուած ամենակարեւոր եւ էական իրազործումը, մատենադարանի նոր բաժնի վերանորոգութեան աշխատանքները եղան, որոնք իրենց աւարտին հասան: Հնատիա գիրքերու փոխադրութեան աշխատանքները սկսած են արդէն եւ յատուկէն իրենց տրամադրուած յարմար բաժնին մէջ սկսած են տեղադրուիլ: Նոյնպէս մատենադարանի նոր բաժնի աշխատանոցը եւ պատասխանատու պաշտօնեաներու գրասենակը կահարութուեցան: Տեղին է յիշել որ, այս նորակառոյց բաժիններուն մէջ հաստատուեցան ահազանքի (alarme) եւ շարժանկարիչ (video-camera) գործիքներ, օդազովացուցիչ սարքեր (air conditionné), ջեռուցման (chauffage) եւ խոնավաբարձ (déshumidificateur) գործիքներ: Մատենադարանի ելեկտրական սարքերու բարերարութիւնը ստանձնած է վանքիս բարերար՝ Տիար Մուսա Ֆարիան, որուն կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնը:

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵԼ ՆԵՐՍ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վանքին Մայր Տաճարի մուտքի գալիթին անցուեցան կամարաձեւ եւ արդիական նոր լուսամուտներ ու դռներ, որոնք աւելի եւս գեղեցկացուցին Զմմառու վանքի գալիթը:

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵԼ ԼԵՐՈ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բարեգարդուեցաւ նաև Մայրավանքիս մուտքի փոքրիկ հիլասրահը, ինչպէս նաև վերանորոգուեցան մեծ ու փոքր դահլիճներն ու յարակից սենեակները:

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵԼ ՆԵՐՍ

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչ կը վերաբերի Ս. Միքայէլ Եւ Երան. Մալոյեան Դպրեվանքին, հիմնական նորոգութեան ենթարկուեցաւ շենքի ջեռուցման դրութիւնը, որուն ծախսերը սիրայօժար կերպով ստանձնեց վանքիս բարերար՝ Տիար Լուի Երիկեան, որուն կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնը:

ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԵԼ ՆԵՐՍ

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 2013

Հ. Մովսէս Վրդ. Տօնամեան

Ընդհանուր Քարտուղար

Եւ Դիւմապետ Զմմառու Մայրավանքու

Կիրակի, 6 Յունուար 2013

Մեր Տիրոջ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուածայայտնութեան եւ Մկրտութեան տօնին առիթով, Զմմառու վանքի Մայր Տաճարին մէջ, Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ մատու-

Հայրերու եւ դպրեվանքի ուսանողութեան: Պատարագի աւարտին՝ հոգեւորական դասը հանդիսաւոր թափօրով ուղղուեցաւ դէպի միաբանական դամբարան, ուր տեղի ունեցաւ Հոգեհանգստեան Պաշտօն:

Երեքաբթի, 15 Յունուար 2013

Առաւոտեան ժամը 10:00-ին, Զմմառու վանքի նորաբաց մշակութային կեղրոնը

ցանեց եւ Զրօրինէքի արարողութիւն կատարեց Զմմառու Միաբանութեան Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վ. Մուլրատեան: Ս. Պատարագի աւարտին, աւանդական տնօրինէք կատարուեցաւ վանքի դահլիճին մէջ:

Երկուշաբթի, 7 Յունուար 2013

Օր Մեռելոցի Ս. Պատարագը մատոյց Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ Զմմառու Վանքի Մեծաւոր՝ Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վրդ. Մուլրատեան, մասնակցութեամբ վարչական

այցելեցին Լիբանանի Ազգային Գրադարանի Տնօրէն՝ Տիար Ժիրայր Խաչերեան եւ պատասխանատու անդամներ: Հիրերը այցելեցին «Զեռագիր եւ Հնատիպ մատեաններու» ցուցահանդէսի բաժինը, վանքիս թանգարանը, մատենադարանը եւ գինեմառանը: Այցելութեան աւարտին տեղի ունեցաւ փոքրիկ հիլրասիրութիւն նը, վանքիս դահլիճին մէջ:

Շաբաթ, 19 Յունուար 2013

Երեկոյեան ժամը 18:00-ին, Եկեղեցինե-

րու Սիութեան Աղօթքի Շաբթուան արթով, Ղազիրի Մարօնիթ «Մար Ֆառգա» Եկեղեցւոյ մէջ Հայածէս Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ Գեր. Հ. Մաշտոց Վրդ. Զահթէրեանի կողմէ: Երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Ս. Միքայէլ Եւ Երանելի Մալոյեան զոյգ Դպրեվանքերու ժառանգաւորաց կողմէ:

Ուրբաթ, 1 Փետրուար 2013

Զմմառու վաճքի Եկեղեցւոյ մէջ, Տեառնընդառաջի նախատոնակի առիթով, Երեկոյեան ժամերգութենէն յետոյ տեղի ունեցաւ անդաստան, վաճքիս հասարակու-

թեան մասնակցութեամբ: Այսուհետեւ Եկեղեցւոյ բակին մէջ, հինաւուրց աւանդութեան համաձայն, խարոյկ վառուեցաւ Եւ անդաստան կատարուեցաւ:

Կիրակի, 3 Փետրուար 2013

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Զմմառու վաճքի Եկեղեցւոյ մէջ, Տեառնընդառաջի

տօնին առթիւ՝ Ճայնաւոր Ս. Պատարագ մատուցանեց Գերյ. Հ. Անդրանիկ Ծ. Վ. Կուանեան: Արարողութեան աւարտին՝ կատարուեցաւ մոմեղինաց օրինութիւն:

Չորեքշաբթի, 6 Փետրուար 2013

Երեկոյեան ժամը 8:30-ին, «Յովիաննէս Պողոսեան» թատերասրահին մէջ, տեղի ունեցաւ «Սրբոց Վարդանաց Զօրավարաց» տօնահանդէսը, կազմակերպութեամբ Ս. Փրկիչ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ժողովրդա-

պետութեան զանազան միութիւններուն: Հանդիսութիւնը նախագահեց Արիհապատիւ Տէր Յովիաննէս Եպս. Թէյրուգեան, ներկայ գտնուեցան Հայ Կաթողիկէ Համայնքի հոգեւորական դասն ու հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն:

Հինգամբթի, 7 Փետրուար 2013

«Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց» տօնին առթիւ, առաւտեան ժամը 7:00-ին, Զմմառու վանքի Մայր Տաճարին մէջ Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ ի յիշատակ Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց եւ հազար Երեսուն եւ վեց վկայից:

Ուրբաթ, 8 Փետրուար 2013

Առաւտեան ժամը 10:30-ին, Զմմառու վանքին մշակութային Կենտրոնին մէջ, տեղի ունեցաւ «Կրօնական զբոսաշրջութեան եւ ուսութի աճման միութեան» ժողովը, մասնակցութեամբ Լիբանանի 21 սրբավայրե-

րու ներկայացուցիչ կրօնաւորներու եւ կրօնաւորուիհներու: «Լիբանանի Սրբավայրերը, ճանապարհ դէպի Քրիստոս» արաբերէն լեզուով առաջին գիրքը, արգասիքն է այս Միութեան աշխատանքներուն: Գիրքը կ'ընդգրկէ Լիբանանի 21 սրբավայրերու մասին օգտակար տեղեկութիւններ: Նշելի է թէ Զմմառու վանքը այս 21 սրբավայրերու 4-րդը կը համարուի, իր հնութեամբ:

Երկուշաբթի, 11 Փետրուար 2013

Առաւտեան ժամը 7:00-ին, Քառասնորդաց Մեծ Պահոց առաջին օրը, Սուրբ Պատարագի ընթացքին, տեղի ունեցաւ «Կանոն օրինութեան մոխրոյ»: Քահանան պատարագի աւարտին, մոխրի ցանեց ներկա-

ներուն գլխուն վրայ ըսելով. «Յիշեա ո՞՛ մարդ, զի հող էիր եւ ի հող դարձցիս»: Մեծ Պահքի շրջանին եկեղեցւոյ Աւագ խորանի վարագոյրը կը փակուի մինչեւ Ղազարու յարութեան ծաբաթը, որուն կը յաջորդէ մեծ Զատիկը:

Ուրբաթ, 15 Փետրուար 2013

Երեկոյեան ժամը 19:00-ին, Զմմառու վանքի եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ «ճանապարհ Խաչի» արարողութիւնը, որ կը

կատարուի ամէն Ուրբաթ, ի յիշատակ Տիրոջ դառն չարչարանքներուն, մասնակցու-

թեամբ վանաբնակ Հայրերու եւ Դպրեվանդի ուսանողութեան: Սուլրերը կ'ըսեն թէ «հոգին սրբացնելու աւելի յարմար ջերմեռանդութիւն չկայ քան Յիսուսի չարչարանաց մտածութիւնը»:

Շաբաթ, 16 Փետրուար 2013

Զալքայի Ս. Խաչ Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան, ՀԿՍ Պատանեկան միութիւնը կատարեց իր ձմեռային եր-

կօրեայ ծամբարը Զմմառու Հայոց վանքին առընթեր, մասնակցութեամբ՝ ՀԿՍ-ի Խորհուրդի անդամներուն, Զահակիրներուն եւ Պատանիներուն: Անոնք սկսան իրենց յատագիրը Զմմառու վանքի եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագով, զոր մատոյց Գերյ. Հ. Անդրանիկ Շ.Վրդ. Կռանեան, առընթերակայութեամբ՝ Հ. Սեպուհ Վրդ. Կարապետանի եւ Հ. Աւետիք Վրդ. Յովհաննիսեանի:

Շաբաթ, 16 Փետրուար 2013

Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութիւնը իրաժեշտի ճաշկերոյթ մը կազմակերպեց ի պատիւ Արիի. Յովհաննիս Եպս. Թէյրուղեանին, որ նշանակուած է Առաջնորդ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքի: ճաշկերոյթին մասնակցեցան միաբան Հայրերը, Պէյրութի հայ կաթողիկէ կղերական դասն ու Դպրեվանդի սաները: Եղբայրական ագապի ընթացքին՝ սրտագին՝

մաղթանքներ կատարուեցան, բարի երթ ու առաքելութիւն մաղթելով սիրելի Գերապայծառին:

Կիրակի, 24 Փետրուար 2013

Զմմառու Վանք այցելեց Ֆրանսական միջազգային «Երանութիւններ» միու-

թիւնը, որ հիմնուած է 1972-ին: Այս միութիւնը կը գործէ համայն աշխարհի հինգ ցամաքամասերու մէջ, ինչպէս նաև Լիբանանի մէջ, ուր հաստատուած է 1982-ին: Անոր նպատակն է Աւետարանի երանութիւնները լիովի գործադրել: Կիրակի առաւտեամ՝ ժամը 10:30-ին, անոնք ներկայ գտնուեցան Ս. Պատարագին, իսկ կէսօրին՝ վանքի Ճաշի հիլ եղան եւ այցելեցին վանքի թանգարանն ու գինեմառանը:

Հինգշաբթի, 28 Փետրուար 2013

Երեկոյեան ժամը 7:00-ին, ժիւնիի Հայ Կաթողիկէ Ս. Աստուածածնայ Եկեղեցւոյ մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Եղիա վրդ. Դերձակեանի արաբերէն լեզուով գրած. «Կեանքի ճանապարհին վրայ» գիրքի շնորհահանդէսը: Այս առթիւ Պր. Հապիա Եունէս գրքին գրախօսականը կատարեց: Յաջորդեց հեղինակին սրտաբուխ խօսքը: Հանդիսութիւնը աւարտեցաւ գիրքերու մակագրութեամբ:

Ուրբաթ, 1 Մարտ 2013

Անձարի Կարդինալ Աղաջանեան Տան սաներն ու պաշտօնեաները, գլխաւորութեամբ կեղրոնի տնօրէն՝ Տէր Ալիշան Քին. Աբարթեանի, բարձրացան Զմնառու դարաւոր վանքը: Անոնք ծանօթացան վանքի

պատմութեան, եւ յատկապէն՝ Տիրամօր հրաշքներուն: Այցելեցին վանքի թանգարանը, մատենադարանը եւ գինենառանը, ինչպէս նաև՝ Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան Նորընծայարանի շենքը, որ այս տարի կը յիշատակէ իր կառուցման 50-ամեակը (1963):

Ուրբաթ, 1 Մարտ 2013

Առաւոտեան ժամը 10:00-ին, Հռիփսիմեանց Բարձրագոյն վարժարանի միջնա-

կարգի 7-րդ եւ 8-րդ դասարանի աշակերտ-աշակերտուհիներ, այցելեցին Զմնառու վանքի Եկեղեցին, մատուռը, պատմական թանգարանը, մատենադարանը եւ գինենառանը: Ապա ուղղուեցան դէպի Ս. Միքայէլ Դպրեվանք, ուր իրենց խօսուեցաւ կղերիկոսներու կեանքին մասին:

Շաբաթ, 2 Մարտ 2013

Զմնառու վանք այցելեց Պոլսահայ «Ակու» շաբաթաթերթի հայկական բաժնի խմբագիր՝ Պրն. Սարգիս Սերոբեան, ընկերակցութեամբ՝ Լիբանանահայ մամուլի

վաստակաւոր գործիչ՝ Պրն. Սարգիս Նաձարեանի եւ Պրն. Ժիրայր Դանիէլեանի: Հիւրերը այցելեցին վանքիս թանգարանը, եւ մատենադարանը:

Կիրակի, 3 Մարտ 2013

Առաւոտեան ժամը 9:00-ին, ֆրանսացի ուխտաւորներ, Փարիզի հարաւակողմը գտնուող «Սէմուր» միջնադարեան քաղա-

քէն, այցելեցին Զմնառու վանքի Եկեղեցին, թանգարանն ու գինեմառանը:

Չորեքշաբթի, 13 Մարտ 2013

Վատիկանի Սիկսդեան մատուոի ծխնելոյզը աւետեց Ս. Պետրոս Առաքեալի յաջորդ եւ Հռոմէական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբազն Քահանայապետին ընտրութեան լուրը, յանձին՝ Փրանկիսկոս Ա.-ի:

Նորընտիր Քահանայապետը Ս. Պետրոսի տաճարի պատշգամէն ողջունեց բազմահազար ժողովուրդը, անոնց շնորհելով իր անդրանիկ Օրինութիւնը:

Շաբաթ, 16 Մարտ 2013

Կէսօրուայ ժամը 12:00-ին, Մեսրոպեան Վարժարանի արուեստից բաժնին զանա-

զան մասնագիտութիւններու հետեւող երեսուն աշակերտ-աշակերտուիիներ, ընկերակցութեամբ իրենց պատասխանատու ուսուցիչներուն, այցելեցին Զմնառու վանքին Եկեղեցին, մատուութ եւ գինեմառանը: Անոնց հակիրծ կերպով ներկայացուեցաւ վանքի պատմականը եւ Զմնառու Տիրամօր հրաշագործութիւնները:

Երկուշաբթի, 18 Մարտ 2013

Զմնառու Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդն ու Վարչական Հայրերը, Հարիսայի Պապական Նուլիրակին այցելեցին, շնորհաւորելու

ն ո ր ը ն տ ի ր Սրբազն Քահանայապետի՝ Փրանկիսկոս Ա.-ի ընտրութիւնը: Այս առթիւ, Մեծաւոր Հայրը իր ս ր տ ա բ ո ւ ի ս մաղթանքները արձանագրեց Պապական դեսպանատան ուկենատեանին մէջ:

Շաբաթ, 23 Մարտ 2013

Կէսօրէ ետք ժամը 15:00-ին, Զմնառու վանք ժամանեցին Ֆրանսական բանակին 200 սպաներ եւ գինուորներ, ընկերակցու-

թեամբ Լիբանեան Բանակի զինուորական ներկայացուցիչներու: Անոնք այցելեցին վանքի եկեղեցին, թանգարանը, մատուռը եւ գինեմառանը: Յարգարժան հիւրերուն ներկայացուեցաւ Զմմառու վանքի պատմականը եւ Զմմառու Տիրամօր հրաշագործ զօրութիւնը:

Շաբաթ, 23 Մարտ 2013

Առաւոտեան ժամը 11:00-ին, Զմմառու վանք այցելեց Երեւանի Ազգային Գրադա-

րանի Տնօրէն Տիար Տիգրան Զարգարեան, ընկերակցութեամբ Պէյրութի Հայկազեան Համալսարանի դասախոսներու, գրադարանի պատասխանատուներու եւ Լիբանանահայ մամուլի ներկայացուցիչներու: Պրճ. Զարգարեան մեծ հետաքրքրութեամբ աչք անցուց Զմմառու վանքի հնատիպ մատեանները:

Շաբաթ, 23 Մարտ 2013

Երեկոյեան ժամը 5-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ - Ս. Եղիա Աթոռամիստ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան անդամ՝ Տէր Ղազար

Սրկ. Պետրոսեանի քահանայական ձեռնադրութեան Բ. Մասը, ձեռամբ Ամեն. Եւ Գերեզ. Տէր Ներսէս Պետրոս Ժմ. Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս Պատրիարքի եւ Խարտաւիլակութեամբ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Փոխանորդ Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վրդ. Մոլրատեանի: Ներկայ էին Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Վարչական Հայրերը, Քահանայից դասը, Դպրեվանքի սաներ, հարազատներ, Հայ Կաթողիկէ Համայնքի ներկայացուցիչներ, եւ հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը:

Կիրակի, 24 Մարտ 2013

Ծաղկազարդի տօնին, առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Փոխանորդ Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վրդ. Մոլրատեան, Զայնաւոր Ս. Պատարագ մատուցանեց վանքի Մայր Տաճարին մէջ, ի ներկայութեան բազմաթիւ հաւատացեալներու: Ս. Պատարագի աւարտին՝ պատարագիչը օրինեց ձիթենեաց ոստերը. որմէ ետք ներկաները զլսաւորութեամբ հոգեւորական դասուն, ուղղուեցան վանքիս հրապարակը, ուր ըստ ա-

ւանդութեան, անդաստանի արարողութիւն կատարուեցաւ:

Կիրակի, 24 Մարտ 2013

Հ. Ղազար Վրդ. Պետրոսեանի քահանայական Ձեռնադրութեան առթիւ, Պետրոսեան ընտանիքի կողմէ ընթրիք մը սարքուեցաւ Անթիլիասի «Հաւանա» ճաշարանին մէջ, որուն հրաւիրուած էին Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Փոխանորդ Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վրդ. Մուրատեան, Վարչական Հայրերը, միաբան վարդապետներ, հարազատներ, եւ բարեկամներ:

Հինգշաբթի, 28 Մարտ 2013

Աւագ Հինգշաբթի օրը, Զմմառու մայրավանքին մէջ, Երեկոյեան ժամերգութեան աւարտին՝ տեղի ունեցաւ Ոտնլուայի արարողութիւնը: Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Ընդհանուր Փո-

խանորդ եւ Զմմառու Վանքիս Մեծաւորը Եկեղեցւոյ խորանին առջեւ ծնկաչոք լուաց 12 մանուկներու ոտքերը, որմէ Ետք մատուցուեցաւ Համապատարագ Վարչական Հայրերու եւ վանարնակ Վարդապետներու մասնակցութեամբ: Իսկ Երեկոյեան՝ կատարուեցաւ Խաւարման Կարգը:

Ուրբաթ, 29 Մարտ 2013

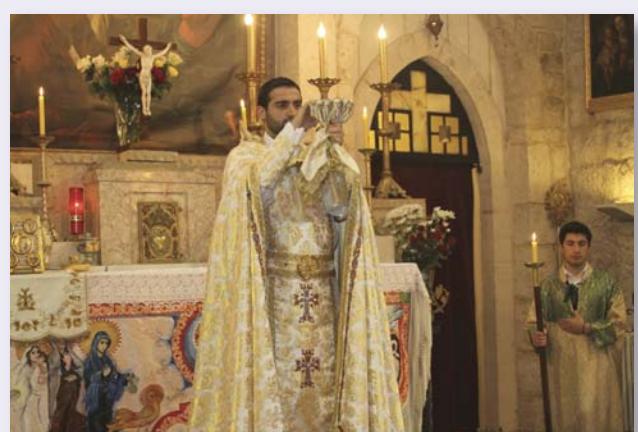
Աւագ Ուրբաթ օրը՝ Ս. Հաղորդութիւնը ի բազմոցի դրուեցաւ եւ վանքի հասարակութիւնն ու ուխտաւորներ Երկրպագութիւն կատարեցին մինչեւ Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Յիսուսի Թաղման կարգը, որուն

ներկայ գտնուեցաւ հոծ բազմութիւն մը հաւատացեալներու:

Շաբաթ, 30 Մարտ 2013

Աւագ Շաբաթ՝ Զատկի ճրագալոյցին, Մարգարէութեանց ընթերցումներէն Ետք,

Ա. Յարութեան Ս. Պատարագ մատուցանեց Գեր. Հ. Մաշտոց Վրդ. Զահելիքեան: Ս. Պատարագի աւարտին՝ օրինուեցան Եկեղեցւոյ խորանները:

Կիրակի, 31 Մարտ 2013-ին

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Ս. Զատկուայ Տօնին առթիւ՝ Զայնաւոր Ս. Պատարագ մատուցանեց Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան Ընդհանուր Փո-

խանորդ եւ Զմնառու վանքի Մեծաւոր Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մոլրատեան Վանքի Մայր Տաճարին մէջ, իոծ բազմութեան մը Աերկայութեան: Պատարագի աւարտին՝ պատարագիչ Հայրը, Վարչական Հայրերը, խորանի սպասաւորները եւ ժողովուրդը Յարութեան շարականներ Երգելով ու թափօրով ուղղուեցան վանքիս դահլիճը, ուր տնօրինէք կատարուելէ Ետք՝ ընդունուեցան ժողովուրդի շնորհաւորութիւնները, ապա աւանդական հաւկախաղը տեղի ունեցաւ

Երկուշաբթի, 1 Ապրիլ 2013

Առաւոտեան ժամը 8-ին, Օր Մեռելոցի առթիւ՝ Ս. Պատարագ մատուցանեց Գեր. Հ. Անդրանիկ Շ. Վ. Կոանեան: Սուրբ եւ անմահ Պատարագի աւարտին՝ միաբան Հայրերն ու Դպրեվանքի սաները թափօրով ուղղուեցաւ դէպի միաբանական դամ-

բարանը, ուր Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Անշեցեալ միաբան Հայրապետներուն, եպիսկոպոսներուն եւ վարդապետներուն հոգիներուն համար:

Երկուշաբթի, 1 Ապրիլ 2013

Երեկոյեան, Զմնառու վանք ժամանեցին Զալքայի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Պատանեկան Խորհուրդի անդամները, ընկերակցու-

թեամբ Հ. Սեպուհ Վրդ. Կարապետեանի եւ Հ. Աւետիք Վրդ. Յովհաննիսեանի: Հիւրերը Ս. Զատկուայ տօնին առթիւ շնորհաւորեցին վանքիս Մեծաւորը եւ Վարչական Հայրերը:

Չորեքշաբթի, 3 Ապրիլ 2013

Աւետման Եկեղեցւոյ ՀԿՄ Պատանեկան Խորհուրդի անդամները, ընկերակցութեամբ՝ Գեր. Հ. Վարդան Վրդ. Գազանձեա-

Այսօր եւ ՀԿԿՍ Հայ Համալսարանական Միութեան վարչականներու, տօնական այցելութիւն տուին Զմմառու վանք, ուր շնորհաւորեցին եւ Մեծաւոր Հօր եւ Վարչական Հայրերուն Ս. Զատիկ մաղթեցին:

Կիրակի, 7 Ապրիլ 2013

Փարիզի Ս. Խաչ Աթոռանիստ եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի եւ Արեւմտեան Ելրոպայի Հայ Կաթողիկէ նորանշանակ Առաջնորդ՝ Գերաք. Հ. Յովհաննէս

Եպս. Թէյրուգեանի Գահակալութիւնը: Սոյն արարողութեան ներկայ գտնուեցաւ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ Զմմառու վանքի Մեծաւոր՝ Գերաք. Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վ. Մուրատեան, որ կարդաց Ամենապատիւ Տէր Ներսէս Պետրոս ժթ. Կաթողիկոս Պատրիարքին ուղերձը եւ Զմմառու Միաբանութեան անունով՝ շնորհաւորեց Գերապայծառը ու լանջախաչ մը նուիրեց անոր:

Երեքաբթի, 9 Ապրիլ 2013

Զմմառու վանք այցելեցին Հայաստանի Աւտոարանական եկեղեցւոյ պատասխանատուներ եւ Երեւանի Աւտոարանական

Աստուածաբանութեան Ակադեմիան աւարտած քարոզիչներ, որոնք ծանօթացան Միաբանութեան կեանքին եւ գործունէութեան եւ այցելեցին վանքիս եկեղեցին եւ թանգարանը:

Երեքաբթի, 9 Ապրիլ 2013

Երեւանի Մարգահամերգային Համալիրին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան վերընտրուած Նախագահ՝ Վեհսեմ. Պրն.

Սերժ Սարգսեանի Երդմնակալութեան Արարողութիւնը: Սփիւռքահայ բազմաթիւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն կողքին, Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութիւնը ներկայացուց վանքի Ընդհանուր Մատակարար եւ Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Գեր. Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան:

Հինգշաբթի, 11 Ապրիլ 2013

Պէյրութի Լիբանանեան Համալսարանի Faculté d'Information եւ de Documentation-ի մասնածիւլէն խումբ մը ուսանողներ այ-

ցելութիւն տուին Զմնառու վանքին, գլխաւորութեամբ <. Փօլ Ազգիի: Անոնք յաջորդաբար այցելեցին նաեւ վանքիս եկեղեցին, մատենադարանը եւ թանգարանը:

Ուրբաթ, 12 Ապրիլ 2013

Պաթրունի լեռնակողմը գտնուող Ս. Յովսէփի վանքին մէջ (կառուցուած 1897-ին), գումարուեցաւ «Լիբանանի Սրբավայրեր» Յանձնախումբի 31-րդ հերթական

ժողովը, մասնակցութեամբ տարբեր միաբանութիւններու կրօնաւոր եւ կրօնաւորութիւններու եւ աշխարհականներու: Ժողովին նիւթ եղաւ «Լիբանանի Սրբավայրեր՝ ճանապարհ՝ դէպի Քրիստոս» գիրքին անգ-

լերէն թարգմանութեան գործընթացը: Քննարկուեցաւ նաեւ Սրբավայրերու միացեալ կայքէջ մը բանալու ծրագիրը:

Չորեքշաբթի, 17 Ապրիլ 2013

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Թէքէեան Ազգային Միջնակարգ Վարժարանի աշակերտ եւ աշակերտուիիններ, ընկերակցու-

թեամբ իրենց ուսուցիչներուն, այցելեցին վանքիս եկեղեցին, Թանգարանը, Գրադարանը եւ Գինեմառանը:

Շաբաթ, 20 Ապրիլ 2013

Զմնառու վանքի եկեղեցին եւ թանգարանը այցելեցին, <Բ.Ը.Ս. եւ <Ե.Ը. մշակութային մարմնի վարչականները, գլխաւորութեամբ, հայրենի յայտնի բեմադրիչ եւ ֆիլմի վարիչ Արմէն Խաչատրեան, որ վաւերագրական շարժանկար մը պատրաս-

տած է «Թուրքիոյ մէջ ապրող բռնի թրքաց հայերու ժառանգմերը» նիւթով:

Կիրակի, 21 Ապրիլ 2013

Երեկոյեան ժամը 8:00-ին, Ապրիլեան Նահատակաց 98-րդ յիշատակին առթիւ, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի բակին մէջ հսկում տեղի ունեցաւ, կազմակերպութեամբ՝ Ս. Գրիգոր Նարեկացի Կեդրոնի եւ ՀԿՀՄ-ի:

Երեքաբթի, 23 Ապրիլ 2013

Երեկոյեան, Զալքայի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ ՀԿՄ Պատանեկան միութիւնը իր շեփորախումբով, Զմմառու վանք բարձրացաւ, ծաղկեպսակ զետեղելու Ապրիլեան Նահատակաց յուշակոթողին առջեւ, յատկապէս Երանելի Իգնատիոս Մալոյեանի դամբանին: Ան Երանելին միութեան պաշտպան հոչակած է:

Երեքաբթի 23 Ապրիլ 2013

Երեկոյեան ժամը 8:30-ին, Անթիլիասի մայրավանքին մէջ Հսկում տեղի ունեցաւ, կազմակերպութեամբ՝ Տեղասպանութեան 100-ամեակի համահայկական Յանձնախումբի:

Չորեքաբթի, 24 Ապրիլ 2013

Երեկոյեան ժամը 5:00-ին, Էշրեֆիէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ճեմարանի բակին

մէջ՝ Հայրապետական Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ մատոյց Ամեն. Տէր Ներսէս Պետրոս Ժթ. Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս Պատրիարքը: Ս. Պատարագին իրենց մասնակցութիւնը բերին Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ Զմմառու վանքի Մեծաւոր Գերադ. Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան, Վարչական Հայրեր, ինչպէս նաեւ Զմմառու Դպրեվանքի ժառանգաւորները:

Ուրբաթ, 26 Ապրիլ 2013

Էշրեֆիէ Աւետման ժողովրդապետութեան ՀԿՄ Պատանեկան միութեան հրամանատարը, գնդապետներ, վաշտապետներ, տասնապետներ, եռօրեայ բանակում կատարեցին Զմմառու վանքին

կից սօնութիւն մէջ: Կիրակի առաւօտ Ս. Պատարագի մասնակցեցան, իսկ յետմիջօրէին վանքիս Մշակութային Կեդրոնին մէջ ՀԿՀՄ-ի ատենապետուիի Օր. Դալար Աթէշեան տեսաերիզ մը ներկայացուց ՀԿՀՄ-ի գործունեութեան եւ առաքելութեան մասին:

Շաբաթ, 27 Ապրիլ 2013

Զմմառու վանքի Պատրիարքական Միաբանութիւնը նշեց, Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեանի, Հ. Վարդան Վրդ. Գաղանձեանի

Եւ Հ. Մովսէս
Վրդ. Տօն ա ն ե ա ն ի
Քահանայա-
կան ձեռ-
ն ա դ ր ո ւ -
թեան 21-րդ
տարեդար-
ձը: Ներկայ
եղան Միա-
բանութեան Պատրիարքական Փոխանոր-
դը, վարչական հայրեր, միաբան վարդա-
պետներ եւ այլ հիւրեր:

Շաբաթ, 27 Ապրիլ 2013
«Mont La Salle» վարժարանի աշակերտ-

Աեր իրենց ուսուցիչներով այցելեցին Զմմա-
ռու վանքի եկեղեցին եւ գինեմառանը:

Երկուշաբթի, 29 Ապրիլ 2013
Զմմառու վանքի եկեղեցին, թանգարան,
մատենադարանն ու գինեմառանը այցելե-

ցին «Հաւատք եւ Լոյս» երեխաներու Մի-
ջազգային կազմակերպութեան Հայաս-
տանի մասնածիւղի պատասխանատու-
ներ: Անոնք Հարիսայի «Պէյթ Անիա» կեղ-
րոնին մէջ գումարուած համաժողովին
իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, ներ-
կայացնելով Հայաստանը:

Երկուշաբթի, 6 Մայիս 2013

Առաւոտեան ժամը 12:00-ին, Զմմառու
վանք այցելեց Երեւանի Արեւմտահայոց
հարցերու ուսումնասիրութեան Կեղրոնի

Տնօրէն՝ Պրմ. Հայկազուն Ալվորցեան, ընկե-
րակցութեամբ Պուրծ Համուտի Սարդա-
րապատ ակումբի ներկայացուցիչներու: Անոնք այցելեցին վանքի թանգարանը եւ
Մատենադարանը: Այցելութեան աւար-
տին՝ «Անսպասելի էր տեսնել այսքան հայ
մշակոյթի գանձեր, պահպանուած մէկ-
տեղ», ըսաւ Պրմ. Ալվորցեան:

Երկուշաբթի, 6 Մայիս 2013

Առաւոտեան ժամը 11-ին, Հիւսիսային
Լիբանանի Թրիփոլի քաղաքէն, ԼՕԽ-ի
«Այծեմնիկ» մասնածիւղի պատասխանա-
տուներն ու անդամները Զմմառու վանքի
եկեղեցին եւ թանգարանը այցելեցին:

Ուրբաթ, 10 Մայիս 2013

Ուզիրի «Մանուկներու Դրախտ» միջ-
նակարգ դպրոցի աշակերտութիւնը, կէ-

սօրեայ հոգեւոր կրթութիւն մը կատարեց Զմնառու վանքի շրջափակին մէջ: Այս առթի՝ Ս. Վարդարանի մասին տեղեկութիւններ փոխանցուեցաւ իրենց, վարդարան աղօթեցին, Աստուածածնայ նուիրուած երգեր սորվեցան եւ Աստուածաշունչը սերտեցին:

Շաբաթ, 11 Մայիս 2013

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, ժունիի Ֆրանսական Մշակութային Կեդրոնէն

խումբ մը տիկիններ այցելեցին վանքը, եկեղեցին եւ թանգարանը:

Շաբաթ, 11 Մայիս 2013

Հայաստանի Դեսպանութեան առաջին Քարտուղար Պրն. Վարդան Աղամեանի գլխաւորութեամբ, վանք այցելեցին հայրենի հիւրեր, որոնք մասնակցած էին Հայկական Համալսարանի կազմակերպած

«Հայկական Անդրսահմանային Տարածականութիւնը եւ Արդի Հաղորդացման Միջոցները» գիտաժողովին, ուր Երեւանի Պետական Համալսարանի Հայագիտական Հետազոտութիւններու հնստիտուտի փոխ տնօրէն՝ Պրն. Միեր Յովհաննիսեան խոսած էր Հայագիտութեան համացանցային ծիրի խնդիրներուն մասին, իսկ ՀՀ Սփիւրքի Նախարարութեան աշխատակազմի վարչութեան պետ՝ Պրն. Վաղինակ Վարդաննեան, Տեղեկատութեան եւ Հեռահաղորդակցութեան մասին:

Կիրակի, 12 Մայիս 2013

Երեկոյեան ժամը 5:00-ին, Ֆաթիմայի Տիրամօր տօնին առթիւ, Զահլէի «Տիրամայր Ֆաթիմայի» հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ Զայնաւոր Ս. Պատարագ մատուցեց Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան, սպասարկութեամբ՝ Ս. Միքայէլ եւ Երան. Մալոյեան

Դպրեվանքերու ժառանգաւորներուն: Արարողութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին Վարչական Հայրեր, թեմական Հայրեր եւ Հայ Կաթողիկէ համայնքի զաւակները:

Չորեքշաբթի, 22 Մայիս 2013

Առաւտեան ժամը 9:30-ին, «Անթունիէ» դպրոցի միջնակարգի աշակերտ-աշա-

կերտուիիները այցելեցին Զմմառու վանքի եկեղեցին եւ թանգարանը:

Կիրակի, 26 Մայիս 2013

Աստուածածնայ ամսուայ վերջին կիրակին՝ տեղի ունեցաւ Զմմառու վանքի աւանդական Ուխտի Օրը, կազմակերպութեամբ՝ Վանքիս Վարչութեան եւ Հայ Կաթողիկէ ժողովութապետութիւններուն: Առաւտեան ժամը 10:00-ին, սկիզբ առաւ հան-

դիսաւոր թափօրը, որուն յաջորդեց Հայրապետական Ս. Պատարագ, զոր մատոյց

Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս ժթ. Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս Պատրիարքը, ուխտաւորներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Կիրակի, 26 Մայիս 2013

Ուխտի Օրուան առիթով, վանքի կազդուրման զբուայգին իր դռները բացաւ բոլոր այցելուներուն առջեւ: Ան բաց պիտի մնայ ամառուայ ընթացքին, ամէն օր երե-

կոյեան ժամը 5:00-էն 10:00-ը: Այնտեղ զետեղուած է կրպակ մը, ուր կարելի է գտնել պաղպաղակ, զովացուցիչ եւ զանազան ուտեստեղէններ:

Երեքշաբթի, 28 Մայիս 2013

Առաւտեան ժամը 10:30-ին, Հայկական առաջին հանրապետութեան անկախութեան 95-ամեակի առիթով, ժողովածի

ԼՕԽ-ի «Անի» մասնագիւղի անդամուհիներ այցելեցին Զմմառու վանքի Եկեղեցին եւ թանգարանը:

Շաբաթ, 8 Յունիս 2013

Հայր Ենի արուեստագէտ, նկարիչ եւ քանդակագործ Պրն. Սուշեղ Մխիթարեան, որ Համազգայինի հրաւերով Լիբանան կը գտնուի իր գործերուն անհատական ցուցահանդէսն համար, այցելեց վանքիս Եկեղեցին ու թանգարանը եւ վերջաւորութեան իր հիացմունքն ու գնահատանքը արձանագրեց վանքի ոսկեմատեանին մէջ:

Կիրակի, 9 Յունիս 2013

Երեկոյեան ժամը 6:00-ին, հովանաւորութեամբ Ամենապատիւ եւ Գերերջանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց եւ կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ Ս. Փրկիչ ժողովրդապետութեան եւ իր զանազան միութիւններուն, Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մէջ Սիրտ Յիսուսի ամսոյն առիթով Ս. Պատարագ մատոյց Զմմառու Պատրիարքական Կղերի Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ

Պատրիարքական Փոխանորդ Պէյրութի թեմի՝ Գերապէտ Գաբրիէլ Ժ.Օ.Վ. Մուլատեան: Ս. Պատարագի աւարտին՝ կատարուեցաւ հանդիսաւոր թափօր, Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ մուտքէն դէպի Պուրծ Համուսի գլխաւոր հրապարակը, որմէ ետք Մեսրոպեան Վարժարանի փակին մէջ՝ կատարուեցաւ օրհնութիւն Ս. Հաղորդութեան:

Չորեքշաբթի, 12 Յունիս 2013

Thomas Wallut եւ Jean-Claude Salaut, Ֆրանսական France 2 հեռուստակայանի «Քրիստոնեայ Արեւելքի Առաքելութիւններ» բաժնի արտադրողներն ու հաղորդավարները այցելեցին վանքի

Եկեղեցին եւ թանգարանները: Այս վաստակաւոր հաղորդավարները հայկական Խաչքարերու, Ձեռագիրներու եւ Հայոց Ցեղասպանութեան մասին հաղորդումներ սկսած են France 2 հեռուստակայանէն, այժմ եւս Լիբանան կ'այցելեն, պատրաստելու համար հաղորդում մը Լիբանանի Մարեմնեան չորս գլխաւոր ուխտավայրերու մասին. Հարիսա, Շարֆէ, Մաքտուշէ եւ Զմմառ:

Շաբաթ, 15 Յունիս 2013

Յետմիջօրեայ ժամը 16:00-ին, Քսրուանի Ազրա գիւղին եւ անոր շրջակայքէն, կրօնական եւ մշակութային կեդրոնի՝ Ս. Պողոս Պետրոս միութեան 50 անդամ-անդամուհիներ, առաջնորդութեամբ՝ մարօնիթ Վարդապետ Հայր Ֆուլատ Զիւանի, այցելեցին Զմմառու վանքի Եկեղեցին, թանգարանը եւ գինեմառանը:

Շաբաթ 22 Յունիս 2013

Առաւտեան ժամը 11:30-ին, Սիրտ Յիսուսի նուիրուած ամսուան եւ Երան. Մալոյեանի յիշատակի օրուան առթիւ, Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան Վարչութիւնը, նախագահութեամբ՝ Ամեն. Գերեզ. Հոգեւոր Տիրոջ, մասնակցութեամբ՝ Գերպձ. Պաթագեանի, Պատրիարքական Փոխանորդի եւ Վարչական Հայրերուն, Գերյ. Գերպ. Վարդապետներու, Արժանապատիւ քահանաներու, սարկաւագներու եւ Զմնառու զոյգ դպրեվանքերու սաներուն միօրեայ հանդիպում մը կազմակերպեց վանքիս Եկեղեցին մէջ, որ կ'ընդգրկէր աղօթք, հոգեւոր պատգամներ, Երան. Մալոյեանի իննօրեայ եւ Ս. Հաղորդութեան օրինութիւն.

Կիրակի, 23 Յունիս 2013

Յետմիջօրէին՝ թանգարանի եւ հիմ ձեռագիրներու մասնագէտներու եւ ուսուցիչներու, ինչպէս նաև դիւանապետներու 27 հոգինոց խումբ մը ժամանեց Պալամանտէն, USJ-էն, AUB-էն, Պէյրութի Լիբանանեան Համալսարանէն եւ Պէյրութի Ֆրանսական Գիտական Որոնումներու Կեդրոնէն եւ մեծ շահագրգուածութեամբ այցելեց Զմնառու վանքի Եկեղեցին եւ թանգարանը:

Ուրբաթ, 28 Յունիս 2013

Զահլիի մերձակայ Մաալագա շրջանին, Մարօնիթ Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ 50 ծխականներ, որոնք ուխտագնացութիւն կազմա-

կերպած էին Քեսրուանի շրջանի սրբավայրերուն առաջնորդութեամբ իրենց հոգեւոր հովիլ Հ. Անթուն Պատրի, այցելեցին նաև Զմնառու վանքը, Եկեղեցին եւ թանգարանը:

Չորեքշաբթի, 3 Յուլիս 2013

Յետմիջօրէին, «Պումերանկ» ակումբի 50 Լիբանանի տարբեր դպրոցներու աշակերտներ այցելեցին Զմնառու վանքի թանգարանը եւ Եկեղեցին: Ամէն ամառ անոնց կը միանան պանդուխտ լիբանանցի երիտասարդներ, միասին ամառնային ձամբարներ կազմակերպելու ի խնդիր:

Ուրբաթ, 12 Յուլիս 2013

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Պէյրութի
Այն Նաժէմ եւ Մանսուրիէյի «Sacrés
Coeurs» եւ «Սուրբ Սրտերու» ճեմարանի,

FB 8 Académique բաժնէն 110 ուսուցիչներ
եւ աշակերտներ այցելեցին վանքի Եկեղեցին ու թանգարանը:

Շաբաթ, 13 Յուլիս 2013

Առաւոտեան ժամը 9:30-ին, սկաուտական տեսլականով ապրող Լիբանանէն,

Եգիպտոսէն, Յորդանանէն եւ Ֆրանսայէն եկած «Guide catholique du Liban»ի 30 հոգինոց խումբ մը, այցելեց վանքի Եկեղեցին ու թանգարանը, ընկերակցութեամբ երկու վարդապետներու:

Ուրբաթ, 19 Յուլիս 2013

Երեկոյեան ժամը 19:00-ին, Ս. Եղիա
մարգարէի տօնի նախօրէին՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ - Ս. Եղիա Աթոռանիստ
Եկեղեցւոյ մէջ Ս. Պատարագ մատոյց
եւ քարոզեց Զմառու Պատրիարքական Կղերի Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ
Պատրիարքական Փոխանորդ Պէյրութի Թեմի՝ Գերապէ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Սուրատեան: Ս. Պատարագին ներկայ էին Զմառու վանքի Վարչական Հայրերը եւ Ժառանգաւորները, համայնքիս կարգ մը անձնաւորութիւններ եւ խուռն բազմութիւն մը հաւատացեալներու:

Շաբաթ, 20 Յուլիս 2013

Կէսօրուայ ձաշի ընթացքին, Զմառու վանքի հասարակութիւնը նշեց Ս. Եղիա

մարգարէի անունը կրող երկու միաբան վարդապետներով՝ Հ. Եղիա Շ. Վրդ. Եղիայեանի եւ Հ. Եղիա Վրդ. Դերձակեանի տօնը, ինչպէս նաև Հ. Սովորէս Վրդ. Տօնանեանի ծննդեան տարեղարձը: Այս առթիւ, քաջառողջութեան եւ բեղուն առաքելութեան շերմ մաղթանքներ ուղղուեցան երեք միաբան վարդապետներուն:

Ուրբաթ, 26 Յուլիս 2013

Զմմառու վանքին մէջ սիրով հիւրընկալ-ուեցան Մաշտոցեան Մատենադարանի ձեռագրերու հետազօտական հիմնարկի մասնագէտներ՝ Մաշտոցեան Մատենադարանի Գլխաւոր աւանդապահ Պրն. Գէ-ռոգ Տէր-Վարդանեան, Գայիանէ Էլիազ-

եան, Սուսաննա Կիրակոսեան, Տաթեւիկ Մանուկեան, Քնար Յարութիւնեան, Յասմիկ Իրիցեան եւ Նոննա Սարգսեան, Զմմառու վանքի չցուցակագրուած ձեռագիրներու նկարագրութեան եւ ձեռագրացուցակի պատրաստութեան համար, համաձայն Մաշտոցեան Մատենադարանի եւ Զմմառու վանքի միջեւ ստորագրուած գործակցութեան համաձայնագրին, որ կնքուեցաւ 27 Նոյեմբեր 2012-ին: Անոնք վանք կը մնան մինչեւ 9 Օգոստոս 2013:

Չորեքշաբթի, 7 Օգոստոս 2013

Երեկոյեան ժամը 19:00-ին, Զմմառու

վանքին մէջ տեղի ունեցաւ Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակի ոգեկոչման Լիբանանի կեղրոնական մարմնի յանձնախումբի ժողովը, ներկայութեամբ Պատրիարքական Փոխանորդ եւ Զմմառու վանքի Մեծաւոր՝ Գերապետ Գաբրիէլ Ռ.Օ.Վ. Մուրատեանի: Ժողովի նիւթեն էր 2014-ի Հոկտեմբերին, Հայոց Ցեղասպանութեան առնչութեամբ գիտաժողով մը գումարել Զմմառու վանքի մշակութային կեղրոնէն ներս, Պատրիարքական Միաբանութեան գործակցութեամբ:

Ուրբաթ, 9 Օգոստոս 2013

Մաշտոցեան Մատենադարանի եօթը մասնագէտները, յետ կարձատեւ բայց արդիւնալից աշխատանքի, աւարտեցին

Զմմառու վանքի մատենադարանի չուսումնասիրուած ձեռագրերու հետազօտումն ու նկարագրումը ու վերադարձան

Հայրենիք: Լիայոյս ենք որ այս աննախընթաց նախաձեռնութիւնը Աստուծոյ օրինութեամբ, Զմնառու Տիրամօր պաշտպանութեամբ եւ Երանելի Մալոյեանի բարեխօսութեամբ հասնի իր նպատակին:

Չորեքշաբթի 14 - Ուրբաթ 16, Օգոստոս 2013 - Տարեկան Հոգեւոր Կրթութիւն

Զմնառու
Պատրիարքական Կղերի Միաբանութիւնը,
Զմնառու
դարաւոր
Մայրավան-

քին անուանակոչութեան աւանդական տօնի նախօրեակին՝ Հայ Կաթողիկէ Կղերական դասը համախմբեց Երօրեայ անփոփումի, Զմնառու Միաբանութեան Կանոնագիրքի Բ. Գլուխ, Յօդուած 28-ի համաձայն, Զմնառու Տիրամօր հովանիին ներքեւ եւ Երանելի Իգնատիոս Մալոյեանի բարեխօսութեամբ:

Չորեքշաբթի, 14 Օգոստոս 2013

Զմնառու Ցաւագին Տիրամօր մատրան վերանորոգման եւ բարեզարդման աշխատանքները աւարտեցան: Նոր գունազարդ խճանկար մը հաստատուեցաւ մատրան մուտքի դրան վերեւ, ուր պատկերուած է Երանելի Իգնատիոս Մալոյեանը, որ ծնկաչոք կ'աղօթէ Տիրամօր առջեւ: Զմնառու

Պատրիարքական Միաբանութիւնը իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ մատրան եւ խճանկարին բարերար Տիար Անտրէ Էլիովիդսին:

Շաբաթ, 17 Օգոստոս 2013

Երեկոյեան ժամը 19:00-ին, Աստուածանօր Վերափոխման նախատօնակին, Ս. Պատարագ մատոյց եւ խաղողօրինէք կատարեց Վանքի Ընդհանուր Մատակարար եւ զոյգ դպրեվանքներու տեսուչ՝ Հ. Բար-

սեղ Վրդ. Պաղտասարեան, Զմնառու Վանքի մուտքի շրջափակին մէջ տեղադրուած բացօթեայ խորանին վրայ, մասնակցութեամբ՝ Միաբանութեանս Ընդհանուր Փոխանորդ եւ Վանքի Մեծաւոր՝ Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեանի, Վարչական եւ միաբան վարդապետներու, «Ս. Միքայէլ» եւ «Երանելի Մալոյեան» ժառանգաւորներու, Ս. Մեսրոպ Սկառտախումբի, ինչպէս նաեւ

Զմմառ գիւղի ժողովուրդին: <Նօգեպարար արարողութեան աւարտին տեղի ունեցաւ հրավառութիւն եւ գեղջկական ընթրիք:

Կիրակի, 18 Օգոստոս 2013

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Վերափոխման տօնին, վաճքի մուտքը <այրապետական Ս. Պատարագ մատոյց եւ Խաղողօրիէք կատարեց Ամենապատիւ եւ Գերեզանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս ժթ. Կաթո-

ոյկոս Պատրիարք Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց: Այս առթիւ՝ դպրեվանքի աւագ ուսանողներէն՝ Տիգրան Փիլիպոս եւ Պարգև Պաշխանմի ստացան Եկեղեցական փոքր կարգեր: <Այրապետական պատարագին ներկայ գտնուեցան Արհիապատիւ Մանուէլ Արք. Պաթագեան, Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ Վաճքի Մեծաւոր Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան, Վարչական <այրեր, միաբան Վարդապետներ, պաշտօնական հիլրեր, պետական անձնաւորութիւններ եւ հաւատացեալներու հոծ բազմութիւնն մը: Սրբազն երգեցողութիւնը կատարեց «Կռունկ» երգչախումբը. ղեկավարութեամբ տքթ. Եղուարդ Թոռիկեանի: <Հանդիսութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ <ԿՍ Զալքայի մասնաձիւի պատանիներն ու պարմանուիները:

Երկուշաբթի, 19 Օգոստոս 2013

Առաւոտեան ժամը 8-ին, Զմմառու վաճքի Վերափոխման Եկեղեցւոյ մէջ, Սուրբ Եւ անմահ Պատարագ մատոյց Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ եւ Վաճքի

Մեծաւոր՝ Հ. Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան, մասնակցութեամբ Վարչական <այրերու, միաբան Վարդապետներու եւ զոյգ դպրեվանքներու ժառանգաւորաց: Պատարագի աւարտին՝ <Նօգեկանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Միաբանութեան ննջեցեալ կաթողիկոսներուն, Եպիսկոպոսներուն եւ վարդապետներուն հոգիներուն համար Միաբանութեան դամբարանին մէջ:

Երեքշաբթի, 20 Օգոստոս 2013

Առաւոտեան ժամը 10:30-ին, Ս.Ղ.Հ.Կ Մարտ Նազարբեկեան մասնաձիւի 80 տիկիններ այցելեցին Զմմառու վաճք: Անոնք

այցելեցին վաճառքի զանազան բաժանմունքները, ինչպէս՝ Եկեղեցին, Վերանորոգուած «Յաւագին Տիրամօր» մատուռը, ուր աղօթքներ բարձրացուցին առ Աստուած Եւ Ս. Տիրամօր բարեխօսութիւնը խնդրեցին, որպէսզի Երկրի վրայ խաղաղութիւն տիրէ Եւ նարդոց միջեւ համերաշխութիւն:

Հինգշաբթի, 29 Օգոստոս 2013

Երեկոյեան ժամը 5:30-ին, Զմմառուզոյդ դպրեվանքերու ժառանգաւորները՝ հայերէնի, արաբերէնի Եւ անգլերէնի Եւ Երաժշտական խտացեալ դասընթացքնե-

որ աւարտելէ Ետք, Եգրափակիչ հանդիսութիւն մը կատարեցին: Զեռնարկը նուիրուած էր Երջանկայիշատակ Կարդինալ Գրիգոր-Պետրոս մե. Աղաձանեանին:

Ուրբաթ, 30 Օգոստոս 2013

Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Մեծաւոր՝ Հ. Գարիիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան, պաշտօնական այցելութեամբ Հայաստան մեկնեցաւ, ուր հանդիպում ունեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ՝ Տիար Տիգրան Սարգսեանի հետ, քննարկելու համար Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան գրանցման յոյժ կարեւոր գործընթացը: Մեծաւոր Հայոց այցելեց նաեւ Սփիտքի Նախարարու-

թիւն, ուր հանդիպում ունեցաւ Ազնուափայլ Տիկ. Հրանուշ Յակոբեանի հետ: Հուսկ՝ այցելեց Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանը, ուր տեսակցեցաւ Մատենադարանի Տնօրէն՝ Տիար Հռաչեայ Թամրագեանին Եւ Գլխաւոր Աւանդապահ՝ Պրմ. Գէորգ Տէր Վարդանեանի հետ:

Չորեքշաբթի, 4 Սեպտեմբեր 2013

Առաւոտեան, Զմմառու վաճառք այցելութեան Եկան Ուրուկուայի Հայկական «Արաքս» ռատիօկայանի տնօրէն՝ Տիար Յակոբ Գարամանուկեան Եւ Կիապրոս հաստատուած Սեւակ Եւ Սարօ Սերոբեան Եղ-

քայրները, որոնք գլխաւոր կազմակերպիչներն են համաշխարհային համբաւ վայելող «Գոհար» երգչախումբին: Յարգարժան իիլրերը այցելեցին Զմմառու վաճքի Եկեղեցին, մատենադարանն ու թանգարանը:

Կիրակի 8 Սեպտեմբեր 2013-ի

Յետմիջօրէի ժամը 6-ին, Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան դպրեվանքի շրջափակին մէջ, մեծ շուրջով նշուեցաւ ընծայարանին արժաթէ յոթելեանը, նախաձեռնութեամբ՝ Ս. Միքայէլ ընծայարանի տեսչութեան եւ հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ Ամենապատիւ եւ Գերեզանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս Ժմ. Կաթողիկոս Պատրիարքի: Հանդիսութեան ներկայ էին Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Ընդհանուր Փոխանորդ՝

Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վ. Մուրատեան, Արիի. Գերապէտ. Մանուէլ Եպս. Պաթագեան, Վարչական Հայրեր, միաբան վարդապետներ, պաշտօնական հիլեր, պետական անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաև դպրեվանքի նախկին նորընծաներ եւ հրաւիրեալներու հոծ բազմութիւն մը: Գեղարուեստական յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին «Բլբուլ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Մանուէլ Սրկ. Քէշիշեանի եւ Ս. Միքայէլ եւ Երան. Մալոյեան դպրեվանքի ժառանգաւորաց դասուն: Հանդիսութեան աւարտին՝ խօսք առաւ Զմմառու Միաբանութեան Դպրեվանքի Տեսուչ՝ Գերապատիւ Հ. Բարսեղ Վրդ. Պաղտասարեան: Հուսկ՝ Ամեն. Տէր Ներսէս Պետրոս Ժմ. Կաթողիկոս Պատրիարքը իր հայրական պատգամը փոխանցեց ժառանգաւորնե-

րուն եւ ներկաներուն. Այնուհետեւ՝ տեղի ունեցան յուշանուէրներու տուուչութիւն, հանդիսականներու շնորհաւորանքներ եւ ծոխ հիլասիրութիւն, դպրեվանքի շրջափակէն ներս:

Չորեքշաբթի, 11 Սեպտեմբեր 2013

Հայ Կաթողիկէ Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ, Ս. Մեսրոպ Սկառուտախումբի Արենուշները, Զմմառու վանքի գեղատեսիլ բնութեան

մէջ կատարած իրենց տարեկան բանակումի ընթացքին, այցելեցին վանքիս Եկեղեցին, թանգարանը եւ գինեմառանը:

Չորեքշաբթի, 25 Սեպտեմբեր 2013

Երեկոյեան ժամը 7:00-ին, Հայկազեան Համալսարանին հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցաւ մեծարանգի միջոցառում՝, ի պատիւ Գերյարգելի Հ.

Անդրանիկ Շ.Վ.
Կ օ ա ն ե ա ն ի :
Ներկայ էին Լի-
բանանի մօտ
Հայաստանի
Հանրապետու-
թեան Լիազօր
եւ արտակարգ
դեսպան՝ Պրն.
Աշոտ Քոչար-

եան, Պէյրութի հայ մտաւորական դասի ներկայացուցիչներ եւ Հոգեւոր Հայրեր՝ Հանդիսութեան ընթացքին Պրն. դեսպանը Հայաստանի գիտութեանց Ակադեմիայի կաձառի անունով Հ. Անդրամիկ Շ.Կ. Կոանեամին Յակոբ Մեղապարտի շքանշանը շնորհեց առ ի երախտագիտութիւն տարիներ շարունակ իր բեղուն գործունեութեան, հայագիտական ասպարէզէն ներս:

Հինգշաբթի, 26 Սեպտեմբեր 2013

Կէսօրուայ ժամը 1:00-ին, Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Հայրերու եւ Մալոյեան Դպրեվանքի աւագ ուսանողներու մասնակցութեամբ, նշուեցաւ Զմմառու Պատրիարքական Միաբանու-

թեան Փոխանորդի եւ Զմմառու վանքի Մեծաւոր՝ Հ. Գաբրիէլ Թ.Շ.Վ. Մուրատեանի ծննդեան տարելարձը։ Եղբայրական ջերմ մթնոլորտի մէջ Հոգեւոր Հայրերը արեւշատութեան սրտագին մաղթանքները յայտնեցին Մեծաւոր Հօր։

Ուրբաթ, 25 Հոկտեմբեր 2013

Զմմառու պատմական վանքին այցելութիւն տուին հայրենի հիւրեր՝ ՀՀ Մշակոյթի Նախարարութեան արուեստի վարչութեան պետ՝ Սէյրանուիի Գեղամեան, Հայաստանի Հրատարակիչներու Ազգային Միու-

թեան Նախագահ՝ Մկրտիչ Կարապետեան, «Արթ Պրիտֆ» գրատան տնօրէն՝ Շաքէ Հաւան, «Խնկօ Ապեր» Երեւանի մանկական գրադարանի տնօրէն՝ Ռուզան Տօնոյեան, որոնք Պէյրութ կը գտնուին կազմակերպելու համար Համագգայինի «Վահէ Սէթեան»-ի հետ՝ «Հայաստանեան Հրատարակութիւններու Ցուցահանդէս»-ը, ուր կը ցուցադրուին հայկական շուրջ քառասուն տարբեր հրատարակչատան հատորներ։ Յարգարժան հիւրերը այցելեցին վանքիս Ցաւագին Տիրամօր մատուռը, Վերափոխման Եկեղեցին, մատենադարանը եւ թանգարանը։

8-ԷՆ 18 Հոկտեմբեր 2013

Զմմառու վանքին մէջ գումարուեցաւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ տարեկան Սիւնհոդոսը։ Առաջին օրը՝ Սիւնհոդոսական Հայրերը, վանքիս Վերափոխման Եկեղեցւոյ մէջ, համապատարագ եւ հոգեւոր կրթութիւն կատարեցին, ժողովներ գումարեցին վանքի մեծ դահլիճը, նախագահութեամբ՝ Ամենապատիւ եւ Գերեզանիկ Տէր Ներսէս Պետրոս ժթ. Տամն Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս Պատրիարքի։ Սիւնհոդոսական Հայրերը քննարկեցին հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ իրավիճակը, ծիսական հարցեր, բարեկարգչական խնդիրներ, յատկապէս՝ Մերձաւոր Արեւելքի վիճակը եւ Քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց սպառնացող վտանգը։

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր 2013

Հռոմի Հայ Կաթողիկէ Լեւոնեան քահանայապետական Կղերանոցին կողմէ, Զմնառու վանքի Ցաւագին Տիրամօր մատրան նուիրութեաւ մոմավառութեան Ելեկտրական սարք մը: Այս առթի՝ Զմնառու

պատմական վանքի Մեծաւոր Գերադ. Հ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վ. Մուլատեան և Վաշչական Խորհուրդը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Վարժարանի Տեսուչ՝ Գերյ. Հ. Գէորգ Ծ.Վ. Նորատունկեանին, Փոխ-տեսուչ՝ Գեր. Հ. Գրիգոր Վրդ. Պաթիշահին եւ ուսանողութեան: Թող Զմնառու Տիրամայրը պահապան ըլլայ Լեւոնեան քահանայապետական Կղերանոցի տեսչութեան և ուսանողութեան:

Շաբաթ, 9 Նոյեմբեր 2013

Առաւոտեան ժամը 11-ին, Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան Դպրեվանքիս պաշտպան սուրբ՝ Ս. Միքայէլ հրեշտակապետի տօնին եւ Ընծայարանի նորակերտ շէնքի 50-ամեայ յորելեանին զոյգ առիթներով, Մայրավանքի Վերափոխման Եկեղեցւոյ մէջ Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ մատուցանեց Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան Փոխանորդ՝ Գերադ. Գաբրիէլ Թ.Օ.Վրդ. Մուլատեան, նախագահութեամբ՝ Ամեն. եւ Գերջ. Տէր Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Տաճան Կիլիկիոյ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս

Պատրիարքի, ներկայութեամբ՝ Պապական նուիրակ՝ Գերապ. Կապրիէլէ Քաչչայի, Հայ Կաթողիկէ կղերական դասուն եւ բարձրաստիճան հիւրերու: Ցաւարտ սուրբ եւ անմահ պատարագին՝ հիւրերը մասնակցեցան դպրեվանքիս սեղանատան մէջ կազմակերպուած ագապին: Այս առթիւ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը ներկայացուցին Ընծայարանի սաները: Խօսք առին Մեծաւորը եւ Զմնառու Միաբանութեան Փոխանորդը, Դպրեվանքի տեսուչը՝ Պապական նուիրակ՝ Գերապ. Կապրիէլէ Քաչչան եւս իր սրտին խօսքը փոխանցեց: Կարկանդակի բեկանման պահուն տեղի ունեցաւ Դպրեվանքիս «Կանչ Հրեշտակապետին» տարեգիրքի 50-ամեակին նուիրուած թիւին գինեօնը: Ապա Դպրեվանքիս տեսուչ հայրը 50 ամեակի յուշանուէրով պատուեց պաշտօնական անձերը եւ դպրեվանքիս բարերարները: Ամենապատիւ Հոգեւոր Տիրոջ հայրապետական հուսկ բանքով եւ Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ օրուան տօնակատարութիւնը:

Հինգշաբթի, 14 Նոյեմբեր 2013

Զմնառու վանք այցելեց Երեւանի Պետական Համալսարանի պատմութեան բաժնի վարիչ՝ Պրն. Էտիկ Մինասեան, ընկերակցութեամբ Լիբանանի մօտ Հայաստանի դեսպանատան քարտուղար Պրն. Վարդան Աղամեանի: Ան Լիբանան

կը գտնուի Համազգայինի Լիբանանի Շրջանային վարչութեան հրաւերով: Մեծարգոյ հիւրը այցելեց վանքի զանազան բաժինները մեծ հիացումով, ի տես վանքի մշակութային ու եկեղեցական արժեքներուն: Այցելութեան աւարտին՝ յարգելի հիւրը վանքի ոսկեմատեանին մէջ արձանագրեց իր խանդավառ տպաւրութիւնները:

Ուրբաթ, 15 Նոյեմբեր 2013

Առաւօտեան, Զմնառու վանք այցելեց Հայաստանի Ազգային ժողովի Պատգամաւոր եւ Արեւմտահայոց Ազգային Համագումարի Խորհուրդի անդամ Տիար Արագած Ախոյեան ընկերակցութեամբ իր կողակցին եւ հարազատ բարեկամներու: Մեծայարդ հիւրերը այցելեցին Զմնառու պատմական վանքի զանազան բաժանմունքները՝ Զմնառու Ցաւագին Տիրամօր Մատուռը, Մայր Տաճարը, թանգարանգանձարանը, Մատենադարանը եւ Դպրեվանքը: Խորապէս յուզուած յարգոյ հիւրերը իրենց սէրն ու յարգանքը յայտնեցին Զմնառու վանքին եւ Պատրիարքական Միաբանութեան:

Շաբաթ, 16 Նոյեմբեր 2013

Առաւօտեան, Զմնառու վանք այցելեց Հայաստանի մէջ Սերպիոյ Պատուոյ Հիւպատոս, բանաստեղծ, թարգմանիչ, մշակութային գործիչ եւ Սերպիագէտ՝ Տիար Բաբէէն Սիմոնեան, ընկերակցութեամբ Պրոն. Սարգիս Նաձարեանի: Յարգոյ հիւրը շրջագայեցաւ վանքիս զանազան բաժանմունքները եւ իր համակրանքը յայտնեց Զմնառու վանքի մշակութային ձոխ ժառանգութեան նկատմամբ:

Ուրբաթ 22 Նոյեմբեր 2013

Հայաստանի Գրողներու միութեան նախկին նախագահ, Տիար Լեւոն Անանեա-

նի Տիկինը՝ Աղաւնի Անանեան, որ Լիբանան կը գտնուի Համազգայինի Լիբանանի Շրջանային վարչութեան հրաւերով, ընկերակցութեամբ Տիարք Սարգիս Կիրակոսեանի եւ Ժիրայր Դանիելեանի, այցելեցին Զմնառու դարաւոր մայրավանքը եւ շրջագայեցան վանքիս զանազան բաժանմունքները: Այս առթիւ՝ յարգարժան հիւրերը իրենց համակրանքը յայտնեցին Զմնառու վանքի նկատմամբ, իբրեւ մշակութային օճախ:

Երեքշաբթի 3 Դեկտեմբեր 2013

Տարիներու աւանդութեան համաձայն, Զմնառու Պատրիարքական Միաբանութեան դպրեվանքին մէջ, կազմակերպուեցաւ Սրբուիի Վառվառիայի տօնախմբութիւնը, հաւաքական ընթրիքով մը, ուր միատեղ միաբան հայրերն ու դպրեվանքի սաներն ու վանքի պաշտօնեաները ընտա-

Աեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ համախմբուեցան: Այս առջիւ դպրեվանքի աշակերտութիւնը գեղարուեսատական յայտագիր մը ներկայացուց եւ զաւշտներով, երգերով եւ արտասանաութիւններով շնչուց երեկոն:

Շաբաթ 7 Դեկտեմբեր 2013

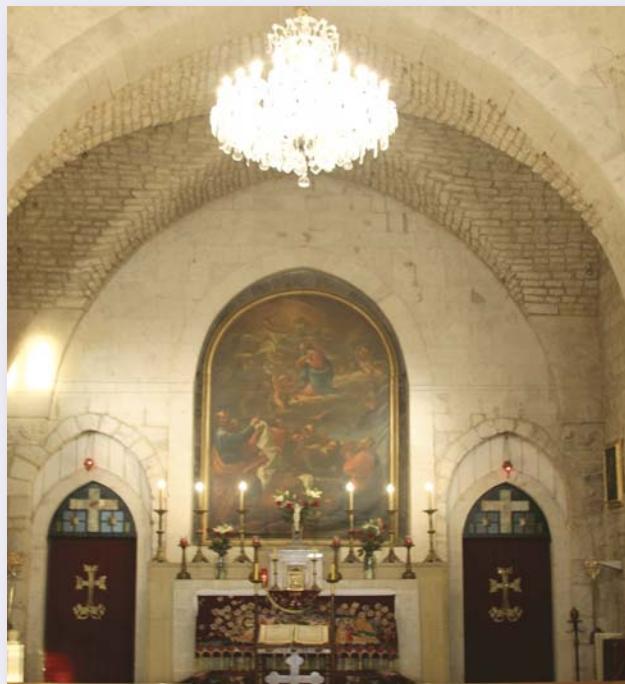
Զմմառու Մայրավանքին մէջ նշուեցաւ Միաբանութեան երիցագոյն անդամներէն՝ Արիի. Մանուէլ Եպս. Պաթագեանի եւ Գերյ. Անդրանիկ Ծ. Վրդ. Կռանեանի քահանայական ձեռնադրութեան 59-րդ ամեակը: Վանքիս վարչութիւնն ու միաբան հայրեր եղայրական ջերմ մթնոլորտի մէջ իրենց յար-

գանքն ու սէրը յայտնեցին վաստակաշատ միաբաններուն: Անմոռանալի եւ յիշատակալից պահեր էին, որու ընթացքին երախտագիտական զգացումներով լի բաժակածառեր արտասանուեցան եւ «Դու Ես Քահանայ Յակիտեան» եւ «Ողջոյն Քեզ Անարատ Յղացեալ» շարականները երգուեցան ի պատիւ տօնակատար հայրերուն:

Ուրբաթ 13 Դեկտեմբեր 2013

Պողոս ընտանիքի կողմէ վանքիս Մայր Տաճարին համար նուիրուեցաւ թանկարժէք ջահ մը: Այս առջիւ՝ Զմմառու պատմական վանքի Մեծաւոր՝ Գերազ. < Գաբրիէլ Թ.Ծ.Վ. Մուրատեան եւ Վարչական Խորհուրդը իրենց խորին շնորհակալութիւնը

կը յայտնեն Պողոս ընտանիքին, ի մասնաւորի Տիար ժողէք Պողոսի, կողակցին եւ զաւակներուն: Թող Աստուած օրինէ՛ եկեղեցասէր եւ քրիստոնավայել այս նախաձեռնութիւնը:

Կիրակի 15 Դեկտեմբեր 2013

Կէսօրին, տասնեակ մը երիտասարդ երիտասարդուիիներ, որոնք նախկին սկաուտներ էին եւ կազմած են արշաւախումբ մը (Hikingo) որ ամէն կիրակի կ'այցելէ Լիբանանի տեսարժան վայրերէն մին, այցելեցին Զմմառու վանքի եկեղեցին, թանգարանը եւ գինեմառանը:

Երեքաբթի 17 Դեկտեմբեր 2013

Երեկոյեան ժամը 8:15-ին, Աւետարանական սերտողութիւն տեղի ունեցաւ Զմմառու վանքի Մայր Տաճարին մէջ, առ ի պատրաստութիւն Ս. Ծննդեան տօնին: Ներկայ գտնուեցան Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Փոխանորդը, Վարչական Խորհուրդի անդամներ եւ Դպրեվանքի սաներ: Օրուան խորհրդածութիւնը կատարեց ժառանգաւոր ժագ Քէշիշեան, որ շեշտը դրաւ Ս. Ծնունդի սիրոյ խորհուրդին վրայ: Սերտողութեան ընթացքին տեղի ունեցան միջամտութիւններ ներկաներու կողմէ:

Ուրբաթ 20 Դեկտեմբեր 2013

Երեկոյեան ժամը 8:15-ին, Աւետարանական Երկրորդ սերտողութիւն տեղի ունեցաւ Զմմառու վանքի Մայր Տաճարին մէջ, առ ի պատրաստութիւն Ս. Ծննդեան տօնին: Ներկայ գտնուեցան Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Փոխանորդը, Վարչական Խորհուրդի անդամներ եւ Դպրեվանքի սաներ: Օրուան խորհրդածութիւնը կատարաց Գերյ. Հ. Անդրանիկ Շ. Վրդ. Կռանեան, որ ներկայացուց Ս. Ծննդեան տօնին պատմական փուլերը: Գերյարգելիին խօսքերը

խոր տպաւորութիւն թողուցին ներկաներուն վրայ, որոնք շինիչ միջամտութիւններ կատարեցին սերտողութեան աւարտին:

Կիրակի, 22 Դեկտեմբեր 2013

Երեկոյեան ժամը 6:00ին, Զմմառու վանքի Մայր Տաճարին մէջ, Ս. Ծննդեան Տօնին առիթով, տեղի ունեցաւ մանկապատանեկան «Պլապու» երգչախումբի համերգը, ղեկավարութեամբ՝ Մաէսթրո Մանուէլ Սրկ. Քէշիշեանի: Հանդիսութեան ներկայ էն Զմմառու վանքի Մեծաւոր Հայրը, Վարչական Հայրերը եւ յարգարժան իիւրեր:

Տօնական ջերմ մթնոլորտի մէջ, անմեղ փոքրիկները ներկայ հաւատացեալներուն փոխանցեցին Քրիստոսի Ծննդեան Աւետիսը: Համերգի աւարտին՝ տեղի ունեցաւ հաւաքական ընթրիք, որու ընթացքին ուրախ ու զուարթ փոքրիկները հանդիպում ունեցան Կաղանդ Պապային հետ:

Երեքաբթի 24 Դեկտեմբեր 2013

Երեկոյեան ժամը 17:00-ին, Զմմառու Մայր Տաճարին մէջ, Ս. Ծննդեան ճրագալոյցին առիթով, տեղի ունեցաւ Մարգարէութեանց ընթերցում եւ Հանդիսաւոր Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ, զոր մատոյց Գերյ. Մովսէս Վրդ. Տօնանեան: Հայր սուրբը իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ Ս. Ծննդեան խորհուրդին եւ շեշտը դրաւ այն իրողու-

թեան վրայ որ այդ փոքրիկ Մանուկը՝ Արքայ մըն էր խսկութեան մէջ, որ աշխարհին խաղաղութեան Աւետիսը կը բերէր: Դարեր անցած են այդ պահեն, եւ այսօր մենք այս-տեղ Ս. Խորանին առջեւ խաղաղութեան այդ նոյն ապրումով կ'աղօթենք, որպէսզի համայն աշխարհի վրայ խաղաղութիւն տիրէ:

Ս. Պատարագի աւարտին՝ խթման արի-թով հաւաքական ընթրիք տեղի ունեցաւ, որուն ներկայ եղան Մեծաւոր Հայրը, Վարչա-

կան վարդապետները, Դպրեվանքի սաները եւ ժառանգաւորաց հարազատները: Այս առ-թիւ գեղարուեստական յայտագիր մը ներկայացուեցաւ, որուն ընթացքին Ս. Ծննդեան երգեր երգուեցան եւ Կաղանդ Պապային ժամանումով՝ ընտանեկան այս ջերմ մթնոլոր-տը իր գագաթնակէտին հասաւ:

Չորեքշաբթի 25 Դեկտեմբեր 2013

Առաւոտեան, Զմմառու Մայր Տաճարին մէջ, Ս. Ծննդեան Սուլր եւ Անմահ Պատա-րագ մատոյց Գերապ. Հ. Գաբրիէլ Թ. Ծ. Վրդ. Մուլատեան: Գերապայծառ Հայրը իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ լոյսի խորհուրդին, որ համայն աշխարհը պիտի լուսաւորէ: Բէթղէեհէմի փոքրիկ մսուրին մէջ կեանք առած այդ փոքրիկ լոյսը՝ ժա-մանակի ընթացքին պիտի լուսաւորէ հա-մայն աշխարհը, մարդկութիւնը եւ պիտի հասնէր մինչեւ Մայր Հայաստան: Մենք որպէս Հայ Եկեղեցւոյ զաւակներ, պար-

տականութիւն ունինք Քրիստոսի այս Աւե-տիսը, խաղաղութեան այս պատգամը փո-խանցել աշխարհին: Այսօր ականատես կ'ըլլանք թէ մեր հայորդիները եւ քրիստոն-եայ ժողովուրդի զաւակները ինչպիսի դժուարութեանց մէջ կը գտնուին: Ամուր մնանք մեր հաւատքին վրայ, եւ Բէթղէեհէմի վերեւ գտնուող լուսաւոր աստղը թող մեր բոլորին առաջնորդէ դէպի սէր եւ խաղա-ղութիւն: Ս. Պատարագի աւարտին ներկա-ները թափօրով ուղղուեցան դէպի Մայրա-վանքի դահլիճը, ուր յաւուր պատշաճի հիւրասիրութիւն տեղի ունեցաւ եւ փոխա-դարձ մաղթանքներ կատարուեցան:

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան Վարչութիւնը կը յայտնէ իր սրտաբուխ շնորհակալութիւնը այն բոլոր բարերարներուն եւ նուիրատուներուն, որոնք իրենց դրամական եւ նիւթական օժանդակութիւնը բերին մայրավանքին շինութեան եւ նորոգութեան:

Յատկապէս կը յիշենք

Ուիլիամ եւ Լուի Աբիկեան Եղբայրները
(Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ),

Մուսա Ֆարհան (Լիբանան),

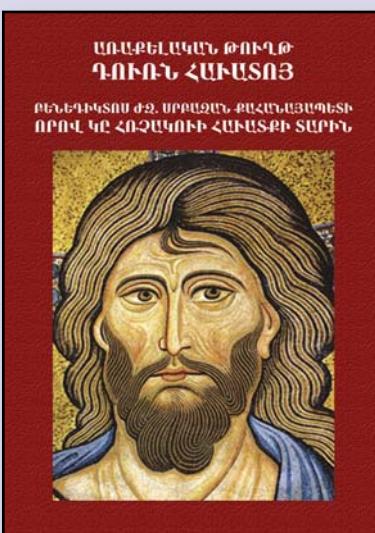
Ժիրայր Թիւֆէնքճեան (Լիբանան),

Անտրէ Էլիովիթս (Ապու Տապի):

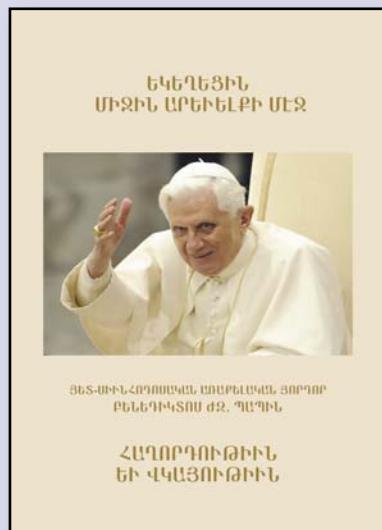

ԱՏԱՑԱՆՔ

Զմմառու Պատրիարքական Միաբանութեան
հեղինակ վարդապետներէն

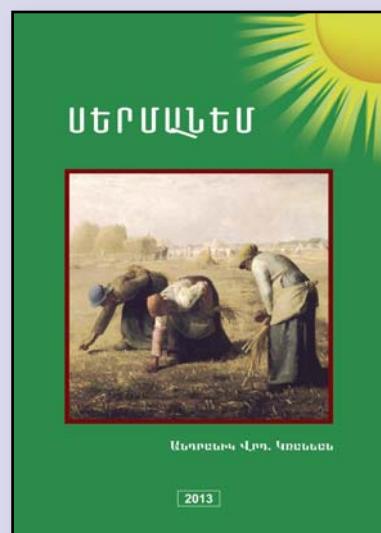
Մանուկ Եպս. Պաթագեան,
Առաքելական Թուղթ
Դուռն Հաւատոյ,
Պէյրութ, 2013, 28 էջ:

Մանուկ Եպս. Պաթագեան,
ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՄԻԶԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԵԶ
(Թարգմանութիւն),
Պէյրութ, 2013, 80 էջ:

Անդրանիկ Վրդ. Կռամեան,
Խորհիմ,
Պէյրութ, 2013, 176 էջ:

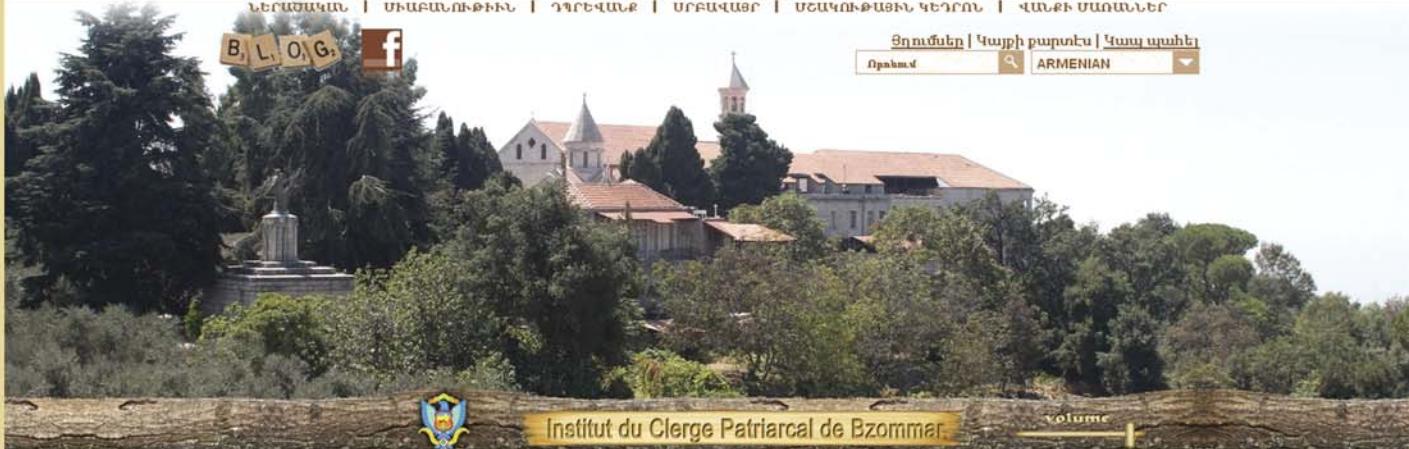
Անդրանիկ Վրդ. Կռամեան,
ՍԵՐՄԱՆԵԱՄ,
Պէյրութ, 2013, 256 էջ:

ԶԱՄԱՐՈՒ Պատրիարքական Միաբանութեան յատուկ Կայքէջը՝ WWW.bzommarvank.com

Տեղեկութիւններ Միաբանութեան և Մայրավանքի մասին
Այսու՝ կը յայտնեմք թէ, 2014-ի Մարտ ամիսէն սկսեալ Կայքը պիտի ունենայ ֆրամսերէնի բաժին,
իսկ յետագային՝ անգլերէն բաժին

ՆԵՐԱԾՈՎ | ՍԻԿԱԸՆՔՆԵՐ | ՀԱՐԵՎԱՆ | ՍՐԵՎԱՎԵՐ | ՍԵՎԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ | ՎԱԼԵՏ ՄԱՊԱՆԵՐ

BLOG f ԹԵՌԱԺՈՒՅԹ | Կայքի բարտէս | ԿԱԿԱ պահեց | Որևէու ՀԱՅԱՍՏԱՆ | ARMENIAN

Institut du Clerge Patriarcal de Bzommar.

ԲԱՐԻ ԵԿԱՔ ՄԵՐ ԿԱՅՔԸՉԸ

Բարի եկաք կը Զննառու վայրի պաշտօնավճար կայքը որ կը գումար անդրածիւն տեղեկութիւններ այս դրաստիք վայրին և անը վասառաբար Միաբանութեան մատին Բարի եկաք, հազար բարի:

Օգնական Եղայրի Ուստայրութիւն

Click to enlarge

Օգնական Եղայրի Ուստայրութիւն

Կիրակի 2 Փետրուար 2014-ին, Տաճարական հոգի առիքով, Զննառու Տես և Զարուհակութիւն

ՏՈՍԱԿԱՆ ԵՂԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տօն Արքոց Վարդանանց Զօրավարաց

Հնձագագիր 27 Փետրուար 2014-ին, Հայ Եկեղեցին կը մեծաբ իշխանական Աստրապի մեջ Հունականական ուսուութեան հիմուն Տես և Զարուհակութիւն

ՅՈՒՆԱՐԺԱՆ ՊԱՀԵՐ

Զննառու Միաբանութեան Պատրիարքական Փղամարդուն անդրամիկ այցը Հայաստան Զննառու Միաբանութեան Խորհրդարանի Գոյաւութեան և Զննառու Վայրի Մեջաւար Գերապետան Հայ Գարբել թ. Ծ. Վ. Մորաւուան, իր պաշտօնական Տես և Զարուհակութիւն

ՅԱԼԵԼԵԱԼ ԳԻՒՆԵԼԻՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Անդրշական պատասխանի համար կապուիլ

ԵԱՄԱՐ | ԱԿՎԵԼ

ԱԴՕԹԸՆ

Ադօթըն Սայթի բարեկարգութեան համար համար կապուիլ

+ Ադօթը միացու

ՀՆԻՐԸՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

● Օքնան

Բնուրիմ կը բոլոր բարիքներով եւ հուսուն ուժուառութեան համար Տես և Զարուհակութիւն...

● Երիսասարդներու Ուժուայից

Զննառու վայրը կը հրապար կամ մոտ հուսուութեան ուսուն սահման Տես և Զարուհակութիւն...

● Կազդուրիսն Վայր

Զննառու վայրը ունի սուստուութեան եւ ուսուութեան Տես և Զարուհակութիւն...

Ադօթ բահանայական կոչումներու համար

Ու վ Ֆրամս, իովի բաց իւ բարի, որ բա զասակերեւ ու մէկուն կրոսկի կ'ուզեն Տես և Զարուհակութիւն

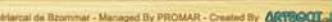
ՊԱՏԿԵՐԱՁԱՐ ԷՋԵՐ

Պարու Երջախոսմիք Շնորհ Համերո

Արքուի Վարդանայի տունակութեան

Ս. Արքայի Համայական տունակութեան Տօն

Վերանորոգութիւններ Զննառու մասին մի՞՛

Copyright © 2012 Institut du Clerge Patriarcal de Bzommar - Managed By PROMAR - Created By

www.bzommarvank.com/?page=photo-gallery

www.vindebzommar.com

BZOMMAR

Fondé en 1749

Vin Blanc

Vin Rosé

Vin Rouge

Vin Doux

Vieux Vin

Arak Liqueur de Myrte

Liqueur de Noix

For info or orders please visit our website
or call us to deliver your orders FREE of charge
09 - 260 811 / 09 - 935 188 / 03 - 511182

Vicaire Patriarcal et Membres du Conseil Directif de l'Institut du Clergé Patriarcal de Bzommar

Couvent N. D. De Bzommar
5081-Kesserwan - Liban
Tél.: +961 9 26 08 11 / 12
Fax: +961 9 26 06 70